

DELAVSKA

ENOTNOST

1942-1944

DELA ENOTNOST

Ponatis

*prvih letnikov, ki so izhajali
v letih osvobodilne vojne in
ljudske revolucije*

1954

Izdal in založil
Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije
v Ljubljani

RR 558278

Ponatis priredil

Tone Fajfar

DEJAVNA
ENOTNOST

Ponatis
prvih letih, ki so izšli
v letih neodvisne države in
ljudske pravice

IN=0300064B

Natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Delavska Enotnost

Vestnik Glavnega Odbora Delavske Enotnosti

Štev. 1.

20. november 1942

Leto I.

Enotnost slovenskega delavstva

V začetku novembra se je vršila konferenca predstavnikov političnih in strokovnih skupin, ki predstavljajo slovensko delavstvo. Dokumente, ki jih je ta konferenca sprejela, objavljamo v pričujoči številki „Delavske Enotnosti“.

Treba je poudariti, da je ta konferenca delavskih predstavnikov prinesla svoje sklepe v izredno važnih dneh, v katerih se odloča usoda vse bodočnosti osvobodilnega boja slovenskega naroda. Konferenca je mogla ne le ugotoviti in razčleniti rezultate dosedanjih bojev, ampak je postavila tudi smernice za bodoče boje slovenskega delavstva.

Kakšne so osnovne ugotovitve konference delavske enotnosti?

1. Veliki rezultati osvobodilne borbe slovenskega naroda so bili mogoči v prvi vrsti zaradi tega, ker je bilo slovensko delavstvo od vsega začetka njena glavna udarna sila, ki je zbirala okoli sebe vse patriotske in resnično demokratične sile slovenskega naroda. Slovensko delavstvo je v teh bojih pokazalo primer heroizma, požrtvovalnosti in vdanosti velikim osvobodilnim ciljem slovenskega naroda. Delavski kadri so bili primer nepopustljivosti nasproti sovražniku, vztrajanja na položajih in odločnega razkrinkavanja in razbijanja vseh sovražnih manevrov. Vnesli so v našo osvobodilno vojno bojovni polet in prezir smrti ter vse tiste bojevniške lastnosti, ki so pomagale zgraditi borbeni kader Osvobodilne fronte. Delavski razred je torej praktično dokazal, da je sposoben stati na čelu osvobodilne vojske slovenskega naroda.

2. V nasprotju z reakcionarnimi klikami, ki so zavrgle vse nacionalne interese ter postale orodje sovražnika, ki je zaslužil slovenski narod, je slovensko delavstvo od vsega začetka dvignilo zastavo enotnosti vseh slovenskih patriotskih sil ne glede na politično, versko in razredno pripadnost teh, ki se bojejo boriti za osvoboditev svojega naroda. Pri tem je pokazalo veliko dalekovidnost v inicijativi, potih in oblikah boja slovenskega osvobodilnega gibanja ter velike bojovne izkušnje, ki si jih je prav delavstvo pridobilo v svojih neprestanih bojih za svoje socialne pravice in zahteve. Slovensko delavstvo je torej stavilo v službo svojega naroda vse svoje moči in vse svoje sposobnosti ter s tem dokazalo, da je delavski razred resnično nacionalni razred, to je razred, ki je edini sposoben organizirati bojovne energije slovenskega naroda za njegovo osvoboditev in združitve.

3. Slovensko delavstvo je v dosedanjih bojih doseglo uspehe, kakršnih ni doseglo še nikoli v svoji zgodovini. Ljudske množice slovenskega naroda gledajo v njem svojega vodnika in svojo najmočnejšo oporo v boju za nacionalno osvoboditev. Konferenca je ugotovila, da so ti uspehi plod enotnosti, ki jo je slovensko delavstvo doseglo, ohranilo in utrdilo v skupnih bojih proti nasilju okupatorja in njegovih pomočnikov iz vrst

slovenskih Judežev in Kajnov. Dosedanji skupni boji so slovensko delavstvo ne samo naučili, da je delavski razred najmočnejši, kadar je enoten, ampak so mu praktično potrdili in utrdili tudi spoznanje, da znotraj delavskega razreda ni različnih interesov, ampak nasprotno, da delavski razred spajajo v tako nezlomljivo enoto prav skupni interesi, skupna bodočnost.

4. V nasprotju z reakcionarnimi klikami, ki so ves čas Jugoslavije, zlasti pa pod zaščito okupatorjev dušile svoboden glas ljudstva, je slovensko delavstvo pokazalo, da je delavski razred nosilec resnične ljudske demokracije. Zveza delavskega razreda z ostalimi delovnimi sloji slovenskega ljudstva in z vsemi resnično patriotskimi silami slovenskega naroda, ki je vtelesena v Osvobodilni fronti slovenskega naroda, je najkrajšnji primer resnične ljudske demokracije, zrasle iz ljudstva in ki služi edino ljudstvu. Pokazalo se je torej, da je delavski razred ne le močan, ampak tudi dovolj sposoben, da na čelu demokratičnih ljudskih množic pripori ljudskim množicam demokratične pravice in da jih tudi zavaruje.

Glede na vsa ta dejstva je jasno, da leži glavna odgovornost za razvoj bodočih bojev slovenskega naroda na delavskem razredu Slovenije. Stojimo pred odločilnimi spopadi z okupatorjem in z njegovimi belogardistično-mihajlovičevskimi oporišči. Potrebno je, da delavstvo mobilizira vse svoje sile, da aktivizira sleherno tvornico in delavnico, da bi zaščitilo plodove dosedanje borbe in zagotovilo zmago nad sovražniki slovenske svobode, ki je lahko samo plod doslednega nadaljevanja slovenske osvobodilne vojne do popolne iztrebitve okupatorjev in njihovih pomočnikov s slovenskih tal.

Iz teh razlogov je konferenca formirala enotno delavsko vodstvo, Odbor delavske enotnosti, ki bo bdel nad enotnostjo delavskih vrst nad njihovo mobilizacijo v splošni nacionalni vojni in nad razrednimi interesi slovenskega delavstva v ožjem pomenu te besede. Pomen tega ODE je potemtakem izredno velik: ne bo samo okrepil celotno gibanje OF, ampak ustvarja tudi predpostavke za čvrsto delavsko enotnost v bodočnosti. Formiranje ODE pomeni, da se je slovenski proletariat v celoti zavedel svojega velikega zgodovinskega poslanstva in je zato tudi postal sposoben, prevzeti na svoja pleča usodo bodočnosti slovenskega razreda. Pred desetletji je veliki slovenski bojevnik Ivan Cankar naročil slovenskemu proletariatu: „Na tebi, na tvojih plečih, na plečih delavca - proletarca, leži usoda bodočnosti slovenskega naroda, naroda - proletarca.“ Danes, 24 let po Cankarjevi smrti, je slovenski proletariat to nalogo resnično izpolnil in prevzel to odgovornost za bodočnost slovenskega naroda. Vsi dosedanji boji so samo dokaz, da bo slovensko delavstvo s častjo in znanjem izpolnilo to nalogo.

Edvard Kardelj:

OB DESETLETNICI „DELAVSKE ENOTNOSTI“

Ko je pred desetimi leti izšla prva številka »Delavske enotnosti«, je narodnoosvobodilna vstaja v Sloveniji preživljala vsekakor najtežje in odločilne trenutke v svojem razvoju.

Bilo je neposredno po veliki sovražni poletni ofenzivi leta 1942, v kateri je okupator vrgel proti partizanskim odredom izredno velike sile in skoraj štiri mesece držal naše čete pod neprestanim ofenzivnim pritiskom. Ofenziva sicer ni uspela zadušiti narodnoosvobodilne vstaje in uničiti njene oborožene sile, vendar je prizadejala gibanju zelo težke udarce, ki seveda niso mogli ostati — vsaj za krajše razdobje — brez negativnih posledic.

Hude izgube in izredno težki napor, a v zvezi s tem tudi dezerterstvo, ki je bilo v teh dneh precej številen pojav, ter drugi pojavi te vrste so vnesli za trenutek nemir in omahovanje v delo naših partizanskih odredov ter občutno zmanjšali njihovo številčno moč.

Izgube partizanskih odredov, krvavi teror okupatorja proti civilnemu prebivalstvu, izguba osvobojenega ozemlja, množične deportacije in drugi okupatorjevi ukrepi pa seveda niso ostali brez učinka tudi na razpoloženje širokih ljudskih množic. Tudi tu so udarci okupatorja in trenutni neuspehi osvobodilnega gibanja v delu teh množic omajali vero v uspešnost vstaje, da, celo v možnost obstanka partizanskih odredov sploh.

Da so nastali taki pojavi, ni nič čudnega. Narodnoosvobodilna vstaja je preživljala tedaj prvo solidno pripravljeno sovražno ofenzivo in s tem tudi svojo najtežjo preizkušnjo. Povsem razumljivo je, da so se poleg borcev, ki so hrabro ostali na svojih položajih, ne glede na to, kaj jih bo doletelo, našli tudi ljudje, ki so izgubili vero v zmago in pričeli dezertirati z borbene fronte.

Tak položaj so izkoristili tudi vsi mogoči domači pomagači okupatorja, ki jih je prej močno enotno uporniško gibanje potisnilo v kot, a zdaj so se znova začutili dovolj močne, da lahko nastopijo kot politični faktor na areni dogajanja. V novih razmerah so se različne frakcije slovenske reakcije, tako klerikalne kakor liberalne, pojavile na terenu kakor krokarji nad bojnim poljem, ki čakajo na svoj plen. Po vaseh so ustanavljali tako zvane vaške straže pod poveljstvom kaplanov in fajmoštrov, ki so povezili na glavo italijanske vojaške čelade in zamenjali brevirje z revolverji in puškami, a v centrih, zlasti v Ljubljani,

so se izdajalci, ki so se prej morali skrivati pred očmi slovenskega ljudstva, pričeli odkrito pojavljati na raznih vodilnih položajih kot sodelavci in pomagači okupatorja. Kar je še včeraj, ko je ljudstvo stalo enotno in trdno na svojih nogah, bila nedopustna sramota, to je po težkih udarcih, ki jih je preživela slovenska narodnoosvobodilna vstaja in v kratkotrajnem trenutku omahovanja ljudskih množic, postalo izvir škodoželjne vzhičenosti in rešilna bilka za vse tisto podlo in izkvarjeno mizerijo, ki je vselej parazitsko živela od krvi in znoja slovenskega ljudstva, ki nikdar v svoji zgodovini ni bila v stanju storiti niti enega hrabrega dejanja — ne le v korist slovenskega ljudstva, marveč niti za svoje lastne interese — in ki se ji pravi slovenska buržoazna politika, z vsemi našimi cerkvenimi in malomeščanskimi prirepki in dodatki. Ta politika je ostala pač dosledna sama sebi, ko je mrhovinarsko sledila za petami okupatorju in iskala svoj plen na pogoriščih slovenskih vasi in mest, ki so jih puščale okupatorjeve tankovske kolone v borbi s pravimi zaščitniki interesov slovenskega naroda za seboj. Taka je vedno bila in taka je ostala tudi še danes, kolikor je še ostalo, najsi ji stoje na čelu klerikalni škofje in oštirji ali pa pseudo-liberalni advokati in bankirji.

Z odkrito aktivizacijo slovenske reakcije na strani okupatorja se je seveda v znatni meri spremenil tudi položaj narodnoosvobodilnega gibanja. Okupatorjev teror, ki je bil prej gluhi in slepi in zato kljub vsemu svojemu krvavemu besnilu ni bil sposoben zadati gibanju težjih udarcev, zlasti ne moralnih, je sedaj dobil preko domačih izdajalcev oči in ušesa ter je postal uspešnejši in nevarnejši.

Vsi ti pojavi so se na poseben način odražali tudi znotraj Osvobodilne fronte. Ljudje, ki so bili na kakršen koli način še povezani s politično tradicijo slovenske reakcije, so se v teh dneh znašli na razpotju. Za ene so ti dogodki predstavljali tako poučno izkušnjo, da so dokončno prelomili s to tradicijo in se orientirali na revolucionarne sile delavskega razreda. Za druge so ti dogodki pomenili začetek novih še težjih omahovanj. V takih krogih so začele prihajati močnejše do izraza težnje in želje po rahljanju notranje politične enotnosti Osvobodilne fronte, po njenem pretvarjanju v strankarsko koalicijo, po njenem umiku s fronte oborožene borbe, po gnilih kompromisih z reakcionarnimi krogi, zlasti s cerkvenimi, in celo po razbijanju Osvobodilne fronte. Pojavljale so se neke samostojne grupice znotraj Osvobodilne fronte, ki jim glavni cilj ni bil več interes osvobodilne borbe, marveč neki njihov poseben strankarski ali ideološki interes. Prav kmalu se je pokazalo, da so bili ti centri idejno — večkrat pa tudi organizacijsko — povezani z belogardističnimi krogi in so kot taki postali tudi zbirališče za vse tiste, ki so se pripravljali na dezertiranje iz Osvobodilne fronte.

Skratka — narodnoosvobodilna vstaja je preživljala precejšnje težave, da, ne bo pretirano reči — resno krizo, in bilo je potrebno storiti celo vrsto ukrepov, da bi jo gibanje čimprej premagalo. Vodstvo Komunistične partije Slovenije se je teh ukrepov lotilo z vso odločnostjo in uspehi so se kmalu pokazali.

Ukrepi so bili vojaškega in politično-taktičnega značaja.

V vojski je bil dosežen preobrat z njeno znano notranjo reorganizacijo po primeru reorganizacije, ki jo je izvršil leta 1941-1942 tovariš Tito v srbskih, črnogorskih in bosanskih enotah naše narodnoosvobodilne vojske. Od terenskih odredov smo prešli k formiranju brigad. Medtem ko so bili odredi neke vrste oborožen podaljšek političnega gibanja množic, so bile brigade regularne vojne enote gibanja kot celote. Poleg brigad so seveda ostali še tudi terenski partizanski odredi, toda bili so po številu manjši in so se tudi orientirali predvsem na mobilizacijo ljudstva, regrutacijo, na drobno in stalno vojno aktivnost in na pomoč brigadam pri njihovih vojaških operacijah.

Ti ukrepi so zelo hitro in temeljito zaustavili pojave demoralizacije v narodnoosvobodilni vojski. Brigade preizkušenih borcev so se prav kmalu pokazale kot veliko sposobnejše in udarnejše orožje v borbi proti okupatorju, kakor so bili prejšnji odredi. Udarina moč narodnoosvobodilne vojske je postala silnejša in nove zmage, ki so jih partizanske brigade kaj kmalu odnesle nad sovražnikom, so znova pokazale slovenskemu ljudstvu, da jih okupatorska ofenziva ne samo ni uničila, ampak da jih tudi ne more uničiti in da se majhen narod zares lahko uspešno bori z orožjem v rokah proti nadmočnemu okupatorju.

Ukrepi politično-taktične prirode so bili predvsem usmerjeni na razširitev množične baze osvobodilnega gibanja, na hitro ukinitvev pojavov omahovanja in demoralizacije, na izolacijo okupatorskih pomagačev, na zaostritev borbe proti njim in na nevtralizacijo tako zvane sredine. Tem ciljem so služili odloki Vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte, ki se je prav tiste dni sestal sredi Ljubljane, da bi s tem vodstvo OF že na zunaj manifestiralo svojo neomajno odločnost, nadaljevati z oboroženo borbo do popolne osvoboditve slovenskega ljudstva. Plenum je udaril po omahovanju in kolebljivcih, pozval na še odločnejše nadaljevanje borbe in izjavil, da je odločna in brezobzirna borba proti domačim pomagačem okupatorja eden bistvenih pogojev za uspešno borbo proti okupatorju. S takimi odloki Plenuma in z drugimi političnimi ukrepi, ki jih je v tej smeri prevzelo vodstvo Osvobodilne fronte, je bila onemogočena vsaka nadaljnja dezorientacija v vrstah Osvobodilne fronte in prav kmalu so bile naše politične pozicije v glavnem konsolidirane. Morda je tedaj definitivno odpadlo nekaj omahljivcev, toda udarna moč gibanja se je s tem samo še povečala.

Bilo pa je potrebno storiti še nekaj, namreč: okrepiti notranjo enotnost Osvobodilne fronte same. Vsako slabljenje te enotnosti ali pretvarjanje OF iz enotnega vseljudskega gibanja v strankarsko koalicijsko je nosilo v sebi nevarnost, da bi jo novi udarci sovražnika razbili, onesposobili za nadaljnjo borbo.

Prvi korak, ki ga je bilo potrebno storiti v tej smeri, je bilo ojačenje enotnosti delavskega gibanja in utrditev njegove vodilne vloge v Osvobodilni fronti. Zato je vodstvo Komunistične partije sprožilo iniciativo za formiranje akcijskega vodstva enotnega delavskega gibanja, ki naj bi posvetilo svojo glavno pažnjo problemom vsakdanje borbe delavskega razreda, njegovi politični mobilizaciji za narodnoosvobodilno vstajo, organizaciji, pomoči delavskih množic narodnoosvobodilni vojski ter

okrepitvi vloge in aktivnosti delavstva v Osvobodilni fronti. Z drugimi besedami: akcijski odbor je imel dejstvovati v smislu močnejše afirmacije enotnega delavskega gibanja kot revolucionarnega jedra Osvobodilne fronte in glavnega notranjega oporišča njene enotnosti.

Ustanovni sestanek tega vodstva se je tedaj vršil v Ljubljani. Tu so bile — z nekaterimi manjšimi spremembami — sprejete teze, ki jih je predlagal CK KP Slovenije. Bistvena vsebina tega sestanka in na njem sprejetih tez je bila: strnitev vseh delavskih političnih skupin okrog Komunistične partije Slovenije ter jasna in odločna orientacija, da se bo tako enotno delavsko gibanje borilo za enotnost Osvobodilne fronte na čelu z delavskim razredom in da ne bo dopustilo nikakršnim posrednim ali neposrednim buržoaznim in drugim reakcionarnim vplivom, da bi podkopavali enotnost in vodilno vlogo delavskega razreda v Osvobodilni fronti.

Ti sklepi so bili pomembni za ves nadaljnji razvoj procesa socialistične revolucije v Sloveniji. S tem, da se je enotno delavsko gibanje na čelu s Komunistično partijo deklariralo kot nesporna vodilna sila Osvobodilne fronte in da je izrazilo svojo odločno pripravljenost, boriti se za ohranitev te vodilne vloge do končne zmage narodnoosvobodilne vstaje, je dalo Osvobodilni fronti politično strukturo, zaradi katere narodnoosvobodilna vstaja ni mogla končati drugače kakor z zmago socialističnih sil, z zmago socialistične revolucije.

Seveda, za končen rezultat tega procesa ni bil odločilen samo ta sestanek ali njegovi sklepi. Predvsem je treba poudariti, da je v času, ko se je ta sestanek vršil, delavsko gibanje dejansko že zdavnaj bilo vodilna sila OF, kar se je izražalo tako v vodilni vlogi Komunistične partije kakor v najaktivnejšem sodelovanju delavskih množic raznih političnih prepričanj v osvobodilni vstaji. Toda pomen tega sestanka je v tem, da je to stvarnost pravilno ocenil, da je jasno in javno izjavil, da zedinjeno delavsko gibanje smatra vodilno vlogo delavstva in Komunistične partije za neobhoden pogoj zmage osvobodilne vstaje ter da se bo zedinjeno delavstvo zato odločno borilo za enotnost Osvobodilne fronte prav na osnovi priznanja take njene vloge. Vsem mogočim politikantskim kombinacijam je bil s tem storjen konec.

Praktični efekt te akcije za enotnost Osvobodilne fronte je bil tedaj zelo velik, mnogo večji kakor danes smatrajo nekateri profesionalni opisovalci zgodovine narodnoosvobodilne vstaje, ki se bolj pečajo z zunanji znaki in manifestacijami nego z notranjo politično vsebino dogajanj. S to akcijo je bil predvsem onemogočen vsak uspeh poizkusov reakcionarnih sil, da bi krščansko-socialistično skupino v Osvobodilni fronti izkoristile neposredno ali posredno za razbijanje ali vsaj za slabljenje njene enotnosti. Ta skupina je bila sestavljena iz več delov, iz njenega pretežno delavskega krščansko-socialističnega dela ter samostojne grupe katoliških intelektualcev, ki je bila pred vojno sicer tudi orientirana zoper staro klerikalno vodstvo, toda ideološko je bila še vedno krepko povezana s klerikalizmom. Delavskemu gibanju je bila tuja v vsakem oziru, tuja celo krščansko-socialistični delavski skupini sami. Ta skupina je bila tudi najčehše v teku narodnoosvobodilne borbe izpostav-

ljena političnim vplivom reakcije in je zato postajala glavno oporišče za vsako kolebanje in omahovanje, ki se je pojavljalo znotraj Osvobodilne fronte.

Pošten doprinos stvari osvobodilne borbe slovenskega ljudstva je dala v toku narodnoosvobodilne vojne predvsem prva grupa. Prav ta grupa se je preko »Delavske enotnosti« čvrsto povezala s Komunistično partijo in je dosledno vse do konca vojne in po njej ostala zvesta tej revolucionarni enotnosti. S tem nočem reči, da grupa katoliških intelektualcev ni imela nikakršne vloge v narodnoosvobodilni borbi. Ne, ona je vsekakor olajšala prehod znatnega dela katoliške inteligence in z njim vred tudi dela katoliških kmečkih množic na pozicije narodno osvobodilne borbe, ali pa jih je vsaj začasno nevtralizirala. Pri vsem tem pa jo je ideološka povezanost na klerikalno tradicijo neprestano vlekla nazaj in jo v vseh odločilnih trenutkih, ne glede na njeno subjektivno hotenje ali nehotenje, pretvarjala v reakcionarni odmev znotraj Osvobodilne fronte. Ves čas narodnoosvobodilne borbe so bili potrebni aktivni naporii vodstva Osvobodilne fronte, pa tudi njenih nižjih organov, da bi se ti vplivi eliminirali, kajti pojavljali so se vedno znova, pri čemer so samo menjali obliko, vsebina pa je ostala ista. Ti pojavi so bili toliko nevarnejši, ker si je ta grupa intelektualcev nekako prisvojila pravico govoriti v imenu krščansko-socialistične skupine, dasi je bila samo manjšina v tej grupi. Nesoglasja s to skupino so dosegla svojo kulminacijo neposredno po polletni ofenzivi 1942. leta in po vseh njenih posledicah, o katerih sem prej govoril. Za ves daljni razvoj Osvobodilne fronte je bilo potrebno, da se situacija definitivno razčisti, kajti bilo je potrebno odstraniti vse, kar bi moglo ovirati napredek OF in njene bodoče borbe, za katere se je pripravljala tako preko svoje reorganizirane vojske kakor preko svojih množičnih političnih organizacij na osvobojenem ozemlju in v zaledju sovražnika. To delo je bilo opravljeno v teku zime leta 1942—1943.

Prvi in odločilni korak v tej smeri je bila akcija za vzpostavitev akcijskega odbora enotnega delavskega gibanja. S tem, da se je preko »Delavske enotnosti« krščansko-socialistična delavska grupa afirmirala kot samostojen faktor v tesni zvezi s Komunistično partijo Slovenije, se je ona tudi javno deklarirala, da ne misli podpirati nikakršne akcije, ki bi pomenila krepitev vplivov izdajalske buržoazne reakcije na OF. Tendence, da bi se Osvobodilna fronta spremenila v formalno strankarsko koalicijo, so na ta način doživele resen poraz. Čeprav so se pojavljale tudi še kasneje, vendar bistvene nevarnosti za vseljudsko širino in zmago Osvobodilne fronte niso več predstavljale. Pod pritiskom takega razvoja stvari je te sklepe glavnega odbora Delavske enotnosti sprejela tudi katoliška grupa intelektualcev. Kasneje, v teku nadaljnjega razčiščevanja situacije, so se v svojem bistvu ti sklepi afirmirali tudi v notranjih odnosih v sami OF. Formalen zaključek te faze v razvoju OF je bil storjen z znano izjavo treh skupin, ki predstavljajo v svojem bistvu ponovitev osnovnih sklepov ustanovnega sestanka glavnega odbora Delavske enotnosti. »Izjava« je proglasila strankarsko koalicionaštvo kot osnovno nevarnost za zmago Osvobodilne fronte, a enotnost osvobodilnega gibanja na čelu z delavskim razredom in njegovo avantgardo kot

glavni pogoj za to zmago. Formiranje Glavnega odbora Delavske enotnosti je bil potemtakem prvi in odločilni korak k »Izjavi treh skupin« in k drugim sklepom konference na kočevskem Pugledu aprila 1943. leta, ki so izredno utrdili enotnost OF.

Z vsemi temi ukrepi je bila prehodna kriza v Osvobodilni fronti končno uspešno premagana. Prav kmalu se je to tudi jasno pokazalo v njeni zunanji aktivnosti. Od začetka 1943. leta dalje se nahajata Osvobodilna fronta in Narodnoosvobodilna vojska v novi ofenzivi na celi fronti in dosežata nove politične in vojne uspehe. Kasneje sovražniku nikdar več ni uspelo izzvati ničesar, kar bi bilo podobno nevarni krizi iz jeseni in zime 1942. leta. Glavni cilj sovražne ofenzive 1942. leta potemtakem ni bil dosežen v nobenem oziru. Narodnoosvobodilna vstaja ni bila ne zadušena ne oslABLJENA, marveč je izšla iz prehodne kratkotrajne krize okrepljena po svoji udarni moči in enotnejša v svojem revolucionarnem vodstvu in v svoji množični osnovi.

V taki situaciji in za cilje, o katerih sem zgoraj govoril, je novembra 1942. leta pričel izhajati tudi list »Delavska enotnost« kot organ GO Delavske enotnosti. Kljub nerednemu izhajanju je list ves čas osvobodilne vojne svojo vlogo v borbi za enotnost delavskega gibanja in za enotnost Osvobodilne fronte uspešno vršil in je s tem častno doprinesel svoj delež zmagi naše narodnoosvobodilne borbe in socialistične revolucije.

Temu svojemu cilju, borbi za enotnost delavskega razreda ter za stalno dviganje njegove socialistične zavesti in njegove socialistične iniciative na čelu naših delovnih množic — naj list ostane zvest tudi v bodoče.

CENTRALNA IZDAJA

DELAVSKA ENOTNOST

Leto I. — 20. november 1942. — Štev. 1.

Enotnost slovenskega delavstva

V začetku novembra se je vršila konferenca predstavnikov političnih in strokovnih skupin, ki predstavljajo slovensko delavstvo. Dokumente, ki jih je ta konferenca sprejela, objavljamo v pričujoči številki »Delavske enotnosti«.

Treba je podčrtati, da je ta konferenca delavskih predstavnikov prinesla svoje sklepe v izredno važnih dneh, v katerih se odloča usoda vse bodočnosti osvobodilnega boja slovenskega naroda. Konferenca je mogla ne le ugotoviti in razčleniti rezultate dosedanjih bojev, ampak je postavila tudi smernice za bodoče boje slovenskega delavstva.

Kakšne so osnovne ugotovitve konference delavske enotnosti?

1. Veliki rezultati osvobodilne borbe slovenskega naroda so bili mogoči v prvi vrsti zaradi tega, ker je bilo slovensko delavstvo od vsega začetka njena glavna udarna sila, ki je zbirala okoli sebe vse patriotske in resnično demokratične sile slovenskega naroda. Slovensko delavstvo je v teh bojih pokazalo primer heroizma, požrtvovalnosti in vdanosti velikim osvobodilnim ciljem slovenskega naroda. Delavski kadri so bili primer nepopustljivosti nasproti sovražniku, vztrajanja na položajih in odločnega razkrinkavanja in razbijanja vseh sovražnih manevrov. Vnesli so v našo osvobodilno vojno bojevni polet in prezir smrti ter vse tiste bojevniške lastnosti, ki so pomagale zgraditi borbeni kader Osvobodilne

fronte. Delavski razred je torej praktično dokazal, da je sposoben stati na čelu osvobodilne vojske slovenskega naroda.

2. V nasprotju z reakcionarnimi klikami, ki so zavrogle vse nacionalne interese ter postale orodje sovražnika, ki je zaslužnil slovenski narod, je slovensko delavstvo od vsega začetka dvignilo zastavo enotnosti vseh slovenskih patriotskih sil ne glede na politično, versko in razredno pripadnost, ki se hočejo boriti za osvoboditev svojega naroda. Pri tem je pokazalo veliko dalekovidnost v iniciativi, potih in oblikah boja slovenskega osvobodilnega gibanja ter velike bojovne izkušnje, ki si jih je prav delavstvo pridobilo v svojih neprestanih bojih za svoje socialne pravice in zahteve. Slovensko delavstvo je torej stavilo v službo svojega naroda vse svoje moči in vse svoje sposobnosti ter s tem dokazalo, da je delavski razred resnično nacionalni razred, to je razred, ki je edini sposoben organizirati bojovne energije slovenskega naroda za njegovo osvoboditev in združitve.

3. Slovensko delavstvo je v dosedanjih bojih doseglo uspehe, kakršnih ni doseglo še nikoli v svoji zgodovini. Ljudske množice slovenskega naroda gledajo v njem svojega vodnika in svojo najmočnejšo oporo v boju za nacionalno osvoboditev. Konferenca je ugotovila, da so ti uspehi plod enotnosti, ki jo je slovensko delavstvo doseglo, ohranilo in utrdilo v skupnih bojih proti nasilju okupatorja in njegovih pomočnikov iz vrst slovenskih Judežev in Kajnov. Dosedanji skupni boji so slovensko delavstvo ne samo naučili, da je delavski razred najmočnejši, kadar je enot, ampak so mu praktično potrdili in utrdili tudi spoznanje, da znotraj delavskega razreda ni različnih interesov, ampak nasprotno, da delavski razred spajajo v tako nezlomljivo enoto prav skupni interesi, skupna bodočnost.

4. V nasprotju z reakcionarnimi klikami, ki so ves čas Jugoslavije, zlasti pa pod zaščito okupatorjev dušile svoboden glas ljudstva, je slovensko delavstvo pokazalo, da je delavski razred nosilec resnične ljudske demokracije. Zveza delavskega razreda z ostalimi delovnimi sloji slovenskega naroda, ki je utelešena v Osvobodilni fronti slovenskega naroda, je najkrasnejši primer resnične ljudske demokracije, zrasle iz ljudstva in ki služi edino ljudstvu. Pokazalo se je torej, da je delavski razred ne le dovolj močan, ampak tudi dovolj sposoben, da na čelu demokratičnih ljudskih množic pripori ljudskim množicam demokratične pravice in da jih tudi zavaruje.

Glede na vsa ta dejstva je jasno, da leži glavna odgovornost za razvoj bodočih bojov slovenskega naroda na delavskem razredu Slovenije. Stojimo pred odločilnimi spopadi z okupatorjem in z njegovimi belogardistično-mihajlovičevskimi oporišči. Potrebno je, da delavstvo mobilizira vse svoje sile, da aktivizira sleherno tvornico in delavnico, da bi zaščitilo plodove dosedanje borbe in zagotovilo zmago nad sovražniki slovenske svobode, ki je lahko samo plod doslednega nadaljevanja slovenske osvobodilne vojne do popolne iztrebitve okupatorjev in njihovih pomočnikov s slovenskih tal.

Iz teh razlogov je konferenca formirala enotno delavsko vodstvo, Odbor Delavske enotnosti; ki bo bdel nad enotnostjo delavskih

vrst, nad njihovo mobilizacijo v splošni nacionalni vojni in nad razrednimi interesi slovenskega delavstva v ožjem pomenu te besede. Pomen tega ODE je potemtakem izredno velik: Ne bo samo okrepljen celotno gibanje OF, ampak ustvarja tudi predpostavke za čvrsto delavsko enotnost v bodočnosti. Formiranje ODE pomeni, da se je slovenski proletariat v celoti zavedel svojega velikega zgodovinskega poslanstva in je zato tudi postal sposoben prevzeti na svoja pleča usodo bodočnosti slovenskega naroda, naroda-proletarca. Danes, 24 let po Cankarjevi smrti, je slovenski proletariat to nalogo resnično izpolnil in prevzel to odgovornost za bodočnost slovenskega naroda. Vsi dosedanji boji so samo dokaz, da bo slovensko delavstvo s častjo in znanjem izpolnilo to nalogo.

Ustanovitev ODE pomeni močno okrepitev OF, podporo njenemu vodstvu. Sedanja delavska enotnost je bila dosežena v prvi vrsti na bazi skupnega boja proti okupatorjem. Z ustanovitvijo ODE se je to sodelovanje in ta enotnost poglobila in bo slovensko delavstvo tem čvrsteje stalo v enotnih bojnih vrstah Osvobodilne fronte. Konferenca je izrecno poudarila zvestobo in disciplino slovenskega delavstva nasproti vodstvu OF. Osvobodilni cilji slovenskega naroda, ki ga predstavlja OF, so obenem cilji slovenskega delavstva, ki ne more uresničiti svojih socialnih zahtev, dokler je zaslužjen in tlačjen njegov narod.

Bilo bi napačno, če bi ostalo samo pri tej prvi konferenci Delavske enotnosti. Potrebno je, da se to gibanje Delavske enotnosti zanese v sleherno tovarno in delavnico. Vsepovsod morajo nastati Odbori Delavske enotnosti, ki bodo istočasno najtrdnjše postojanke Osvobodilne fronte.

Slovensko delavstvo! Dvignite visoko zastavo enotnosti!

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

K.

Položaj, vloga in naloge delavskega razreda Slovenije v slovenskem narodnem osvobodilnem gibanju

(Teze, ki so jih konferenci predstavnikov delavskega razreda Slovenije predložili CK KPS, predstavništvo svobodnih strokovnih organizacij in vodstvo skupine krščanskih socialistov)

I.

1. Slovensko delavstvo predstavljajo danes KPS, skupina krščanskih socialistov in predstavniki svobodnih strokovnih organizacij: KPS kot organizirana avantgarda delavstva, krščanski socialisti pa kot izraz demokratičnega in revolucionarnega napora ter razvoja med slovenskimi krščanskimi delavci.

2. Slovensko delavstvo je v dobi najusodnejših trenutkov slovenske narodne zgodovine kot narodno in družbeno najzavednejši in najborbenjši del našega naroda prevzelo vodilno vlogo v narodnoosvobodilni borbi, postalo borbeno jedro OF ter slovenske partizanske vojske in

združilo okrog sebe najširše narodne plasti. Ugotavljamo, da bi brez tega odločnega posega slovenskega delavstva v reševanje narodnega obstanka Slovenci ne imeli niti OF, niti svoje narodnoosvobodilne vojske ter bi bili zato neizbežno obsojeni na narodni pogin.

3. Razvoj v Jugoslaviji, še prav posebno pa skupni nastop v Osvobodilni fronti sta ustvarila najlepše pogoje za uresničenje popolne enotnosti slovenskega delavstva. Slovensko komunistično, socialistično in krščansko socialistično delavstvo ugotavlja, da so padle tiste ovire, ki so delavstvo medsebojno delile ter mu preprečevale enoten nastop v vseh vprašanih delovnega ljudstva. Skupno zborovanje naj to enotnost samo potrdi in slovesno razglasi s poudarkom, da različna svetovnonazorska pripadnost nikomur ne sme zbuhati pomislekov pri doseganju in ustvarjanju delavske enotnosti. Vsak zaveden slovenski delavec mora spoštovati svetovni nazor svojega tovariša ter ne sme v ničemer ovirati njegovega izpovedovanja. KPS, svobodne strokovne organizacije in skupina krščanskih socialistov so v tem duhu že prevzele medsebojne obveznosti pri ustvarjanju OF. Te obveznosti še tem bolj veljajo za delavstvo, ki pripada tem skupinam.

4. Osnovni pogoj delavske enotnosti je popolna enakopravnost vseh sodelujočih sestavnih delov kakor tudi posameznikov v tej skupnosti. Skupina krščanskih socialistov v tem smislu ugotavlja in priznava KPS njeno proletarsko avantgardno vlogo, medtem ko priznava KPS in Svobodne strokovne organizacije krščanskim socialistom njihovo razredno stališče in revolucionarnost, ki se je izrazila posebno v njihovi borbeni udeležbi pri narodnoosvobodilnem gibanju. Vse skupine medsebojno priznavajo pravico svobode in združevanja in izražanja svojega svetovnega nazora.

II.

1. Izhajajoč iz dejstva, da je slovensko delavstvo prevzelo kot družbeni razred vodilno vlogo v slovenskem narodu in zbralo okrog sebe njegovo velikansko ljudsko večino, kar je dokazalo tudi s svojim doprinosom k osvobodilni borbi bodisi vsebinsko kakor po žrtvah svojih pripadnikov, naglašamo, da hočemo to vodilno vlogo tudi v prihodnje ohraniti ter zbirati krog sebe vse ustvarjalne sile ostalih plasti naroda, posebno kmetov, obrtnikov in izobraženstva, ki naj potem skupno ustvarijo novo slovensko narodno in socialno življenje.

2. Slovensko delavstvo poudarja, da je enotnost slovenskih narodnih množic, kakršno predstavlja OF, neizogiben pogoj za zmago slovenskega naroda v tej težki osvobodilni borbi. Kdor razbija danes slovensko ljudsko enotnost, ta deluje proti slovenskim narodnim interesom kakor tudi proti interesom proletariata Slovenije.

3. Odločilni vodilni delež pri narodnoosvobodilni borbi daje slovenskemu delavstvu pravico, da odločilno posega tudi v ureditev slovenskega političnega in socialnega življenja po osvoboditvi.

4. Kot skupni politični cilj postavljamo poleg narodne osvoboditve in združitve ter pravice slovenskega naroda do samoodločbe tako ureditev nove Slovenije, kakor jo bodo zahtevale koristi slovenskega delovnega

ljudstva, ki bodo tudi o tem, kakor o vseh skupnih narodnih vprašanjih demokratično odločale.

5. Smatramo, da je za uspešno slovensko narodno politično in socialno življenje neizogibno potrebna najtesnejša naslonitev na socialistično in slovansko Sovjetsko zvezo z željo, da tudi Slovenci po svoje pripomoremo k ustvaritvi medsebojnega bratstva vseh evropskih narodov, ki mu bodi jedro tovariška skupnost vsega evropskega proletariata.

6. Ugotavljamo, da ima današnja politično izdajalska reakcija na Slovenskem s svojim jedrom belo gardo svoje korenine v socialni reakciji in da je boj zoper družbene in socialne napredne sile v slovenskem narodu njen glavni smoter. Zaradi tega smatramo belo gardo ne samo za narodno političnega škodljivca slovenskega naroda, ampak prav tako za zapreko, ki hoče zajeziti val skupne volje slovenskega delovnega ljudstva po njegovih socialni bodočnosti. Slovensko delavstvo ima zato dolžnost, da tudi iz svojih razrednih interesov vodi boj proti beli gardi do njenega popolnega uničenja.

Svobodne strokovne organizacije, KPS in skupina krščanskih socialistov pozivajo vse delavce in delavke, da gornje gradivo vsestransko takoj obravnavajo, svojim članom-delavcem pa naročajo, da po tovarnah, na deželi, posebno pa po vseh partizanskih edinicah razvijajo največjo delavnost, da se z aktivno udeležbo pri vzpostavljanju delavske enotnosti zainteresirajo ter navdušijo vsi delavci in delavke. Politkomisarji in politični aktivisti imajo dolžnost, da isto izvedejo na svojih področjih, predvsem pa za to delo angažirajo vse zavedne delavce.

Resolucija

sprejeta na konferenci predstavnikov delavskega razreda Slovenije

1. Predstavniki delavskega razreda Slovenije sprejemajo gornje teze in ugotavljajo, da te teze verno izražajo voljo slovenskega proletariata.

2. Predstavniki delavskega razreda Slovenije konstatirajo, da je enotnost slovenskega proletariata s tem dejstvom vzpostavljena, in pozivajo delavske množice, naj svojo enotnost tako v organizacijski kakor v politični smeri nenehno utrjujejo ter razvijajo.

3. Delavski razred Slovenije izraža svojo neomajno pripadnost Osvobodilni fronti slovenskega naroda in skupni osvobodilni vojni na čelu s Sovjetsko zvezo, Veliko Britanijo in Ameriko — proti fašističnemu imperializmu.

4. Konferenca delavskega razreda Slovenije se s tem hkrati konstituira v Odbor Delavske enotnosti, kot predstavništvo delavskega razreda, vključenega v celoti v Osvobodilno fronto.

5. Odbor Delavske enotnosti izraža svoje zaupanje Izvršnemu odboru Osvobodilne fronte kot vodstvu slovenskega osvobodilnega gibanja.

Začetek novembra 1942.

*Konferenca predstavnikov delavskega razreda Slovenije
Odbor Delavske enotnosti*

Sokolski poziv

Vodstvo slovenskega sokolstva poziva članstvo in naraščaj iz vrst delavstva, bodisi da se nahaja v partizanski vojski, bodisi da vrši organizacijska dela v OF, da se pridruži akciji za ustanovitev Delavske enotnosti ter se s tem postavi ob bok ostalim pionirjem slovenske svobode in neodvisnosti. Enak poziv izdajamo delavcem nacionalistom, ne glede na to, ali so bili doslej včlanjeni v Narodno strokovni zvezi ali ostalih slovenskih delavskih organizacijah ali ne. Doba, v kateri živimo, zahteva nujno strnitev vseh slovenskih pozitivnih sil za uničenje okupatorja, za osvoboditev delovnega ljudstva od izkoriščevalcev in za ustvaritev svetle bodočnosti slovenskega naroda.

Zdravo!

Vodstvo slovenskega sokolstva

Delavci, v boj!

Približuje se odločilni trenutek slovenskega osvobodilnega boja. Naši veliki zavezniki Sovjetska zveza, Velika Britanija in Amerika zadajajo nečloveškemu fašizmu in hitlerizmu udarce, ki pomenijo začetek smrtnega boja nasilniških držav. Vsi tlačeni narodi vstajajo, da zadajo sovražniku zadnji udarec.

Delavstvo vseh narodov stopa v prve borbene vrste ter zadaja sovražniku najhujše udarce tam, kjer je najbolj občutljiv, to se pravi v gospodarstvu, tovarnah, rudnikih in v prometu.

Slovensko delavstvo je že do zdaj stalo v prvih vrstah borcev za svobodo, bodisi z orožjem v rokah v partizanski vojski, kakor tudi pri narodnoosvobodilnem delu na terenu. S svojo borbenostjo, požrtvovalnostjo in hrabrostjo smo slovenski delavci odločilno pripomogli k veličastnemu poletu osvobodilnega gibanja in k sijajnim uspehom naše narodnoosvobodilne partizanske vojske. Velikanske žrtve, ki smo jih položili na žrtvenik slovenske svobode, niso bile zastoj. OF je povedla naš narod preko najhujših težav in nevarnosti v dobo, ko lahko z gotovostjo pričakujemo skorajšnjega konca svojega trpljenja, ko že vidimo tik pred seboj vstajajočo zarjo narodne svobode.

Slovensko delavstvo! Dvigni se k poslednjemu in odločilnemu boju! Postoteri vse svoje sile, da zadaš narodnemu in delavskemu sovražniku — krvoločnemu fašizmu, hitlerizmu in domačim izdajalcem belogardistom — smrtni udarec!

Delavci! V vse tovarne, rudnike, na železnice, obrate in urade postavite odbore Delavske enotnosti!

Komunisti, krščanski socialisti, socialdemokrati, nacionalni delavci — vaše vrste se morajo strniti v nezlomljivo delavsko enotnost.

Delavci! Vsi, ki ste sposobni boriti se z orožjem, zapustite tovarne, rudnike, železnice, obrate in delavnice, vstopite v partizanske oddelke, vzemite orožje v roke ter udarite na okupatorja in domače izdajalce.

Delavci in delavke, ki se z orožjem v rokah ne morete boriti, vršite v svojih obratih in tovarnah, rudnikih in železnicah sabotažo! Uničujte blago, ki koristi okupatorju. Uničujte stroje, ki delajo za okupatorje! Onemogočajte prevoz po železnicah! Niti eno vlakno, niti en žebelj ne sme iz vaših rok priti v korist okupatorju. Sabotaža, ki jo more vršiti slovensko delavstvo, naj uniči okupatorjem vse vire, iz katerih je črpal svojo moč in si podaljševal življenje.

Rudarji! Okupator še vedno črpa iz naših rudnikov premog, s katerim vozi vlake vojaštva in municije na fronte, s katerim dela njegova industrija morilno orožje. Slovenski rudar, ne dopusti, da bi se s pomočjo tvojega dela sovražniku podaljševalo zločinsko življenje! Uničuj rudniške naprave, požigaj zaloge premoga, zadržuj delo! S tem boš skrajšal slovenskemu narodu in sebi trpljenje.

Tovarniški delavci! Okupator še vedno črpa izdelke vaših rok: tekstilno blago, usnje, železne izdelke, les itd., da jih uporablja za ohranjanje svoje vojne sile in uničuje zaslužnjene narode. Vaša narodna dolžnost je, da mu preprečite izčrpavanje naše industrije v svoje zatiralske namene. Onemogočite izdelavo blaga, ki koristi sovražniku; poškodujte stroje in naprave, ki služijo zatiralcu!

Železničarji! Po naših železnicah prevaža okupator vojaštvo, orožje in municijo, s katerim uničuje tlačene narode, posebno nas Slovence. Ali more zaveden slovenski železničar pomagati zverinskemu nasilniku pri uničevanju lastnega naroda s tem, da mu varno prevaža vlake z morilskimi tolpami? Ne, slovenski železničar mora sovražniku uničevati prometna sredstva, vagone, lokomotive, postaje, proge, varnostne naprave. S sabotažo na železnicah mora dobiti okupator najhujše udarce, ker je prav tu najobčutljivejši.

Slovensko delavstvo! Izkaži se vredno svojih tovarišev, ki se že mesece bore s puško v roki, oddolži se junaškim delavskim borcem, ki so hrabro dali življenje za svobodo svojega naroda in delavskega razreda.

Slovensko delavstvo, dvigni se k odločilnemu zadnjemu boju, iz katerega bo izšla slovenska narodna in socialna svoboda!

Glavni odbor Delavske enotnosti.

Delavci, učimo se iz preteklosti

(Odlomek iz brošure »Zakaj se borimo delavci?«, ki bo v kratkem izšla)

Položaj delavstva na Slovenskem po svetovni vojni moramo označiti z ostrim razrednim bojem med močno se razvijajočim kapitalizmom in množječimi se delavskimi množicami. Meščanstvo, ki se je polastilo vsega političnega življenja in postalo eksponent velikega kapitala, je z vsemi sredstvi omejevalo delavstvu pravice do javnega uveljavljanja. Proti revolucionarni in razredni borbeni Komunistični stranki se je zavarovalo z zakonom o zaščiti države in prisililo mlado stranko od vsega početka v najtežjo ilegalnost. Social-demokratska stranka, ki bi morala predstavljati močan politični činitelj, če bi si znala pridobiti potrebno širino

in doslednost, se je izrodila v ozkosrčno naslednico predvojnega liberalizma in si ni mogla osvojiti širokih delavskih množic. Krščanski socialisti si lastne stranke niso ustanavljali, ampak so se omejili predvsem na sindikalno delovanje in kulturno-politično vzgojo svojih pripadnikov.

Tako je bilo slovenskemu delavstvu po vojni popolnoma onemogočeno javno politično nastopanje in uveljavljanje. Njegova borba se je vršila večinoma le na sindikalnem polju.

Strah pred prebujajočim se evropskim proletariatom je prisilil tudi jugoslovanske meščanske politike, da so postavili kolikor toliko moderno socialno zakonodajo. To je tudi bilo vse, kar je delavstvo v Jugoslaviji dobilo. Pozneje je bilo prepuščeno samo sebi, v državni oblasti ni našlo pomoči za uveljavljanje socialne zakonodaje. Velekapital, ki si je znal podrediti vse javno življenje v državi, je svoj privilegirani položaj izrabil do skrajnosti. Delavstvo se je moralo v težkih mezdnih bojih boriti za zakonito priznane pravice. Življenjska raven delavstva je stalno padala in prišla zadnja leta pred polomom že tako nizko, da velika večina delavstva ni mogla zaslužiti niti za polovico svojih življenjskih potreb. Delavcem tako niso bila samo zaprta vrata do zadoščanja kulturnim potrebam, ampak se je tudi glede najprimitivnejšega preživljanja ugrezalo vedno globlje.

Toda reakcionarnim vladajočim plastem ni zadoščalo, da so onemogočile delavstvu politično udejstvovanje ter da so ga brezdušno izročile izkoriščanju velekapitala. Hotele so mu oropati še zadnje orožje: strokovne organizacije in delavske ustanove, do katerih je imelo delavstvo zakonite pravice. Nasilniška vlada nemškega agenta Stojadinoviča, Korošca, izdajalca Cvetkoviča s pokornim slovenskim slugo Krekom je kot prvi korak k svojemu izdajalskemu početju hotela uvesti fašizacijo. Zato je razpuščala svobodne delavske organizacije, nasilno uničila samouprave delavskih zavodov (Del. zbornica, Okrožni urad, Borza dela), ustanovila fašistično delavsko organizacijo Jugoras, kateri se je v Sloveniji pridružila klerikalna Zveza združenih delavcev — ki je že takrat pošiljala svoje zastopnike v Italijo in Nemčijo k »tovariškim« fašističnim organizacijam. Fašistični delavski izdajalci so takoj pokazali, kaj znajo, brezdušno so oropali delavsko premoženje, si polnili žepo, poneverjali samo v Ljubljani milijonske vsote delavskega denarja, izvajali nasilje nad svobodoljubnim delavstvom ter ga brezdušno prodajali velekapitalu v še večja izrabljanja. Ali naj se čudimo, če stoje danes ti delavski izdajalci (n. pr. Smersu, Križman, Godina itd.) v taboru narodnih izdajalcev — kljub temu, da so si ob času svojega gospodarjenja prisvajali nacionalni monopol in iz narodne skupnosti izključevali vse pošteno in zavedno slovensko delavstvo.

Dve težki pomanjkljivosti sta krivi, da se slovensko delavstvo v Jugoslaviji ni moglo primerno uveljaviti.

1. Prevelika privezanost na idejne razlike je preprečila popolno razredno enotnost, ki bi delavstvu mogla prinesiti udarnost in prodornost, in to kljub mnogim odkritosrčnim poskusom zbližanja zlasti s strani krščanskih socialistov.

2. Usodno napako je napravilo slovensko delavstvo, ker se je omejilo zgolj na sindikalno organizacijo, ni pa postavilo svoje močne politične organizacije, ki bi delavstvo okrepila v javnem življenju, kjer se je dejansko — toda brez njega — odločala njegova usoda.

V borbi za svobodo slovenskega naroda padli funkcionarji strokovnih organizacij

Martin Kores, predsednik ekspoziture JSZ v Mariboru, ustreljen.
Ivan Vidav, tajnik ekspoziture JSZ v Mariboru, ustreljen.
Filip Križnik, predsednik skupine rudarjev JSZ v Trbovljah, ustreljen.
Stoper Cene, funkcionar SDSZ v Ljubljani, član OK KPS, ustreljen.
Edvard Režek, odbornik skupine papirničarjev JSZ v Vevčah, partizan, padel v borbi.
Gregorčič Jože, funkcionar SMRJ na Jesenicah, član RK KPS, komandant bataljona v Španiji, komandant I. grupe odredov slovenske partizanske vojske, padel v borbi na Gorenjskem.
Hochkraut Lojze, funkcionar Zveze rudarjev v Trbovljah, član OK KPS, ustreljen.
Pibernik Jože, funkcionar SMRJ na Jesenicah, partizan, padel v borbi.
Šlander Slavko, funkcionar organizacije zobotehnikov v Celju, član CK KPS in sekretar PK KPS, ustreljen.
Karner Lojze, funkcionar Strokovne komisije v Mariboru, ustreljen.
Pregl Ivan, predsednik SMRJ v Kamniku, član KPS, ustreljen.
Trtnik Tone, predsednik SMRJ v Ljubljani, član KPS, ustreljen.
Kralj Nace, funkcionar SMRJ na Jesenicah, ustreljen.
Jože Šauli, predsednik skupine kovinarjev JSZ na Jesenicah, komandir čete, padel v borbi na Gorenjskem.

Vsi ti padli za svobodo slovenskega naroda so bili funkcionarji strokovnih organizacij. Vedno so bili prvi v borbi za delavske pravice, voditelji delavskih mezdnih bojev, voditelji štrajkov za izboljšanje delavskega položaja. Tako so bili prvi v borbi za svobodo slovenskega naroda. S svojo borbo in darovanjem svojega mladega življenja so osigurali boljšo bodočnost delavskega razreda in slovenskega naroda. Delavskemu razredu bodo ostali v večnem pomenu. Slava jim!

»Delavska enotnost«

»Delavska enotnost« je organ Odbora Delavske enotnosti, organ slovenskega delavstva. Izhajala bo po potrebi.

Delavci! Dopisujte v »Delavsko enotnost«!

Delavci! Čitajte in širite »Delavsko enotnost«!

Redakcija »Delavske enotnosti«

DELAVSKA ENOTNOST

Leto II. — 30. januar 1943. — Štev. 1.

Važnost Delavske enotnosti za današnji in jutrišnji dan

Zgodovinsko dejstvo je, da ne bi bilo nikoli mogoče skovati čudovite borbene enotnosti, kakršno predstavlja OF slovenskega naroda, če ne bi bilo enotnosti slovenskega proletariata. Prav tako je danes že zgodovinsko izpričano, da slovensko osvobodilno gibanje ne bi moglo vzdržati strahotnega navala sovražne ofenzive, če mu ne bi bil slovenski proletariat vtisnil pečata svoje historične, delavskemu razredu vsega sveta lastne udarnosti. Končno se je treba zavedati, da mora slovenski narod predvsem svojemu proletariatu in njegovim aktivistom priznati zaslugo za politični in moralni polom belogardističnega izdajstva ter za izrazite začetke novega poleta slovenskega osvobodilnega gibanja.

Vse to je danes tako razumljivo in otipljivo, da se mora rastoče važnosti, ki jo ima in jo bo v vse večji meri imela za osvoboditev in združitev slovenskega naroda ravno enotnost delavskega razreda Slovenije, zavedati sleherni pošteni, pravični stvari svojega naroda vdani slovenski patriot.

Enotni slovenski proletariat si je v celoti na jasnem, kaj je že doprinesel veliki stvari slovenske narodne osvoboditve. Prav tako pa se tudi zaveda, da se bodo v teku nadaljnjega razvoja še lahko našle sile, ki bodo poskušale — kot tolikokrat v zgodovini — delavski razred oslepariti in si prilastiti plodove njegovih nadčloveških žrtev in njegovega gigantskega heroizma.

Delavski razred ima vso pravico, da se zavaruje proti takim eventualnostim. Najboljše jamstvo, da bo takih eventualnosti čim manj in da bodo klavrno propadle, čim bi se pojavile, pa je enotnost delavskega razreda, enotnost, ki gre preko vseh razlik, vseh svetovnonazorskih in skupinskih vidikov, enotnost, ki je izrazito razrednega značaja in raste iz razredne proletarske zavesti.

Ko so predstavniki delavskega razreda Slovenije soglasno sprejeli teze konference Delavske enotnosti, so se jasno zavedali tudi jutrišnjega dne. Premišljeno so zapisali: »Slovensko delavstvo predstavlja danes KPS, skupina krščanskih socialistov in predstavnikov svobodnih strokovnih organizacij: KPS kot organizirana avantgarda delavstva, krščanski socialisti pa kot izraz demokratičnega in revolucionarnega napora ter razvoja med slovenskimi krščanskimi delavci.« In: »Osnovni pogoj delavske enotnosti je popolna enakopravnost vseh sodelujočih sestavnih delov kakor tudi posameznikov v tej skupnosti. Skupina krščanskih socialistov v tem smislu ugotavlja in priznava KPS njeno proletarsko avantgardno vlogo, medtem ko priznavajo KPS in Svobodne strokovne organizacije krščanskim socialistom njihovo razredno stališče in revolucionarnost, ki se je izrazila posebno v njihovi borbeni udeležbi pri narodnoosvobodilnem gibanju. Vse skupine medsebojno priznavajo pravico do izražanja svojega

svetovnega nazora.« S tem so po eni plati zagotovili in naglasili popolno enakopravnost vseh delavskih skupin, po drugi plati pa z ugotovitvijo avantgardne vloge KPS poudarili, da mora enoten proletariat Slovenije izbojevati vse svoje zgodovinske pridobitve.

Taka udarna in neporušljiva enotnost proletariata, ki jo je treba na slehernem koraku gojiti in utrjevati, ni prav nič v protislovju s koristmi slovenskega naroda. Nasprotno! Slovenski proletariat je že dokazal in bo še dokazal, kako globoko resničen je Cankarjev izrek: »Na tvojih plečih — na plečih delavca-proletarca sloni bodočnost slovenskega naroda, naroda-proletarca.«

*Tone Fajfar in Leskošek Franc,
člana IOOF ter Glavnega odbora Delavske enotnosti*

Delavski razred in begunska jugoslovanska vlada v Londonu

Dogodki zadnjega časa so postavili begunsko jugoslovansko vlado v Londonu v sila nevšečen položaj. V čem je bistvo teh dogodkov? Bistvo teh dogodkov je v tem, da se je v njih pred vsem svetom in na najmočnejši način očitavala ustvarjalna sila tistega družbenega činitelja, proti kateremu so se predstavniki londonske jugoslovanske vlade svoj živ dan borili. Delavski razred je v tej veliki vojni proti fašističnemu barbarstvu dokazal, da je edino on sposoben voditi delovne množice in vse svobodoljubno človeštvo v resnično svobodo, v resnično demokracijo in v resnično civilizacijo.

Če ne bi bila v 1917. letu zmagala velika Oktobrska socialistična revolucija in če ta ne bi bila privedla v Rusiji do upostavitve delavsko kmečke oblasti, potem bi se danes zapadna civilizacija krivila pod pruskim škornjem nemškega pobesnelega fašizma. Delavsko kmečka Rdeča armada je tega smrtnega sovražnika človeštva izčrpala in mu zdaj z vso silo zadaja uničujoče udarce, spričo katerih dvigajo glavo vsi teptani narodi Evrope.

Če ne bi bilo delavskega razreda Jugoslavije in njegove avantgarde, ki sta znala ob uri največje narodne stiske zbrati vse resnične rodoljubne elemente Jugoslavije ter jih usmeriti v nepomirljivo borbo proti tujim okupatorjem in domačim izdajalcem, tedaj bi narodi Jugoslavije danes razoroženi in izdani čakali, kdo jim bo po zlomu italonomškega fašizma stopil na tilnik, jih prodajal tujcem in jim pripravljaj nove in še strašnejše aprilske katastrofe.

Te dve dejstvi sta glavni razlog za krizo, v kateri se je londonska vlada jugoslovanske čaršije znašla in iz katere se ne more izkopati. Gospoda v Jovanovičevi »zakoniti« jugoslovanski vladi dobro ve, da niti narodi Jugoslavije niti drugi osvobojeni evropski narodi po tej veliki vojni ne bodo trpeli, da bi v osrčju Evrope še nadalje obstojal tak protiljudski režim, kakršen je bil režim v stari čaršijski Jugoslaviji. Prav tako pa tudi ve, da bodo v novi Jugoslaviji takisto nemogoči ljudje, ki so take režime predstavljali in ki bi jih radi predstavljali tudi v bodoče.

S povsem cincarskim manevriranjem skuša jugoslovanska vlada v Londonu znova ukaniti jugoslovansko ljudstvo. Ves svet danes ve, da je vojni minister v tej vladi, general Draža Mihajlović, navaden izdajalec in okupatorski hlapec. Begunska vlada pa bi rada natvezila svetu, da njej ni za netitev državljanske vojne v Jugoslaviji in da bi rada dosegla »spravo« med partizani in Dražo Mihajlovićem. Toda, ne glede na to, da je nemogoča sprava s tistimi, ki so očitno v okupatorjevi službi, delavski razred Jugoslavije ve, da tu ne gre le za Dražo Mihajlovića. Draža Mihajlović ni edini zakleti sovražnik delavskih in ljudskih pravic, ki sedi v londonski jugoslovanski vladi.

Delavski razred Jugoslavije ne bo nikdar pozabil, da stoji na čelu londonske jugoslovanske vlade Slobodan Jovanović, ki je sestavil zloglasno šestojanuarsko ustavo, s katero je vladajoča klika hotela zadušiti delavsko gibanje in vse, kar je bilo v Jugoslaviji svobodoljubnega in resnično rodoljubnega.

V londonski vladi sedi Miha Krek, zvesti oproda protiljudskega in izdajalskega Natlačena, sokrivec za vse zločine, ki jih je JRZ-režim izvršil nad slovenskim delavstvom.

Med člani Jovanovićeve vlade je prosluli JNS-arski priganjač in vnet zagovornik fašističnih metod vladavine, stari Banjanin.

Zato delavski razred po pravici gleda v londonski jugoslovanski vladi kliko zagrizenih sovražnikov delavstva, ki se oprijema vsake bilke in pozdravlja vsak protiljudski načrt, ki ga v Angliji kak plutokratski pisun izdela v želji, da bi bil podlaga povojnemu redu v Evropi. Delavski razred dobro ve, da je londonska jugoslovanska vlada edina preko svojega predstavnika Ilije Jukića z obema rokama pograbila zloglasni načrt Carnegijevega Instituta, ki narodom Evrope grozi z izstradanjem, če se bodo po vojni odločili za tak notranjepolitični red, ki ne bo vseh Hooveru in drugim zastopnikom plutokracije.

Delavski razred Jugoslavije zategadelj stoji strnjeno za edinim zakonitim predstavnikom jugoslovanskih narodov, za Protifašističnim svetom narodne osvoboditve Jugoslavije, ki je zrastel iz vsenarodne borbe jugoslovanskega ljudstva. Delavski razred Jugoslavije ima vse vzroke, da do laži zakonitih predstavnikov Jugoslavije, ki trenutno sede v londonski vladi in so dejansko le predstavniki velikosrbske čaršije, ohrani do kraja nepomirljivo, odklonilno stališče.

Kaj pomeni Delavska enotnost za OF?

Od vsega početka narodnoosvobodilnega boja je delavstvo stalo v središču borbe in političnega dela. Že sam značaj dveh izmed ustanovnih skupin OF, komunistične partije in krščanskih socialistov, je bil izrazito delavski — proletarski.

Dotlej zatirane ljudske sile so vstale, postavile na laž vse politično življenje za časa stare Jugoslavije in ustvarile mogočno narodno-osvobodilno gibanje, ki ga vsa strašna sovražna nasilja niso in ne bodo mogla uničiti.

Dobo stare Jugoslavije moremo označiti kot dobo brezpravnosti in zatiranja delovnega ljudstva. Velekapital je vpregel v boj proti delavstvu državno oblast in vse uradne stranke. Delavstvo je bilo nasilno izrinjeno iz političnega življenja in se je moralo omejiti izključno za strokovno in mezno borbo, dokler mu ni reakcija zadnji čas Jugoslavije odvzela še te zadnje pravice samoobrambe. V 20 letih smo si delavci nabrali bogatih izkušenj, predvsem pa je stalno naraščajoči pritisk utrdil našo odpornost in podžgal našo borbenost. Reakcija se je zavedala, da predstavlja vedno bolj borbeno delavstvo edino resno nevarnost za njene pozicije, zato je končno veljavno hotela zajeziti naraščajoče valove delavske borbenosti. Politični voditelji, ki so pripravljali gnusno veleizdajo nad južnoslovanskimi narodi, so se hoteli pravočasno zavarovati, in so zato udarili z vso silo po delavstvu, razpuščali njegove strokovne organizacije in nasilno fašizirali vse delavsko življenje. Toda bilo je prepozno za njihove zločinske nakane. Vihar ljudskega ogorčenja jih je pomedel. Zločinsko izdajalsko delo reakcije je sicer povzročilo, da je Jugoslavija vojaško propadla, ni pa moglo povzročiti, da bi zamrle ljudske sile, ki jih je hranilo v sebi predvsem delavstvo.

Ko je okupator vdrl v zemljo, je vse, kar je prej predstavljalo državo, klavrno odpovedalo; vlada je jadrno pobegnila in z njo vsi, ki so utegnili, ostali politični voditelji so se prodali v službo tujcu, vojska se je razblinila — in ljudstvo je bilo prepuščeno na milost in nemilost sovražniku. Tedaj je za delavstvo nastopil trenutek, za katerega se je pripravljalo dolga leta brezpravnosti in zatiranja. Stopilo je na čelo zapuščene naroda in ga pozvalo v boj za obstanek in srečnejšo prihodnost.

Slovensko delavstvo je tako postalo borbeno jedro OF. Iz svojih vrst je dalo prve partizanske bojevnike, delavske množice so postale največja žarišča osvobodilne misli, delavci smo dali največje žrtve za narodno osvobojenje.

Mirno lahko trdimo, da bi bil slovenski narod zapisan poginu, če ne bi bilo slovensko delavstvo sposobno za naloge, ki jih je danes prevzelo. Brez narodno in razredno zavednih delavskih množic bi ne bil mogoč uspešen narodni odpor.

Slovensko delavstvo je danes enotno. Kot tako predstavlja poroštvo, da bo moglo še nadalje uspešno ohraniti vlogo borbenega jedra slovenskega naroda in tudi v prihodnje odločilno poseči v narodno usodo.

Ft.

Slovenski proletariat in Sovjetska zveza

Nezlomljiva vera v Sovjetsko zvezo je tisto, kar slovenski proletariat v zadnjih desetletjih loči od vseh ostalih družbenih plasti med Slovenci. Spoznanja, do katerih so se v odnosu do velikega dogajanja v SSSR dokopale druge plasti slovenskega naroda šele po dolgih in težkih preizkušnjah, so bila od vsega začetka last slovenskega delovnega razreda.

Komaj so topovi z ruske revolucionarne križarke »Aurora« oznanili svetu zmago velike Oktobrske socialistične revolucije, je slovenski delovni

človek čutil, da je usoda slovenskega naroda odslej tesno povezana z usodo dežele, v kateri so prvokrat v zgodovini prevzeli oblast delavci in kmetje.

Pod neposrednim vtisom Velikega oktobra v Rusiji so slovenski delovni ljudje, oblečeni v avstrijske vojaške uniforme, šli na svoj prvi veliki podvig. Judenburški in radgonski dogodki v začetku 1918. leta so bili prve priče neposredne povezanosti med velikimi osvobodilnimi napori sovjetskega ljudstva in med slovenskim bojem za svobodo. Slovenski fantje, ki so takrat dali svoje življenje, so prvi znanilci tiste herojske borbe za osvobojenje in zedinjenje slovenstva, ki jo danes slovenski partizani bijejo ramo ob rami s svojim velikim ruskim bratom in ki jo bodo z njim vred zmagovito izbojevali. Hafner, Štefanič, Možina in drugi ponosni sinovi slovenskega delovnega ljudstva, ki so tedaj padli pod streli črnožoltih rabljev, so praliki Toneta Tomšiča, Šavlija Jožeta, Ljube Šercerja, Slavka Šlandra in vseh nešteti junakov slovenskega osvobodilnega boja.

Reakcija je dobro vedela, da je Sovjetska zveza tudi za slovensko delovno ljudstvo svetilnik, ki kaže s svojim primerom pot v boljšo bodočnost slovenskega naroda. Zato je skušala vladajoča klika iz obeh slovenskih meščanskih strank utopiti resnico o Sovjetski zvezi v morju najgorostasnejših laži in najpodlejših klevet. Medtem ko so se druge slovenske plasti, vštveši slovensko izobraženstvo, le s težavo prerivale skozi to temo laži in obrekovanja k jasnim pojmom o resničnem poslanstvu Sovjetske zveze, medtem ko so te plasti ob vsaki hudi preizkušnji, ki jo je moralo prestatati sovjetsko ljudstvo, obdano z obročem zakletih sovražnikov, omahovale in obupovale nad usodo sovjetske dežele, medtem je slovenski narod trdno veroval v končno zmago svojega velikega prijatelja na Vzhodu ter črpal iz njegovih vedno večjih uspehov nove sile za svoj težki boj. Delavci na Slovenskem so vedno jasno videli, da so edino v Sovjetski zvezi ustvarjeni vsi pogoji za resnično blagostanje, za premožno in kulturno življenje delovnega ljudstva.

Zato je bil slovenski delavski razred prvi, ki je leta 1940 najiskreneje pozdravljal vzpostavitev diplomatskih odnosov med SSSR in Jugoslavijo. Medtem ko je bila ta vzpostavitev za vladajočo reakcionarno kliko le politični manevar, ki naj bi odvrnil pozornost ljudstva od sramotnih izdajalskih zločinov, ki jih je ta klika pripravljala, so delavci Slovenije in vse Jugoslavije sprejeli obnovitev stikov med obema državama kot uvod v vse večje sodelovanje med narodi obeh držav. Reakcija ni zamudila storiti ničesar, s čimer bi lahko zmanjšala pomen obnovljenih stikov med SSSR in Jugoslavijo. Organizirala je najete tolpe za onemogočanje slehernih manifestacij bratstva med narodi Sovjetske zveze in Jugoslavije. Organizatorji teh tolp so bili sedanji organizatorji bele garde. In kakor imajo sedaj na razpolago italijanski državni aparat, tako so tedaj s pomočjo petokolonskega jugoslovanskega državnega aparata skušali ustvariti »protisovjetsko javno mnenje« na Slovenskem. Delavski razred je tedaj odgovoril na to podlo početje glasno in prepričevalno. Niti vohunski rilci današnjih Gambarinih »protikomunističnih miličnikov« niti žandarmerija, policija in graničarski kordoni niso mogli preprečiti, da

ne bi s slovenske zemlje hiteli v deželo sovjetov desettisoči pozdravov slovenskih ljudi. Tisoči in tisoči delavcev in delavk so podpisovali pozdravna pisma, iz katerih je v plamtečih besedah žarela ljubezen in vera v veliko kulturno poslanstvo sovjetskega ljudstva. Delavcem so se pridružili kmetje in delovni izobraženci. Slovenski narod je tedaj izpričal, da bo v veliki borbi med napredkom, utelešenim predvsem v Sovjetski zvezi, in med fašističnim barbarstvom, stal ramo ob rami s sovjetskim ljudstvom na braniku napredka. Delavski razred je izpregovoril v imenu vsega slovenstva in slovenstvo je šlo za njim.

Velika borba se je pričela. Protiljudske klike, ki so narodom Jugoslavije 23 let krojile usodo in zatirale predvsem pravice delavskega razreda, so se prodale tujcu ali pa v varni tujini preže, kdaj se jim bo ponudila prilika, da znova stopijo na tilnik delovnemu ljudstvu Jugoslavije. Delavski razred je postal nesporni kovač nove slovenske bodočnosti. Herojski podvigi prve delavsko-kmečke armade na sovjetsko-nemški fronti vedno znova pričajo, da je delavski razred v Rusiji ustvaril državno tvorbo in skupnost narodov, ki je trdnejša in trajnejša od vseh drugih. Ta dokaz gigantske stvariteljske sile delavskega razreda navdaja tudi slovensko delavstvo s samozavestjo, s trdno vero, da bo osvobodilni boj slovenskega naroda, na čigar čelu stoji, lahko zmagovito izbojevalo. Slovensko delavstvo črpa iz sovjetskega primera potrditev Cankarjevih besed, s katerimi je ta veliki genij slovenstva ob vsaki priliki podčrtaval vodilno vlogo proletariata v prihajajočem slovenskem življenju.

Sovjetska zveza pa ni le podoba stvariteljske sile delavskega razreda. Sovjetska zveza je hkrati tudi veliko jamstvo, da bo delavski razred in vse slovensko delovno ljudstvo po zmagi nad fašizmom svoje pravice doseglo in da so zaman vse spletke protiljudskih mrhovinarjev proti ljudski svobodi in resnični demokraciji. Nemala zasluga Sovjetske zveze je, da je resnica o junaškem boju jugoslovanskih narodov, ki mu stoji na čelu delavski razred Jugoslavije, prodrla v veliki svet in da se trga koprena ostudnih laži, ki jih je reakcionarna mihajlovičevska klika doma in po tujini razpela preko dogajanja v Jugoslaviji.

»Zvestoba za zvestobo!« To staro slovensko geslo je postalo v sedanji veliki osvobodilni vojni dokončno uveljavljeno. To geslo je tudi temelj vseh sedanjih in bodočih razmerij med deželo sovjetov in med slovenskim delavskim razredom ter vsem slovenskim delovnim ljudstvom. Skupna borba proti skupnemu sovražniku je ustvarila nerazrušno bratstvo med narodi Sovjetske zveze in slovenskim narodom. Več kot dvajsetletna prizadevanja slovenskega delavskega razreda so se uresničila.

Boris Ziherl

Tone Marinček

Sredi septembra je umrl v pregnanstvu na Rabu tovariš Tone Marinček, referent Delavske zbornice v Ljubljani.

Kateri slovenski delavec ga ni poznal? Vse svoje življenje je posvetil delavski borbi. Dan za dnem so prihajali k njemu v delovno sobo iskat pravnega varstva preganjani in tlačeni delavci. Neutrudljivo je iskal

zanje pravice, zastopal jih je pri sodišču delavskega zavarovanja, jim svetoval ter jih vzpodbujal.

Svoj prosti čas je uporabljal v delu za krščansko socialistično gibanje in za Jugoslovansko strokovno zvezo. Bil je eden najplodovitejših delavskih publicistov. »Delavska pravica«, ki jo je več let sam urejal, skoraj nima številke brez njegovega članka. Z ostrim peresom je razgaljal nečloveško nastopanje kapitalizma, odkrival krivice, ki so se godile delavstvu, boril se proti delavskim izdajalcem, ki so se zbirali v fašistični Zvezi združenih delavcev, v Jugorasu, odločno čistil pojme ter se zavzemal za enoten nastop vsega slovenskega delavstva.

Tone Marinček spada v vrsto idejnih voditeljev krščanskega socializma na Slovenskem. Velik delež na revolucionarnem razvoju v krščansko socialističnih vrstah pripada ravno njemu. Kljub preganjanju, grožnjam, obrekovanju in vsakršnemu pritisku, ki ga je vse življenje moral preživljati s strani klerikalnega vodstva in njegovih priganjačev, se ni nikdar uklonil, ampak vedno ponosno in pokonci šel skozi življenje, priznavajoč za svojega sodnika izključno svojo vest, ki jo je usmerjalo pravo krščansko prepričanje.

Z nastopom okupacije se je kot eden prvih krščanskih socialistov odločil za Osvobodilno fronto ter vse do smrti ostal njen neustrašen in požrtvovalni aktivist.

Tone Marinček je padel kot slovenski narodni borec. Fašistični in belogardistični nasilniki so ga poslali v smrt na otok Rab, ki je postal grob že tisočem Slovencev.

Tone, nič več Te ne bomo srečavali na samotnih cestah slovenske zemlje, koder si ob vsakem času in vsakem vremenu hodil v delavske revirje dvigat našo zavest in se borit za naše pravice. Nič več Te ne bomo našli v Tvoji delovni sobi v Delavski zbornici, kamor smo tako radi prihajali po nasvete in pogum. Pogrešali Te bomo na naših sejah, sestankih in shodih, kjer si nas navduševal z gorečo in udarno besedo. Žal nam je, dragi Tone, ker ne boš učakal dneva naše narodne in socialne svobode, katerega si vse življenje pričakoval.

Toda ta zmagoslavni dan bo učakal Tvoj duh, duh neupogljive močnatosti in odločnosti, duh razredne in narodne zavesti, ki si ga budil med ljudstvom. Morda je Tvoj mučeniški grob izravnala burja tam v daljnem pregnastvu, toda Tvoj svetli spomin nikdar ne bo izbrisan iz src slovenskega delavstva.

Krščanski socialisti

Na delo!

Glavni odbor »Delavske enotnosti« je dal za organizacijo DE naslednja navodila:

1. Osnovna naloga vseh odborov DE po podjetjih je, da združujejo vse delavstvo, ne glede na svetovnonazorsko opredelitev, v močno delavsko skupnost, ki naj se kaže v skupnem naporu in povezanosti vsega delavstva.
2. Delavstvo po podjetjih, tovarnah in delavnicah naj prouči diskusijo DE, objavljeno v 1. številki »Delavske enotnosti«. To diskusijo naj

delavstvo predela in se v celoti seznanj z njeno vsebino. DE je vzpostavljena in jo je treba dosledno izvajati. Ustvarite popolno solidarnost vsega delavstva!

3. Postavite odbore DE po vseh delavnicah in podjetjih! Po rajonih naj se vzpostavijo matični rajonski odbori.

Pravilna politika OF je odvisna od moči DE. Delavstvo nosi največjo težo osvobodilnega boja in je dalo največ borcev iz svoje srede. Delavec je najbolj dosleden borec v OF. Časi izigravanja slovenskega delavstva so za nami. Delavske množice nosijo poroštvo za pravilnost in doslednost politike OF, one jamčijo demokracijo in široko ljudsko svobodo.

4. Utrditi notranjo fronto! Poudarjajte narodno enotnost in politično udejstvovanje! Delavstvo postaja najmočnejša politična sila. Vodite neizprosno borbo proti beli gardi, ki ni samo slovenski narodni sovražnik, temveč tudi izrazit razredni sovražnik slovenskega delavstva.

5. Vsi odbori OF naj poskrbe, da bo vsak delavec dobil v roke časopis »Delavska enotnost« in ostale publikacije, ki jih izdaja OF.

6. Vršite naj se izobraževalni sestanki in debate! Nenehno utrjujte DE in njeno skupnost! Treba je praktičnih dejanj in neprestane organizacije.

7. Vsi organizatorji naj se zavedajo, da je treba delati konspirativno in varovati delavske kadre.

8. Naj ne bo nobenega zavednega delavca, ki bi bil član prisilnih fašističnih strokovnih organizacij, ki jih vsiljuje okupator zato, da potlači delavstvo v še večjo odvisnost. Tisti delavci, ki so se proti svoji volji morali organizirati v prisilne organizacije, naj izpolnjujejo svojo delavsko dolžnost na ta način, da v fašističnih organizacijah vršijo sabotžo.

Tovariši, dopisujte v »Delavsko enotnost«! Razkrinkavajte vso tiranijo, ki jo vrši okupator in reakcija!

Žuljave roke, sklenite se!

Glavni odbor DE

Delavci! Dopisujte v »Delavsko enotnost«!

Delavci dopisujejo

Opekarna Vič-Brdo. Naše delavstvo je prav dobro razumelo poziv k organizaciji Delavske enotnosti. Kako tudi ne, saj smo se že pred vojno zavzemali za enoten delavski nastop. Danes se spominjamo težkih borb, ki smo jih vodili bodisi za zboljšanje svojih življenjskih pogojev, prav tako pa tudi za uveljavljanje delavstva kot razreda. Danes, sredi osvobodilne borbe, spoznavamo, da naš boj prejšnjih let ni bil zastoj. Že takrat smo se morali boriti proti delavskim izdajalcem, ki so nam vsiljevali režimske fašistične organizacije in ki se danes nahajajo v vrstah najhujših narodnih izdajalcev. Postali so najprej izdajalci delavstva, nato pa razumljivo izdajalci svojega naroda. Nas pa, ki smo ostali vseskozi in kljub najhujšemu pritisku zvesti svoji delavski časti, so prestane borbe in preganjanja utrdila ter nas usposobila za naloge, ki jih delavstvo sprejema danes in ki jih bo v svobodni prihodnosti v polni

meri izvršilo. — Tovariši in tovarišice, dovolj smo prestali zapostavljanja in preganjanja! Zdaj nastopa naša doba, doba pravice, za katero smo se borili. Oklenimo se z vsem ostalim slovenskim delavstvom Delavske enotnosti, berimo in širimo naše glasilo, postavimo si zaupnike po vseh oddelkih ter enotno nastopajmo v brambi svojih delavskih in narodnih koristi! Na delo!

Opekarniški delavci

Delavci, odprite oči!

Od vsega početka, ko je okupator zaslužnil slovenski narod, je hotel in še danes hoče slovenskemu delavstvu vriniti svoje fašistične organizacije. To delo vrši okupator na prefrigan način, zavedajoč se, da sam ne bo dosti opravil, če mu ne bodo pomagali domači hlapci in klečeplazci. Okupator je hotel iz nekdanjih delavskih strokovnih organizacij narediti fašistične strokovne organizacije. Kar je bilo poštenega in zavednega delavstva, se je odtegnilo in začelo borbo za svoje delavske pravice in za svobodo slovenskega naroda. Samo peščica slovenskih »strokovničarjev«, v katere delavstvo nikoli ni imelo popolnega zaupanja in ki so se vedno opirali na politične režime, slabili delavsko enotnost in se postavljali proti boju, ki ga je vršilo pošteno delavstvo, ta peščica strokovničarjev se je udinjala okupatorju in po njegovem nalogu vrši fašizacijo slovenskega delavca. Od začetka so ti poudarjali, da naj se delavstvo prostovoljno vpiše v fašistične sindikate, ko pa med delavstvom ni bilo nobenega odziva, ker delavstvo tem sindikatom ni zaupalo, so pričeli prisilno organizirati, in sicer tako, da so enostavno naročili vodstvu podjetja, da mora sklicevati sestanke in vpisati celotno delavstvo.

Ustanovili so Pokrajinsko delavsko zvezo, ki jo hočejo pred slovenskim delavstvom kazati kot slovensko organizacijo. Tovariši, ne nasedajte fašističnim nakanam! Pokrajinska delavska zveza je bila ustanovljena po okupatorjevem nalogu in ima nalogo postopne fašizacije. Hinavski organizatorji prikazujejo delavstvu, da to ni res, in vas slepijo z najrazličnejšimi vabami. Vedite, da na vrhu vodi Pokrajinsko delavsko zvezo fašist in se brez njegovega pristanka ne da nič narediti.

Kaj je fašizem naredil iz italijanskega delavstva, nam je jasno; isto hoče narediti z nami. Italijansko delavstvo mora biti prisilno organizirano v fašističnih korporacijah, v katerih so istočasno organizirani tudi delodajalci. V teh organizacijah ima svojo moč in oblast kapitalistični sistem, delavci so samo pokorni sluge. V teh organizacijah delavstvo ne sme brez pristanka vlade voditi samostojnih mezdnih gibanj, ne sme menjati svojega službenega mesta, ono mora biti slepo predano fašističnemu sindikatu.

Že samo dejstvo, da ta strokovni fašistični sindikat organizirajo preko podjetij in s pomočjo raznih mojstrov, nam dovolj jasno kaže, da hočejo delavstvo ogoljufati in ga preslepariti, da se ne bi posvetilo samostojni delavski borbi. Zato, tovariši, ne nasedajte agitatorjem, ki hodijo organizirat Pokrajinsko delavsko zvezo z gesli, da bo delavstvo dobilo boljše plače, da bodo sklenjene kolektivne pogodbe itd. Vse to je samo vaba.

Res je pa, da je bil izdan dekret, da se stare kolektivne pogodbe lahko podaljšajo, plače pa se ne smejo zvišati. To odredbo je izdala vrhovna fašistična organizacija, kateri je podrejena Pokrajinska delavska zveza.

Kakor je Pokrajinska delavska zveza prisilna organizacija, prav tako je pesek v oči italijanski »Dopolavoro«. Namen Dopolavora je z različnimi božičnicami in obdarovanjem, prirejanjem raznih zabav odvrniti delavstvo od njegove najvažnejše naloge: borbe za delavske interese. Darovi in ugodnosti, ki jih deli Dopolavoro, so bile ukradene delavstvu. Podjetniki, ki izmzgavajo delavstvo, dajo drobtinico svojih čistih dobičkov Dopolavoru, ki potem velikodušno uspava delavstvo. Neko podjetje je odpustilo svoje delavstvo in ga vrglo na cesto, istočasno pa smo brali v časopisju, da je dalo 50.000 lir za Dopolavoro. Primer je dovolj jasen in ga ni treba pojasnjevati.

Zato, tovariši, odprite oči in ne nasedajte agitatorjem, ki prihajajo med vas in s pomočjo okupatorja in podjetnikov hočejo organizirati prisilno Pokrajinsko delavsko zvezo in vam na ta način zvezati roke.

Pred delavstvo prihajajo z lažjo, da je to tista organizacija, ki vključuje vse delavstvo, in da je vendarle enkrat prišlo do enotne organizacije, ki bo odpravila stare strokovne organizacije in ustvarila eno, pri tem vam pa ne povedo, da to delajo po nalogu okupatorja.

Resolucija

Po razdelitvi dolžnosti, ki nam jih nalaga DE v svoji prvi številki »Delavske enotnosti«, smo se odločili poslati sledečo resolucijo:

Danes — enotni pri rušenju tiranskega okupatorjevega stroja, jutri — enotni pri grajenju svoje nove do krvi razbičane domovine.

Z vero, ki ne pozna dvomov, sledimo gigantski borbi Rdeče armade delavcev in kmetov in legendarnemu junaštvu slovenskega človeka. Dolžnost naše skupine je čuvanje strojev in velikih zalog materiala, da ga okupator ne izčrpa. Pri bombardiranju italijanskih mest so izgubili tudi tovrstne stroje, vrzel hočejo sedaj zamašiti z našimi stroji in jih odpeljati v svoja podirajoča se mesta. Toda tega ne bodo storili nikoli, zato je tu odbor Delavske enotnosti. Onesposobiti stroje, prikriti ali uničiti material! Obenem smo pripravljeni, da bomo v pravem trenutku v pomoč slovenski partizanski vojski, da s skupnimi močmi pribijemo na tla fašistično drhal in z njimi domače belogardistične izdajalce! V novo leto stopamo z nezlomljivo zavestjo zmage zaveznikov delavskega razreda.

Naj živi zmagovita armada Sovjetskih socialističnih republik!

Naj živi borba vseh zavezniških narodov za osvobojenje zaslužjenih!

Živel partizani in slovenska OF!

Naj živi združitev vsega delavstva v Delavski enotnosti!

Skupina »LK« v ODE

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

DELAVSKA ENOTNOST

Leto II. — Junij-julij 1943. — Štev. 4.

Slovenskemu narodu!

Približal se je čas odločilnega spopada med svobodoljubnimi in zatiralskimi silami, približuje se trenutek, ko se bosta zrušila nacizem in fašizem pod silnimi udarci naših zaveznikov Sovjetske zveze, Velike Britanije, Amerike.

Kmalu bo prišel čas osvobojenja tlačanih evropskih narodov, osvobojenja, za katerega se naš slovenski narod bori že dve leti.

Na pragu teh odločilnih dogodkov se stavljajo pred slovenski narod in še posebej pred slovensko delavstvo posebne naloge.

Čim bolj se približuje konec nečloveškemu fašizmu in hitlerizmu, tem huje divja nad tistimi, ki jih je zaslužnil. Preden pogine, skuša fašistična zver uničiti vse, kar doseže. Z besnimi udarci hoče ustrahovati zaslužnjene narode, zlasti pa hoče uničiti vse, o katerih ve, da bodo pravično maščevali vsa grozodejstva in krivice, ki so jih morala prestajati tlačena ljudstva pod jarmom fašističnih in nacističnih osvajalcev. Z osvajalci vred se tresejo tudi domači izdajalci, ker vedo, da ne bodo ušli kazni za strahote, ki so jih prizadeli narodu. Tudi oni z vsakim dnem huje divjajo, misleč, da bodo še pred koncem mogli uničiti ljudstvo, ki jih bo poklicalo na odgovor.

Usoda tujih in domačih zatiralcev je zapečatená.

Slovensko delavstvo je stopilo na čelo osvobodilne borbe svojega naroda. Slovensko delavstvo je dalo največ in najboljših vojakov svoji domovini, slovensko delavstvo je zadajalo zatiralcem najhujše udarce.

Danes, ko stojimo tik pred odločilnim spopadom med svobodoljubnimi silami in fašizmom ter nacizmom, mora slovenski delavski razred povečati svoje borbene napore do skrajnih možnosti.

Delavci! Zberite vse sile, ki so stale doslej še v rezervi, ter jih vključite v osvobodilno borbo! Vsaka delavnica, vsaka tovarna naj postane trdnjava osvobodilnih borcev!

Za vojsko sposobni delavci danes nimajo več mesta v tovarni. Njihovo mesto je v vrstah slovenske Narodnoosvobodilne vojske. Zapustite tovarne in se pridružite partizanom!

Tisti, ki ste za orožje nesposobni, pomagajte pri osvobodilni borbi doma na terenu! Sabotirajte na vsakem koraku! Vsaka tovarna, ki obratuje, vsak vlak, ki prevažá sovražne čete in blago, vsak rudnik, elektrarna, avto ali stroj, vse to podaljšuje sovražniku življenje, slovenskemu narodu pa trpljenje. Razvijte sabotažo do skrajnih meja in uničujte sovražniku vse, kar služi njemu! S tem boste izpolnili narodno in razredno dolžnost!

Delavke! Tudi ve ste poklicane, da kot enakopravni člani svojega naroda in delavskega razreda sodelujete v osvobodilni borbi. Poleg vsakodnevné sabotaže ste se dolžne posvetiti krepitvi in širjenju osvobo-

dilnega gibanja v tovarni, delavnici in v domačem okolju. Prevzemite skrb za širjenje tiska Osvobodilne fronte, za zbiranje davka, posojila, za prispevke v blagu in denarju, organizirajte pomoč žrtvam okupatorskega nasilja, sodelujte pri organizaciji OF, posvetite se obveščevalni službi proti okupatorjem in domačim izdajalcem.

Delavci in delavke! V vsako podjetje, tovarno, rudnik, obrat postavite odbor »Delavske enotnosti«! Vključite v »Delavsko enotnost« vse poštene tovariše in tovarišice! »Delavska enotnost« naj postane najzanesljivejša udarna sila slovenskega osvobodilnega gibanja.

Delavci in delavke Slovenije! Pozivamo vas k odločilnemu boju! Dan za dnem, uro za uro naj sovražnik občuti naše pesti. Ne bojmo se žrtev in preganjanja, ne pustimo se slepiti od izdajalcev in okupatorskih podrepanikov.

Slovenski proletarec — naprej v borbo za odločilno in dokončno zmago nad fašističnim okupatorjem ter njegovimi reakcionarnimi pomočniki!

Za Glavni odbor »Delavske enotnosti«:

Leskošek Franc, l. r.

Fajfar Tone, l. r.

V Milanu so se zbrali predstavniki opozicionalnih političnih strank in izdali proglas, v katerem pozivajo na borbo proti Nemcem, proti fašističnemu režimu in proti nadaljevanju vojne, za separaten mir, ki bo prinesel Italijanom svobodo in neodvisnost. Delavci naj sabotirajo proizvodnjo, železničarji naj sabotirajo promet, kmetje naj se upirajo oddaji poljedelskih pridelkov in če je treba tudi z orožjem.

Razpust Kominterne — nov poziv k še vztrajnejši borbi za utrditev Delavske enotnosti

Sedanja vojna in dogodki, ki so bili uvod v to vojno — med njimi predvsem zmaga fašizma v Nemčiji — so razblinili mnoge utvare, ki se jim je dolga leta po prvi svetovni vojni vdajal precejšen del delavskega razreda v zahodno evropskih državah. Predvsem se je izkazala kot pogubna politika tistih, ki so ob vsaki priliki trobili na umik pred dvigajočo se družbeno reakcijo, tako imenovana politika »manjšega zla«, ki je za delavski razred pomenila nenehno umikanje z že zavzetih postojank, nenehno popuščanje v zahtevah, ki jih je proletariat ob koncu pretekle svetovne vojne v večini evropskih držav vsaj deloma uresničil.

Reakcija, ki se je po prvi svetovni vojni spočetka potuhnila in ki je bila spočetka prisiljena vreči delavskemu razredu nekaj drobtinic, da bi ga utešila v njegovem stremljenju po uveljavljanju resnične ljudske svobode, je vse bolj prehajala v napad. Medtem ko je delavski razred v Sovjetski zvezi pod vodstvom Vsezvezne Komunistične partije (boljševikov) zmagoslavno stopal v razdobje socializma, zmagovito končal dve petletki in dokončaval tretjo, je delavski razred na zahodu, ki ga je bila v letih po prvi svetovni vojni zavedla politika tako imenovanega

»manjšega zla«, prepuščal sovražniku eno postojanko za drugo. Fašizem je zmagal v Italiji, potem je zmagal v Nemčiji in nato v Avstriji; močne fašistične težnje so se uveljavljale tudi v državah tako imenovane zahodne demokracije, zlasti v Franciji in Belgiji, fašistične skomine so povsem prevzele glave protiljudskih oblastnikov v balkanskih državah. Fašizem je zmagoval vsepovsod in krivec za poraze delavskega razreda je bil vsepovsod isti. Namesto v tako imenovani »organiziran kapitalizem«, ki so ga napovedovali nekateri ideologi in mu pripisovali svojstvo prve stopnice na poti mirnega razvoja v socializem, je fašizem razorožil in obrezpraval delavski razred, napravil iz širokih množic delovnega ljudstva poslušno orodje svojega vojnega stroja in konec konca pahnil človeštvo v novo klanje, ki nima primere v zgodovini.

Vse te izkušnje so delavski razred izmodrile. V sedanji vojni, ki jo svobodoljubno človeštvo pod vodstvom Sovjetske zveze bije proti mrzkemu fašizmu, stoji delavski razred na prvih položajih. Kjer koli se med zatiranimi narodi Evrope pojavlja odpor proti tujim fašističnim zatiralcem, povsod mu stoji na čelu delavski razred. To je danes očitno dejstvo, ki ga ne more zanikati nihče več. V Jugoslaviji tvorijo delavci najbolj udarne enote Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije, poljski delavci so organizirali prve partizanske skupine na Poljskem, lionski kovinarji so prvi pokazali francoskemu narodu pot v partizansko vojno za svobodo Francije, mogočna delavska roka je tista, ki ustavlja stroje in kvari naprave po tovarnah okupirane Evrope, bratska delavska roka je tista, ki v nemških in italijanskih vojnih podjetjih izgotavlja sabotažne naboje in granate, siplje kamenje in pesek med kolesje, uravnava kretnice in iztirja vojaške transporte, namenjene proti partizanskim borcem in na sovjetsko-nemško fronto. In še več: če sedaj vojska anglo-ameriških zaveznikov izpričuje mnogo večjo udarno silo kot v začetku vojne, tedaj predvsem zategadelj, ker angleške in ameriške vojake — se pravi, v vojaške suknje oblečene delovne ljudi Anglije in Amerike — navdihuje visoki smoter te vojne: uničenje najhujšega sovražnika delavskega razreda, krvavega fašizma. — Če anglo-ameriško zaledje kaže očitno trdnost, tedaj predvsem zategadelj, ker so smotri vojne bližnji in dragi vsemu angleškemu in ameriškemu delavskemu razredu.

In vsemu delavstvu in svobodoljubnemu človeštvu na čelu koraka delavski razred sovjetske zveze, ki je prvi pokazal svetu pot iz zatiranja človeka po človeku, naroda po narodu.

Vse delavstvo se danes zaveda, da na svojih ramenih nosi usodo narodov. Izkušnje, ki jih narekuje vsa doba po prvi svetovni vojni, so delavski razred usposobile za dovršitev velikih zgodovinskih nalog v blagor vsega delovnega človeštva, v blagor ogromne večine vsega človeštva. V vsakem narodu se delavski razred uveljavlja kot nositelj narodove usode, kot vodilni in do kraja nacionalni razred.

Spričo neenakih pogojev razvoja in spričo neenakih zgodovinskih okolnosti, v katerih se je znašel delavski razred posameznih dežel, je

danes nemogoče nakazovati enotno politiko delavskemu razredu v posameznih deželah.

Delavski razred v fašističnih državah ima povsem svoje naloge: Boj proti »svoji« fašistični vladi, za poraz »svoje« fašistične vojske, za uničevanje »svoje« fašistične države in vpostavitve ljudske vlade in ljudske, resnično ljudske demokratične države. Delavski razred v državah, ki se bore v okviru velike protihitlerjevske koalicije svobodoljubnih narodov, ima naloge, podpirati ter obenem tudi kontrolirati vojne napore vlad svojih držav. Za doseg končne zmage nad mrzkim fašizmom, nad tisto pošastjo, proti kateri so obračali oči vsi sovražniki delavskega razreda po vsem svetu. S porazom te pošasti bo delavski razred izgubil svojega najhujšega sovražnika in izpodmaknil nazadnjaškim stremljenjem starega sveta najzanesljivejšo oporo. In končno, delavski razred v deželah, ki jih je okupiral razbojniški italo-nemški fašistični blok, ima nalogo, stopiti na čelo vsenarodnega boja proti tujim zatiralcem, dati temu boju nesluteni polet in udarno silo, ki bo danes v zatiranih deželah za zmerom strmo-glavila jarem tujih okupatorjev in njihovih domačih hlapcev — narodnih izdajalcev.

To različnost v nalogah delavskega razreda v posameznih deželah je imelo pred očmi Predsedstvo Izvršnega komiteta komunistične Internacionalne, ki je v svojem sklepu o razpustu Kominterne zapisalo, da so dosedanje organizacijske oblike združevanja delavstva zastarele in postale celo ovira za nadaljnji razvoj in krepitev nacionalnih delavskih strank.

Ni potemtakem dvoma, da razpust Komunistične Internacionalne poziva delavce vseh dežel, da še bolj kot doslej in še vztrajneje utrjujejo in se bore za popolno enotnost delavskega razreda, za odstranitev vseh ovir, ki so doslej delavski razred notranje cepile in preprečevale njegov enoten nastop. Povsod, kjer se pojavlja neenotnost, je to samo dokaz, da so se v delavskem gibanju uveljavljali vplivi, ki niso sovražni le delavskemu razredu, marveč vsemu delovnemu ljudstvu, se pravi, ogromni večini vsakega naroda. Z enotnostjo delavskega razreda bo vsak narod dobil najtrdnjše jamstvo, da bo v bodoče življenje stopal pod boljšimi političnimi vodniki, bolje oborožen za obrambo svojih demokratičnih pravic in za uspešno zavrnitev vseh podlih naklepov mračnjaške reakcije. Enotnost delavskega razreda, tega stebra resnične ljudske demokracije, bo obvarovala narode in vse človeštvo novih vojn, ustvarila bratsko sožitje narodov. Ustvariti enotnost delavskega razreda v okviru vsake države in vsakega naroda, to je zdaj ena od najbolj perečih nalog, za katere se mora boriti vsak zaveden delavec.

Prirodno je, da se sovražniki delavskega razreda in njegove enotnosti zaganjajo predvsem v Komunistično partijo, kajti prav v njej se najbolj izraža borbena in svobodoljubna volja proletariata. Pri tem najpogosteje razširja gnusno kleveto, češ da Komunistična partija v posameznih deželah vrši samo tisto, kar jim ukaže »moskovska centrala« in da je njihovo delovanje tuje narodnim koristim. Ti sovražniki delavskega razreda ponavljajo večne klevete s strani protiljudske gospode o »brezdomovinstvu« komunistov, čeprav ta protiljudska gospoda, združena v mogočnih internacionalah podjetniških organizacij, zmerom složno, brez

ozira na nacionalne posebnosti posamezne dežele vodi proti proletariatu boj z vidikov internacionalnih kapitalističnih trustov in kartelov.

Razpust Komunistične Internacionale, ki ga je sklenilo predsedstvo IKKI in so ga odobrile Komunistične partije v vseh državah, bo imel tudi za posledico, da bo izpodmaknil tej kleveti tla pod nogami. Sam tovariš Stalin je to najbolj osvetlil, ko je angleškemu časnikarju Kingu izjavil: »Razpust Kominterne je pravilen, ker razkrinkuje klevete nasprotnikov komunistov v delavskem gibanju, češ da Komunistične partije v različnih deželah ne delujejo v interesu svojega naroda, marveč na povelje od zunaj. Tej kleveti je odslej tudi odklenkalo.«

Nasprotniki delavske enotnosti, ki jim je bil zdaj izpuljen iz rok najbolj vsakdanji, pa čeprav najbolj plehki povod za razbijanje delavskih vrst, bodo zdaj svoj boj proti delavski enotnosti morali opreti na bolj otipljive utemeljitve, s katerimi se bodo pred vsem svetom razkrinkali kot breznačelni hlapci reakcije in sovražniki tako delavskega razreda, kakor svojega naroda v celoti. Delavska enotnost bo utrjena, njeni sovražniki pa dokončno razkrinkani pred obličjem vsega svobodoljubnega človeštva. V tem je velik pomen, ki ga ima razpust Kominterne za utrjevanje enotnosti delavskega razreda. Ribarjenje v kalnem in breznačelno razbijanje delavskih vrst bo zdaj mnogo težje, delavski razred pa bo strnjen in složen korakal na čelu svojega naroda velikim zgodovinskim nalogam naproti.

Boris Zihler

Delavski izdajalci na delu

Medtem ko se je slovenski proletariats skoraj brez izjeme vključil v osvobodilno borbo svojega naroda in dan za dnem žrtvuje življenja svojih najboljših ljudi, igrajo delavski zajedalci, ki so se že za dobe stare Jugoslavije usedli delavstvu na vrat, ostudno izdajalsko vlogo.

Doba okupacije in viharni razvoj osvobodilnega gibanja je vrgel tudi ta gnoj na breg, na sonce. Tu je bilo toliko razkričane njihove »razredne zavesti« na mah konec. Vsi ti nepoštenjaki so se predali okupatorjem, fašistom in nacistom, ter jim zvesto služijo. Okupator jih je porabil za borbo proti zavednemu slovenskemu proletaritu. In te prodane duše so šle takoj na delo proti tistemu delavstvu, kateremu so desetletja prisegali zvestobo. Vsiljujejo mu protirazredno fašistično »delavsko« organizacijo, s silo postavljajo protidelavsko organizacijo v tovarne in delavnice, pospešujejo proizvodnjo v korist okupatorskega vojnega stroja in s tem podaljšujejo gorje, ki ga mora prestajati naš narod. Toda niso se ustavili samo pri tem izdajalskem delu. Popolna brezdušnost jih je pognala še k ostudnejšim dejanjem. Zavedne delavke in delavce denuncirajo okupatorju in vsakogar, ki se skuša upirati njihovemu izdajalskemu poslu, pošljejo v pregnanstvo in smrt.

Ti delavski izvržki sicer niso številni, toda napravili so že veliko škodo delavstvu in narodu. Zato jih delavstvo ne bo pozabilo. Nekatere je že doletela zaslužena kazen, kakor n. pr. delavskega in narodnega izdajalca Vrankarja. Delavska pest, ki je dovolj krepka, da se bori proti

stokrat močnejšemu fašističnemu in nacističnemu osvajalcu, bo tudi dovolj odločna in nagla, da zabriše sleherno sled za domačimi izdajalci.

Slovensko delavstvo pozna svoje izdajalce: Pozna Stanka, nekdanj bleščečega »marksista«, danes fašističnega podrepnika, pozna Kosma, nekdanj veljavnega nacionalnega sindikalista, danes gorečega korporativista in organizatorja protidelavskih sindikatov, pozna Alujeviča, ki je prav tako padel z neba nacionalističnih sindikalistov v kalužo fašističnega podrepnitva, pozna razne Arhe in Pliberške iz rudarskih revirjev, ki so hoteli nekdanj blesteti kot zvezde na delavskem nebu, danes pa so navadni hitlerjanski agentje Gestapa, priganjači in denuncianti. Delavstvo pozna razne Kerče in druge, ki so izdali svoje tovariše ter stopili v službo najhujšega sovražnika delavstva in naroda.

Danes se slovensko delavstvo ne da več slepiti z blestečimi in sladkimi besedami ter obljubami — danes cenimo in precenjujemo samo dejanja. Zato nas tudi ne motijo pri ravni poti pojavi narodnih in delavskih izdajalcev. Zmagovito delavstvo bo enkrat za vselej pomedlo z njimi.

Česa se mora zavedati sleherni slovenski delavec

1. Usoda slovenskega naroda je odvisna od udarnosti in strnjnosti slovenskega delavstva.

2. Enotnost slovenskega delavstva ni nujna samo za rešitev slovenskega naroda, ampak tudi za to, da se delavski razred uveljavi kot najnaprednejša družbena sila v novem svobodnem slovenskem življenju.

3. Sovražniki slovenskega naroda se gornjih dejstev dobro zavedajo, zato so usmerili glavno silo svojih napadov prav na delavski razred, ki ga skušajo demoralizirati in razbiti.

4. Za doseg svojih protinarodnih ciljev so sovražniki ustanovili fašistične delavske organizacije, za doseg teh ciljev so kupili delavske izdajalce in priganjače, ki skušajo delavske množice s sleparjenjem in pritiskom vpreči v fašistični voz.

5. Sovražnik potrebuje delovne roke slovenskih delavcev za obratovanje industrije, potrebne za nadaljevanje vojne. Vsak stroj, ki danes obratuje, podaljšuje življenje sovražniku, podaljšuje trpljenje delovnega ljudstva in slovenskega naroda. Zato je narodna in razredna dolžnost slehernega delavca, da onemogoča obratovanje sleherne industrije, ki more koristiti okupatorju.

6. Mesto zavednega slovenskega delavstva je danes v narodno-osvobodilnem gibanju in Narodnoosvobodilni vojski.

7. Kdor je prisiljen ostati v službi v tovarni, delavnici, rudniku, na železnici, je dolžan na vsakem koraku onemogočati obratovanje, vršiti vsakovrstno sabotažo, obenem pa dvigati med svojimi tovariši borbenost in razredno zavednost.

8. V vsaki delavnici in tovarni ustanovite odbore »Delavske enotnosti«, ki naj združujejo v razredno borbena skupnost vse delavce in delavke.

9. Glavna dolžnost odborov »Delavske enotnosti«, poleg utrjevanja razredne zavednosti in borbenosti, je mobiliziranje vseh delovnih sil za narodnoosvobodilno borbo.

10. Od udarnosti delavskega razreda v narodnoosvobodilni borbi je odvisno, ali bomo jutrišnji dan doživeli kot sužnji in brezpravna raja, ali pa kot svobodni ljudje in ustvarjalci novega družbenega življenja.

Zaradi vedno ostrejših štrajkov, uličnih demonstracij in partizanskega delovanja so hitlerjevci v strahu pred vstajo v Grčiji proglasili obsedno stanje.

Delavstvo vseh dežel se prebuja in združuje

Iz vseh okupiranih dežel prihajajo glasovi, kako se je delavstvo začelo zavedati svojih razrednih dolžnosti ter se kljub najtežjim razmeram pričelo dvigati v borbo. Konec maja smo slišali, da so se v Franciji združili komunisti, socialisti in krščanski strokovničarji ter še nekatere druge svobodoljubne skupine ter ustanovili skupni odbor, ki je prevzel vodstvo osvobodilne borbe francoskega naroda v domovini.

Ob tej priložnosti so poslali slovenski krščanski strokovničarji francoskim tovarišem naslednji pozdrav:

»Krščanski sindikalisti (strokovničarji) Jugoslavije, ki se že dve leti borimo skupno z vsemi domoljubi za osvobojenje svoje domovine, pozdravljamo junaško odločitev svojih francoskih tovarišev, ki so se, izpolnjujoč svojo domovinsko, delavsko in krščansko dolžnost, združili v boju s komunisti, socialisti in ostalimi svobodoljubnimi silami proti nečloveškemu in poganskemu fašizmu in nacizmu. Naj vašemu in našemu zgledu sledi krščansko delavstvo vseh evropskih držav ter se vključi v svetovno protifašistično fronto, ki bo priborila vsem narodom mir, svobodo in pravico. Za krščanske sindikaliste Jugoslavije: Tone Fajfar, tajnik Jugoslovanske strokovne zveze.«

Pozdrav je objavil radio »Svobodna Jugoslavija«.

Poziv evropskim krščanskim strokovničarjem

Slovenski krščanski socialisti so poslali svojim tovarišem po ostalih evropskih deželah tale borbeni poziv:

»Krščanskemu delavstvu Evrope! Zvestoba ideji, ki je družila krščanske sindikaliste Evrope v Mednarodni zvezi krščanskih strokovnih organizacij, imperativno nalaga krščanskemu delavstvu aktivno udeležbo pri osvobodilni borbi tlačanih evropskih narodov, pri borbi proti nečloveškemu in poganskemu fašizmu in hitlerizmu. Krščanski sindikalisti Jugoslavije, ki se že nad dve leti udeležujemo borbe za osvobojenje svoje domovine skupno s tovariši komunisti, socialisti, nacionalisti in ostalimi rodoljubi in ki smo izgubili v tej strašni borbi stotine svojih tovarišev in med njimi najboljše sindikalne funkcionarje — pozivamo krščanske

sindikaliste vseh evropskih držav, da pogumno in brez oklevanja sledijo našemu zgledu in zgledu svojih francoskih tovarišev, da se pridružijo svobodoljubnim silam svojih domovin ter mobilizirajo svoje moči v borbi proti delavskemu in narodnemu sovražniku — fašizmu in nacizmu. K odločni skupni borbi kličemo krščanske sindikaliste Holandije, Belgije, Luksemburga, Poljske, Češkoslovaške, Švice in Avstrije. Krščanski sindikalisti Evrope, v borbo! Smrt fašizmu — svobodo narodu! Za krščanske sindikaliste Jugoslavije: Tone Fajfar, tajnik Jugoslovanske strokovne zveze.«

Poziv je objavil radio »Svobodna Jugoslavija«.

Spomin na Jožeta Moškriča

Več kot deset let je od tega, ko sem se s tovariši iz Kranja udeležil proslave 40-letnice Jugoslovanske strokovne zveze v Ljubljani. Pred slavnostnim dnem je bila zvečer delavska akademija v dvorani Delavske zbornice. Govor, petje, glasba, nato odlomek iz »Rdečih rož«... »Rdeče rože«, prva slovenska delavska igra. Preprosto in prepričevalno je zajeto v njih delavsko trpljenje in žrtev. Kdo je napisal to našo delavsko igro? Jože Moškrič. Tisti večer sem se prvič srečal z njegovim imenom. In potem sem še zvedel, da je Moškrič moj poklicni tovariš — pomožni grafični delavec v Jugoslovanski tiskarni.

Življenje me je kmalu nato vrglo v Ljubljano. To je bilo prav v času največje mezdne borbe grafičnega delavstva. Kapital je bil neodjenljiv, začeli smo stavkati. Stavka je bila dolga, utrudljiva. Vsak teden smo se zbrali k zborovanju, kjer smo obravnavali položaj meznega gibanja. Po prvih tednih splošnega navdušenja se je začela pojavljati malodušnost. Kaj napraviti? Nadaljevati boj ali se umakniti? Vstajali so tovariši drug za drugim, skušali navduševati. Vstal je tudi dolg suh fant, stopil pred nas in razgrnil pravi smisel naše borbe: tam kapital, tu delavec - garač. Kapital upa, da nas bo zlomil, podredil svoji volji. Na boljšem je: tam je denar. Toda mi moramo vzdržati — še tedne, tudi mesece: kapital nas ne sme zlomiti! Če zdaj popustimo, bo vse izgubljeno — leta in leta bodo pretekla, preden si bomo spet osvojili izgubljene položaje. — Tako nekako nam je govoril Jože Moškrič, visok, miren. Prebadal nas je s svojim pogledom, glas mu je zvenel prijetno, osvajajoče. Osvojil nas je. — Borbo smo nadaljevali — kapital je moral popustiti, zmagali smo.

Tovariši so mu zaupali. Čeprav smo bili grafični delavci čudna družina, zmes malomeščanskih in proletarskih ljudi, je stal Jože Moškrič pred nami vsemi kot lik neomajnega, poštenega, odkritosrčnega tovariša. Mirno in skromno je živel med nami, nikdar se ni vsiljeval v ospredje.

Tiste čase smo imeli trde boje v grafični organizaciji. V njej se je razpaslo nepoštenje in korupcija. Vrgli smo staro vodstvo in postavili novo. Takrat sva se znašla skupaj v odboru, kamor ga je poslalo pomožno delavstvo.

Nepoštenje v organizaciji se je moralo sicer začasno potuhniti, toda kmalu si je začelo znova utrjevati svoje položaje. Nevedno, počasi, s

spretno taktiko je začelo razoroževati nasprotnika za nasprotnikom. Mnogi med nami so obupali nad uspehom in se umaknili, mnogi so se dali premotiti — nazadnje sva ostala z Jožetom skoraj osamljena — z žigom godrnjaštva in večnega opozicionalstva.

Tiste čase sva postala dobra prijatelja. On komunist, jaz krščanski socialist, toda najino stremljenje je bilo enako. Delavska razredna misel naju je združila, ne da bi naju motila nazorska razlika.

Jože je bil prvi resnični komunist, ki sem ga поблиžje poznal in videl v njem človeka, močnega, poštenega in še srčno dobrega človeka.

Nastopila je okupacija. Skupna stremljenja, ki so se porajala že leta in leta, so se končno izoblikovala v Osvobodilni fronti. Mirno ter z zupanjem smo se združili s komunisti v borbena skupnost. In da je tako naravno prišlo do združitve, imajo med komunisti največjo zaslugo ljudje, kakor je bil Jože Moškric. Ne napisan program, ne še tako zgovorna propaganda ne bi mogla ustvariti pogoje za novo skupnost — trdne pogoje so ustvarili nosilci proletarske ideje, kakršen je bil Jože. Iz njega je izžarevala doslednost, poštenost, borbenost in velika človečnost. Kaj bi pomagal program, če bi bili njegovi oznanjevalci nedosledni, nepošteni?

Komunizem smo presojali po njegovih pripadnikih. Oni so nam pokazali, kaj je komunizem, kakšni so pravi komunisti. In nič ne bom pretiraval, če povem, da je bil rajni Jože s svojo sveto osebnostjo eden tistih pojavov, ki so ustvarili pogoje za združitev slovenskega proletariata v nezlomljivo borbena skupnost...

Prvo leto osvobodilnega boja sva se pogosto srečavala na ljubljanskih ulicah. Oba sva že bila ilegalca. Treba je bilo paziti. Ovaduhi so že bili na poslu, policija je krčevito stikala za nami. Brez vidnega pozdrava, odkrivanja ali seganja v roke sva se srečala — edini pozdrav je bil prijateljski, smejoč pogled... Od jutra do večera je bil na nogah, neumorno je delal za osvobodilno gibanje. S seboj je nosil težko bolezen, bolezen izgaranih delavcev, jetiko. Toda ni se ji dal zlomiti. Z neuklonljivo voljo je gnal svoje slabotno telo, ni mu dal počitka in odmora. Potem sva se spet našla na svobodnem ozemlju. Komaj je zdržal dolgo pot. Bali smo se, da je prišel na svobodno ozemlje le umret. Toda njegova nezlomljiva volja je spet zmagala. Postal je politični komisar neke čete. Z vso vnemo se je posvetil vzgoji partizanov. Svobodni zrak mu je dal novih moči. Znova je začel pisati. S pesmimi in članki je zalagal naše liste.

Prišla je velika okupatorska ofenziva. Z ostalimi vred je doživljal Jože težavne ure. Toda ko je marsikdo trepetal, je ostal Jože miren in dobre volje. Ni se bal smrti, saj jo je nosil že leta v sebi in se dan za dnem boril z njo.

Zadnjikrat sva se videla v lipoglavskih hribih. Bela garda in Lahi so z vseh strani pritiskali, da bi zbili našo četo iz te nevarne bližine Ljubljane. Ko se niti čete niso mogle več držati v tistem koncu, je ostal Jože. To so bili njegovi domači kraji. Zato se je ponudil, da ostane in širi osvobodilno misel. Vedel je, da bo v stalni smrtni nevarnosti, vedel je, da ga bodo dan za dnem zasledovali narodni izdajalci — toda vse to je bil pripravljen prestati samo zato, da pomaga ljudstvu vztrajati v

borbi, da mu kaže pravo pot, da mu vceplja vero v zmago narodne in ljudske pravice.

Tesnobna skrb zanj me je objela, ko sva se poslavljala — toda Jože je ostal miren, zravnán, smehljajoč . . .

Nekaj mesecev za tem je prišla vest, da so Jožeta ubili.

Tolpa belogardistov ga je zasledila. Obkolili so ga. Toda Jože ni bil strahopetec. Boril se je, streljal, dokler mu ni izdajalska krogla razbila roke. Kakor psi so padli po njem, ga zvezali in odvedli s seboj na Polico. Tam so ga na pol mrtvega ustrelili.

Padel je kot junak, kot velik narodni heroj. Ni se bal smrti, vedel je, zakaj umira, vedel je, da bo njegova smrt poveljučana z zmago svobode, z zmago ljudstva, za katero se je boril.

Na zapuščenem domu je zajokala osirotela družinica . . . Očeta ne bo več nazaj. Prelil je kri . . . Da, pretil jo je za nas, za ves narod, pretil jo je tudi za otročičke, ki danes jokajo, ki bodo pa nekoč srečni in svobodni ljudje, otroci očeta - junaka.

K tisočem žrtev za svobodo je pridal Jože Moškric še svojo. Delavci ga občudujemo kot enega najsvetlejših likov slovenskega proletariata, kot junaka in borca, ki je posvetil delavstvu vse svoje moči. Ljudstvo, proletariát, ki ima take ljudi, ne more propasti.

In ko zasije svoboda, Jože, bomo prišli delavci na tvoj grob in zasadili nanj — rdečih rož.

Tone Fajfar

France Velkavrh padel

Dne 13. aprila je padel v borbi na Ključu blizu Polhovega Gradca tovariš France Velkavrh. Dolga leta se je udeležoval kot zaveden strokovničarski funkcionar. Bil je centralni blagajnik Jugoslovanske strokovne zveze ter predsednik Slovenske nameščenske zveze. Po okupaciji se je takoj popolnoma posvetil delu za OF, kjer se je udeležoval kot član terenskih, rajonskih odborov in okrožnega odbora OF za ljubljansko okolico. Kot zaveden proletarec je z navdušenjem širil med delavstvom idejo delavske enotnosti ter dopisoval v naš list.

Tovariš France je bil vzor vztrajnega, trdoživega in neomahljivega borca. Kakor je šel skozi vse življenje zravnán in kljubujoč vsakemu nasprotniku, tako je tudi umrl kot junak, ne da bi se za ped umaknil pred dvajsetkrat močnejšim sovražnikom. Slovenskemu proletariatu bo ostal France vzor borbenosti in neomajnosti, njegova prelita kri pa naj postane cement neporušljive delavske enotnosti.

To the White Guard

To all Officers and Men of the White Guard.

The forces of Fascism and Nazism are on the run! Peoples of all

Beli gardi

Vsem oficirjem in moštvu bele garde.

Sile fašizma in nacizma so ob zlomu! Narodi vseh zasedenih de-

occupied countries shall soon be free from the forces of tyranny and oppression.

The United Nations appeal to all elements in this country to join the Partizan forces to destroy the occupiers.

The people of Yugoslavia shall be free to determine their own form of Government.

As Senior British Representative to Yugoslavia I respectfully appeal to all Officers and Men of the White Guard to join the forces of freedom, the Partizans, at — once!

Smrt fašizmu — Svoboda narodu!

William M. Jones, D. C. M., Bar
Major, Senior British
Representative.

žel bodo kmalu osvobojeni sil tiranov in zatiranja.

Združeni narodi pozivajo vse tukajšnje ljudi, naj se pridružijo partizanskim silam, da bi uničili okupatorje.

Jugoslovansko ljudstvo naj svobodno odloči o lastni obliki vladavine.

Kot višji britanski zastopnik za Jugoslavijo vljudno pozivam vse oficirje in moštvo bele garde, da se pridružijo silam svobode, partizanom, takoj!

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

William M. Jones, D. C. M., Bar
major, višji britanski zastopnik

Delavci in delavke v tovarnah!

Mi delavci - partizani pozdravljamo »Delavsko enotnost«, ki se danes kuje pod težo okupatorjeve pete v tovarnah, rudnikih in železnicah. Saj imamo že dovolj izkušenj iz časa pred sedanjo vojno, kaj pomeni delavska enotnost. Vse borbe, ki jih je delavstvo enotno vodilo, so bile uspešne. Danes je enotnost bolj potrebna, kakor kdaj koli prej. Mi delavci v partizanskih četah, bataljonih, odredih in brigadah smo popolnoma enotni. Pred nami je samo en sovražnik, in to je okupator in njegov domači pomočnik. Mi smo vsi enotni v tem, da ga je treba krepko biti, dokler ne bo zadnji fašist na naši zemlji uničen, naša domovina pa združena in osvobodjena. Ravnajmo se po tem, kar je zapisal Ivan Cankar: »Na tvojih plečih, na plečih delavca - proletarca, sloni bodočnost slovenskega naroda, naroda proletarca.«

Tudi vi, tovariši in tovarišice, v tovarnah, rudnikih in na železnicah, ki ste še doma, se morate zavedati, da danes, ko ves narod vodi odločno borbo za svobodo, ne spadate več tja. Nehajte delati železo za morilno orožje, ki se obrača proti vam, nehaite kopati premog, s katerim kurijo lokomotive, nehaite prevažati fašistične horde, ki pustošijo našo domovino.

Zavedati se morate, če ne bi delali za okupatorje, če bi stalno sabotirali vse njegovo hotenje in se proti njemu borili z orožjem v roki vsi za orožje sposobni delavci, okupatorju ne bi uspelo napraviti slovenskemu narodu toliko gorja, ne bi se mogel držati na naši sveti zemlji.

Kakor smo se odločili mi, ki se že borimo dve leti, tako se odločite tudi vi, ki ste sposobni za oboroženo borbo. Zapustite delo, priključite se

nam, postanimo to, kar narod pričakuje od nas. Ostali pa, ki niste sposobni za oboroženo borbo, pa sabotirajte in uničujte vse, kar služi okupatorju.

Če bomo ravnali tako, potem bomo v borbi skovali tisto resnično enotnost, ki bo v krvi zakaljena in ki je ne bo mogel nikdo več razbiti. Tisto enotnost, ki je potrebna za bodočnost slovenskega naroda.

Partizan Jure

DELAVSKA ENOTNOST

Leto III. — 20. november 1944. — Štev. 1.

»Varujmo našo novo, federativno in demokratično Jugoslavijo, v kateri bo imel vsak pošten državljan popolno pravico razvoja, v kateri bo za vsakogar dovolj dela, možnosti učenja in vsega, kar je potrebno kulturnemu človeku.«

MARŠAL TITO — ob priliki defileja NOV Jugoslavije na Banjici 29. oktobra 1944.

Letošnji 7. november

Še nikdar niso narodi Jugoslavije praznovali obletnice Velike Oktobrske revolucije — 7. november — največji državni praznik bratske Sovjetske zveze, s takim veseljem in zaupanjem v bodočnost, kakor letos.

Nikdar ni bil pomen 7. novembra bolj jasen kakor letos. Če ne bi bilo prerojenja narodov SZ, tudi našega narodnega vstajenja ne bi bilo.

Komu bi mogla biti v oporo trhla bivša carska Rusija, ječa narodov, leglo socialnih krivic? Carska vlada, katero so zaradi njenih zločinov tako ruski kot neruski narodi do smrti sovražili? Lahko bi bila v oporo kvečjemu fašistični reakciji. Samo sovjetski narodi so potem, ko so se sami osvobodili, mogli spremeniti bivšo carsko Rusijo v deželo svobode, narodne enakopravnosti in socialnega blagostanja.

Kako junaško in veličastno pot so prehodili narodi Sovjetske zveze od 7. novembra 1917 pa do danes! Kakšna vztrajnost, žrtve, nadčloveški napori in junaški podvigi so bili potrebni, da je Sovjetska zveza postala to, kar je danes: zmagovalka nad fašističnim barbarstvom, rešiteljica zatiranih narodov, nositeljica svobode in blagostanja delovnih množic.

Kako sijajen zgled nam daje delavski razred Sovjetske zveze s svojo ustvarjalno sposobnostjo in energijo, s svojim brezprimernim junaštvom!

2. junija 1941 je zapretila smrtna nevarnost ne samo Sovjetski zvezi, ampak vsemu svobodoljubnemu človeštvu. Hitler, gospodar Evrope, je

napovedal Sovjetski zvezi vojno. Že itak ogromni nemški vojni stroj je še povečal z orožjem in vojno tehniko, naropano po vsej Evropi. Evropska vojna industrija s svojo ogromno produkcijsko sposobnostjo, vsa gospodarska sredstva, vse je bilo v Hitlerjevi službi. Satelitske države so mu za napad na Sovjetsko zvezo dale na razpolago svoje divizije. Naši zaveznici Anglija in Amerika sta bili še nepripravljeni za vojno.

To je bila najbolj kritična doba v tej vojni. Tisti, ki niso poznali moči nove, prerrojene Sovjetske zveze, so dvomili.

Toda ideja pravice in svobode je nepremagljiva, kadar osvoji množice. To resnico so dokazali narodi Sovjetske zveze in jo danes potrjujejo skupaj z narodi Jugoslavije.

Narodi Sovjetske zveze pod genialnim vodstvom maršala Stalina niso samo vzdržali navala Hitlerjevih armad, temveč so, kakor vsi vemo, največ žrtvovali in največ doprinesli, da bo Hitlerjeva zver doživela svoj zasluženi pogin.

In danes? Ena sama radostna misel preveva za letošnji 7. november ves naš narod. Rdeča armada, ki je pregnala Hitlerjeve roparje iz svoje dežele, nam je pomagala osvoboditi naš jugoslovanski Beograd, osvaja skupaj z NOVJ vso Jugoslavijo in se bliža mejam Slovenije. Prihaja, da nam pomaga izgnati preklete Hitlerjeve krvnike z naše zemlje, da pomaga našemu narodu zavarovati sadove triletno krvave borbe.

Ali SZ nam ne pomaga samo na bojnem polju, temveč tudi v zaledju. Petdeset tisoč ton žita, ki ga pošilja SZ narodom Jugoslavije v času njihove največje potrebe, je najzgovornejši dokaz ljubezni, ki jo gojijo do nas bratski narodi SZ.

Kako se jim bomo na najbolj primeren način zahvalili za vso veliko pomoč, ki nam jo nudijo? Gotovo na ta način, da bomo podeseterili naše napore na fronti in v zaledju, da skupaj čimprej doživimo dan zmage nad fašizmom, dan miru in našega popolnega osvobojenja!

Iz govora maršala Stalina ob 27. obletnici Oktobrske revolucije

Na svečanem zasedanju, ki je bilo posvečeno 27. obletnici Oktobrske revolucije, je imel maršal Sovjetske zveze Stalin govor, v katerem je zbral rezultate bojev proti nemško-fašističnim osvajalcem. »Ker so bila prva leta« — je rekel maršal Stalin — »leta ofenzive nemških čet in njihovega napredovanja v globino naše dežele, je bila Rdeča armada prisiljena bojevati obrambne boje. V tretjem letu vojne je Rdeča armada razvila močne ofenzivne boje, razbijala je nemško armado v mnogih odločilnih bojih, očistila dve tretjini sovjetske zemlje od nemških čet in jih prisilila na obrambo. Četrto leto vojne pa je bilo leto odločilnih zmag sovjetskih armad in armad naših zaveznikov nad nemškimi četami. Nemčija je bila prisiljena bojevati vojno na dveh frontah. Njene amade so bile potisnjene na nemške meje. Preteklo leto se končuje z izgonom nemških čet z ozemlja Sovjetske zveze, z ozemlja Francije, Belgije in Srednje Italije. Vojne operacije so prenesene na ozemlje Nemčije.« Naštevajoč

poraze, ki so jih pretrpele nemške čete na vzhodni fronti v teku zadnjega leta, je maršal Stalin dejal, da je bil v oktobru tega leta pritisk sovjetskih čet v Madžarsko, med Donavo in Tiso, katerega cilj je prisiliti Madžarsko, da izstopi iz vojne in da se obrne proti Nemčiji. S tem udarcem, ki še ni končan, nudijo naše čete veliko pomoč naši zaveznici — Jugoslaviji pri izganjanju Nemcev in pri osvobojenju Beograda. O zunanjepolitičnem vprašanju je rekel maršal Stalin: »Preteklo leto je bilo leto triumfa zavezniških sil proti nemški koaliciji, zaradi katere so se narodi Sovjetske zveze, Velike Britanije in Amerike združili v bojovno zvezo. To je bilo leto utrjevanja enotnosti in koordiniranih operacij treh velikih držav proti hitlerjevski Nemčiji. Preteklo leto ni bilo samo leto utrjevanja fronte zavezniških držav, temveč tudi leto razširitve rednih bojišč. Ni slučaj, da so za Italijo izstopile iz vojne tudi druge zaveznice Nemčije: Finska, Romunija in Bolgarija. Združeni narodi se nahajajo pred zmagovitim koncem vojne proti hitlerjevski Nemčiji. Vojno proti Nemčiji bodo dobili združeni narodi. O tem ni nobenega dvoma.« Na koncu svojega govora je Stalin rekel: »Rdeča armada je častno izpolnila svojo nalogo in očuvala našo domovino pred sovražnikom. Sedaj stoji pred njo njeno zadnje končno poslanstvo: skupno z zavezniškimi armadami mora dotolči nemške fašistične čete in uničiti fašistično zver v njenem lastnem brlogu ter razviti zastavo zmage nad Berlinom.«

»Od sedaj pa za večne čase je naša dežela osvobojena od hitlerjevske golazni . . .«

Te zgodovinske besede tovariša Stalina so napolnile srca sovjetskega ljudstva z velikim veseljem. Borci Rdeče armade so prešli zmagoslavno pot od Moskve do Tilzita, od Voroneža do Varšave, od Stalingrada do Beograda. Sovjetski rodoljubi so zagotovili Rdeči armadi odlično orožje, delovne množice sovjetskega zaledja so v dvoboju s hitlerjevsko Nemčijo in njenimi sokrivci odnesle gospodarsko zmago. Rdeča armada in armade naših zaveznikov so zavzele izhodne položaje za odločilno ofenzivo proti življenjsko važnim središčem Nemčije. Rdeča armada mora izvršiti sedaj končno misijo, namreč, da skupno z armadami zavezniških držav razbije nemško fašistično vojsko, da potolče krvoločno zver v njenem lastnem brlogu in izobesi nad Berlinom zastavo svobode. Maršal Stalin je pozval sovjetsko ljudstvo, da dokončno razbije sovražnika.

Stalinov poziv in bližina zmage podžiga sovjetsko ljudstvo na nove podvige v boju in delu. Na bojiščih, v domovini kulture, v vaseh daljnega Uzbekistana, v rudnikih Urala in Donbasa, po vseh kolhozih se slišijo ponosne besede odločnosti in samozavesti.

Rdeča armada bije fašiste na njihovem ozemlju. Pomagajo ji delavci v rudnikih Donbasa, ki producirajo dnevno 100 ton premoga več kot je v načrtu. Rudarji hočejo pomagati Rdeči armadi v njenem velikem poslanstvu. Delavci, kmetje in sovjetska inteligenca so se odločili, da povečajo svoje napore in moč sovjetskega gospodarstva, da v hitrem tempu razvijejo industrijo, poljedelstvo, promet, znanost in kulturo.

Komandant Rozman Franc-Stane

Pri preizkušanju učinkovitosti novega orožja se je v torek 7. novembra zgodila za slovensko Narodnoosvobodilno vojsko velika nesreča. Komandant NOV in PO Slovenije, generallajtnant Franc Rozman-Stane, ki je bil odlikovan z redom Suvorova II. stopnje in s Partizansko zvezdo I. stopnje, se je smrtno ponesrečil. Takoj so ga prepeljali v bolnico, kjer je kljub skrbni negi za dobljenimi ranami umrl. Poleg njega sta bila na mestu nesreče mrtva njegova spremljevalca Tonček in Jug. Vse tri so naslednji dan položili na mrtvaški oder v Sokolskem domu v Črnomlju, kjer so jih pred pogrebom obiskali predstavniki najvišjih civilnih in vojaških oblasti.

Pogreb nesrečno preminulih žrtev je bil v sredo ob 11. uri izpred Sokolskega doma v Črnomlju. Žalnega sprevoda so se udeležili člani Glavnega štaba NOV in PO Slovenije in njegovih oddelkov, člani Predsedstva SNOS in njegovih odsekov ter institucij, člani Izvršnega odbora Osvobodilne fronte in Centralnega komiteja KPS, gojenci oficirske šole Glavnega štaba ter ogromna množica civilnega prebivalstva. Prav tako so se žalnega sprevoda udeležili predstavniki zavezniških misij pri Glavnem štabu NOV in POS. Krsto umrlega komandanta, kakor tudi njegovih dveh spremljevalcev so peljali na lafeti, častno stražo ob njej pa so tvorili oficirji, člani oddelkov Glavnega štaba. Pred krsto sta dva oficirja nosila odlikovanja, s katerimi je bil umrl komandant odlikovan za svoja junaška dejanja.

Ob ogromni udeležbi ljudstva je žalni sprevod krenil na Glavni trg, kjer je bil postavljen katafalk. Tam so se poslovili od tovariša komandanta in njegovih spremljevalcev politkomisar Glavnega štaba NOV in POS in sekretar Predsedstva SNOS in IOOF tovariš Boris Kidrič, predsednik Predsedstva SNOS in IOOF tov. Vidmar Josip, šef sovjetske vojaške misije g. polkovnik Patrahajcev in šef anglo-ameriške vojaške misije g. polkovnik Moor. Gojenci oficirske šole so oddali častni strel, godba Glavnega štaba pa je zaigrala žalostinko. Med zvoki žalostinke so krste tovariša komandanta in njegovih spremljevalcev prenesli v avto in jih odpeljali, da v začasnem grobu počakajo osvobojenja, ko bodo položeni v počivališče tistih mož, ki so gradili slovenskemu narodu novo svobodno življenje.

Poslovilni govor politkomisarja Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, tovariša Borisa Kidriča

»Prav sedaj, ko doživlja nemški fašistični krvnik uničujoče udarce, prav sedaj, ko se združeni narodi pripravljajo, da uničijo nemško fašistično zver v njenem lastnem brlogu, prav sedaj, ko naša Narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije skupaj z Rdečo armado osvobaja našo lastno domovino, prav sedaj si se poslovil. Ni ti bilo dano, da počakaš veliki trenutek našega dokončnega osvobojenja. Zapustil si edinice, ki si jih vodil, edinice, s katerimi si rasel tudi ti sam. Vse nas je pretresla tvoja

smrt. Vemo pa, da si bil človek iz ljudstva, na življenje in smrt predan svojemu narodu, na življenje in smrt si mrzil naše sovražnike. Bil si človek, ki se je zavedal že pred leti, kaj je njegova dolžnost in kje je njegovo mesto. Pohitel si že pred leti na španska polja, kjer si se boril proti našemu skupnemu sovražniku, Hitlerjevemu fašizmu.

Tvoja pot in pot vseh nas naprednih ljudi se je začela v Španiji, v tisti Španiji, ki jo je kropila kri tolikih naših sinov, v tisti Španiji, ki ti je dala izkušnje, katere so ti pomagale v našem osvobodilnem boju. Narodno življenje je bilo tvoje življenje, borba je bila tvoja posebna borba. Povezan si bil s svojimi edinicami na življenje in smrt. Poznal si svoje edince kot nobeden tvojih komandantov in mnogokrat so se morali podrejeni komandanti od tebe učiti. Edinice so vedele, da si njihov, da si človek iz ljudstva. Prav zato so te tako ljubile in prav zato je tvoja smrt za edince tako velik udarec.

Dragi Stane! Zgodovina naše narodnoosvobodilne borbe, zgodovina narodov Jugoslavije in svetovna zgodovina bodo povedale o Tebi več, kot morem povedati o Tebi jaz danes. V Tebi bo čutili tistega človeka iz našega ljudstva, ki je znal voditi in učiti ljudske množice v narodnoosvobodilnem boju. Prav zato si bil tako ljudski in tako priljubljen. Ob slovesu Ti izjavljam, tako kot bi rekel tudi Ti, če bi padel kdo od nas: To delo, ki si ga Ti pričel, bomo nadaljevali, Tvoje delo bo končano z zmago naše Narodnoosvobodilne vojske!

Tovariša Tonček in Jug! Padla sta skupaj s svojim komandantom, s katerim sta bila zvezana na življenje in smrt. Vajina legendarna zvestoba naj bo vzor vsej vojski. Zaradi takih junakov lahko naša vojska zmaguje in zaradi tega bo premagala vse težave. Zato vaju pokopavamo skupaj z našim komandantom. Ne bi bilo naše vojske brez takih junakov in s tem bodi izražena vsa naša hvaležnost do vaju.«

Šef sovjetske vojaške misije g. polkovnik Patrahajcev je v svojem poslovnem govoru med drugim dejal naslednje:

»Umrl je vrli stari partizan, ne toliko stari partizan, kolikor stari borec proti fašizmu. Tovariš Stane je bil prvi, ki je stopil v vrste prostovoljcev internacionalne brigade v Španiji. Bil je tam komandant, inspektor v oficirski šoli itd. Stane je bil vedno vzor drugim borcem. Stane je bil zaradi petokolonskih izdajalcev zaprt v koncentracijskem taborišču. Ko so Nemci napadli Jugoslavijo, je zbežal iz taborišča in stopil v boj proti krvavemu fašizmu. On je organiziral in vodil vojsko, kakor jo more voditi le iskren rodoljub svojega naroda. Stane živi in bo živel v srcu slehernega Slovenca, živel bo v srcu slehernega Jugoslovana. Mi pa ne bomo prenehali z našim bojem do dokončne osvoboditve. Tovariši, ob krsti našega komandanta kličem: »Na juriš, na juriš, na juriš!«

S toplimi besedami sta se od pokojnega komandanta Staneta poslovila tudi predsednik Predsedstva SNOS in IOOF tovariš Josip Vidmar in šef anglo-ameriške misije g. polkovnik Moore.

— — —

Delavski razred Slovenije žaluje za komandantom — delavcem. Pcnosni smo bili nanj. Bil nam je vsem zgled, kako se je treba v tej

veliki osvobodilni vojni boriti proti fašističnim zavojevalcem in domačim izdajalcem. Razumel je v celoti, da bo tudi delovno ljudstvo prišlo do svojih pravic le tedaj, ko bo osvobojen ves naš narod in ustvarjena demokratična ljudska oblast.

Slava tovarišu Stanetu!

Slava njegovima zvestima tovarišema Tončku in Jugu!

Naša vojska — naša prva skrb!

Prvi in glavni cilj narodnoosvobodilne borbe je uničenje fašističnih okupatorjev in iztrebljenje švabobranskih izdajalcev.

Ta cilj je danes blizu svojemu uresničenju, ni pa še dosežen. Še so potrebni naporu naše vojske in zaledja. IOOF je pred kratkim pozval ves naš narod, da stori vse, da sedaj, ko se bližajo mrzli dnevi, poskrbi, da bo naša vojska preskrbljena z vsem potrebnim.

Ne bomo podrobno naštevali nalog, katerih izvršitev je življenjske važnosti za našo vojsko. Poudarjamo samo, da se moramo delavci še posebej in jasno zavedati nujnosti hitre in stoodstotne izpolnitve teh nalog.

Naša vojska — to mora biti naša prva skrb!

Niti za hip ne smemo pozabiti, kakšna dragocena pridobitev za ves narod — za delavski razred pa še posebej — je obstoj naše Narodnoosvobodilne vojske. Zadostuje, če pomislimo na tri najvažnejše stvari: prvič, da bo naša vojska sama največ doprinesla k uničenju fašizma in švabobranskih izdajalcev na naših tleh. Drugič, da bo v prvi vrsti po zaslugi naše vojske to pot združen in osvobojen ves naš narod in zavarovane naše bodoče narodne meje. Tretjič, da je to naša vojska, kateri poveljujejo sami delavci in kmetje, najkrepkejše jamstvo, da bo naš narod s tolikimi dragocenimi žrtvami priborjeno svobodo in ljudsko oblast — res trajno užival.

Spomnimo se, kako bedno in brez pravic smo delavci živeli v prejšnji Jugoslaviji. Ta doba brezpravnosti je sedaj samo še preteklost. Pred nami pa že vstaja nova doba, ko bomo kot resnično svobodni in enakopravni državljani v novi Jugoslaviji, skupaj z ostalimi narodnimi sloji sodelovali in odločali v državni upravi ter sebi in vsemu narodu gradili resnično blagostanje.

Zato moramo delavci v vojski biti prvi v hrabrosti, učenju, pravem tovarištvu in zavestni disciplini, skratka v vseh tistih plemenitih, tvornih in ustvarjalnih lastnostih, na katerih je najbolj bogat ravno najnaprednejši razred sveta — delavski razred!

Prav tako moramo delavci v zaledju biti primer iznajdljivosti, požrtvovalnosti in iniciativnosti pri zbiranju potrebščin za našo vojsko.

Borci na položajih morajo biti dobro hranjeni, dobro oboroženi, dobro oblečeni in obuti!

To je osnovna zapoved časa, v katerem živimo.

Tomo Brejc

Naša prednja četa

Priobčujemo sestavek iz neobjavljene brošure »Komunistična nevarnost?«, v kateri se obravnava vloga avantgarde delavskega razreda — Komunistične partije — v sedanjem zgodovinskem razdobju.

Zamislimo se nazaj v leto 1941: Propad Jugoslavije, ki je nastopil čez noč. Nenadoma smo dobili Slovenci resničen udarec s kolom po glavi. Doba starega življenja je minila, zdrsnili smo preko robu in drveli v prepad, mravljinici so nam šli po hrbtu, v glavi se nam je vrtele: Kaj bo? Zgodilo se je z nami najhujše, kar smo mogli pričakovati: postali smo plen fašizma in hitlerizma.

Kje je bil tedaj pogum, narodnjaštvo? Čez noč ga je nadomestila groza pred prihajajočo strahoto. Tudi ljudstvu se je zvrtele v glavi. Po Štajerskem in Dolenjskem so postavljali mlaje v čast prihajajočemu okupatorju, kakor da bi se bližal rešitelj, ki nam bo prinesel blagostanje, zaslužen kruh. »Kaj zato, če tujec prežene izobraženstvo, učitelje, profesorje, duhovnike itd. — glavno je, da bomo zdaj dobro živeli... Heil Hitler!« Tako so se mnogokje navduševali ubogi slovenski ljudje. Držali smo se za glave: Da, to je konec! Konec naroda, konec vsega, na kar smo zidali, na kar smo upali. — Tudi tisti, ki so se imenovali voditelji naroda, so izgubili glave: Eni so pohiteli pred prihajajočo nesrečo na varno na Jutrovo in v London, tisti pa, ki so ostali doma, so čez noč pozabili prisego ter se poklonili tujcu, zaklinjajoč mu zvestobo. Da, to je bil konec starega življenja, to je bil začetek smrtnega boja slovenskega naroda. Ali ni več rešitve? Ni je — razen če se zgodi čudež. Kdo naj bi imel pogum, upreti se neizbežni usodi, v katero drvimo? Vedeli smo, da imamo opravka z najbrezobzirnejšim sovražnikom, ki mu je šala pobiti stotisoče in milijone ljudi. Kje najti ljudi, ki bodo zavrgli strah za lastno življenje in se zoperstavili sovražniku?

Dobro se spominjam tistih pošastnih dni. Prepadli in obupani so hodili ljudje po ljubljanskih ulicah. Razumeli smo takrat starega Ivana Hribarja, ki ni mogel prenesti strašnega udarca in je poiskal rešitve v smrti. Vse, v kar je veroval, se je zrušilo v prah. Domovina je bila razbita, poražena, izdana, osramočena. Skoraj vsak je bil prepričan, da je to konec.

Toda vsi niso obupavali. Komaj so se vrnili iz razbite armade domov — vsi do zadnjega so kot prostovoljci stopili v vojsko — so začeli slovenski komunisti z brezupnim reševanjem. Nekaj dni za tem so zbrali na posvet ljudi, o katerih so bili prepričani, da niso klonili z duhom, da niso izgubili vere v svoj narod. Ta posvet so organizirali vodilni člani Komunistične partije Slovenije. To je bil ustanovni sestanek Osvobodilne fronte.

S tem dnem se je začel čudež v slovenskem življenju. Sicer pa: Počemu bi opisovali velike spremembe, ki so nastale v narodu, uspehe, žrtve in trpljenje, ki je vsemu temu sledilo? Vse to je bilo povedano že mnogokrat, vse to lahko z lastnimi očmi opazujemo dan za dnem. Gre zdaj zato, da doženemo, po čigavi zaslugi se je vse to zgodilo. Po čigavi zaslugi se je slovensko ljudstvo otreslo trenutne omame, pretrgalo s pre-

teklostjo, se drznilo iti v boj proti sovražniku, ki mu svetovne velesile dolgo niso bile kos, si priborilo spoštovanje in občudovanje vsega svobodoljubnega človeštva?

Zaslugo za to nosi v glavnem Komunistična partija Slovenije.

Tiste prve dni smo se čudili, kje so neki našli komunistični tovariši pogum — saj je bilo vse drugo obupano, kje so si pridobili pripravljenost za žrtve — saj je vse drugo trepetalo pred žrtvovanjem, kje so si izgradili čist pogled v prihodnost — saj je vse drugo omoteno gledalo na prihodnje čase, kje so našli vero v svoje slovensko ljudstvo — saj vedenje tega ljudstva take vere ni opravičevalo?

Tisti, ki smo svoje bodoče soborce že od prej poznali, ki smo že prej skušali razumeti veliko človečansko vsebino komunizma, smo vedeli, da komunistični tovariši črpajo svojo silo iz velike zakladnice marksizma-leninizma, da imajo za seboj dolgo politično šolo (kakršne ni imel noben predvojni politikar), da so izkusili še za časa Jugoslavije vso težo nelegalnega dela, da so že prej prevzemali nase trpljenje in muke brez strahu in s polno zavestjo, da se borijo za trpeče človeštvo. Izžarevali so nezlomljiv pogum in vztrajnost. Imeli so kvalitete, ki so jih usposabljalne, da stopijo v prve vrste na smrt obsojenega naroda, da postanejo prva udarna četa osvobodilne borbe, njena avantgarda.

Zaradi teh svojih lastnosti so bili komunisti edini, ki smo jim mogli zaupati, edina sila, ki je mogla postati v slovenskem narodu zbirališče in središče svobodoljubnih, borbenih gibanj in ljudi, edina, ki je imela tudi tehnično izvežbanost za borbo, ki smo jo začenjali. Še eno veliko prednost je predstavljala Komunistična partija nasproti vsem drugim organizacijam in celo strankam: svojo borbeno silo je črpala iz množic proletariata, delovnega ljudstva, katerega bojna avantgarda je bila.

Naše občutje iz prvih dni okupacije, ko se je porajala današnja Osvobodilna fronta, je bilo pravilno. Komunistična partija je prinesla v Osvobodilno fronto jasno načelno linijo, borbenost, vztrajnost, politično izvežbanost in tehnično izkušnost. Njenemu doprinosu se imamo v glavni meri zahvaliti za uspeh osvobodilne borbe.

Če se poskušamo danes — ko smo doživeli že mnogo in prestali silovite preizkušnje — zamisliti v sliko slovenskega osvobodilnega gibanja brez vodilnega sodelovanja Komunistične Partije, pridemo takoj do spoznanja, da bi gibanje že prve mesece žalostno propadlo. Manjkala bi mu osrednja združujoča sila, ki je vezala najrazličnejše nazorske in politične smeri, ostali bi brez trdne politične linije, ker bi vsaka skupina hotela uveljaviti svojo zamisel, zlasti pa bi vsi skupaj izgubili pogum pred sovražno reakcijo na prebujenje slovenskega ljudstva. Vera, ki je napolnjevala naše tovariše komuniste v najhujših časih, je osvajalno prehajala na njihove soborce ter jih dvigala v najobupnejših trenutkih. Kdo razen komunistov bi mogel organizirati množico nelegalnega tiska, ki je dvigal slovensko borbenost, kdo celo organizirati partizansko vojsko, kamor so komunisti poslali svoje najboljše tovariše že v času, ko je bilo življenje v Ljubljani še mirno in varno? Komu naj bi slovenski narod zaupal glavno vodstvo svoje usode v najtežjem času? Ali predvojnim politikarjem, ki so jadrno pobegnili, ko je prihajala nesreča nad narod, še prej pa so poslali

pred seboj težke milijone, da bodo mogli dostojno »vladati«? Ali naj bi se izročili vodstvu kakega Marka Natlačena, ki je bil sposoben zahvaljevati se slovenskemu rablju Mussoliniju za »avtonomijo«, kakršne nismo mogli dobiti v Jugoslaviji? Ali naj bi se zbralo okrog takozvanih »sredincev«, ki jim je bilo »čakanje« edini program, ne glede na to, če bi med tem slovenski narod izginil? Ne, zastonj se oziroma naokrog po Sloveniji. Ni bilo človeka ali gibanja, ki bi moglo postati središče narodnega odpora proti uničenju, razen Komunistične partije. Zato je upravičena osnovna trditev tega poglavja, da je namreč Komunistična partija rešila slovenstvo pred uničenjem.

Kaj pa drugi? — bo kdo vprašal. Ali je bil delež nekomunistov v osvobodilni borbi brez pomena, nekoristen? Tega nikakor ni mogoče trditi, nasprotno: sodelovanje vsega slovenskega ljudstva je bilo potrebno, da smo dosegli take uspehe. Brez tega sodelovanja in soudeležbe vseh ljudskih skupin bi tudi Komunistična partija stala pred nerešljivo nalogo. Potrebno je bilo oboje: trdna skupnost vseh Slovencev in v tej skupnosti gonilna sila. To smo združili v Osvobodilni fronti. Tu je tudi razlaga nezasižanega uspeha slovenske osvobodilne vojne.

Tone Fajfar

Što se babi htilo — to se babi snilo

Kar je baba želela, o tem je sanjala, tako pravi pregovor naših južnih bratov.

Ta pregovor imamo v mislih te dni, ko zasledujemo gonjo, ki jo v italijanskem tisku v Italiji in v inozemstvu uprizarjajo nepoboljšljivi italijanski imperialisti, vohajoč istočasno kakor leta 1918—20 pri vseh diplomatskih luknjah in ključavnicah, kje bi dobili kakšno zaslombo, da bi obdržali ukradeno Slovensko Primorje.

Te gospode ne izuči nobena še tako težka izkušnja. Premagani bi radi o nas zmagovalcih govorili z viška. Govorijo seveda ljubeznivo, ker morajo, kajti Jugoslavija maršala Tita je preveč popularna in spoštovana v svetu, da bi se upali govoriti o nas kakor leta 1918—20, ne da bi njim samim to škodovalo. Dovoljujejo si nam celo dajati nasvete, toda narodi Jugoslavije so jim po svojem voditelju maršalu Titu že dali razumeti, da njihovih nasvetov ne potrebujejo.

Hoteli bi dalje, da bi mi pozabili, molčali o nasilju, ki so ga 23 let izvajali nad našim ljudstvom v Slovenskem Primorju, od aprila 1941 pa še nad drugimi pokrajinami Slovenije in Jugoslavije. Brez skrbi gospoda! Kaj takega se ne pozabi!

Tudi delavci iz Slovenskega Primorja ne bomo pozabili, kako smo že v prvih povojnih letih, ko je bilo še dovolj dela, tavalili od podjetja do podjetja, pa zato, ker smo bili Slovenci, nismo dobili dela. Morali smo proč z rodne zemlje, če smo hoteli živeti. Mnogi so se selili v bivšo Jugoslavijo, kjer so povečavali vrste brezposelnih. V vsakem večjem inozemskem podjetju si našel Primorca.

Spomnimo se dalje, kakšno zahrbtno vlogo je odigrala italijanska imperialistična gospoda proti nam leta 1920 na Koroškem. 11. oktobra

1920, to je dan po nesrečnem koroškem plebiscitu, so velikonemški šovinisti poklonili enemu izmed vodilnih članov mednarodne plebiscitne komisije — grofu Luigi Borgheseu krasno vilo ob Vrbskem jezeru. Ne zastonj! Saj je bila njegova zasluga, da so zanje glasovali poleg živih še mrtveci iz Ovčje vasi, Žabnic, Svete Nedelje in še cela vrsta drugih vasi v Kanalski dolini, ki je spadala pod Italijo... Prav tako se dobro spominjamo, kakšno vlogo je odigrala z italijanskim denarjem podprta propaganda proti nam leta 1920 na Koroškem.

Na jeziku med, v srcu strup, za hrbtom bodalo. Poznamo vas, volkovi v ovčji koži!

Toda leto 1944 ni leto 1918. To pot imajo narodi Jugoslavije svojo močno, v bojih prekaljeno vojsko, ki ve, zakaj se bori, imajo maršala Tita, pod čigar vodstvom so v novi demokratični in federativni Jugoslaviji tako krepko medsebojno povezani, da nihče ne more enemu izmed njih storiti krivice, da ne bi vsi bratje kot en mož nastopili v njegovo obrambo. Danes imajo jugoslovanski narodi svojega velikega zaveznika v Sovjetski zvezi in njeni zmagoviti RA. Danes sta naši zaveznici Anglija in Amerika, s katerima se skupaj borimo za uničenje hitlerjevskega barbarstva.

Danes niti koroških niti tržaških delavcev ne bo mogel nihče nahujskati proti nam. Kajti tudi oni so poskušali fašizem na lastni koži in sedaj pravilno usmerjajo svoje poglede v jugoslovanski Beograd, žarišče svobode in bodočega socialnega napredka.

Razumemo, zakaj tarnanje o Slovenskem Primorju v italijanskem tisku, čeprav ta gospoda dobro ve, da jo njeni lastni sonarodnjaki v teh krajih ljubijo prav tako kakor pes palico. Upanje, da bo stalna kampanja v Angliji in Ameriki le dosegla nekaj, je v tej gospodi še zelo živo. Hkrati pa hoče še enkrat prevarati svoje lastno delovno ljudstvo, da ne bi videlo in zahtevalo rešitve perečih socialnih problemov v sami Italiji, ampak bi svojo nezadovoljnost izživiljalo v šovinističnih izpadih proti narodom Jugoslavije.

Lansko leto v dneh 8. septembra so imele italijanske množice priliko preizkusiti vso velikodušnost in visoko politično zrelost jugoslovanskih narodov. Italijanski fašisti bi kaj takega ne bili nikoli zmožni. Saj je vsem znano, da so bili najbolj močni in borbeni takrat, ko so imeli nasprotnika zvezanega pred seboj. Toda naša velikodušnost ima svoje meje.

Sicer pa verujemo, da se predvsem delavski razred Italije ne bo dal zapeljati, da bo spoznal, da mu narodi Jugoslavije niso sovražni, ampak prijatelji, da pa ima delavski razred Italije glavnega sovražnika v svoji lastni hiši — svojo imperialistično in profašistično gospodo!

Sovjetska zveza in danes tudi Jugoslavija so pa dovolj močan svetilnik, da lahko tudi italijanski narod vidi, kako je treba odnošaje med narodi, ki so si sosedje, urediti na trajen in prijateljski način.

Tomo Brejc

Delavci! Udeležujmo se tekmovanja za preskrbo naše NOV!

*Ne dopuščajmo sovražniku, da na svojem umiku uničuje naše gospodarstvo,
ruši našo industrijo!*

Beograd je Titov — je naš!

Tako so vriskali še okrvavljeni borci, ko so po sedemdnevni hudi borbi očistili pasjeglavcev prvo mesto Jugoslavije. Tako so vzklikale množice trpeče, ponosne prestolice, ko so s smehom in solzami objemale junaške rdečearmeje in borce Titove vojske. Jesensko cvetje z beograjskih vrtov je zasulo slavne junake, pokrilo luže krvi.

Beograd je naš, je čist, Beograd je že maščevan.

Tako so širom osvobojenih mest in vasi med petjem vzklikale slovenske množice, ta zadržani krik je širil srca in stiskal pesti Slovencev v Ljubljani in povsod, kjer še reglja fašistična strojnica in kolje izdajalčev nož. Slovenske gore so bile tisto noč ožarjene od tisoč kresov, od gora je odmeval grom partizanskih pušk. Prešerno nasmejana lica delavcev so si dopovedovala: So že tu, prav takšni, kakršne smo pričakovali!

Od nekdaj smo imeli Slovenci uprte svoje oči v Beograd, ki je hrabro kljuboval napadom turških, avstrijskih in madžarskih roparjev. Ime Beograd je bilo v preteklosti zvezano z junaško zgodovino svobodoljubnega srbskega naroda. Od bratskega naroda smo pričakovali pomoči v borbi za lastno svobodo.

Toda zadnjih 25 let so to svetlo sliko Beograda zasenčile temne sence. Sovražniki svobode so si v Beogradu spletli gadje gnezdo, od koder so brizgali strup po vsem Balkanu: neslogo, zatiranje, glavnjače, sovraštvo, smrt. Zaradi odpora srbskega ljudstva in ljudstev Jugoslavije so se zvezali s tujimi mojstri tiranstva — z nemškim in laškim fašizmom. Krvosesi so stopili ljudstvu za vrat: »Zašto smo se borili — vlast je vlast«. To je bil Beograd čaršije in združene reakcije.

Pa so se zmotili. Ko je prvič ljudstvo Beograda po 27. marcu dobilo puške v svoje roke, je pokazalo, da je ostalo zvesto srbskemu imenu. V treh strašnih letih borbe je srbski narod dokazal, da ni sokriv zločinstva čaršije. Izžgal je iz svojega živega telesa gnojne ture Pečanca, Ljotića, Nedića, Mihajlovića, Fotića.

Prvi so se dvignili beograjski delavci, sledili so jim sinovi Kosmaja, Šumadije, srbska mladina, dokler ni bil združen ves srbski narod v svoji novi veliki epopeji. Nova Srbija je dokazala, da hoče drugačno Jugoslavijo, Jugoslavijo bratstva, enakopravnosti in svobode. Nastala je tako nova Jugoslavija, domovina svobodne, ljudske demokracije in resničnega bratstva narodov.

Samo Narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije pod vodstvom delavca — maršala Tita — je mogla zbrati pod svojo zastavo vse narode Jugoslavije, vse pošteno ljudstvo. Samo delavcu-borcju so mogli po Zaloški cesti, Trbovljah, po streljih Puniše Račića in po Bileću verjeti in slediti slovenski delavci, rudarji, viničarji, kmetje, mladina, poštena slovenska inteligenca.

20. oktobra je zato vstal novi Beograd, ljudski Beograd, resnična prestolnica vseh svobodnih narodov Jugoslavije.

Kaj vse so storili fašistični okupatorji in domači izdajalci, da bi omajali vero ljudstva v Sovjetsko zvezo in njeno Rdečo armado. Vse zastonj! Čim hujše je bilo nasilje, tem močnejša je bila vera, da bo Rdeča armada

prišla in z njo veliki dan svobode. Zdaj se je upanje izpolnilo. Slavni, junaški borci Rdeče armade, ki so skupaj z NOVJ osvobodili Beograd, pa sedaj ramo ob ramo z našo vojsko preganjajo fašistične volkove iz ostalih delov naše domovine. Še malo, pa bodo vsi narodi Jugoslavije svobodni.

Na Kalimegdanu plapolata dve veliki zastavi: jugoslovanska z rdečo zvezdo in sovjetska s srpom in kladivom. V skupni krvi sta se okopali v Beogradu Stalinova in Titova armada, večno bosta stali skupaj njuni zastavi. Daleč po Balkanu žari njun svit.

Novi, Titov Beograd! Delovno ljudstvo Slovenije od Soče do Celovca, od Raba do Kolpe te pozdravlja in ti sledi.

Delavske strokovne organizacije v novi Jugoslaviji

Večina delavskega udejstvovanja v predvojni Jugoslaviji se je razvijala v delavskih strokovnih organizacijah ali sindikatih. Do strokovnega organiziranja je imelo delavstvo tudi zakonito pravico, izrecno zagotovljeno v zakonu o zaščiti delavstva. Delavske strokovne organizacije so imele v smislu zakonitih določil tudi namen združevati delavstvo v svrhu zaščite delavskih gospodarskih koristi. Ko je bila delavstvu onemogočena skoraj vsaka druga zakonita oblika borbe, so postale strokovne organizacije končno zatočišče, kjer se je moglo delavstvo upirati čedalje hujšemu gospodarskemu pritisku s strani kapitala in političnemu pritisku s strani vladajočih režimov, ki so bili prav tako eksponenti velikega kapitala. Ni čuda, če so polfašistični režimi kmalu spoznali nevarnost, ki je pretila njihovim namenom s strani organiziranega delavstva. Zato je razumljivo, da so pri poskusih fašizacije najprej padli po strokovnih organizacijah, jih začeli preganjati, razpuščati in ustanavljati fašistične strokovne organizacije. Jugoras v Srbiji, Hrvatski radnični savez na Hrvaškem in Zveza združenih delavcev v Sloveniji so bile fašistične organizacije, ustanovljene s strani režima z namenom, da razbijejo svobodne delavske organizacije ter utrdijo vpliv vladajočih režimskih plasti med delavstvom, da torej zlomijo odporno moč razredno zavednega delavstva.

Po prihodu okupatorja je šlo razredno zavedno delavstvo v osvobodilno borbo, dočim so začele prejšnje fašistične organizacije takoj spočetka v celoti sodelovati z okupatorjem. Pri nas v Sloveniji je n. pr. bila zelena Zveza združenih delavcev edina delavska organizacija, ki se je dala na razpolago fašizmu in postala osnova okupatorske Pokrajinske delavske zveze. Danes je vodstvo kakor članstvo te organizacije najzagrizenejši del izdajalskega švabobranstva.

Delavstvo svobodnih strokovnih organizacij se je odločno uprlo vsem poskusom fašizma, da jih zlepa ali zgrda pridobi za sodelovanje. Na izdajalsko pot je stopilo samo nekaj delavskih zajedavcev, ki so deloma že, deloma še bodo prejeli zasluženo plačilo.

Zavedno delavstvo je z okupacijo stopilo v prve vrste osvobodilne borbe. Dobro se je zavedalo, da v tem odločilnem boju ni važno klečeplazenje za košček kruha, ne kolektivne pogodbe, ne nekaj centezimov doklade, ampak da je treba borbo za delavske interese združiti z vsenarodno borbo proti fašističnim osvajalcem. Posebne koristi delavstva je

treba podrediti koristim vsega naroda. Zato je delavstvo razumelo, da se je odslej treba boriti ne s pogajanji in meznimi gibanji, ampak s sabotazo, s prizadevanjem škode okupatorskemu vojnemu stroju, zlasti pa z oboroženo borbo. Zavedno delavstvo je začelo zapuščati tovarne ter se pridruževati partizanom. Delavstvo je postalo nosilec politične in vojaške akcije proti okupatorju. Borba za vsakdanji kruh se je umaknila borbi za narodno svobodo.

Danes, po treh letih, kar je slovenski delavec zgrabil za puško, prihaja čas, da bomo osvobojeni odložili orožje in spet vzeli v roke orodje. Ko bo domovina očiščena zavojevalcev in izdajalcev, bo treba graditi novo svobodno življenje. In kakor je delavstvu v teku osvobodilne borbe pripadala največja in najtežja vloga, tako bo tudi ustvarjanje novega slovenskega življenja zahtevalo odločilnega sodelovanja delavstva. Kdaj bodo zaceljene težke rane, zadane naši domovini, je v največji meri odvisno od nas, delavcev.

Najvažnejša povojna naloga bo vzpostavitev gospodarskega življenja. Čim prej bo gospodarstvo urejeno in škoda popravljena, tem prej bomo lahko uživali polne sadove sedanjega svojega trpljenja. Pridobitve sedanje borbe bomo zavarovali politično z uvedbo ljudske demokracije, gospodarsko pa s čimprejšnjo obnovo razdejanega narodnega gospodarstva.

Kako bo delavstvo sodelovalo pri urejanju našega gospodarskega življenja? Predvsem bomo morali sodelovati organizirano in iniciativno. To bomo mogli, če bomo ustvarili močne strokovne organizacije. Naše nove strokovne organizacije se bodo v marsičem razlikovale od starih, predvojnih. Predvsem bo namen organizacij močno razširjen: poleg skrbi za gospodarske koristi delavstva bodo morale prevzeti tudi skrb za prospeh narodnega gospodarstva. Delavske strokovne organizacije bodo postale najvažnejši gospodarski činitelj, postale bodo usmerjevalec industrijske proizvodnje.

Oglejmo si temeljne lastnosti novih delavskih strokovnih organizacij!

1. Sindikati (strokovne organizacije) niso več zgolj sredstvo delavstva za obrambo lastnih gospodarskih koristi. V novi Jugoslaviji bodo nastopile poleg tega kot najvažnejši činitelj industrijske proizvodnje s posebno nalogo, da pospešujejo obnovo industrije ter sodelujejo pri njenem nadaljnjem razvoju.

2. Nove organizacije bodo enotne. Stara razcepljenost delavskih organizacij je enkrat za vselej za nami.

3. Delavske organizacije bodo zakonito priznani zastopnik delavskih interesov. Vsi posredovalci (Delavska zbornica, obratni zaupniki itd.) odpadejo. Njihovo delo prevzamejo organizacije same.

4. Prav tako bo delavstvo po svojih organizacijah in izvoljenih zastopnikih izključen gospodar v delavskih socialnih ustanovah (Okrožni urad, borza dela itd.).

5. Strokovne organizacije postanejo središče delavskega udejstvovanja na polju združništva, strokovne izobrazbe in kulture.

Take nove strokovne organizacije bodo na eni strani najboljše torišče skrbi za gospodarsko izboljšanje delavskega položaja, na drugi pa najmočnejši steber prerajajoče se naše domovine.

Tone Fajfar

Enotni in složni — novim nalogam naproti!

Borbena enotnost delavskega razreda je bila vedno tisto orožje, ki se ga je reakcija najbolj bala. Trosila je velike vsote denarja, se posluževala najpodlejših sredstev, samo da bi zanesla razkol v delavske vrste.

Toda kljub načrtnemu razbijanju delavskih vrst so delavci v bivši Jugoslaviji od leta do leta bolj enotno nastopali za svoje pravice. Na iniciativo KPS malo pred vojno ustanovljena organizacija »Delavska enotnost« je našla pri delavstvu izredno mnogo razumevanja ter je svojo nalogo, t. j. združitev vseh delavcev v enotno bojno zvezo, še pred to vojno že v veliki meri izpolnila.

Prav posebno pa se je enotnost delavstva okrepila in razširila v l. 1941. Sluteč veliko nevarnost, je delavski razred instiktivno težil k enotnosti ne samo svojih lastnih vrst, temveč k enotnosti vsega naroda. Enotnost delavskega razreda je tako postala temeljni kamen, na katerega se je zgradila najbolj veličastna stavba duhovne in organizacijske enotnosti slovenskega naroda — Osvobodilna fronta.

V letih krvave borbe z okupatorjem pa so mnogi najboljši, najzavednejši delavci enotnost delavskega razreda s svojo krvjo in za ceno svojih dragocenih življenj zacementirali in posvetili. Zato in samo zato je enotnost delavskega razreda do sedaj častno prestala vse težke preizkušnje.

Toda vse težke preizkušnje niso že za nami. Tovariša Edo Kardelj in Boris Kidrič sta to na drugem zboru aktivistov OF v Črnomlju še posebej poudarila. Na bojnem polju bo tako fašistični okupator kakor njegovi zavezniki — domači izdajalci — kmalu poražen. S tem se bo začelo drugo razdobje našega osvobodilnega boja — boj za popolno izgradnjo in utrditev naše nove ljudske, demokratične oblasti, boj za čim hitrejšo gospodarsko obnovo v triletnem boju opustošene in izčrpane dežele.

Prvo razdobje v tej vojni bo za nas nedvomno najtežje. Bolj kakor v vojni bodo široke množice v miru začutile, kaj vse jim manjka, naše gospodarstvo, naša industrija pa ne bo v stanju, da takoj zadosti vsem njihovim potrebam.

To pa je moment, na katerega preži tisti notranji sovražnik naše mlade narodne svobode — domača reakcija, ki nam delavcem ni privoščila in ne privošči nobenih pravic, nobenega dostojnega življenja. Ta sovražnik nas bo skušal napasti na gospodarski fronti. Zavedajoč se velike vloge, ki jo bo igralo delavstvo v povojni obnovi, bo skušal minirati tudi enotnost delavskega razreda.

Toda kakor povesod, kjer nam bo sovražnik skušal škodovati, tako ga moramo tudi na tem polju pričakovati s stisnjenimi pestmi in vsak poskus razbijanja delavskih vrst že v kali zatreti. Enotnost delavstva, to dragoceno zapuščino naših padlih junakov, moramo ljubosumno čuvati, jo dalje razvijati in utrjevati. Posebno pozornost moramo posvetiti tovarišem iz koroških in primorskih tovarn in obratov. Te tovariše je treba v pospešenem tempu podrobno seznanjati s cilji našega narodnoosvobodilnega boja, z vlogo delavskega razreda v tem boju, s pomenom delav-

ske enotnosti itd. Pomnožen z novimi silami, idejno oborožen, strokovno organiziran v bodoči enotni strokovni zvezi delavcev Slovenije in Jugoslavije — z ostalimi deli naroda pa nerazdružno povezan z vsenarodno politično organizacijo slovenskega naroda — Osvobodilno fronto — bo delavski narod tista gonilna sila, ki bo največ doprinesla, da se bo naše gospodarstvo hitro dvignilo iz ruševin k novemu napredku.

Težave bodo. Mi moramo že sedaj misliti na to, kako jih bomo hitro in uspešno premagovali. Toda ko bo prvo in najtežje razdobje povojne obnove za nami, bo tudi naše življenje z vsakim dnevom bolj srečno in bolj veselo.

T. B.

Iz Sovjetske zveze:

Mladi delavci se učijo

Pravica izobrazbe — to je ena izmed največjih pridobitev sovjetskega reda. Nekoč zaostala dežela se je v kratkem zgodovinskem razdobju izpremenila v deželo splošne pismenosti. Zakon o splošni šolski obveznosti se je uspešno izvedel. Narodna prosveta — to je predmet stalne skrbi in zanimanja od strani Partije in vlade.

Tudi v težjih pogojih vojne je sovjetska vlada podvzela ukrepe, da bi mogel sleherni mladi delavec dobivati splošno izobrazbo. Še v prejšnjem letu so bile vpeljane večerne šole za delavsko mladino. Vsakemu mlademu delavcu se je nudila možnost, da lahko konča svojo izobrazbo, ne da bi mu bilo treba zapustiti delo. »Da si pridobimo čim več znanja, je potrebno nepretrgano delati s seboj,« je rekel Mihael Ivanovič Kalinin. »Vi boste rekli, da se že tri leta neprestano bojujemo in da se je v takem položaju zelo težko učiti, težko dopolnjevati vsakršno znanje, posebno pa teoretsko... Priznam težaven položaj. Toda prav ta težava nas obvezuje, da nujno povečamo svoje znanje in kulturo.«

Mladina, a v prvi vrsti mladi stahanovci, združeni v brigadah, bodo priznali, da brez učenja ni napredka. Ko delajo, ne mislijo na to, da bi opustili srednjo šolo ter izpopolnili svoje znanje. V praksi je delo brigad nedeljivo od učenja. To je tudi omogočilo uspehe mladinskih brigad Šaškova, Baturina, Zajčeve, Vsesvjatskega in drugih. Njihovim uspehom v splošni izobrazbi so se nujno pridružili uspehi v proizvodnji.

Tisoči in tisoči mladih ljudi sédejo po delu h knjigi. Vnašajoč v učenje stahanovski stil, izdelujejo kurz nepopolne srednje in visoke šole. Samo v RSFSR smo našli 1005 večernih šol. V njih nadaljuje svoje študije več kot 150.000 mladih delavcev in delavk.

Slavno stran v letopisu sovjetske kulture je napisala iniciativnost delavskih šol Leningrada. V toči bomb in granat, v tesnih kletah so se vršili večerni tečajji Leninovega mesta. Zdaj uspešno nadaljujejo svoje veliko plodotvorno delo.

»Učiti se v tovarni ni isto, kot učiti se v šoli,« — pripoveduje delavec Ladislav Ivanov, — »v šolski uri se naučimo mnogo več. Treba je biti posebno pazljiv in priden. Jaz sem si uredil takole: pridem domov, se

oddahnem po delu, potem pa ponavljam, kar sem se naučil v razredu, izpolnjujem vse naloge... Učenje ni samo razširilo mojega znanja, ampak mi tudi pomaga pri delu. Postal sem stahanovec.« Tako delajo in se uče mnogi tisoči mladih delavcev in delavk. Izpiti so pokazali, da je večina učencev dovršila učenje s prav dobrim ali odličnim. Tako se je še enkrat potrdila uspešnost nove oblike učenja in njena življenjska sila. Šole delavske mladine so posebno tesno povezane s podjetji, tesno povezane s proizvodnjo. Posvečati jim je treba velike pozornosti ne le od strani organov narodne prosvete, ampak tudi od vodstva podjetij in njihovih organizacij.

»Komsomolska pravda«.

Kam se bodo skrili?

Za Argentino in drugimi nevtralnimi državami, sta zdaj Španija in Portugalska izjavili, da ne bosta dali zavetja vojnim zločincem.

Protihitlerjevske demonstracije v Avstriji

Od vseh strani prihajajo vesti o protihitlerjevskih demonstracijah v Avstriji. Po mestih se vršijo neprestane napisne akcije proti Hitlerju. Sabotažna dejanja po tovarnah se vedno bolj množijo. V akcijah proti Hitlerju se delavci posebno odlikujejo. Da bi zavrla aktivnost nasprotnikov fašizma, se Gestapo poslužuje ukrepov, ki prav nič ne zaostajajo za zverstvi, ki jih počenja pri nas. Aretacije, streljanje in obešanje antifašistov je na dnevnem redu.

Manifest španskih kulturnih delavcev proti generalu Francu

Iz Pariza poročajo, da je skupina znanih španskih umetnikov, pisateljev, profesorjev itd. izdala manifest, v katerem poziva španski narod, da odstrani z oblasti generala Franca. »Španija«, tako pravi manifest — »je bolj kot kdaj prej odločena, da si ponovno pribori svobodo. Vsak Španec, vreden tega imena, nam mora slediti.«

Tovariši! Naša prva dolžnost je, da pomagamo uničiti fašističnega okupatorja.

Rdeči križ deluje!

Ljudje, ki so dvomili v smisel za vzajemno pomoč v našem ljudstvu, dobivajo v uspešnem razmahu Rdečega križa še en krepak demanti. Komaj ustanovljena, se je ta organizacija že tako razširila in ukoreninila, da v kratkem času skoro ne bo naselja, kjer ne bi delovala njena krajevna skupina.

Poročilo, ki je bilo podano te dni o delovanju te prekornostne ustanove, obsega dobo od 14. julija t. l., ko se je vršila prva, tako rekoč ustanovna seja načelstva, pa do 31. avgusta. Za presojo je poročilo najzgovornejši dokaz naše vneme in smisla našega ljudstva za obče narodne in človečanske zadeve.

V dobrih šestih tednih je bilo na pobudo načelstva ustanovljenih 107 krajevnih skupin, ki so dosegle že do sedaj preko 8000 članov in članic, pri čemer pa podmladek seveda ni vštet. Društvo je v tej dobi zbralo od članstva ca. 112.000 lir, od katerih je bilo zbranih in oddanih 44.000 lir v Beli krajini za one prebivalce, ki so bili oškodovani pri zadnjem vdoru tolpe v Metliko. Narodna oblast je prispevala 800.000 lir za nujne potrebe, od katerih je bilo razdeljenih 700.000 lir za najnujnejšo pomoč. Razdelitev se vrši strogo nepristransko in ob najstrožjem nadzoru s strani glavnega odbora. Društvo je za olajšanje svojega delovanja ustanovilo 7 odsekov: poizvedovalni, finančno-gospodarski, administrativni, organizacijsko-propagandni, sanitetni, socialni in odsek za podmladek. Vsi oddelki že delujejo, le odsek za podmladek bo zamogel zopet razširiti razmah, ko se začne novo šolsko leto.

Zanimivo je, da je celo poizvedovalni odsek prebrodil težave, ki jih ustvarja vojno stanje s prekinitvijo skoraj slehernega civilnega in poštnega prometa in je že v nekaj primerih posredoval zveze z razgubljenimi svojci. Najtežje naloge čakajo pač sanitetni odsek, ki mora poleg tekočega delovanja pripraviti načrte in organizacijo za sanitarne ukrepe pri vračanju razseljenih ljudi. Če se pomisli, da je teh 70 do 100 tisoč, ki se nahajajo danes po Šleziji, Poljski, Srbiji, Hrvatski, Italiji in kdo ve še kje, in da žive v razmerah, ki so vse prej ko higienske, potem se šele lahko presodi ogromno važnost za očuvanje pred epidemijami, ki so bolj nevarne in terjajo več življenj ko sama vojna, če se v pravem času ne poskrbe varnostne mere. Odsek je v tem pogledu pri polnem delu, tako v pripravah za ukrepe doma, kakor v postavi vezi s sličnimi inozemskimi ustanovami, da bo delovanje skladno in uspešno. V ta namen in za pospeševanje smisla za vse te ukrepe je organizacijsko propagandni odsek organiziral teden Rdečega križa od 13. do 20. avgusta, ki je nadvse uspešno potekel. Sedaj pa pripravlja razstavo tudi v inozemstvu, ki naj pokaže rane, ki jih je utrpela naša domovina v tej vojni, in v svrhu organizacije čim izdatnejše pomoči za njihovo celjenje.

Razmah Rdečega križa je dokazal res čudovit napredek socialne kulture v našem ljudstvu, kar nam še utrjuje vero, da bodo po koncu vojne težave kmalu premagane in da bo takrat tudi za naše ljudstvo nastopila doba srečnejše bodočnosti.

Z našega osvobojenega ozemlja

(Bela krajina)

Rudnik v Kanižarici bo v kratkem produciral 20 ton premoga na dan, kar bo zadostovalo za vso industrijo na osvobojenem ozemlju.

Že dalj časa obratuje tudi usnjarna, ki je izdelala do sedaj 215 kg spodnjega in 60 kg zgornjega usnja, ter milarna.

Zdravstvo na osvobojenem ozemlju Bele krajine

Civilna bolnica je sprejela doslej 461 bolnikov. Izvršene so bile 203 operacije. Na mesec je bilo 200 do 400 ambulantnih pregledov. Nalezljivih boleznih je bilo 102 primera, od teh so umrli le trije. Proti tifusu je bilo cepljenih 9000 ljudi. Obnovljena sta zdravstveni dom v Metliki in ambulanta v Semiču. Svoj poklic opravlja 6 civilnih zdravnikov, prav tako 17 babic.

Slunj je dobil vodovod

Tehničnemu oddelku ONOO v Kordunu je uspelo, da je v kratkem času obnovil vodovod v mestu Slunju. Prav tako je obnovljen vodovod Plitvice—Močila; oba kraja imata ponovno zdravo pitno vodo.

Sovjetska pšenica v Beogradu

Večje število sovjetskih tovornih ladij je pripeljalo po Donavi, od nemških okupatorjev izstradanemu beograjskemu prebivalstvu, prvo pomoč, sovjetsko pšenico.

Vera:

Komandantu Stanetu

Spominjaš se še, borec za pravico,
kako po Pohorju si včasih hodil,
patrolo majhno skoz naselja vodil,
ljudem neukim nosil si resnico?

Veš, niso kmetje pozabili nate,
ki si z besedo dajal jim utehe,
in ko zavetje uživamo njih strehe,
še vedno povprašujejo nas zate.

Ponosni, da nekdam si bil med nami,
o Tvoji hrabrosti jim govorimo,
kako sedaj s slovenskimi vojskami
pod Tvojim vodstvom tujca prepodimo,
ki ga bogastvo naše zemlje mami,
in spet v svobodi srečno zaživimo.

(Ponatis iz glasila XI. SNOB M. Zidanška »Pohorski partizan« št. 1.)

Kratke vesti

V Kijevu so otvorene tri roditeljske univerze. Njihova naloga je, da pomagajo staršem pri vzgoji otrok.

Na Hrvaškem so na pobudo Odseka za narodno gospodarstvo pri ZAVNOH organizirali izdelovanje železniških pragov, da bi mogli takoj po osvoboditvi vzpostaviti normalni promet na železnicah. Na osvobojenem področju Moslavine pa že vozi partizanska železnica. Ljudstvo v teh krajih je otvoritev železniškega prometa pozdravilo z velikim navdušenjem.

Na osvobojenem ozemlju Poljske so delavci že začeli obnavljati delavske strokovne zveze. Delavci tobačne industrije so že obnovili svojo strokovno organizacijo ter so pred kratkim imeli zborovanje, na katerem so se posvetovali, kako čimbolj povečati proizvodnjo v podjetjih. Zbrali so se tudi zidarji in sklenili, da se takoj lotijo dela. Izbrali so objekte, katere je treba v prvi vrsti zgraditi. Delavci čevljarke industrije so sklenili hitro povečati svojo proizvodnjo. Obvezali so se, da bodo v teku nekoliko dni izdelali 500 parov čevljev za Poljsko narodnoosvobodilno vojsko.

Iz uredništva

Tovariši in tovarišice!

Delavski list ne more biti dober, ne more biti resnično zrcalo vašega življenja, naporov in bojev, če nima organizirano široko dopisniško mrežo. Zato dopisujte mnogo sami, hkrati pa v vaši okolici pridobite tudi ostale tovariše-ice, da bodo dopisovali. Če jim pisanje ne gre od rok, jim na tovariški način pomagajte in se skupno vadite v dopisovanju. Ne teoretizirajte, ne iščite učenih besed, temveč pišite preprosto, kakor znate. Opisujte stvarne dogodke, ki jih vsak dan doživljate v vaši okolici. Ne bojte se pisati o napakah, ki se dogajajo v našem organizacijskem in političnem življenju. Dopisi naj bodo predvsem resnični, kajti mi se za resnico borimo in jo prvi tudi sami spoštujemo in izvajamo. Naša dolžnost je, da izkušnje, ki jih dobivamo v vsakodnevnem delu, objavimo, da bodo koristile vsemu gibanju.

Dopise pošiljajte na naslov: »Delavska enotnost« 15-20.

Ali ste že v vašem obratu, v vaši tovarni izvršili popolno mobilizacijo vseh za vojaško službo sposobnih tovarišev v NOV?

*Zavlačevati mobilizacijo, se pravi podaljševati naše skupno trpljenje!
Učiti se in boriti — boriti se in učiti!*

SMRT · FAŠIZMU · SVOBODO · NARODU!

DELAVSKA ENOTNOST

Ljubljanska izdaja.

Štev. 2

April- maj 1943

Leto 11.

LJUBLJANSKA IZDAJA

DELAVSKA ENOTNOST

Leto II. — April-maj 1943. — Štev. 2.

Za 1. maj v poslednji, odločilni boj

Tretjič praznuje slovenski delavec svoj prvi maj, odkar so grabežljive fašistične horde preplavile tudi slovensko zemljo in si razgrabile plen.

Že v bivši Jugoslaviji je brezpravno slovensko delovno ljudstvo s krvavimi žulji gradilo peščici nenasitnih mogotcev zlate palače, neustrašni borci za delavske pravice pa so ginevali kot najhujši zločinci po zloglasnih ječah. Danes, ko krvavi ves narod v tisoč ranah, smo tudi mi dvakrat zaslužnjeni in izkoriščeni: podpiramo naj fašistični vojni stroj pri nadaljevanju vojne, pri zatiranju in uničevanju drugih narodov in sami sebi naj zasajamo nož v prsi! V pričakovanju, da bo okupator delil z njimi sadove naših žuljev, so prevzeli še naši domači gospodarji pri okupatorju najbolj ostudno vlogo, vlogo hlapčevsko vdanih priganjačev in najpodlejših izdajalcev!

Nismo strahopetno klecnili pred okupatorjem! »Rajši umreti, kakor živeti v suženjstvu!« je stisnjenih zob in skrčenih pesti spregovoril slovenski proletariat. Tako so spregovorili naši bratje na jugu: Srbi, Hrvati, Črnogorci. Delavci in kmetje SZ, hrabri vojaki slavne RA pa so zasekali v fašistični nestvor prvo smrtonosno rano, ko je bila krivično napadena njihova svobodna in srečna domovina. Tedaj je

klic na odpor zaoril širom zasušnjene Evrope: »Nismo sami! Naprej z železno voljo, do zmage, do pogina fašizma! Za svobodo in pravice delovnega človeka!« Junaštva RA so nas vzpodbujala. Kako visoko se je dvignil plamen odpora na Balkanu, pričajo vsemu svetu vojna poročila okupatorjev samih! Sledili so nam svobodoljubni delavci — uporniki v francoskih tovarnah, v Belgiji, Danski in Norveški, stavkujoči iz Aten, partizani v grških in albanskih gorah. Milijoni pridnih rok v tovarnah Anglije in Amerike — gradijo za nas, za RA, sto in sto tisoči gredo v napad proti temnim, reakcionarnim silam, ki tajno podpirajo poginjajočo fašistično zver. Spričo zanosa, s katerim se bori proletariat vsega sveta, spričo te velikanske borbe pada koprena z oči tudi zaslepljenemu nemškemu in italijanskemu delovnemu ljudstvu, vzbuja se spet v njem zavest delavca-proletarca, zavest razredne povezanosti s tovariši vsega sveta!

Vodimo borbo za življenje in smrt, borbo za osvoboditev vsega naroda, borbo za našo socialno osvoboditev! Vemo, da so le v popolni osvoboditvi vsega naroda zajamčene tudi vse politične in socialne pravice delovnega ljudstva.

V tem boju je stala zvesto ob strani vsega slovenskega naroda le naša KP s svojimi v težkih borbah preizkušenimi borci. Prva nas je klicala k odporu, bije se v prvih vrstah z največjo požrtvovalnostjo in s težkimi žrtvami. Bogata na svojih izkušnjah nas uči in vodi. Njena doslednost in vztrajnost nam jamčita, da se ne bomo pustili ogoljufati za krvave plodove našega boja, ko bi spet prišli na oblast krivci naše narodne nesreče. Z njeno podporo bomo z okupatorji vred neusmiljeno uničili tudi vse domače belogardistično-mihajlovičevske izdajalce, vse fašistične plačance z londonskimi begunci vred, ki s svojo hinavsko dvoličnostjo razpihujejo med nami bratomorno klanje.

S podporo vseh svobodoljubnih sil smo pred vsemi mi, delavci-proletarci v dveletnem boju ustvarili svojo Osvobodilno fronto slovenskega naroda in svojo Narodnoosvobodilno vojsko, krvaveli v bojih z okupatorji in izdajalci bolj od drugih in utrpeli najtežje žrtve. Skovali smo povsod v svojih vrstah trdno in nezlomljivo delavsko enotnost! Konec je razdvajanja naših vrst, ki so ga zanašali med nas podli plačanci izkoriščevalcev delavskega razreda.

Z veliko samozavestjo gledamo na svoje uspehe! Toda v nas se dvigajo še nove, neslutene sile — za končni obračun s sovražnikom!

Prvi maj, praznik delovnih množic vsega sveta, praznik mednarodnega proletariata, postaja v tretjem letu najhujše okupacije praznik vsega slovenskega naroda, dan mobilizacije vseh narodovih sil za čimprejšnjo zmago!

Delavci, proletarci, vse delovno ljudstvo! Naše krepke pesti bijejo okupatorja — zasušnjevalca, izkoriščevalca! Uspehi RA so mu zadali smrtni udarec. Svoboda prihaja, konec je blizu! Za letošnji 1. maj bo vzvalovil ves svobodoljubni svet mogočen klic, klic milijonov in milijonov, klic junaških Rdečearmejcev, ki ga bodo ponavljali milijoni in milijoni razbičanih, sestradanih, toda samozavestnih

in upornih sužnjev: »Vse za čimprejšnjo zmago! Še zadnji odločilni napor — potem bomo mi gospodarji sveta, sveta pravice in poštenja, sreče in svobode, bratstva med narodi!«

Živela borbena enotnost proletariata in delovnega ljudstva vsega sveta v boju za nacionalno in socialno osvoboditev!

Živela Osvobodilna fronta slovenskega naroda, Narodnoosvobodilna vojska in naš vrhovni komandant TITO!

Živela Komunistična partija Slovenije!

Živela Sovjetska zveza in njena junaška Rdeča armada!

Živel Stalin!

Vse za čimprejšnjo zmago, za skorajšnji pogin fašizma!

Okrožni odbor Delavske enotnosti

Na Prvi maj

Še vedno nas budi naš klic: Združimo
zatirani se z vseh vetrov sveta!
Kdaj zemlja, koder danes krvavimo,
res naša bo? Ko boš povsod doma!

Ko nam ne bo več rezala gospoda
ne kruha ne meja ne naših glav,
ko ti črepinje ne bo več razklal
nihče, če boš zašepetal: Svoboda...

Vemo: Svoboda je prečuden sad,
ki ti ne pade v roke sam z drevesa,
v vrhove strme, ki vihar jih stresa,
sam moraš ponj — če rad ali nerad.

Samo po cestah, ki jim tlak je kri
iz naših žil, dosežemo svoj cilj.
Res, zmaga žito je, ki zazori
iz ene same njive: iz gomil...

Zato pozdravljamo ta majski dan
vas, nemi bratje z jokom? Ne, s pestjo!
Objamemo vas spet, ko to zemljo
objamemo kot ljubico iz sanj...

Ne bodo nas več sleparili!

Pred nekaj dnevi je bila v naši tovarni zelo živahna agitacija za enotno delavsko organizacijo. Gospod šef, podšef in večina mojstrov, vsi so bili zelo vneti za izboljšanje delavskega položaja. Gospod šef je celo

prišel med nas in nam svetoval, kako koristna je za delavce organizacija. Pridno je seveda zamolčal, katera in kakšna naj bi bila ta organizacija. To se nam je zdelo najbolj sumljivo. Saj dobro vemo, da je bil isti šef vsa leta v Jugoslaviji odločen in smrten sovražnik organiziranega delavstva in da je vsak poskus organiziranja že v kali zatrl z odpustom iz službe, z ovajanjem reakcionarnim oblastem, češ to so komunisti itd. Od kod taka sprememba, ko bi nam g. šef lahko sam povišal plače in plačane dopuste bi nam tudi brez organizacije lahko dal, če je že postal tako socialen.

Nekega dne sredi dela pride povelje: prenehati z delom! Stroji se ustavijo, mi pa strmimo, kaj se je zgodilo. Morda zračni napad? Že se pojavi inženir in nam pove, da je prišel predstavnik Pokrajinske delavske zveze, ki nam bo obrazložil njen pomen. Šli smo v oddelek, kjer je že čakal lepo rejeni predstavnik v živahnem razgovoru z direktorjem. Nekateri delavci smo ga poznali še iz bivše Jugoslavije kot predstavnika različnih organizacij: bele, zelene in sedaj končno črne. Ta veliki »bojevnik« za delavske pravice, ponižni služabnik vseh menjajočih se reakcionarnih režimov nam je torej prišel pamet solit. Imenoval nas je tovariše in nam govoril, kaj vse bomo dosegli, če se bomo vpisali v organizacijo, ki je popolnoma slovenska in nima nič skupnega s fašizmom, le lojalni moramo biti do oblasti. Na žalost moram priznati, da so nekateri, zlasti tovarišice, postali vneti. Gospod pa je hitel železo kovati, dokler je vroče, in začel deliti prijavne lističe. Precej delavcev se je iz nevednosti vpisalo. Že takoj prvi plačilni dan so nam utrgali članarino. Minuli pa so tedni, toda o povišanju plače, plačanih dopustih in o vsem, kar so nam obljubljali, ni ne duha ne sluha. Med tem časom pa smo od tovarišev iz sosedne tovarne dobili list »Delavsko enotnost«. Prečitali smo jo in mnogo diskutirali. Pričelo se nam je svitati, da smo bili potegnjeni v nepravo organizacijo. Prosili smo, naj bi prišel kak tovariš, ki nam bi kaj več povedal o tej pravi slovenski delavski organizaciji. Ko je prišel, nam je obrazložil, da ima DE namen združiti vse delavce brez ozira na različno politično pripadnost in svetovni nazor v mogočno strnjeno delavsko armado, katere ne bo mogoče nikdar več razcepiti. Ta armada bo tudi jamstvo, da se bo uresničilo vse, za kar so se delavci borili že desetletja in za kar se danes odločno bori proletariat vsega sveta na bojiščih in v zaledju v tovarnah.

Tovarniški delavec

V naši tovarni smo vsi z malo izjemo nezavednih povezani že dalj časa v odborih Delavske enotnosti, ki nam jamčijo, da bomo delavci nekoč res svobodno in človeško zaživel, da bo tudi delavec užival sadove svojega trdega dela, da ne bomo več gradili razkošnih palač za druge, sami pa z družinami stanovali v vlažnih kletih, temnih podstrešjih, barakah in celo v starih železniških vagonih.

Pogosto prirejamo politične konference in skušamo zanesti misel DE tudi v druge tovarne. Marljivo zbiramo tudi prispevke v denarju in blagu za naše hrabre partizane.

Pred kratkim pa so se spomnili pri Pokrajinski delavski zvezi na našo tovarno in ugotovili, da bi se jim prileglo pridobiti čedno število pri nas zaposlenih delavcev. Korajža velja! Primahal jo je gospod, ki ga že dolgo poznamo kot nepomirljivega borca za svoje osebne koristi. Sprejeli smo ga, kot se spodobi za fašističnega volka, ki prihaja med delavce v ovčjem oblačilu. Z vsemi mogočimi zvijačami nas je hotel pridobiti. Govoril nam je, da so že vsi delavci organizirani v PDZ in da je zadnji čas, da se tudi mi vpišemo. Pošteno smo se mu nasmejali. Nihče ni hotel poslušati, stalno so padali medklici. Mož se je zelo razhudil, pričel se je dreti, da imamo še preveč plače, da smo proti delavcem in da ga bomo še iskali, pa bo prepozno. Ko je čez kakih dvajset minut končal slavno zborovanje, je vrgel na mizo šop prijavnice ter dejal: »Tu imate prijave. Kdor hoče, naj jo izpolni, jaz sem opravil svojo dolžnost!«

Tako je! Gospodje priganjači. Nihče od nas se ni vpisal, pa se tudi nikoli ne bo!

Minili so časi, ko ste nas sleparili. Danes poznamo pravo pot. Nihče nas ne bo več odvrnil, niti laž niti nasilje.

Delavec iz B.

Žene-delavke in fašizem

Tudi delavke zasledujemo osvobodilno borbo, od katere imamo največ pričakovati. Posebno smo bile vesele »Delavske enotnosti« in njenega lista. Vendar bo prišlo do uresničenja naše dolgotrajne zahteve po enotnosti, ki smo jo delavci že večkrat izpričali v skupnih akcijah.

Edino pravilno je, da so se sporazumeli predstavniki bivših svobodnih strokovnih organizacij in krščanskih socialistov s predstavniki Komunistične partije, ki se je vseskozi borila v prvih vrstah za dosego naših pravic. Me pa bomo utrjevale vzpostavljeno enotnost, dale bomo vse naše moči za to, da se gospodji ne bo nikdar več posrečilo razdvajati nas.

Šele ob okupaciji nam je bilo popolnoma jasno, da so ustanavljali toliko delavskih organizacij le zato, da so nas čimbolj razdvajali. Zato so razpuščali stare svobodnejše organizacije in ustanavljali nove, kjer sploh nismo smeli več samostojno misliti. Prav sedaj, ko nas je zaslužnil še fašizem, ki nas izkorišča še poleg domačega podjetnika za svoje vojne cilje, nam je »Delavska enotnost« še prav posebno potrebna. Zlasti nam ženam-delavkam, ki prav zato, ker smo žene, živimo v še težjih razmerah.

Ko končamo delo v tovarni, moramo opraviti še eno doma pri družini. Vse izčrpane od dela in neprespanih noči si moramo pri nakaznicah odtrgovati, da imajo otroci več jesti, da pošljemo paket v zapor ali internacijo. Može so nam okupatorji razgnali na vse strani, same nosimo vso skrb in odgovornost za dom, živimo v večnem strahu za njihova življenja.

Ker smo žene tako težko prizadete in ker nas veže skupna težka usoda, smo organizirane tudi v Slovenski protifašistični ženski zvezi, kjer se združujejo vse zavedne slovenske žene, da pomagajo protifašističnim borcem in se tudi same borijo proti lastnemu in narodnemu zatiranju. Da je fašizem naj-

hujši sovražnik žene, ker jo najbolj zaslužnjuje; to smo slišale že prej iz fašističnih držav, danes pa same skušamo. Fašizem hoče napraviti iz žene slepo pokornega sužnja, hoče, da bi nezavedna žena ovirala moža pri odporu, da bi v možu gledala sovražnika, ki je kriv njenega gorja in bi se z njim prepirala. S tem nas hoče fašizem ukantiti: mi ne bi več složno nastopali, oni pa bi si krepili svoje pozicije.

Prav to spoznanje nas vzpodbuja v naši borbi, da bomo ob strani mož vztrajale prav do konca, ko bomo ob osvoboditvi naroda dosegle tudi svoje pravice!

Delavka

Prvi maj 1941 je važen mejnik v zgodovini slovenskega naroda, na iniciativo KPS se je takrat začelo snovati vsenarodno osvobodilno gibanje OF!

Rešitev ni v hlapčevanju, temveč v vztrajni borbi

Fašizem si na vse kriplje prizadeva pridobiti s podporo naših domačih udinjancev slovensko delavstvo v razne »Dopolavore« in »sindikate«, Nekateri nosijo za vabo lepo zveneča slovenska imena. Glavni namen teh organizacij je odtegniti delavstvo od borbe proti fašizmu in imperia- lizmu, za kar pa smo se odločili, še preden so fašistične horde privedle k nam. Večina delavcev ne naseda in se s studom in prezirom odvrča. Je pa med nami tudi nekaj takih, ki se nikakor ne morejo otresti hlapčevske oportunistične ponižnosti in se vedno prilagodijo vsakemu gospodarju, čeprav so pogoji še bolj trdi in kruti.

Nekateri vstopajo v sindikat, ker imajo še kot bivša strokovna organizacija nekaj imovine, n. pr. parcelo, kako staro omaro itd. Bojijo se, da bi jim sicer okupator to zaplenil. Vsa ta stara ropotija jim je več kot njihovo dobro ime. Drugi so uslužbenci državnih podjetij in jim gre predvsem za pokojnino, n. pr. v Tobačni tovarni. Tu so delavci že poldrugo leto člani fašističnega dopolavora. In kaj jim je nudilo v tem času to dobrodelno fašistično društvo? Nekaj koncertov, nekaj visokih obiskov, precej šikaniranja in preiskave ter najslabše plače. Pa še za razvedrilo in telesno krepitev je poskrbljeno, ustanovili so nogometni klub »Dopolavoro Tobačne tovarne«.

Zavedni delavci pravimo, da je prva in najvažnejša naša naloga nepomirljiva borba proti okupatorjem in njihovim pomagačem.

Danes razpolagajo fašisti z vso našo borno imovino, tudi z našimi življenji, lahko plenijo, ropajo in ubijajo.

Zmagali bomo pa mi! Bolj ko se bomo borili, prej bomo zmagali!

Šele, ko bomo spet gospodarji svoje zemlje in njenih naravnih zakladov, bomo tudi sami uživali sadove svojega dela. Vse, za čemer danes žalujemo, bo spet naše! In še več! Vsak bo moral dobiti primerno delo, preskrbljen bo v boleznih ali nezgodi, on in družina, vsakemu bo z zadostno starostno podporo zagotovljena mirna in brezskrbna starost.

Vajeniška mladina ustvarja z borbo svojo bodočnost

Do danes smo bili samo vajenci. Najhuje izkoriščani, najbolj brezpravni del delavske mladine. Po nekaj razredih ljudske šole so nas pošiljali k mojstrom v učenje. Večinoma smo se v tem času bolj malo učili, saj so nas mojstri uporabljali za vse mogoče opravke. Kdor je bil svojemu mojstru samo za hlapca, je bil še lahko srečen. Večinoma pa smo bili za pestunje, za hišno, za pomoč v kuhinji, sploh za vse. Mojster stresa svojo jezo na nas ter nas zmerja, pa tudi pretepa. Urejenega delovnega časa sploh ne poznamo. Vedno, kadar nas kdo rabi, moramo prijeti za delo. Nekateri pošteni mojstri nam dajejo nekaj lir na mesec, mnogi pa ne dobimo nikoli niti stotinke.

Našega razvedrila pa sploh nikomur ni mar!

Smo bili tudi najbolj razbit, najmanj enoten, najmanj vreden del delavske mladine. Vedno nas je bilo sram, da smo pripadniki delavskih vrst, največja sreča se nam je zdela biti eleganten gospodek. Vse neumnosti, ki so jih počenjali siti sinovi »boljših« družin, smo slepo posnemali, samo da bi jim prej postali podobni. Ko je vajenec prestal učno dobo in postal pomočnik, se je čutil gospoda. Pozabil je na trpljenje vajenca, na svoje včerajšnje tovariše je gledal zviška, ob vsaki priliki jim je s preganjanjem dokazoval svojo imenitnost.

Zavesti, da smo mi vsi, vajenci in pomočniki, enako izkoriščani delavci, ki bi morali skupno nastopati za boljše delovne pogoje, te zavesti nismo čutili nikdar. Stotine in stotine nas je bilo, ista usoda nas je družila, pa nismo našli poti drug do drugega. Nikoli se nismo znali enotno postaviti za svoje pravice!

Zdaj pa obračunavamo z našimi napakami. Zdaj se vedno bolj zavedamo, da smo delavska mladina in na svoje žuljave roke smo vsak dan bolj ponosni. Zdaj vemo, da smo lahko zelo močni, če se združimo, da je vsa naša dosedanja šibkost bila posledica naše razdrobljenosti. Zdaj vemo, da je naša pravica pa tudi naša dolžnost, da se borimo za urejen delovni čas, za pošteno plačo, za vsestransko zaščito, za počitnice, ter za vse, kar so nam do danes jemali.

Vemo pa tudi, da je največja ovira, ki nas loči od boljše bodočnosti, nasilje tujih in domačih fašističnih banditov. Vemo, da bomo šele v svobodni domovini lahko dosegli vse svoje pravice, da nas pa v fašizmu čaka še hujše izkoriščanje. In zato stojimo danes, ko praznuje delavska mladina vsega sveta svoj praznik, odločno v vrstah osvobodilne borbe. Dosti smo že prispevali k skupni zmagi, pa še vedno premalo. Zato moramo danes okrepiti svoje delo, poostriiti borbo, pritegniti še vse tiste tovariše, ki stoje ob strani. Tako bomo ustvarili vse pogoje, da bomo po osvoboditvi postali enakopravni člani slovenskega naroda.

Tovarne kavčuka na Danskem so morale prenehati z obratovanjem. Zaradi močnih sabotaž obratovanje ni več možno.

Danski delavci pomagajo angleškemu padalcem uničevati važne vojaške objekte!

Dolžnost zavednega slovenskega delavca za letošnji Prvi maj je:

1. Prirediti čimveč političnih konferenc, kjer je treba tolmačiti, da je letošnji prvi maj mobilizacija vseh sil za poslednjo, odločilno ofenzivo; nakazati zgodovinsko zaslugo mednarodnega proletariata, ki je pod vodstvom ruskega zajezil fašizem, ki je grozil uničiti vse male narode, zlasti slovanske;

poudariti vodilno vlogo Sovjetske zveze, njene junaške Rdeče armade in naše Komunistične partije v tem najsilnejšem boju vseh časov in njihove težke žrtve, ki jih doprinašajo;

poudariti ogromne uspehe naše Narodnoosvobodilne vojske v Sloveniji in zlasti v Bosni pod vrhovnim poveljstvom TITA;

razkrinkati našo domačo reakcijo, belo gardo, mihajlovičevce in njihov privesek sredino ter dvolično izdajalsko vlogo londonskih beguncev;

poudariti prizadevanje angleškega in ameriškega proletariata za drugo fronto in podpreti to njihovo zahtevo;

nakazati ves razvoj delavskega razreda, njegovo dolgotrajno brez-kompromisno borbo od najskromnejših začetkov vse do današnjega orjaškega razmaha.

2. Pogumno razširjati organizacijsko mrežo odborov DE, izkoristiti vse možne vezi v tovarni, obratu, podjetjih.

3. Razširjati številko »Delavske enotnosti« tudi med tovariše, ki še niso nikjer povezani.

4. Pojačati zbirko za partizane, za OF, za Slovensko narodno pomoč s posebnim prispevkom za 1. maj.

5. Sabotirati vse sestanke fašističnih priganjačev; organizirati vsestransko sabotažo, da bomo fašistom čim manj koristili.

6. Prirediti za 1. maj čimmogočnejšo manifestacijo.

Delavci iz Aten so se s stavkami uprli prisilni mobilizaciji. Množično odhajajo v hribe. Okupator popušča.

V neki tovarni v Milanu so se vršile manifestacije za Sovjetsko zvezo!

DELAVSKA ENOTNOST

Leto III. — 1. maj 1944. — Štev. 1.

Tovariši, tovarišice, delavci, delavke, Slovenci in Slovenke!

Letošnji 1. maj slavijo nešteti slovenski kraji, mesta in vasi, tako v Sloveniji kakor v deželah bratskih jugoslovanskih narodov v popolni svobodi. Ponosno vihrajo naše zastave in svobodno se ori naša pesem

o pravici in svobodi, o težkem trpljenju in zmagovitih borbah proti fašizmu povsod, kjer čuva naša mesta in vasi neizprosno partizansko orožje!

S kakšnim zanosom sme praznovati svoj praznik zmagovita delavsko-kmečka Rdeča armada! S kolikšno hvaležnostjo jo pozdravljajo milijoni, ki jih je v preteklem letu iztrgala iz vse uničujočih krempljev fašističnih zaslužnjevalcev in jim poklonila najdragocenejše — svobodo in mir!

Tudi naši tovariši, borci junaške Narodnoosvobodilne vojske, praznujejo svobodno, ponosni na svoje težke, a slavne zmage! Mi pa, uklenjeni med žico in bajonete narodnih izdajalcev, kljub njihovemu divjaštvu, ki ga hitlerjanski psi v svesti si poraza še cinično razpaljujejo, tudi že čutimo dih svobode prav iz bližine, in misel, da ne bo več dolgo, ko bomo osvobojeni tudi mi, je vedno bolj neomajna.

Tovariši in tovarišice! Zavedimo se v polni meri pomembnosti trenutka, ko se nova domovina že dviga pred našimi očmi kot resnično dejstvo, sad nadčloveških naporov in krvavih žrtev, od tistih najbolj temnih dni, ko smo po krivdi protiljudskih, petokolonskih režimov ostali golih rok in je fašistični zaslužnjevalec, ki si je hotel pokoriti ves svet, pričakoval, da bomo kot povsod klonili tudi mi. Pot od tedaj, ko smo se uprli, do danes, ko ljudstvo in njegovi predstavniki v osvobojenih mestih svobodno zborujejo, je dolga pot slavnih zmag, preizkušenj polnih trenutkov in začasnih umikov ter ponovnih še zmagovitejših napadov. Zavedimo se, da je ostvaritev te naše domovine omogočila le naša hrabra Narodnoosvobodilna vojska! A prvi in najudarnejši borci naše vojske so bili tovariši iz naše srede, ki so z nami vsa leta trpeli ob istih strojih in so z nami prenašali vse šikane in nasilja sovražnikov ljudstva. Ti tovariši so prvi, v najbolj brezupnih temnih dneh sledili klicu Komunistične partije, ki jih je pozivala na takojšen odpor proti okupatorju, in stopili v prve partizanske edinice. Spoznali so, da ne more nihče pričakovati nobenih svoboščin, če bo ves narod ječal v najhujšem brezpravju, zlasti še, ko je prav delavcem in malemu človeku veljal eden prvih in najhujših okupatorjevih udarcev. Izvršili so pionirsko delo, ko so mobilizirali v tem narodnoosvobodilnem boju vse narodne množice in kot najbolj preizkušeni in prekaljeni so tvorili najudarnejše jedro naše male, a uporne vojske.

Na prvem zasedanju Slovenskega narodnega osvobodilnega sveta, prvega slovenskega parlamenta, pa so isti naši tovariši spregovorili svojo besedo, v svesti si, da so si to pravico skupno z ostalimi soborci priborili in da jim ves narod kakor tudi njihovi ožji tovariši prav zato popolnoma zaupajo. Morali so spregovoriti, kajti »gre za vprašanje, kako zavarovati osvobojenim narodom in širokim narodnim množicam njihove narodne ter človečanske pravice, pravice torej, ki so si jih narodi in ljudske množice priborile z žrtvovanjem svoje lastne krvi«, je dejal tov. Kidrič v svojem govoru na zasedanju. In prav naši tovariši in vsa njihova življenjska borba so nam porok, da bo nova slovenska oblast, ki se gradi, taka ljudska oblast, ki bo ščitila malega delovnega človeka in mu pomagala, da razvije vse svoje sposobnosti v

korist skupnosti. Že odloki prvega zasedanja SNOS dokazujejo to njegovo pripravljenost. V SNOS ni izkoriščevalcev delovnega človeka in ne narodnih zatiralcev. V njem se je utrdila enotnost vsega poštenega in neomadeževanega z jekleno borbenostjo in vztrajnim stremljenjem k napredku in pravici.

Toda nova ljudska oblast, ki je vzkllila iz borbe vsega naroda proti skupnemu sovražniku, mora biti resničen izraz naše volje. Ni dovolj, da gradijo in utrjujejo to oblast tovariši-prvoboritelji sami. Mi vsi, ki smo zaman zahtevali socialnih in človečanskih pravic od raznih vlad, ki so ščitile le zaklete nasprotnike ljudskih zakonov, se moramo zavedati, da je sedaj prišel naš čas. Nova oblast, to smo mi sami — in najaktivnejše sodelovanje, to je želja naših tovarišev, to je dolžnost nas vseh. Parlamenti, kjer je vsako novo zasedanje pomenilo za ljudstvo le nove omejitve, nove »dolžnosti« in le še hujše brezpravje, so se preživel. Volja, ki se je iztrgala iz nas v trenutku, ko smo se znašli pred vprašanjem: Ali smrt, ali življenje, stoletja tlačena in zadrževana ljudska volja je v tem trenutku z elementarno silo planila na dan, se odločila za življenje in mogočno preplavila vse staro, gnilo in odmirajoče. Kmalu, prav kmalu bomo tudi pri nas gradili, in kakor si bomo zgradili, tako bomo imeli. Krivdo za neuspeh bomo morali odslej iskati predvsem v nas samih. Kar niso dali protiljudski režimi, nam daje SNOS, uresničujejo naši, to je ljudski zastopniki v prvem slovenskem parlamentu. Slovenski narod, slovenski delavec in kmet ter vsi drugi pošteni in zavedni Slovenci so se skupno z ostalimi južnoslovanskimi narodi prvi na svetu poslužili pravice samoodločbe, pravice, izražene v Atlantski karti in ponovno potrjene na konferenci v Teheranu. Ne pozabimo, da je na čelu tega veličastnega bojnega pohoda za naše pravice stal od prvega trenutka tovariš Tito, predsednik Nacionalnega komiteja osvobojenja Jugoslavije, ki ga je trdo življenje delavca-upornika ojeklenilo in ne more nikdar pozabiti življenja onih, iz katerih vrst je izšel!

Prvi maj 1944 je. Vsako leto so delavci po vsem svetu slavili svoj dan s tem, da so izmerili tudi svoje borbene sile in pot, ki jih še vodi do zmage. Kako se nam letos radostno širijo prsi ob misli, da smo kot delavci častno in uspešno vršili svoje poslanstvo v borbi proti fašizmu, ne samo za lastno srečo, temveč za srečo vsega človeštva! Zavedamo se, da bodo zadnji spopadi z okrvavljenim, poginjajočim fašizmom še hudi spopadi, vendar prepričani v lastne sile, s katerimi smo si že priborili tako dragocene sadove, bomo z železno voljo, pod vodstvom Komunistične partije, ki nikdar ni pozabila na nas, pod vodstvom tovariša Tita in njegovih najožjih sodelavcev, ramo ob ramo z zmagovito Rdečo armado in ob podpori vseh zavzniških narodov do kraja izpolnili sklep naših mogočnih voditeljev Stalina, Churchilla in Roosevelta, da je treba fašizem, ta najbolj krvavi sistem vseh časov, popolnoma, do poslednjih izrastkov, izkoreniniti!

1. maj 1944.

Okrožni odbor Delavske enotnosti

Misli ob Prvem maju

Leto je minilo, odkar je zadnjikrat izšel naš list »Delavska enotnost«. Tovariši in tovarišice, delavci in delavke, ali ne čutite potrebe vsaj enkrat na mesec čitati svoj list? To pa je mogoče le, če vsi prispevamo s članki in dopisi. Nočemo, da bi drugi pisali za naš list: to so včasih delali razni režimi in stranke, ki so hotele slepiti delavce, da bi jih lažje vpregli v svoj voz, to skušajo danes z raznimi pozivi in članki delati belogardistični izdajalci, da zaščitijo svoje malopridno življenje in še malopridnejšo gosposko družino, ki se skriva za njimi. Tovariši in tovarišice, otresimo se že enkrat strahu, prosto povedati svoje misli in želje! Zavedajmo se, da je enkrat za vselej minila doba hlapcev! Zavedajmo se, da vzhaja nova zarja, ki oznanja lepšo bodočnost.

Tovariši in tovarišice! Ko s ponosom mislimo na naše tovariše delavce, ki se ramo ob rami borijo s tovarišem Titom za našo svobodo in naše pravice, se moramo nehote vprašati, ali tudi mi storimo svojo dolžnost? Ali tudi mi prispevamo svoj delež za našo skupno bodočnost? Ne mislim, da moramo s puško v roki na cesto izpričevati svojo predanost naši stvari. Ne! Saj je polno drugih načinov. Ali mislimo na to, da je kakršna koli akcija v neki meri mobilizacija vseh naših sil in da kakor neprijetna prha vpliva na moralo okupatorja in njegovih od vseh preziranih in zavrženih krvavih pomočnikov, narodnih izdajalcev? Ali ni pobjanje lažipropagande beloplavih izdajalcev sveta dolžnost vsakega zdravo mislečega delavca? Bojkotirajmo delo za okupatorja, ker s tem samo pripomoremo k čimprejšnjemu zaključku vojne! Delavci in delavke, organizirajmo vso našo mladino in jo čim tesneje pritegnimo k naši »Delavski enotnosti«! Ne dopustimo, da bi nam sinove in hčere zastrupljala tuja propaganda! Sovražnik se zaveda predobro, da pomeni osvojiti mladino mogočno pridobitev na poti k zmagi. Varujmo se izdajalcev, ki z ovajanjem in nasiljem skušajo razbiti našo skupnost. Še bolj pa se varujmo onih, ki se skušajo vriniti v naše vrste, da bi v odločilnem trenutku zavozili na stranpot in na slepem tiru uničili naše bojne sile!

Za dosego naših ciljev pa ni dovolj, da sta sleherni delavec in delavka organizirana v »Delavski enotnosti«. Zmagali bomo le tedaj, če bomo delali, ne le tesno naslonjeni na Osvobodilno fronto in njene odbore, temveč bomo tudi delavci v teh odborih razvijali največjo aktivnost in jim dali številne naše moči na razpolago. Odbori Osvobodilne fronte so bili ves čas in povsod voditelji borbe proti fašističnemu okupatorju, odbori Osvobodilne fronte pa so tudi po vsej osvobojeni slovenski zemlji najaktivnejši organi, iz katerih klije nova narodna, to je ljudska oblast. Zato si delavci ne moremo zamisliti rešitve svojega socialnega vprašanja drugače, kakor da razvijemo moč in trdnost Osvobodilne fronte in z vsemi silami podpremo in utrjujemo vse, kar Osvobodilna fronta danes sprova. SNOS je na svojem prvem zasedanju že načrtal okvir, v katerem bomo lahko dosegli izpolnitev vseh svojih želja in zahtev, v katerem bodo tudi nam tisočletnim sužnjem dane vse narodne in ostale pravice. Sedaj pa zavisi od nas samih, koliko se bodo

sklepi in odloki zasedanja SNOS tudi izvajali. Napišimo resolucije za SNOS, napišimo jih takoj in izrazimo v njih vsa svoja čustva in misli, vse svoje želje in zahteve! Dajmo jih prečitati vsem delavcem, ki mislijo enako kakor mi, ki enako kakor mi sovražijo fašizem in fašističnega okupatorja ter Rupnikove izdajalske bandite, ki enako kakor mi verujejo v zmago pravice in v trenutek, ko bodo razbili poslednje okove, v katere nas je vklenila zločinska drhal izžemalskih mogotcev, vojnih hujskačev, dobičkarjev in špekulantov ter njihovih prirepnikov, ki je našla svoje poslednje pribežališče v najkrutejšem fašističnem imperializmu! Pogovorimo se z delavci-sotrpini o vsem, kar nas teži, tolmačimo vse, kar kdo ne razume, učimo se in zbirajmo svoje sile.

Vseskozi premočrtna, brezkompromisna, do skrajnosti nepopustljiva linija Osvobodilne fronte, ki jo je Komunistična partija z vso doslednostjo čuvala, nam bodi pri vsem našem delu najboljši kašipot na naši poti do zmage!

Živel prvi maj, dan sloge in enotnosti vsega zatiranega in izkoriščanega človeštva!

Tovariš Kardelj o ljudski oblasti

»Zdi se mi, da je potrebno tudi razširiti pojem »ljudske oblasti«. Bilo bi zelo napačno iskati v tej formulaciji neko novo socialno vsebino. Narodno osvobodilno gibanje ne posega radikalno v socialne temelje sedanje družbe. To, kar razlikuje naše vsenarodno osvobodilno gibanje od vseh dosedanjih političnih strank, koalicij in gibanj v Jugoslaviji, ni morda kak socialno revolucionarni program, marveč sam sestav in nova oblika demokratičnega vodstva. Vse narodno osvobodilno gibanje narodov Jugoslavije je karakteristično po tem, da je prvič na naših tleh v njem dosežena čvrsta zveza med delavstvom, kmeti, srednjimi sloji, inteligenco, pa tudi patriotičnimi deli vseh drugih socialnih plasti. Ta enotnost se je gradila na platformi borbe za svobodo svojega naroda, za enakopravnost narodov ter demokracijo. Ni dvoma, da stoji na čelu tega gibanja delavstvo. S svojo izdajalsko vlogo se je sama izključila iz te vsenarodne skupnosti tista protiljudska reakcija, ki je ves čas v preteklosti bila glavna ovira ljudskim zahtevam po demokraciji in narodni enakopravnosti, a ki je bila obenem tudi glavni nosilec in branilec vseh tistih protiljudskih ustanov, ki so služile zgolj sebičnim gospodarsko političnim ciljem te protiljudske reakcije, medtem ko so bile največja ovira svobodnemu razvoju naroda in ljudskim težnjam po človeka dostojnem življenju. Narodno osvobodilno gibanje v Jugoslaviji in njegova zmaga torej ne pomeni nov družabni red, pomeni pa vsekakor bistveno spremembo v sestavu vsenarodne skupnosti, pri čemer je bistvo spremembe v tem, da je vodilna vloga s protiljudske reakcije prešla na progresivne sile z delavstvom na čelu. Iz tega dejstva izhaja tudi značilnost naše ljudske oblasti. Niso se tu bistveno spremenili socialni temelji, spremenili pa so se vodstvo ter metode in oblike, v katerih se

ta oblast uveljavlja. Ta sprememba obenem nedvomno daje jamstvo, da v bodočnosti ne bo takih reakcionarnih državnih ustanov, ki bi mogle ovirati ljudske množice, da si na demokratičen način uredijo svoje življenje in svojo bodočnost na tak način, kakor bo to odgovarjalo njihovim težnjam po srečnejšem življenju in večnim težnjam človeka po napredku in osebni sreči.«

Malo odgovora

Saj je skoraj nepotrebno pisati o tem, vendar ne bo škodovalo, če si s svoje strani nekoliko ogledamo obupne napore reakcije, da bi zopet ulovila delavce v svoje mreže. V mislih imam proslula protikomunistična predavanja, ki me močno spominjajo na slavne volilne shode in govore za časa čaršijskih režimov.

Gospodje duhovni očetje teh govorov pozabljajo glavno, česar mi delavci nismo in ne bomo pozabili. Imeli ste oblast in možnost, da bi svoje obljube že davno lahko izpolnili. A kaj ste storili? Poprej glavnjača, sedaj taborišče, prisilno delo, talci in zločinska ubijanja. Seveda, to je veliko ceneje kakor ugoditi upravičenim zahtevam delavcev. Danes širokogrudno govorite o novih obljubah in priznavate, da je bilo delavstvo tlačeno in izkoriščano in — ker nekdo mora biti kriv, seveda hinavsko zavijate, da so tega in vsega krivi komunisti. Kako lahek boj bi imeli proti njim! Dali bi delavcem možnosti, da živijo človeka dostojno življenje, uredili preskrbo za starost, (seveda ne šele po 70. letu!), namesto da ste preganjali in ubijali vse, ki so se borili za svoje pravice. Nezadovoljstvo, po vaših izjavah glavno orožje komunizma, bi bilo skrhanost! Ali res mislite, da vam delavci še kaj verujejo? Ali res mislite, da smo pozabili, kdo nas je izkoriščal, kdo varal, kdo metal nas in naše družine v bedo ter nas vlačil po zaporih in internacijah? Bil je to fašizem, hlapec propadajoče reakcije. Vsi, prav vsi smo videli, da ste se prav vi, ki danes toliko grmite proti Italijanom, bratili z italijanskimi fašisti! Prav vas, propalice, smo videli korakati z njimi. Videli smo vas v objemu z morilci in požigalci naših vasi! Zakaj ne dvignete glasu proti fašistom in kričite le proti Badogliu?! Mar niso podpisovali smrtnih obsodb nad našimi najboljšimi baš fašisti: Robotti, Grazioli, Gambara? In ali ni bil prvi v njihovi službi današnji nemški hlapec, prezident Rupnik, po izjavi predavatelja edini junak, ki je zmožen rešiti slovenski narod?!

Poznamo vas, vnete kričače krvavega fašističnega sistema, ki pošiljate nove žrtve v žrelo drugega fašističnega okupatorja, ko je prvemu že zmanjkalo sape. Mi pa mislimo na občudovanja vredne besede, ki jih je tovariš Dimitrov izrekel že 1935. leta, ko pri nas o vseh strahotah fašizma še niti nismo imeli pravega pojma:

»Fašizem prihaja na oblast kot stranka naskoka proti revolucionarnemu proletariatu, proti razburkanim ljudskim množicam, toda svoj prevzem oblasti igra kot »revolucionarni« pokret proti buržuaziji v imenu »vsega naroda« in za »rešitev« naroda. Toda kakršne koli krinke si že nadeva fašizem, je fašizem najbesnejša ofenziva kapitala na delovne množice; fašizem je najbolj nebrzdani šovinizem

in osvajalska vojna; fašizem je besna reakcija in protirevolucija; fašizem je najhujši sovražnik delavskega razreda in vsega delovnega ljudstva!«

V službi takega fašizma ste bili in ste tudi vi, protiljudski kričači in podpihovalci, in v tej službi boste ostali prav do svojega pogina, kajti mi sveto verujemo, da se bodo izpolnile besede učitelja milijonov delovnih množic, velikega Lenina, ki je dejal:

»Življenje bo svoje doseglo. Naj se zaganja buržuazija, naj svinjari do blaznosti, naj pretirava, naj dela neumnosti, naj se najprej maščuje boljševikom, jih skuša pobiti nove stotine, tisoče, stotisoče jutrišnjih ali včerajšnjih boljševikov: ko ravna tako, kot so ravnali vsi razredi, ki jih je zgodovina obsodila na pogin.«

S tem je povedano vse! Poudarjamo samo še to, da mi delavci dobro vemo, da je naše mesto v borbi proti takemu fašizmu v prvih vrstah Osvobodilne fronte in Komunistične partije, ker je in ostane naše geslo:

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Frank

DELAVSKA ENOTNOST

Leto III. 6, IV. 1944. - Izdaja Pokrajinsko pov. IOOF za Gorenjsko - Št. 2 - Cena 20 Pf

GORENJSKA IZDAJA

DELAVSKA ENOTNOST

Leto III. — 1. februar 1944. — Štev. 1.

Zgodovinska skupščina v Jajcu

Ob koncu meseca novembra 1943 se je začelo v Jajcu drugo zasedanje AVNOJ. Delegati so se zbrali za obletnico predlanskega in prvega zasedanja AVNOJ v Bihaču. Prišli so delegati iz Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Črne gore in Sandžaka.

Sedanje zasedanje AVNOJ je pokazalo veličasten razmah narodno-osvobodilnega gibanja v Jugoslaviji in resnično edinstvo in bratstvo vseh jugoslovanskih narodov.

Skupščina delegatov je sklenila, da se AVNOJ preobrazi v Vrhovni zakonodajni in izvršni organ. Ta organ si je izbral predsedstvo in vanj izvolil 67 članov skupščine. Za predsednika predsedstva je bil izbran dr. Ivan Ribar, za podpredsednika pa: Moša Pijade, Anton Auguštinčič, najboljši hrvaški kipar, Jože Rus, Marko Vujačić in Dimitrij Vlahov, znani makedonski revolucionar.

Iz predsedstva vrhovnega zakonodajnega in izvršnega organa je bil izbran Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije, ki ima značajčasne vlade. V ta komite so bili izbrani od Slovencev: Edo Kardelj, kot podpredsednik, Edvard Kocbek za prosveto, Dušan Serbec za finance, dr. An-

ton Kržišnik za socialno politiko. Za predsednika komiteta je bil izbran voditelj jugoslovanskega osvobodilnega gibanja, naš priljubljeni Josip Broz-Tito.

Na predlog slovenske delegacije je bila ustanovljena institucija maršala Jugoslavije. Na njen predlog je bil z velikim odobravanjem izbran za maršala Jugoslavije predsednik in potem poverjenik narodne obrambe v Nacionalnem komiteju za osvobodjenje Jugoslavije — Tito.

Vrhovni zakonodajni in izvršni organ je kot najvišji organ nove porajajoče se Jugoslavije takoj sprejel federativni princip ureditve nove Jugoslavije in s tem pokazal, da bo nova Jugoslavija zgrajena na drugačnih temeljih, kakor je bila stara ali predaprilska Jugoslavija.

Živel nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije!

Živel tovariš Tito, maršal Jugoslavije!

Gorenjskemu delavstvu v premislek!

Približuje se čas dokončnega obračuna nad krvavim nemškimi fašizmom, najhujšim zatiralcem delavskega ljudstva in vsega svobodoljubnega človeštva. Z udarci naših zaveznikov v zraku in s strašnimi udarci, ki jih zadaja na vzhodni fronti slavna in z zmagami venčana delavsko-kmečka Rdeča armada, se drobi nemški vojni stroj kot jajčna lupina. Pred letom dni, ko je pruski barbar stal pred samo Moskvo, ko so nemške topovske krogle letele v predmestje zgodovinskega Leningrada in ko se je vršila največja bitka v vsej zgodovini za Stalingrad, takrat smo mi delavci s strahom gledali, kaj bo. Toda naša vera, da je delavsko-kmečka armada, kakršna je v Sovjetski zvezi, nepremagljiva, nas ni razočarala. Ni bilo omajano naše prepričanje, da pride dan, ko bo ta armada začela obračunavati z nemškimi zavojevalci.

Ta dan je prišel. S strašnim polomom, ki so ga doživele nemške horde pri Stalingradu, so te nemške butice prvič občutile jekleno pest ruskega delavca in kmeta. Isto so doživele pred Leningradom, mestom, kjer so nastali prvi upori proti zatiralcem in izžemalcem ruskega delavstva, mestom, ki je tolikšnega zgodovinskega pomena za rusko revolucijo. Takrat, ko je bil Leningrad obkoljen z vseh strani, so bili leningrajski delavci tisti, ki so razbili vse nemške napade, ki so prizadejali sovražniku tako strašne izgube, da je moral s svojimi napadi prenehati. Od teh udarcev se hitlerjevski osvajalci niso mogli pomoči. Doživljali so poraz za porazom, izgubljali so s težkimi žrtvami priborjena ozemlja. Sedaj pa podi zmagovita delavsko-kmečka Rdeča armada sovražnika že preko mej svoje domovine, in dan, ko bo končno uničena hitlerjevska svojat, ni več daleč.

Vprašajmo se, kje so ruski delavci, ki so doslej največ doprinesli k slavnim zmagam Rdeče vojske, črpali svojo moč in voljo, da so prenesli vse težave in nečloveške napore, ki jih je terjala borba proti zverinskemu okupatorju? Zakaj se niso pojavili v njihovih vrstah izdajalci in zakaj so prav oni pokazali primere največje nesebičnosti in nepopisnega junaštva?

Zato, ker so bili prepričani, da se bore za obstoj svojih družin, za obstoj svoje države, ki je dala delavskemu razredu pravico, da tudi on odločuje pri ureditvi novega življenja, ki se poraja v Sovjetski zvezi že od leta 1917.

Zato, ker so zaupali svojim voditeljem, katere so si sami izbrali in ker so bili prepričani, da jih ne bodo zapustili v najtežjih trenutkih, kot so to storili toliko opevani voditelji bivše Jugoslavije z vlado in kraljem Petrom na čelu.

Zato, ker so zaupali svojemu genialnemu voditelju tovarišu Stalinu.

Zato, ker se niso bali strašila o komunizmu in Komunistični partiji. Dobro so vedeli, da je ravno Komunistična partija tista, ki je kazala pot ruskemu delavcu, da si je priboril vse pravice, ki mu kot človeku pripadajo. Dokaz, da mu je Komunistična partija kazala pravo pot, je blagostanje, katerega uživajo že 26 let v svoji državi.

Zato, ker so vedeli, da se ne borijo samo za interese delovnega človeka v Sovjetski zvezi, ampak tudi za interese delavcev po vsem svetu. Vedeli so, da s svojo borbo pomagajo vsem zatiranim, da se tudi oni osvobodijo domačih in tujih izkoriščevalcev in kapitalističnega izžemanja.

V prvih vrstah borbe proti fašizmu in njegovim pomočnikom pa ne stojijo samo ruski delavci, ampak delavci vsega sveta.

Delavci v Angliji in Ameriki so tisti, ki dosledno in vztrajno zahtevajo takojšnjo vzpostavitev druge fronte, in prav oni so preprečili poizkuse svetovne reakcije, da bi razbila zavezniško enotnost.

Tudi pri nas v Jugoslaviji stoji na čelu borbe v prvih borbenih vrstah delavski razred. Tovariš Tito, voditelj naše slavne Narodnoosvobodilne vojske, je bil preprost kovinar, ki je zrastel v trpljenju in pomanjkanju. On je naš edini resnični in pravi voditelj, ki je v najtežjih trenutkih skupno s svojim narodom prenašal vse napore in težave ter se tudi skupno z njim boril proti zverinskemu okupatorju. Nikoli ni zatajil svojih načel, nikoli ni hinavsko obračal plašča po vetru, kot je to delala tista gospoda, ki nas je 23 let tlačila, nazadnje pa nas na milost in nemilost prepustila usodi ter pobegnila v varno zatočišče.

Delavci in delavke širom Gorenjske!

Borba na življenje in smrt, ki jo bide danes slovenski narod proti Hitlerju, ni samo borba za osvobodjenje in zedinjenje našega naroda, ampak tudi borba za boljše in srečnejše življenje vseh zatiranih in izkoriščanih. Naše delavstvo, ki je doživljalo v stari Jugoslaviji največja ponižanja in zatiranja, katerega so domače in tuje pijavke neusmiljeno izžemale, stoji danes pred tistim odločilnim trenutkom, ko bo lahko uresničilo svoje davne sanje, ko se bo lahko uresničilo tisto, kar se je včasih zdelo nemogoče, ko si bo lahko priborilo svoje pravice.

Delavski razred ta cilj lahko doseže in ga bo tudi gotovo dosegel z množičnim vstopom v naš Narodnoosvobodilni pokret, v našo OF, v našo NOV.

Tovariši delavci jeseniških tovarn, delavci »Jugočeške«, železničarji kakor tudi vsi drugi delavci, tudi vas kliče narod, povezan v OF, da se priključite naši borbi, ki bo skrajšala krvavo vojno. S svojim delom, ki ga danes vršite po tovarnah za nemškega okupatorja, podaljšujete vojno. Vedite, da vas bo narod klical na odgovor. Zato vsi, prav vsi v vrste naše Narodnoosvobodilne vojske, tisti pa, ki niste zmožni nositi orožja, izvršujte sabotazo na vsakem koraku, škodujte okupatorju, kjer le morete. S svojo borbo ne boste izgnali z naše zemlje roparske osvajaalce, temveč tudi iztrebili izdajalsko gestapovsko belo-plavo gardo, ki hoče po osvoboditvi vpeljati v našo deželo stari red nasilja in izkoriščanja. Zato mora naše delavstvo v to borbo vložiti vse sile, da si pribori lepšo in srečnejšo bodočnost.

Jože Sluga (Lenart)

Slovinci!

Prišel bo čas, ki bo od vsakogar neizprosno terjal odgovor:

Ti, kaj si ti storil za osvoboditev slovenskega naroda?

Zato naj nihče ne odlaša, kdor je sposoben za orožje, med partizane, kdor je sposoben za politično delo, v odbore OF! Vsak, prav vsak je dolžan doprinesiti svoj delež. Kdor ne more aktivno sodelovati, naj prispeva v denarju in blagu. Plačujte narodni davek, dajajte prostovoljne prispevke, podpisujte posojila svobode! Nabirajte obleko, obutev, hrano, sanitetni in tehnični material, skratka vse, kar more koristiti naši vojski! Delo in naloge naše osvobodilne borbe naraščajo in z njimi se večajo potrebe. Slovinci in Slovenke! Zavedajte se svojih narodnih dolžnosti, ne odlašajte s pomočjo!

Delavstvo v borbi za svoje pravice

Leta neizprosni ponižanj delavskega razreda so za nami, nikoli več ne bo delavec suženj nekaterim mogotcem, njegova železna pest bo skovala boljše in lepšo bodočnost.

Delavec v stari predaprilski Jugoslaviji ni bil nič drugega kakor živa sila v rokah kapitala, ki mu ni dovolil niti najnujnejšega, v upanju, da ga bo z nizko plačo, slabimi življenjskimi razmerami in težkim delom napravil za hlapca, sužnja, pokornega in vdanega denarnim mogotcem.

Delavec, ki je hiral v mračnih, zakajenih tovarnah, ni imel kljub »predpisom«
zaščite, ki naj bi zavarovala njegovo življenje. Borna plača ni odgovarjala njegovemu delu, njegovim obupnim naporom za golo življenje, delavski izžemalci so ga znali držati v tistih mejah, ki so se jim zdele potrebne, da sila delavskega duha ne izbruhne, da si delavstvo samo ne poišče pot k pravici.

Očeta-delavca je doma čakala lačna družina, kopica bledih jetičnih otrok je vpila: kruha. Kruha ni bilo, za trde in žuljave roke je bil denar skopo odmerjen. Stanovanje je bilo čemerno in pusto, saj ni bilo oprave,

ni bilo denarja in najemnina, posebno v mestih, je bila neznosna. Zato so se polnile kleti in vlažna podzemna stanovanja do zadnjega kotička.

Če pa si pogledal po skladiščih, svetlih in prostornih sobanah izbrancev, si mogel opaziti veliko razkošje. Hrana ni bila nikoli problem, bilo je je toliko, da so jo zažigali in metali v morje, samo da bi ohranili ceno veleposestnikovih proizvodov, to je tistih, ki so prihajali iz inozemstva na naš trg. Važno ni bilo, če so ljudje umirali od lakote, važno je bilo le, da so se polnili žepi denarnih mogočnikov.

V mirnem delavstvu je začelo vreti. Kričale so raztrgane bajte, podrti in razcapani domovi, lačni otroci, vdrti in zgarani obrazi: Hočemo pravico, hočemo živeti!

Pomoči ni bilo pričakovati; zato so si delavci po geslu starih puntarjev iz kmečkih uporov prišepnili: Cesar je daleč, bog pa visoko. Ali z drugimi besedami, pomagaj si sam, — pričeli so se organizirati. Izbruhnili so prvi štrajki, ki so naleteli na obupen srd izkoriščevalcev, v delavstvu pa so zaneli prve plamenčke za nadaljnji razvoj njihovega pokreta. Delavske zahteve po zvišanju plač, boljših življenjskih pogojih in ureditvi delovnega časa so postale prvo in najvažnejše vprašanje. Trdnost njihovih zahtev je končno privedla denarne mogotce do skrbi, kaj če se delavstvo združi in strmoglavijo svoje zatiralce.

Pričela se je borba, gigantska borba med izkoriščanimi in izkoriščevalci — med delavcem, ki je zahteval pravico do življenja, pravico, da nasiti svojo družino, pravico, da bo živel kot človek, ki pošteno dela in misli, in med človekom, ki je živel od žuljev delovnega ljudstva in se je dobro zavedal, da ne dela prav, ni pa imel človeškega čuta do svojega bližnjega. In ta borba, ki je bila nujna, se je stopnjevala bolj in bolj. Z vsemi sredstvi, najhujšimi ječami, mučilnicami in žandarji se je dvignil teror — nad lačne ljudske množice. Tudi to ni uspelo. Tok razvoja je šel svojo pot, padale so žrtve, prihajale so nove in nove ljudske množice. V vedno večjih trumah se je združevalo delavstvo, ker se je zavedalo, da je pravica na njegovi strani.

Kapitalisti so uvideli, da sila rodi odpor, da morajo ubrati drugo pot — pot podkupovanja. Zopet jim je bil glavni namen: zanesti v delavske vrste neenotnost in razdor. Sila organiziranega delavstva se ni premaknila niti za las, šlo je svojem ciliju naproti.

Kdo je vodil delavstvo v tej strašni borbi? Komunistična partija je bila tista, ki je znala vlti pogum, moč in silo, da je delavstvo zmagalo v vseh letih strahote strašna preganjanja pobesnelih denarnih mogotcev. Le ona je združevala vse moči delavcev, da so mogli zdržati v strašnem boju s svojim razrednim sovražnikom, s katerim je pričelo voditi delavstvo borbo na življenje in smrt. Niti ječe, mučilnice, žandarji, podkupovanje niso mogli premagati svetlih idealov in jasnih poti, ki jih je začrtalo delavstvo za urejevanje človeku primerne življenja.

Delavskega duha niso mogli zlomiti, zlomili so se oni, ki so zatirali in mučili delavstvo.

Jugoslavija je propadla. In največja boriteljica za pravice delovnega človeka — Komunistična partija — je ponovno dokazala, da je stranka dejanj, ne pa besed. Komunistična partija je šla takoj na delo. Bila je

edina stranka, ki je pozvala v borbo proti fašizmu vse svobodoljubne jugoslovanske narode, znala njihove pošteno misleče sinove voditi po pravi poti in jim vliti poguma ter neomajno vero v svojo zmago. Takoj je organizirala oborožen upor in se postavila s svojimi borci v prednje vrste, pričela borbo proti neštevilno močnejšemu sovražniku, v prepričanju, da se z njo bori junaška Rdeča armada. Vse ostale stranke so se pa razbile ob prvem udarcu okupatorjev, njihovi voditelji so prešli v njihovo službo in s tem stopili v borbo proti svojemu narodu — povzročili bratomorno klanje. Mnogi so pa z vlado in kraljem Petrom na čelu zbežali v inozemstvo in začeli po radiju voditi junaške in navdušujoče govore bednemu ljudstvu, ki je trpelo pod strašnim okupatorjevim nasiljem, dočim so sami sedeli na varnem. Vsi ti so Komunistično partijo predstavljali kot nekaj manjvrednega, škodljivega za narod, kot nekaj, kar bi predstavljalo odpor dostojnega človeka. In tako je prav tista stranka, ki so jo v Jugoslaviji vsi preganjali, bila sposobna, da je dala narodu nekaj, kar mu nobena bivša stranka v Jugoslaviji ni mogla dati.

In pričela se je borba, ki je edinstvena v zgodovini našega naroda in ki z uspehom krona vse naše žrtve.

Ta edinstvena borba bo končana z dvojno zmago, z zmago nad fašizmom in zmago nad izkoriščevalci delovnega ljudstva.

Tone Nartnik (Črnic)

Sovjetsko vojno odposlanstvo pride

Sovjetski vojni urad je objavil 24. decembra 1943:

Na dogodke v Jugoslaviji, ki so že bili sprejeti s simpatijami v Britaniji in Ameriki, gleda sovjetska vlada kot na pozitivno dejstvo, ki bo prispevalo k stvari borbe jugoslovanskih narodov proti Hitlerjevi Nemčiji. Ta dogodek potrjuje važen uspeh novih voditeljev Jugoslavije v delu za združitev vseh narodnih sil v Jugoslaviji. Iz tega stališča gledajo v Sovjetski zvezi tudi na delovanje četnikov generala Mihajlovića, ki po obstoječih podatkih do sedaj ni pomagalo, temveč škodovalo stvari borbe jugoslovanskega ljudstva proti nemškemu okupatorju in zato nujno nalletelo na neugodno reakcijo v Sovjetski zvezi. Ker ima sovjetska vlada za potrebno, dobiti zadevna obvestila o vseh jugoslovanskih dogodkih in partizanskih organizacijah, je sklenila poslati v Jugoslavijo sovjetsko vojno odposlanstvo, kakor je že to prej storila britanska vlada.

Val delavskega upora, štrajkov in sabotaj se vrši širom cele Evrope. V Italiji štrajka deset tisoč zavednih delavcev, kateri nočejo delati za nemški vojni stroj, tisoči in tisoči pa odhajajo v partizane.

Francoski delavci po vsej Franciji rušijo stroje po tovarnah, spuščajo v zrak vlake, uničujejo prometne naprave in z orožjem v rokah pobijajo zločinske okupatorje. Isto vrše holandski, belgijski, danski, norveški in delavci vseh drugih podjarmljenih dežel.

Po zgodovinskem Balkanu pa gori ogenj splošnega upora. Po njem divjajo neprestani krvavi boji in je za nemške bandite pravi pekel.

*»Delavska enotnost« je in mora biti glasilo delovnega ljudstva!
Delavci in delavke, dopisujte v naš list!*

»Delavska enotnost« naj bo list borbe v tovarnah in obratih!

»Delavska enotnost« naj bo zveza med delavci v tovarnah, obratih in delavci v vojski!

Delavci, partizani, dopisujte v »Delavsko enotnost«!

Z velikimi žrtvami in težavami je zvezano izdajanje »Delavske enotnosti«, že zato naj velja:

Ko prečitaš, daj naprej!

DELAVSKA ENOTNOST

Leto III. — 6. april 1944. — Štev. 2.

Delavska enotnost v borbi za osvoboditev slovenske domovine

(Misli pred 27. aprilom, obletnico nastanka OF)

Ko se je iz razkosane, poteptane, okupatorju na milost in nemilost prepuščene domovine porodilo aprila 1941 borbeno gibanje z namenom, da osvobodi in združi ves slovenski narod, je k temu herojskemu podvigu že od vsega začetka dala svoj pečat enotnost delavskega razreda s tem, da mu je posvetila svoje najbolj zdrave, krepke in udarne moči.

Aprilski zlom je namreč pokazal ne samo izdajalsko vlogo petokolonaških generalov in narodu vsiljenega političnega vodstva, ampak tudi to, da so popolnoma odpovedale stare družbene sile, ki so 23 let vodile usodo slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov, in da je treba iskati rešitve drugje, v novih, zdravih in odpornih silah ljudskih množic, v čvrsti povezanosti delovnega ljudstva, delavskega razreda, s kmeti in delovnimi izobraženci.

Zato ni slučaj, da je bila ravno Komunistična partija avantgarda delavskega razreda — tista sila, ki je dala pobudo za združitev vsega, kar je v narodu ostalo čisto, pošteno, pripravljeno in sposobno za borbo. Komunistična partija, prej toliko obrekovana kot anacionalna in razdiralna sila, je posvetila vse svoje borbene in prekaljene kadre, vse svoje borbene in politične izkušnje nastanku Osvobodilne fronte, ki naj reši Slovence kot narod in jim pribori z osvoboditvijo tudi osnovne človečanske in demokratične pravice. Prav gotovo je, da narodnoosvobodilnega gibanja — in s tem vseh doseženih dragocenih uspehov — ne bi bilo, če mu to edinstvo širokih ljudskih sil ne bi dalo čvrste hrbtenice in podlage. Prav tako kot narodna osvoboditev ne bi bila mogoča brez

aktivnega sodelovanja najširših ljudskih mas, pa si tudi ne moremo predstavljati te osvoboditve brez izpolnitve osnovnih demokratičnih in človeških zahtev delovnega ljudstva.

Tako je naša borba za osvoboditev in združitev slovenskega naroda in za njegovo lepšo bodočnost v novi Jugoslaviji črpala svojo borbena silo, svojo nezlomljivo udarnost in odpornost ravno v množicah slovenskega delovnega ljudstva. Prav iz istega razloga pa slovensko delovno ljudstvo v tej borbi pričakuje in vidi poleg svojih nacionalnih tudi uresničitev socialnih zahtev. V treh letih težke, vendar tako uspešne borbe, se je ta tesna povezanost vseskozi uveljavljala. Iz vrst delavskega razreda, iz vrst njegove prvoboriteljice Komunistične partije in iz borbene povezanosti vseh delovnih množic so izhajali najboljši in najodločnejši borci za svobodo. Komunistična partija je kot prednja straža delavskega razreda dajala temu boju svoj odločni poudarek, izkušnje svoje najnaprednejše teorije in svoje borbene preteklosti, kri svojih najboljših kadrov in udarne pesti svojih prekaljenih borcev.

Iz vrst delavstva, kmetov in delovnih izobražencev je zrasla slovenska narodna vojska. Iz vrst najboljših borcev v tej vojski so zrasli slovenskemu narodu novi predstavniki in voditelji. Zato se vseh naših zmag in uspehov drži pečat rok, ki so jih izvojevale, krvi, ki je tekla zanje.

Zato pomenijo naše največje zmage hkrati zmago slovenskih ljudskih množic. Zato pomeni nova, federativna Jugoslavija tako državo, v kateri bodo slovenske delovne množice našle vse svoje ljudske, demokratične in nacionalne pravice. Zato pomeni oblikovanje nove, svobodne in združene Slovenije v tej bratski demokratični Jugoslaviji vstajenje take domovine, ki bo izpolnila vse želje in zahteve tistega ljudstva, ki se zanjo tako junaško, vztrajno in uporno bori že polna tri leta.

Bogdan Osolnik

Na tvojih plečih, na plečih slovenskega delavca, delavca proletarca, sloni usoda slovenskega naroda, naroda proletarca.

Ivan Cankar

Izjava Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta o pravicah in dolžnostih slovenskega ljudstva

Slovenski Narodni Osvobodilni Svet na svojem prvem zasedanju slovesno izjavlja:

1. da je slovensko narodnoosvobodilno gibanje po svoji vsebini globoko demokratično in pristno človečansko, kot sestavni del enako demokratičnega in človečanskega jugoslovanskega narodnega osvobodilnega gibanja zapisalo na svoj prapor — ustrezno doslednemu pojmovanju človekove in narodne svobode — borbo za naslednje pravice slovenskega ljudstva: zakonitost, enakopravnost ne glede na spol, narodnost in raso, svobodo vesti, besede, tiska, zborovanja in združevanja, nedotakljivost osebnosti in stanovanja, pravico do dela, oddiha in starostne preskrbe.

2. Da narodnoosvobodilna borba in narodna oblast te pravice že sedaj uveljavljata, kolikor dovoljujejo okupatorjev teror in okoliščine težke domovinske vojne proti okupatorju ter narodnim izdajalcem.

3. Da je obramba domovine osnovna dolžnost državljana.

4. Da je naravna posledica narodnega izdajstva poleg drugih kazni — izguba državljanskih pravic.

Dne 16. februarja 1944.

Predsednik:

Josip Vidmar l. r.

Sekretar:

Boris Kidrič l. r.

Zapisnikarja:

Vladimir Krivic l. r.

Janez Stanovnik l. r.

»Slovenski narod se je združil s narodi Srbije, Hrvatske, Makedonije, Črne gore ter Bosne in Hercegovine v enotni državni skupnosti, v federativni Jugoslaviji, zgrajeni v principih resnične ljudske demokracije in narodne enakopravnosti, svobodno, po svoji lastni volji, na temelju pravice slehernega naroda do samoodločbe, vključno pravico odcepitve, pa tudi združitve z drugimi narodi...«

(Iz deklaracije prvega zasedanja prvega slovenskega parlamenta)

Delavstvo in nova Jugoslavija

Zlasti med delavstvom je spomin na bivšo Jugoslavijo ostal grenak in nevesel. Gnila država, ki ni znala in ne hotela postati prava domovina vsem jugoslovanskim narodom, je bila mačeha še posebno za delavca, pa naj si je bil to Slovenec, Srb ali Hrvat. Reakcionarne klike, ki so se odevale v vse mogoče politične krinke, so se sicer sporazumevale med seboj, toda vedno na račun delovnih slojev. Zato ni prav nič čudno, če se delavstvo ni moglo ogrevati za to Jugoslavijo, državo narodnostnega in socialnega zapostavljanja ter nasilja. Zato ni čudno niti to, da je ponekod v tem razočaranju šlo celo tako daleč, da je za trenutek nasedlo demagoškimi frazami in obljubam fašizma ter nacional-socializma, ki se je najprej poskušal približati delavcu, da bi ga vpregel v svojo vojno mašino.

Toda tudi tej varljivi nadi je kmalu sledilo grenko iztremenje in slovenski delavec je spoznal, da je usoda njegove bodočnosti nerazdružno povezana z usodo slovenske domovine, da se mora pognati zanjo v boj, če hoče rešiti samega sebe.

V borbi jugoslovanskih narodov proti fašističnim okupatorjem so se sprostile vse najbolj zdrave in udarne ljudske sile, ki so se šele v tej borbi prav zavedle svojih moči. Njihov boj proti nemškemu in italijanskemu fašizmu je postal hkrati boj za osnovne nacionalne, demokratične in človečanske pravice. Zato je nujno trčil v nasprotje s silami teme in reakcije, s silami, ki so vodile protinarodno in protiljudsko politiko vse do razsula Jugoslavije in ki so bile pripravljene vezati se rajši z okupatorji proti lastnemu narodu, kakor odstopiti s svoje reakcionarne poti.

V tej borbi so se do kraja razkrinkali vsi protinarodni in protiljudski elementi. Iz združenih naporov vseh pozitivnih sil pa je zraslo novo edinstvo in novo bratstvo jugoslovanskih narodov. Skovalo se je v skupni borbi proti skupnemu sovražniku, na novih temeljih, med novimi ljudmi in v cilju, da ustvari vsem skupaj novo, boljšo domovino.

Na drugem kongresu AVNOJ v Jajcu so bili postavljeni temelji nove demokratične in federativne Jugoslavije. V Nacionalnem komitetu osvoboditve Jugoslavije, pod predsedstvom maršala Tita, je bila oblikovana začasna vlada kot najvišje predstavništvo nove države. Izdajalski begunski kliki v Kairu, ki si je lastila pravice jugoslovanske vlade, po svojem vojnem ministru Draži Mihajloviću in oprta na okupatorje pa netila bratomorno klanje v domovini, je bila odvzeta vsaka pravica nastopa v imenu jugoslovanskih narodov. Kralju Petru je bil prepovedan povratak v domovino, dokler narod sam ne reši vprašanja kralja in dinastije. V okviru te nove, demokratične in federativne Jugoslavije si oblikuje slovenski narod svojo bodočnost. Prvo zasedanje slovenskega parlamenta — Slovenskega Narodnega Osvobodilnega Sveta — izvoljenega na Zboru odposlancev v Kočevju, je s svojimi sklepi postavilo temelje narodne oblasti in slovenske državnosti v okviru federativne Jugoslavije. Začrtalo je osnovne smernice in pogoje za srečno bodočnost slovenskega naroda v novi državi, ki temeljijo na široki demokraciji in ki jih ne utesnjujejo in ne omejujejo nobene narodnostne, verske ali socialne razlike.

Pri tej usodni, zgodovinski odločitvi prvega slovenskega parlamenta so bili v njem zastopani pravi, resnični predstavniki slovenskega naroda in slovenskega delovnega ljudstva. Nič čudnega ni, če je bilo med temi najboljšimi in najpožrtvovalnejšimi borci tudi toliko zastopnikov delavstva, saj so njih udarne pesti v vsej borbi znale udarjati najbolj odločno in neizprosno po krvavih nemških in italijanskih okupatorjih in njihovih domačih hlapcih. Ne špekulacije, ne profit, ampak poštena in nesebična zavest, da jih usoda slovenskega naroda kliče v neizprosno boj proti fašizmu, jih je privedla v borbo in jim nalagala vedno nove in višje odgovornosti. Nikdar ni imelo slovensko delavstvo boljših in vplivnejših pobornikov za svoje pravice, kakor so mu zrasli iz vrst borcev med partizani. Zato tudi slovensko delavstvo še nikdar ni tako upravičeno in s tolikim zaupanjem zrla v svojo bodočnost, kakor se odpira pred njim v novi, demokratični Jugoslaviji, ki je rezultat skoraj triletno, krvave, a vendar tako zmagovite borbe, v katero je ravno delavstvo prispevalo svoje najboljše in najbolj borbene sile.

Od besed k dejanjem

V industrijskem mestu na Gorenjskem naznanja sirena konec dela v tovarni. Mimo tovarniških straž hiti na stotine delavcev, možje vseh starosti, žene, mladina — skoraj še otroci. Vse te ljudi je znal okupator vpreči v svoj stroj. Na vseh obrazih čitaš naveličanost. To enolično delo iz dneva v dan, priganjanje nemških nadzornikov in njihovih slovenskih

»žandarjev«, razna zasliševanja, če delo ne gre od rok kot bi moralo, vse to mori te ljudi.

Mlad delavec stopa iz tovarne. Globoko je zamišljen. Po resnem obrazu lahko sodiš, da njegove misli niso vesele. »Lado, kaj si še tu?«, ga nagovori delavka. »Sem, toda oproščen sem začasno, ker izvežbanih delavcev manjka. Oproščenih je bilo še nekaj drugih. Če bi nas poslali k vojakom, bi stroji stali najbrže precej časa, ako bi nas sploh mogli nadomestiti, ko tako manjka izvežbanih moči. In vendar sem dobil danes pri izplačilu tako malo, da ne vem, kako bom prebil do prihodnjega tedna. Nekaj dni sem bil bolan. Koliko dobimo za bolniške dneve, veš sama. Že prvi dan je prišel k meni tovarniški obveščevalec pogledat, kaj je z menoj. Ko sem po nekaj dneh s težavo prišel v tovarno, mi je šef napravil pridigo, češ, da moramo zastaviti vse moči, podpreti »našo« vojsko in povečati produkcijo. Oddolžiti se moram za zaupanje, da me je tovarna obdržala, in napeti vse sile, da koristim čim več tu, namesto v vojski. Do grla sem sit že vsega; hlapci, slabši kot psi smo. Samo za garanje nas imajo Nemci. Če si upaš ugovarjati, da si človek, te povabijo na lepo avtomobilsko vožnjo do prvega letovišča, ki so v najboljšem slučaju Begunje,« zaključil Lado in se previdno ozre za tovarniško stražo, ki vrši obhod okrog podjetja. Dekle ob njem molči nekaj časa, potem pa se skoro prezirljivo nasmehne. »Pravkar si rekel, da si naveličan garanja v tovarni. Kdo te vendar sili, da ostaneš tu? Izčrpavaš svoje moči v korist okupatorju, zato pa ne zaslužiš niti toliko, da bi živel kot človek. Poglej, Švabom manjka izvežbanih ljudi. Koliko bi jim ti in tvoji tovariši lahko škodovali. Ali ne bi bilo sijajno, ko bi nekega dne stali najvažnejši stroji v tovarni, ker vas ne bi bilo nikjer? Poleg tega bi stal tudi naš sosedni oddelek. Alarmirali bi seveda takoj »Werkschutz« in tisti zopni Prus, moj šef, bi se lahko postavljal na glavo, naročeni deli pa le ne bi bili gotovi ob določenem roku. Ne bodi slabič! Pusti tovarno! Naša vojska bo dobila s tem novega borca, dekleta pa, ki sedaj delamo še tu za osvobodilno stvar, se bomo veselile, ko bomo gledale ogorčene obraze Švabov. S tem boš dal tudi drugim zgled, da se bodo opogumili.« Lado je molčal, na obrazu pa se mu je poznalo, da ji pritrjuje. »Slabe volje si danes, tu imaš nekaj pa čitaj! Akcije Gorenjskega odreda te gotovo spravijo v boljšo voljo in, upam, tudi do pametnih sklepov,« se nasmehne dekle, potisne v tovarišev žep »Slovenskega poročevalca« ter odhiti.

Tovariši in tovarišice iz gorenjskih tovarn! Ko se Balkan in z njim vsa Evropa stresa od grmenja topov in brnenja avionov, stojite pri strojih in mrzlično izdelujete, pregledujete, štejete, zavijate in razpošiljate material in dele, ki jih rabi nemška vojna industrija, da vsaj delno nadomesti ogromne izgube na frontah. Pod ostrimi pogledi Hitlerjevih valptov se spreminjate v brezčutne stroje. Toda, ko se trudni vračate z dela in potihne brnenje strojev, se oglasi razum, ki še ni otopel. Z zanimanjem prisluhnete najvažnejšim vestem z vzhodnega bojišča. Kje je že zmagovita Rdeča armada? Katera mesta so bombardirala zavezniška letala? Kakšne uspehe je dosegla Narodnoosvobodilna vojska? Veselite se uspešnih partizanskih akcij na Gorenjskem, z veseljem čitate, kako do-

mobranci, nasilno mobilizirani Srbi in bolgarske čete prehajajo v naše vrste. Naša poročila krožijo med vami. Navdušujete se nad sabotажami v Franciji, Holandski, Belgiji in Norveški. Občudujete ruske in poljske partizane. Odobravate stavke in demonstracije italijanskih delavcev. Veselite se, da se vsa Evropa spreminja v vulkan, ki bo vsak čas izbruhnil in bo z gorečo lavo preplaval fašizem in hitlerjevsko Nemčijo.

Toda kaj delate vi? Kakšen je vaš delež v edinstveni borbi narodov Jugoslavije in vseh svobodoljubnih narodov Evrope? S čim pomagate pri gradnji svobodne Slovenije v novi Jugoslaviji? S čim pomagate graditi stavbo, katere temelji so postavljeni na žrtvah naših najboljših sinov in katere vsak kamen je prepojen s slovensko krvjo?

Ne samo, da ne pomagate svojemu narodu, vi celo podpirate okupatorja, ko stojite topo ob strojih v tovarnah. Kaj ne pomislite, da so tudi te tovarne del sovražnega vojnega stroja, ki ga je prenesel sovražnik na okupirano ozemlje, da ga zavaruje pred zavezniškimi bombami? Ali se ne zavedate, da izdelujete orožje, s katerim se okupator bori proti našemu narodu, proti zaveznikom, proti svobodoljubnim silam vsega sveta? Ali se res ne zavedate, da s svojim delom daljšate življenje okupatorskim psom, da podaljšujete krvavo vojno, ki terja vsak dan tisoče žrtev. Sokrivi ste trpljenja zaslužjenih narodov. Sami pomagate vihteti bič nad lastnim narodom, nad samim seboj! Sokrivi ste in soodgovorni za vsako žrtev, ki pade pod orožjem, izdelanim v vaših tovarnah!...

Tovariši in tovarišice iz gorenjskih tovarn! Ali ste čuli glas naše Darje, ki Vam je za novo leto napisala to poslednje sporočilo Slovenskega poročevalca. Ko da je čutila smrt! Darja, uradnica iz tovarne, ki je pustila delo in šla za klicem domovine, Darja, junaška partizanka, ki so jo februarja prebile nemške kroglice! Vi pa še vedno stojite pri strojih in izdelujete noč in dan okupatorju orožje, pod katerim padajo naše Darje, naši najboljši sinovi in hčere! Ali res mislite ostati za vselej topi stroji, slepo orodje nemških oblastnikov, brez lastne moči, srca in razuma? Prisluhnite glasu naše pokojne Darje! Ali ne čutite v njem težkega očitka in obsodbe? Ali ne čutite, da vas kliče na pot, po kateri se naša domovina že približuje odrešenju, svobodi in zmagi?

Opozorilo tistim, ki delajo za okupatorja

»Vsako nadaljnje delo v korist okupatorja in domačih izdajalcev, Pavelića, Nedića in Rupnika, se bo smatralo kot izdaja svoje domovine, lastnega naroda, kar se bo najteže kaznovalo in to s kaznijo do izgube državljanskih pravic ter celo s smrtjo. — Vsi, ki so sposobni za borbo, pa še kolebajo ali odlašajo, služijo interesom sovražnika, proti svojemu lastnemu narodu. Mnogi izmed njih so bili s silo odvedeni v nemško vojsko ali pa delajo v nemških tovarnah in tako postajajo orožje v rokah okupatorja v borbi proti lastnemu narodu. Zato so dolžni takoj stopiti v Narodnoosvobodilno vojsko in partizanske odrede Jugoslavije, da se tako izognejo usodi, ki bo doletela narodne izdajalce po osvobojenju naše domovine.

(Iz poziva maršala Tita)

Pozdravljeni, bratje, na Karpatih . . .!

Potem, ko je razbila in uničila štiri Mannsteinove divizije na južnem odseku fronte, je nepremagljiva Rdeča armada dosegla romunsko mejo, prodrla v Bukovino in Galicijo ter na Karpate, kjer je zavzela glavni prelaz Jablanico. To, kar v zadnjih tednih doživljajo Nemci, se označi lahko samo z besedo: razsulo in panika. Ceste so polne vojnega plena in razpršenih bežečih trum, ki padajo v roke zmagoviti sovjetski armadi. V vseh glavnih centrih, ki so jih zavzele čete proslavljene Rdeče armade, Nikolajevu, Proskurovu, Tarnopolu, Kamenec-Podolskem in Černovicah, so Nemci v paničnem begu zapustili ogromen vojni plen. Rdeča armada še vedno nezadržno prodira naprej in uničuje obkoljene ostanke razbitih nemških armad pred Odeso in pod ustjem Pruta. Samo še nekaj kilometrov in ruski vojak bo stal tudi ob prejšnji češkoslovaški, sedanji madžarski meji.

Smrtna panika zajema Hitlerjeve hlapce v Madžarski in Romuniji. Hitler jim je zaprl vsako pot nazaj. Brezobzirno jih hoče potegniti v zadnji mrtvaški ples, pretvoriti njihovo zemljo in pognati njihovo ljudstvo naprej, za topovsko hrano, ki naj zadrži zmagovito prodiranje Rdeče armade proti osrčju Nemčije.

Narodom, ki so dolga leta trpeli pod bičem nemškega fašizma, pa v radosti kipijo srca, vstaja navdušenje. Rdeča armada prihaja, slavna nepremagljiva rešiteljica!

In že ji pripravljajo pot češki partizani, rušijo mostove in železnice ter ovirajo nemški beg. V Karpatih poje partizansko orožje in čisti gorske prelaze, da se bo preko njih jutri, pojutrišnjem vsula gigantska sila, ki prinaša svobodo in odrešenje tistim, ki jo tako radostno in s tolikim občudovanjem pričakujejo.

Rdeča armada prihaja! Na Karpatih že stojijo zmagoslavni ruski bratje in gledajo proti zapadu, tja, kjer so čuli za junaško borbo bratskih narodov, ki niso hoteli umreti. In že gredo naprej, že prihajajo k njim, da sežejo v roke sebe vrednim jugoslovanskim borcem!

Živela slavna zmagovita Rdeča armada!

Živelo borbena bratstvo jugoslovanskih in sovjetskih narodov!

Živelo zavezništvo vseh svobodoljubnih, proti fašizmu se borečih narodov!

Naša ofenziva po vsej Jugoslaviji

Povsod v Jugoslaviji se nadaljuje ofenziva NOV in POJ. Naše edinice ne izpuste iniciative iz svojih rok in so dosegle velike uspehe v bojih s sovražniki. Vse večjo pomoč nudijo našim borcem zavezniki s svojim letalstvom, pa tudi z izkrcevalnimi četami, s pomočjo katerih so naše edinice zavzele dalmatinske otoke Hvar, Mljet in Šolto.

Samo v februarju 1944 so edinice IX. korpusa pobile 1219 Nemcev in rupnikovcev, ranile 1256, 31 pa jih zajele. Zaplenile so 140 pušk, 15 mitraljezov, nekaj brzostrelk, pištol in bomb, 10 avtomobilov in velike

količine municije ter drugega vojnega materiala. Uničenih je bilo 13 avtomobilov, 2 oklepna avtomobila, 60 vagonov, 2 lokomotivi ter 8 bombnikov.

Edinice VII. korpusa, ki operira v tako zvani ljubljanski pokrajini, so vodile ofenzivne akcije med 27. februarjem in 2. marcem 1944 na sektorju Ljubljana—Grosuplje—Kočevje—Rakek—Slovenska Istra—Novo mesto—Metlika. V teh bojih je padlo mnogo nemških in domobranskih vojakov, uničeni pa sta bili 2 nemško-belogardistični postojanki s preko 500 možmi posadke. Uničeni so bili 3 oklepni vlaki, 1 tank, 2 oklepna avtomobila, 11 kamionov, 1 kamion z motoriziranim topom in 1 voz municije, dočim so bili 3 kamioni, 2 tanka in osebni avtomobil poškodovani. Zaplenjen je bil 9-tonski tank, 3 kamioni, 2 protitankovska topa, 2 težka in 2 lahka metalca min, 7 težkih in 5 lahkih strojnic, več brzostrelk, mnogo pušk, min, municije in drugega materiala.

Omembe vredna je akcija škofjeloških varnostnikov, ki so zasledili gnezdo belogardistov. Napadli so ga v trenutku, ko je bila tam zbrana vsa čedna družba. Pobitih je bilo 10 belogardistov, med njimi Janez in Matevž Erbežnik, izdajalca in aktivna belogardista, ki sta bila leta 1943 člana posadke pri Št. Joštu nad Vrhniko. Poslana sta bila na Gorenjsko, da tu organizirata belo gardo. Podli izdajalci so se podali pod okrilje okupatorja, kjer so se čutili edino še varne. Naši borci pa jim dokazujejo, da ni koticčka na zemlji, kjer bi se lahko skrili in ušli kazni, kakršno zaslužijo.

*Hitler poskuša v okupiranih deželah nabrati novih vojakov za fronto.
V odgovor na to: VSI V PARTIZANE!
Morda bo že jutri prepozno!*

Winston Churchill

razkrinkal plavogardistična izdajstva in izpovedal svoje osebno prijateljstvo z maršalom Titom.

Dolgo časa so jugoslovanski izdajalci vseh barv pri svojem sodelovanju z okupatorji računali, da bodo z izgovorom »borbe proti komunizmu« dobili pri zapadnih zaveznikih blagoslov. Dolgo časa so s svojimi agenti slepili in goljufali zapadno javnost. Danes pa je najvišji predstavnik britanskega imperija javno prekrizal njihove račune in pred vsem svetom odločno izjavil:

Mihajlovičevci imajo sporazume z okupatorji, edino Titovi partizani se učinkovito bore proti Nemcem!

Da vse pisanje belogardističnega tiska proti komunizmu nič ne zaleže na zapadu, ki se vendar bori skupaj s Sovjetsko zvezo, v kateri je Komunistična partija vodilna sila, dokazuje Churchillovo priznanje komunistom z besedami:

»Komunistični element je imel čast, da je to gibanje začel...«

O osebnih in prijateljskih stikih z maršalom Titom je izjavil Churchill:

»Že dolgo časa sem se živahno zanimal za gibanje maršala Tita in sem mu poskusil in mu poskušam tudi zdaj pomagati na vse načine. Danes zagotovim spodnji zbornici, da bom storil vse, kar je v mojih močeh storiti, da bomo z vsemi silami pomagali maršalu Titu in njegovim junaškim odredom. Ko sem bil bolan, mi je maršal Tito poslal pozdrav in odtlej naprej si stalno in prijateljsko dopisujeva. Mi ga bomo podpisali z vso močjo, ki jo imamo na razpolago, upoštevajoč tudi druge naše obveznosti.«

Bombardiranje izdajalskih gnezd v Jugoslaviji se je začelo

Zagreb, ki je pravo vojno taborišče, v katerem so Nemci nastanjeni po vseh šolah in uradih in kjer vse tovarne delajo za Nemce, so dne 22. februarja močno bombardirala zavezniška letala. Napad je povzročil pravo paniko. Civilno prebivalstvo je začelo bežati iz mesta, delavci in uslužbenci so zapustili delo v tovarnah in uradih. V mestu so nastali nemiri na mnogih ulicah, kjer se je zbrala množica in kričala: »Proč z Nemci, proč s Pavelićem!« Veliki ustaški in nemški oddelki so razganjali množico in aretirali mnogo ljudi, tiste, ki niso hoteli več na delo, pa poslali v koncentracijska taborišča.

Taka sreča čaka pri nas vse izdajalce in nezavedne ljudi, ki so se zatekli pod nemško zaščito, češ da bodo tam mirno in varno živeli.

Bežite od vsepovsod, kjer so Nemci, kjer imajo kasarne, skladišča in vojna podjetja, da ne bo nepotrebnih žrtev!

Sovjetska vojna delegacija pri Titu

Prihod sovjetske vojne delegacije v štab maršala Tita dokazuje, da se je utrdil tudi mednarodni položaj našega narodnega osvobodilnega pokreta. To dokazujejo tudi govori šefov ameriške, angleške in sovjetske misije na skupni večerji, ki jo je priredil vrhovni komandant maršal Tito v čast sovjetski vojni misiji. General Kornejev, šef sovjetske vojne delegacije, je izjavil: »Prišli smo semkaj, da pomagamo NOV in njeni junaški borbi. Kolikor bo ta pomoč močnejša, toliko močnejši bo udarec po našem skupnem sovražniku.« General Mac Lean, šef ameriške in angleške vojne misije pri vrhovnem štabu, pa je dejal: »NOV Jugoslavije ni samo iztrebila velikega števila sovražnikovih vojakov, marveč je isto tako v teku trdovratne borbe za svobodo povezala narode Jugoslavije v čvrsto zvezo bratstva in resnične demokracije.«

Ujeti francoski Rupnik obsojen na smrt pred francoskim sodiščem v Alžiru

V Algiru se je vršil proces proti bivšemu notranjemu ministru izdajalske Petainove vlade — Pucheuju. Na vprašanje, zakaj je sodeloval z Nemci, se je Pucheu poskušal izgovarjati: »Mi smo podpisali premirje z

Nemci samo zato, ker se je zdelo, kakor da bo vojna večna in da bo ljudstvo trajno trpelo.« Tudi z vsemi nadaljnjimi izgovori je poskušal vzbuditi videz, da je hotel s sodelovanjem z Nemci reševati francoski narod. (Prav tako so se v kočevskem procesu zagovarjali Strniša, Vošnjak, Šinkar in se še danes hočejo zagovarjati gestapovski belo in plavogardistični izdajalci.) Seveda tak izgovor ne more upravičiti izdajstva in sodelovanja pri nemških zločinih in grozodejstvih. Istega mnenja so bili tudi zavezniki, ki so obsodili Pucheuja na smrt. Usoda francoskega izdajalca naj bo primer našim rupnikovcem, ki prav tako iščejo lepih, a praznih izgovorov za svoje umazane, izdajalske posle.

Bliža se Prvi maj

borbeni praznik delovnega ljudstva! 1. maj bo letos signal za poslednji, zmagoviti naskok vseh združenih sil na hitlerjevske zatiralce. Naj sovražnik to občuti na vseh frontah, v vseh industrijah in vseh tovarnah! Delavci, v borbo, na zadnji udar!

Zdaj ali nikoli! Poziv gorenjskim delavcem in delavkam!

Nobenega dvoma ni več, da je borba proti Hitlerjevi Nemčiji in njenim nespametnim zaveznicam dosegla tisti skrajni, odločilni trenutek, ko bodo po besni, smrtno ranjeni pošasti padli zadnji smrtonosni udarci in za vedno strli njeno moč.

Zmagovita Rdeča armada je na Karpatih, v Romuniji in Poljski. Ogromne nemške sile so uničene in razbite. Na zapadu se zbirajo nove zavezniške armade, ki bodo še s te strani udarile po Nemčiji. Strašen je poplah in demoralizacija med nemškim vojaštvom in civilnim prebivalstvom, ki dan za dnem, noč za nočjo doživlja težke zavezniške letalske napade. Nemška vojna industrija je v razsulu ravno v trenutku, ko bi jo Hitler najbolj potreboval. Še večja je panika med sateliti, ki so računali, da bodo v zavezništvu s Hitlerjem delili osvobodjene zemlje, pa morajo deliti z njim le brce in udarce. S silo mobilizirani vojaki tujih narodnosti spregledujejo ter obračajo orožje proti Hitlerju in njegovim valptom. Vse, kar ni slepo in do kraja pokvarjeno, čuti, da prihaja trenutek, ko bo barbarski fašizem za vse svoje nečloveške zločine in vojna grozodejstva prejel neizprosno plačilo. V tem trenutku dvigajo maščevalno pest teptani in zatirani narodi. Jugoslovanska narodnoosvobodilna vojska se udeležuje skupne velike ofenzive proti nemškemu fašizmu — ofenzive odrešenja! — z junaškimi uspelimi akcijami, ki zadajajo nemškemu zaledju težke udarce. Ti uspehi, ki jih danes občuduje ves svet, bodo novo Jugoslavijo uvrstili po vojni med zmagovite zavezniške države, tako da jim ne bo treba pri zelenih mizah ponižno prositi naklonjenosti. Ti uspehi bodo tudi delovnemu ljudstvu jugoslovanskih narodov prinesli najširše demokratične in človečanske pridobitve v novi državi, ki so jo ustvarili in jo

vodijo novi ljudje — njim na čelu delavec-proletarec, naš proslavljeni voditelj maršal Tito!

Delavci in delavke po gorenjskih tovarnah! Naš čas je prišel! Danes še poje nad vami bič švabskih izkoriščevalcev in poskuša pred vami ustvarjati videz, kot da je Hitlerjeva Nemčija še vedno trden in zmagovit gospodar položaja. Toda vsak od nas mora vedeti, da temu ni tako, da bodo že jutri ti priganjači in nasilniki bežali z naše zemlje pred udarci naše NOV in zavezniških armad. Ali boste mirno čakali tistega trenutka? Ali ne boste že prej sami zgrabili za bič, ki vas je tako dolgo tepel, in udarili z njim po zločincih, ki so ga do zdaj vihteli nad vami?

Delavci in delavke po gorenjskih tovarnah! V teh trenutkih, ko se bo ves toliko let zadrževani bes zatiranih in trpečih bratov z vso maščevalno silo vrgel na umirajočo fašistično pošast, naj se začujejo tudi udarci vaših pesti! Roke, ki so do sedaj služile Hitlerjevi volji, naj zgrabijo kladivo in ga zavihite po stroju, ki je delal za nemško armado!

Organizirajte se v Delavski enotnosti, da bo vsa vaša borba rodila organizirane, večje uspehe! Razkrinkujte in neizprosno čistite vse, ki se bodo v tej borbi bodisi pod belo ali plavogardistično krinko izkazali kot okupatorjevi agenti! S sabotажnimi akcijami uničujte industrijo! Zapuščajte delo in vstopajte v vrste NOV! Zgrabite za orožje! V teh odločilnih trenutkih ni vaše mesto več v nemških tovarnah, ki se bodo morda jutri, pojutrišnjem pod točo težkih zavezniških bomb spremenile v kup ruševin, ampak v vrstah borcev za svobodo slovenskega naroda in pravice delovnega ljudstva!

Delavci, delavke v okupatorjevih tovarnah! Vršite sabotaže, uničujte stroje! Organizirajte se! Zapustite delo, vstopajte v partizane! Razkrinkujte gestapovske belo in plavogardistične agente v svoji sredi!

Železničarjem

na zasedenem ozemlju Jugoslavije je izdala radijska postaja »Svobodna Jugoslavija« poziv, naj takoj prenehajo služiti okupatorju in stopijo v partizane in NOV. Kvarijo naj vse na železnicah, vršijo sabotaže in uničujejo vse prometne naprave.

Živela nova demokratična federativna Jugoslavija!

Razno

Zakaj napreduje Rdeča armada? Ko ves svet po pravici občuduje nepojmljive uspehe Rdeče armade, hkrati nastaja vprašanje: Od kod jemlje Rdeča armada to silovito moč, kako da zanjo ne predstavljajo ovire niti reke, močvirja in silno blato, v katerem so ostale nemške armade?

Odgovor na to nam daje dopisnik Pravde, ki opisuje čudežno požrtvalnost ruskih borcev. Ruski vojak, ki se zaveda, zakaj se bori, ki zna ceniti pravo svobodo v Sovjetski zvezi, ki ga je Komunistična partija

politično vzgajala in prekalila, na svojih ramah prenaša topove in topovsko municijo, če je treba, preko močvirij in blatnih cest. Ruski kmet donaja borcem na položaje v vrečah municijo, ki jo sprti donajajo avioni. Vse zaledje dela za fronto in se čuti z njo nerazdružno povezano.

Jugoslovanska prostovoljska enota v Sovjetski zvezi. Jugoslovanska prostovoljska enota, ki je bila formirana iz naših rojakov, prisilno mobiliziranih v nemško vojsko, nato pa pobeglih na rusko stran ali ujetih, je dne 12. marca na slovesen način sprejela prapor maršala Tita, jugoslovansko zastavo z rdečo partizansko zvezdo na belem polju. Pri izročitvi zastave so bili prisotni poleg predsednika vseslovanškega odbora generalnega poročnika Gundurova sovjetski generali in oficirji ter predstavniki poljskih, češkoslovaških in francoskih armad v Sovjetski zvezi. Po prečitaniu pooblastila in pozdrava maršala Tita je sprejel zastavo komandant Mesić, ki je izjavil, da bo enota vredna visokega zaupanja maršala Tita in vreden zaveznik junaške Rdeče armade. Po izročitvi zastave je sledila slovesna prisega. Zastavo so blagoslovili katoliški duhovnik Ante Vajs, pravoslavni pop Dimitrije Cvetkov in vršilec dolžnosti muslimanskega hodže podporočnik Selimić.

Prve svobodne in zares demokratične volitve se vršijo v tem mesecu na osvobojenem slovenskem ozemlju v krajevne odbore in okrajne skupščine. Tako narodna oblast že v težkih okoliščinah domovinske vojne sprova v življenje resnično ljudsko demokracijo, ki je pridobitev naše oborožene borbe proti okupatorju in domačim izdajalcem.

Hitler rabi ljudi. Za prisilna dela pri utrjevanju dalmatinske obale potrebujejo Nemci poleg sedanjih delavcev še 30.000 ljudi. Poslali jih bodo iz domobranskih vrst. To pomeni poslati ljudi v smrt, kajti tiste, ki so Nemcem gradili take utrdbe v Franciji, na Nizozemskem in drugod, so Nemci izstradali ali postrelili, da se ne bi izvedele vojaške tajnosti!

Nedić je mobiliziral 50.000 neporočenih srbskih žena in jih poslal na kmetijska dela v Nemčijo.

Dr. Smodlaka, naš poverjenik NKOJ za zunanje zadeve, je prispel v Bari v Italiji.

V Londonu so imeli miting jugoslovanski mornarji. Obsodili so vlado Purića in odločno zahtevali, da zavezniki priznajo tudi uradno Titovo vlado, katero je narod sam izbral.

CITAJTE IN ŠIRITE »DELAJSKO ENOTNOST«! DOPISUJTE V »DELAJSKO ENOTNOST«!

DELAVSKA ENOTNOST

Leto III. — 1. maj 1944. — Štev. 3.

Živel 1. maj, praznik delovnega ljudstva in vsega naprednega človeštva!

Se nikdar ni prvomajski praznik tako tesno združil delovnih množic vsega sveta kakor letos. Se nikdar se ni vse napredno človeštvo na ta dan tako silno zlivalo v eno samo, nepregledno svetovno armado, ki bo potep-tala sile teme in nazadnjaštva, obračunala z nečloveškim fašizmom in prinesla na svet svobodo narodom ter vse človečanske, demokratične pravice delovnemu ljudstvu. Se nikdar ni praznik 1. maj tako silno odjeknil v srcu slehernega Slovenca kakor letos, ko nam prihaja po težkem trpljenju kot znanik zmagoslavnega vstajenja, v znamenju silovitih, maščevalnih udarcev po fašističnih tlačiteljih in bližnjega odrešenja našega naroda. Zato je letos 1. maj v resnici naš narodni praznik, ki ga praznujemo enako vneto, svečano in borbena, kakor ga praznujejo množice bratskih narodov v Sovjetski zvezi in vse nepregledne napredne množice ostalih svobodoljubnih narodov sveta. Slovenski narod, ki je okusil pod krvavim okupatorskim jarmom vso bridko težo fašistične sužnosti, je v borbi proti fašističnim osvajačem in domačim reakcionarnim klikam pokazal vsemu svetu, da krepko živijo v njem zdrave, napredne sile, ki nočejo kloniti pod najtežjimi udarci. Slovenski narod, ki se je v borbi na življenje in smrt proslavil po vsem svetu, se pač s polno pravico pridružuje vsem ostalim svobodoljubnim in naprednim množicam sveta, ko proslavljajo 1. maj in praznujejo ta dan tudi kot svoj narodni praznik z vso samozavestjo, ponosom in odločno borbena pripravljeno, ki je potrebna še za zadnje velike borbe.

Sloenci, Slovenke!

Tik pred velikim zgodovinskim trenutkom stojimo, ko se bodo vse svobodoljubne, protifašistične sile sveta zgrnile v zadnji naskok proti krvavim hitlerjevskim osvajačem in njihovim zatiralskim rabljem! Našemu težko preizkušenemu in v nečloveški borbi proslavljenemu narodu se približuje ura odrešenja in zmage! Slovenski narod ji hiti naproti, potem ko so ga, tisoč let teptanega in zapostavljenega, v najtežjih dneh zgodovinske preizkušnje prerodile zdrave, ljudske, napredne sile. Iz njegove notranjosti so pognale in se dvignile k puntu množice tistih, ki so jim vse doslej drugi krojili postave in zatiskali oči. Pokazale so jim, da je usoda domovine najsvetejša in prva skrb slehernega Slovenca, in so povedle naš narod v neenak boj proti okupatorjem z junaštvom, ki mu svet še ni videl primere. Niti najbolj nečloveški teror okupatorja, niti najbolj podlo in zahrbtno izdajstvo domačih bratomorilcev ni moglo zavreti poleta slovenskih svobodoljubnih množic, ki so našle velike in

močne zaveznike v vseh svobodoljubnih narodih sveta z bratskimi sovjetskimi narodi in njihovo zmagoslavno Rdečo armado na čelu. Kakor se je znal slovenski narod takoj odločiti v izbiri: ali z okupatorjem ali proti njemu, tako se mora ves slovenski narod kakor en mož pridružiti zmagoslavni armadi vseh svobodoljubnih sil sveta v trenutku, ko ta koraka v zadnji odločilni boj proti fašističnim osvajačem in njihovim izdajalskim hlapcem. Vsaka druga misel, ki bi ne krepila in dvigala tega naprednega, borbenega edinstva, ampak ga razbijala ali slabila, je izdajstvo in zločin proti skupni zavezniški stvari vseh svobodoljubnih narodov in vsega naprednega človeštva ter ima gotovo svoje prikrita korenine med Hitlerjevimi agenti in zločinskimi, protiljudskimi izdajalci.

Zato naj naš narodni praznik 1. maj v okviru nezlomljive borbene enotnosti vsega naprednega, svobodoljubnega človeštva, ki bo na ta dan dalo duška svojemu edinstvu in skupni borbi proti silam teme in reakcije, še bolj strne in združi vse zdrave, poštene borbene sile slovenskega naroda v boj za osvobojenje in lepšo bodočnost domovine. Osvobodilna fronta slovenskega naroda, ki je v treh letih svojega delovanja združevala vse poštene, zavedne Slovence in ki je priborila, tesno naslonjena na skupno osvobodilno borbo vseh jugoslovanskih narodov, nam Slovcem že neverjetne uspehe, nam je zagotovila, da nam bo ta borbena enotnost prinesla ne samo dragoceno svobodo, ampak tudi vse tiste demokratične, človečanske pravice, ki jih zahteva boljša bodočnost slovenskega naroda in množic delovnega ljudstva.

Delavci, kmetje in delovni izobraženci!

Kakor med vsemi svobodoljubnimi narodi tvorijo hrbtenico borbene edinstva vseh naprednih sil ravno množice delovnega ljudstva, tako morate vi, v tesni medsebojni povezanosti predstavljati ogrodje borbene enotnosti vsega slovenskega naroda za zadnje odločilne spopade z nemškimi fašizmom in domačimi izdajalci. Dvigajte borbena zavest in enotnost ter razkrinkujte na vsakem koraku poizkuse reakcionarnih belo ter plavogardističnih protiljudskih klik, ki so pripravljene za ohranitev svojih protiljudskih interesov žrtvovati tudi usodo svojega naroda.

Delavci in delavke po gorenjskih tovarnah!

Enotnost delavskega razreda je temelj in podlaga za borbo proti fašizmu prav tako, kakor pomeni za delovne množice osvoboditev domovine tudi izpolnitev njihovih opravičenih življenjskih zahtev in pogojev. Zato ne dajte, da bi razni izdajalski in protiljudski gestapovski agenti razbijali vaše vrste in slabili vašo udarno moč! Belo-plavogardistični gestapovski izdajalci niso samo sovražniki svobode slovenskega naroda, ampak tudi sovražniki pravic in zahtev delovnih množic, kar so dovolj razločno pokazali v stari čaršijski Jugoslaviji. Vsakdo, ki se ne vključi v Delavsko enotnost za boj proti fašizmu in domačim izdajalcem, dokazuje, da mu nista mar niti svoboda naroda niti usoda delovnega ljudstva!

Gorenjci, Gorenjke!

Ko bo ves napredni svet in vsa slovenska domovina proslavljala 1. maj, naj odjekne naš narodni praznik tudi po vsej Gorenjski v znamenju borbenega edinstva in odločne borbene pripravljenosti vseh zavernih, poštenih Slovencev! Pokaže naj vsem sovražnikom naše svobode in boljše bodočnosti našo moč in odločnost! Dokaže naj, kako ves slovenski narod strnjeno koraka svobodi naproti, čeprav po poti težke krvave borbe, ker se zaveda, da nam za vse prestane napore in žrtve že prihaja bogato plačilo in boljša bodočnost. 1. maj naj strne naše vrste, jih krepí in prekali in povede v zadnje velike zmagovite boje!

Živel 1. maj, praznik delovnega ljudstva in vsega naprednega človeštva!

Živelo borbeno edinstvo vseh svobodoljubnih, proti fašizmu se borečih sil!

Živela enotnost delavskega razreda in množic delovnega ljudstva!

Živela srečna bodočnost slovenskega naroda v osvobojeni domovini!

Živela svobodna, združena Slovenija v demokratični federativni Jugoslaviji!

Živel genijalni ustvaritelj nove Jugoslavije maršal Tito!

Živela OF slovenskega naroda, naše borbeno vodstvo in nova demokratična oblast!

Smrt fašističnim osvajačem in njihovim izdajalskim hlapcem!

Smrt narodnim izdajalcem in sovražnikom ljudstva!

Smrt gestapovski belo-plavi gardi in vsem njenim sleparskim pustolovskim spletkam!

Pokrajinski odbor Delavske enotnosti za Gorenjsko

Titov pozdrav Slovincem

Ob priliki tretje obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda je vrhovni poveljnik NOV in POJ, maršal Tito poslal slovenskemu narodu sledeči pozdrav:

Dragi bratje Slovenci!

Ob priliki tretje obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ki je združila vse slovenske protifašistične in demokratske sile v borbi proti okupatorju, vam pošiljam v imenu NOV in POJ svoj srčni pozdrav. Krvava fašistična zver je stopila najprej na sveto slovensko zemljo, da bi jo tako podjarmila. Pred to nevarnostjo pa je slovenski narod našel edino pravo pot v borbi proti okupatorju, pot, ki pelje do zmage, čeprav z mnogimi žrtvami. V tej borbi pa se slovenski narod ne bori samo za svojo osvoboditev, temveč tudi za ustanovitev nove Jugoslavije. Žrtve, ki jih doprinaša slovenski narod, so žrtve za celo južnoslovensko stvar.

Slovenski bratje na Primorskem in Koroškem, ki so toliko let ječali pod fašističnim jarmom, bodo spet priključeni v družino jugoslovanskih narodov skupno s svojo materjo Slovenijo.

Tisoči in tisoči slovenskih žrtev, stotine požganih slovenskih vasi in vse trpljenje, ki ga je slovenski narod prenesel, so dovolj visoke cene za svobodo in blagostanje slovenskega naroda. To je želja vseh narodov Jugoslavije in edini cilj Narodnoosvobodilne vojske.

Bratje Slovenci! Triletna borba naj vam bo zgled, da še bolj pojačate svoj odpor proti vsem našim sovražnikom. Naj ne bo nobenega Slovenca in Slovenke, ki ne bi dala vse za ustanovitev nove Slovenije v demokratični, federativni Jugoslaviji.

Živela triletna junaška borba Osvobodilne fronte!

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Vrhovni komandant:
maršal Tito

Pozdravno brzojavko slovenskemu narodu je poslal tudi vseslovanski odbor v Moskvi. V brzojavki se posebno poudarjata edinstvo in junaška borba slovenskega naroda ter se slovenski narod poziva, da pojača borbo za doseg čimprejšnje zmage.

Na predvečer 1. maja

Komaj je legel na gorenjske vrhove mrak in so se na nebu prižgale zvezde, so zagoreli kresovi po gorah. Kakor da se spuščajo zvezde na zemljo, so se prižgale lučke na obzorju in sklepale čudovito verigo, ki je prepletla vso Gorenjsko. Najlepši košček slovenske zemlje, ki ga že tri leta teptajo okrutni nemški okupatorji, je zažarel kakor zvezdami posut. V mraku so izginile doline in okupatorjeva gnezda, s hribov pa so svobodni, junaški borci s kresovi naznanjali praznik narodu, ki ga je prodilo to trpljenje in ki vstaja iz težke sužnosti k novemu lepšemu življenju.

Oglasili so se strelji mitraljezov in pušk. To so bili praznični, prešerni poki partizanskega orožja, ki jim je v dolini odgovarjala besna, razkačena nemška beštija za zaklenjenimi vrati in zazidanimi bunkerji. Od kresa do kresa so nosili strelji plamteč borben pozdrav naših partizanov tovarišem onstran Save, od Triglava do Karavank, na Kamniške planine in preko Šmarne gore tja proti Ljubljani. Marsikatero oko v dolini je zatrepetalo v ginjenosti in zažarelo v ponosu ob pogledu na lučke, ki so po vsej Gorenjski oznanjale tujim okupatorjem in njihovim domačim hlapcem, da ves slovenski narod enoten in strnjen pod vodstvom svoje Osvobodilne fronte proslavlja 1. maj kot svoj borbeni praznik in praznik boljše bodočnosti slovenskega ljudstva.

Vsepovsod so drdrali mitraljezi in treskale bombe. Partizan praznuje z orožjem! Partizan praznuje v borbi! Naj čutijo sovražniki na naš veliki praznik našo moč, naj trepetajo pred maščevalno pestjo slovenskih delovnih množic za 1. maj. Zato so pred 1. majem naše edinice povsod udarile še bolj odločno in drzno. Naj občuti okupator in njegovi domači izdajalci, da niso varni nikjer več na naših tleh.

Po dolinah, vaseh in mestih so nevidne roke raztrosile na tisoče lističev in letakov: Živel 1. maj! Živeli partizani! Živela Osvobodilna fronta! Tito, Tito, Tito! Te lističe bodo jutri prebiral naš ljudje, pa tudi razdraženi švabski in izdajalski teroristi. Vsem bodo ti lističi in napisi izpričevali enodušno borbeno pripravljenost slovenskega naroda, ki ga ne more zatreji niti najokrutnejše strahovanje. Iz njih bo lahko spoznal še zadnji zaslepljenec in malodušnež, da je samo ena pot pravilna, namreč tista, ki po težki borbi z okupatorji in domačimi izdajalci vodi k lepši bodočnosti slovenskega naroda v osvobojeni domovini. To je pot, po kateri že tri leta hodijo naši partizani in po kateri nas vodi Osvobodilna fronta slovenskega naroda.

Predvečer 1. maja je dokazal, da je naša borba v resnici prerodila ves slovenski narod, ki s ponosom in odločno borbeno samozavestjo ter še silnejšimi udarci po tujih in domačih sovragih praznuje tudi na Gorenjskem svoj narodni praznik v trdnem prepričanju, da ni več daleč dan odrešenja in zmage.

Živela OF, borbeno vodstvo in nova Demokratična oblast slovenskega naroda!

Živela triletna borba slovenskega naroda proti okupatorjem in domačim izdajalcem!

Živelo borbeno edinstvo vseh poštenih Slovencev v Osvobodilni fronti!

Govor M. Petrovića po londonskem radiu pred praznikom 1. maja

»Jutri je 1. maj, praznik delovnega ljudstva. Narodi Jugoslavije ga bodo proslavili v težki borbi z vero v lepšo in srečnejšo bodočnost. Nevesele so bile včasih proslave 1. maja v dneh korupcije in žandarske diktature v bivši Jugoslaviji! Težko je bilo življenje delavstva pod starimi režimi, življenjski pogoji so bili strašni in mezde majhne, a policija je bila vedno pripravljena, da zapre in obsodi tiste, ki bi se drznili spregovoriti naglas o svojih zahtevah.

Medtem, ko so se po centru Beograda in na Topčideru zidale razkošne palače, je na tisoče delavcev živelo brez najosnovnejših udobnosti. Življenje kmetov ni bilo prav nič boljše. Izkoriščevalci obojih pa so netili razdor med kmeti in delavci, da bi slabili njihovo moč. V resnici pa so živeli eni kot drugi enako težko in je bila celo večina delavcev s kmetov doma, ker je bila prisiljena v gospodarski krizi zapustiti zemljo in se podati v mesto za zaslužkom.

Kljub vsemu temu se je prebivalstvo vasi in mest oddolžilo mačehi Jugoslaviji, ko je bila pahnjena v vojno, bolj, kakor je to napravil malokateri narod. Jugoslovanski narodi so bili pripravljene boriti se, a izdalo jih je sleparsko vodstvo in peta kolona v armadi. Ko je okupator zasužnjil domovino, je delovno ljudstvo Jugoslavije vstalo k upor, kakor

nekoč v dobi slavnih kmečkih puntov. Narod je ustvaril svojo Narodno-osvobodilno vojsko in partizanske odrede Jugoslavije pod vodstvom maršala Tita.

Jugoslovanski borci so res pravi sinovi svojega naroda. Golih rok so trgali orožje sovražnikom in golih rok so zaustavljali okupatorjeve tanke. Če upoštevamo desettisoče pobitih žrtev med civilnim prebivalstvom, deset tisoče ujetnikov, internirancev in številnih, ki se tako niso mogli odzvati vojnemu klicu, in če upoštevamo, da šteje danes vojska maršala Tita preko 300.000 borcev, lahko šele ugotovimo, da se je v resnici velika večina Jugoslovanov vključila v to borbo. Zadnji čas je, da se ji pridružijo še tisti, ki še vedno služijo okupatorju in da stopijo v veliko borbo proti fašizmu na poziv maršala Tita!

Na praznik 1. maja je delovno ljudstvo Jugoslavije lahko ponosno in samozavestno, ker je v treh letih ustvarilo veliko, slavno delo za boljšo, srečnejšo bodočnost svoje domovine.«

Pozdrav s konference Mednarodne organizacije dela jugoslovanskim delavcem

S konference Mednarodne organizacije dela v Filadelfiji je neki mornar, Jugoslovan, poslal naslednje pozdrave svojim bratom v domovini: »Vsem Jugoslovanom pošiljam pozdrave s konference Mednarodne organizacije dela v Filadelfiji.

Mi mornarji Jugoslovani smo ponosni na vaše junaško zadržanje.

Mi čujemo, da Nemci iščejo delavce za svoja dela. Ne delajte za Nemce! Ako delate zanje, odlagate dan zmage! Zavezniki bombardirajo vse, kar služi sovražniku: tovarne, vse vrste obratov, vojaške objekte, železnice in drugi promet. Vaša življenja niso varna, kjer koli so Nemci, brez ozira na to, kje ste.

Pozivam vas še enkrat, prenehajte z delom za okupatorja! Sicer izpostavljate tudi svoja lastna življenja.«

Prvomajski proglas pokrajinskega poverjenišтва IOOF za Gorenjsko

Prvi maj — praznik delovnih množic, nam prihaja letos med najsilnejšimi odločilnimi bitkami za dokončno uničenje fašističnega nasilja. Zmagoslavna Rdeča armada je smrtno zadela moč Hitlerjeve Nemčije, ki se bo vsak hip zrušila pod udarci vseh svobodoljubnih zavezniških sil. Tabor krvavih osvajačev, zatiralcev in sovražnikov demokracije je zdroljen ter obsojen na propast. Svoboda vseh svobodoljubnih narodov se približuje. Prvi maj je letos signal za zadnje odločilne spopade, za poslednji naskok in izvojevanje dokončne velike zmage.

Ta zmaga nam po težki, neizprosni borbi proti fašizmu prinaša izpolnitev velikih ciljev, za katere ni zaman tekla kri naših najboljših junakov. Osvoboditev izpod okrutnega jarma neusmiljenega okupatorja in njego-

vih izdajalskih rabljev bo slovenskemu narodu bogato plačilo, vredno njegove slavne borbe in dragocenih žrtev. V tej svobodi je zagotovljena tudi množicam delovnega ljudstva, ki so v osvobodilno borbo vložile pod vodstvom svoje prvoboriteljice Komunistične partije svoje najbolj borbene in požrtvovalne sile, izpolnitev njihovih osnovnih človeških in demokratičnih zahtev.

Jugoslovanski narodi so si po vseh uspehih, ki so proslavili v svetu našo borbo, z drugim zasedanjem AVNOJ položili temelje nove federativne, bratske in demokratične države Jugoslavije, v kateri bo svobodna in združena Slovenija v resnici enakopravna in enakovredna. Prvo zasedanje SNOS, slovenskega parlamenta, pa je že izgradilo v okviru te nove Jugoslavije lastno slovensko državnost in obliko nove, narodne oblasti, ki je vseskozi ljudska in demokratična. Tako prinašajo sadovi naše oborožene borbe, sadovi zmag naše proslavljene NOV in uspehi pravilne politike jugoslovanskih narodov pod vodstvom genialnega stratega in voditelja, maršala Tita vsem jugoslovanskim narodom in tudi nam Slovincem neomajno jamstvo, da bo naša uporna in požrtvovalna borba kronana za veličastnimi uspehi, ki nam jih prinaša bližnja zmaga vseh naprednih svobodoljubnih sil nad fašizmom.

Gorenjski delavci, kmetje in delovni izobraženci!

1. maj praznujemo letos sredi odločilnih, zmagovitih dogodkov, ki prinašajo neizbežen polom hitlerjevskemu fašizmu in fašističnim reakcionarnim izdajalskim klikam drugih narodnosti. Zato nas ta borbeni praznik v pričakovanju bližnje zmage navdaja z nepopisnim navdušenjem in z odločno borbeno pripravljenostjo, ki jo zahteva zmagovito izvojevanje te velike zmage nad zagrizenimi in trdovratnimi sovražniki. Zato morajo tudi okupatorski zatiralci in njihovi domači izdajalski hlapci na ta dan občutiti vso odločnost naše samozavesti in vso silovitost naših udarcev! Zato morajo čutiti domači belo in plavogardistični gestapovski agenti in sovražniki delovnega ljudstva, ki so v Hitlerjevem taboru, da bo slovenski narod neusmiljeno obračunal z njimi in da zanje ni več prostora na slovenskih tleh.

Gorenjski partizani, borci, komandirji, komandanti in politkomisarji! Uničujte sovražnika na vsakem koraku in za praznik 1. maja stopnjujte odločnost svojih udarcev do najvišjih meja hrabrosti in drznosti! 1. maj naj navda s strahom in paniko okupatorje ter njihove izdajalske hlapce! 1. maj naj ponese zmagoslavno pesem partizanskega orožja v doline, kjer skuša okupator še vedno zbujati videz svoje moči in strahovati naše prebivalstvo. 1. maj naj med vami samimi stopnjuje in dvigne do najvišje stopnje politično samozavest in visoko moralo v skladu s prihajajočo veliko zmagom.

Politični delavci, aktivisti in aktivistke Osvobodilne fronte! Ponesite po vsej Gorenjski klic 1. maja, oznanilo zmagoslavnih dogodkov po vsem svetu in poziv na borbo, k zadnjim odločnim dejanjem! Dvigujte borbeno pripravljenost in podprite mobilizacijo v vrste NOV!

Razjasnite politično obzorje še tistim, ki so iz svojih ozkih in sebičnih pogledov in nerazgledanosti še nasedali sovražnikovi sleparski propagandi! Utrjujte pot naši narodni oblasti Osvobodilne fronte in pripravljajte množice na novo politično življenje, v katerem bodo deležne demokratičnih pridobitev naše borbe!

Delavci in delavke po gorenjskih tovarnah! Prišel je trenutek, ko vaše mesto ni več v tovarnah, ko vaše moči ne smejo več služiti Hitlerju in mu podaljševati življenje. 1. maj nam prinaša z glasovi bližnje zmage tudi odločen poziv, da dvignemo svoje pesti in stremo vse, kar je do sedaj služilo okupatorju. Delavska enotnost naj povede v borbo množice delavcev, ki se še niso odzvali temu klicu! Uničujte stroje, ki delajo proti svobodi in zmagi! Zapuščajte delo in stopajte v vrste partizanov, v borbo za svobodo slovenskega naroda in za najširše pravice delovnega ljudstva v osvobojeni slovenski domovini!

Gorenjski kmetje!

V najtesnejši povezanosti z delavci okrepite edinstvo slovenskega naroda v borbi za dokončno osvoboditev in odrešenje! Ne nasedajte Hitlerjevemu agentom, ki poskušajo izrabljati vaša verska čustva in navezanost na zemljo, da bi vas pognali kot klavno živino v boj proti lastnim bratom in proti Rdeči armadi-osvoboditeljici!

Delovni izobraženci po gorenjskih trgih in mestih!

Nekoč je prvi Hitlerjev udarec veljal prav gorenjskim izobražencem. Danes je prišel trenutek maščevanja nad največjim sovražnikom slovenske kulture in izobraženstva! Danes je prišel trenutek, ko mora tudi zavedni slovenski inteligent izpolniti svojo dolžnost do domovine! Zato dvignite svoj glas proti sleparski, pustolovski propagandi Hitlerjevih belo in plavogardističnih gestapovskih agentov! V samih centrih okupatorjevih postojank demoralizirajte sovražnika in razkrinkajte njegove izdajalske manevre, pri katerih se poslužuje domačih izdajalcev! V tesni povezanosti z delavci in kmeti črpajte novih borbenih sil za odločilna dejanja!

Tovariši in tovarišice!

1. maj naj povede v borbo in k dokončni slavni zmagi vse zavedne delovne sile na Gorenjskem v trenutku, ko se po vsej Sloveniji, po vsej Jugoslaviji in po vsem svobodoljubnem svetu dviga silna armada delovnih množic, da zasadi zadnji udarec v srce največjemu sovražniku svobode in demokracije — nemškemu Hitlerjevemu fašizmu in njegovim zločinskim pomagačem vseh narodnosti. Tej borbi in njenim uspehom mora dati odločen pečat in poudarek borbeno edinstvo delavskega razreda v tesni povezanosti s kmeti in delovnimi izobraženci, ki bo našlo v osvobojeni, združeni Sloveniji in v novi, federativni ter demokratični Jugoslaviji izpolnitev svojih osnovnih človečanskih in demokratičnih zahtev.

Živel 1. maj — praznik delovnih množic v znamenju poslednjega zmagovitega naskoka na tabor fašističnih okupatorjev in njihovih domačih izdajalcev!

Živel 1. maj — glasnik velike zmage svobodoljubnih armad in nove bodočnosti!

Živelo borbeno bratstvo delovnih množic narodov Jugoslavije v novi demokratični in federativni Jugoslaviji!

Živela srečna bodočnost slovenskega naroda in vsega delovnega ljudstva v osvobojeni, združeni domovini!

Smrt fašističnim osvajačem in zatiralcem, smrt domačim izdajalskim, reakcionarnim klikam, smrt gestapovski beli, plavi gardi!

*Pokrajinsko poverjeništvo
Izvršnega odbora OF za Gorenjsko*

Slovenski narod in Hitlerjevi izdajalski hlapci

Hitlerjevi nemški krvniki se dobro zavedajo, da tudi na Gorenjskem izgubljajo tla pod nogami. Njihovo besno nasilje in srditi udarci zadevajo v prazno. Vsi njihovi poizkusi, uničiti osvobodilno gibanje slovenskega naroda, so ostali brezuspešni in so se zlomili ob strnjenem odporu vseh poštenih, zavednih Slovencev, ki jih združuje in vodi Osvobodilna fronta. Zato so Hitlerjevim oblastnikom nadvse dobrodošli izrodki slovenskega naroda, domači izdajalci. Ti imajo zanje to prednost, da poznajo naš jezik, naše kraje in naše ljudi. Preko teh gestapovskih belo in plavogardističnih hlapcev lahko nemška policijska služba dosti uspešneje vrši svoje zločinsko in uničevalno delo med Slovenci. Za hrbte teh izrodkov lahko skriva svoje odkrite namene in neti bratomorno klanje, ki koristi samo in edino le Hitlerju. Namesto pod firmo osovraženega fašizma in nacizma, preko teh svojih agentov lahko ljudi lovi v svoje mreže pod krinko tako imenovane protiboljševiške fronte. Hitlerjevi oblastniki gredo v strašni stiski, v katero so jih pognale zmagoslavne Rdeče armade, našega partizanstva in zavezniškega bloka, celo tako daleč, da dopuščajo tem svojim hlapcem govoričenje o svobodi, borbi za Jugoslavijo in kralja Petra, ker je tudi sam Mihajlovič njihovo orodje in ker vedo, da jim izdajalski gospodje bivše jugoslovanske vlade tam nekje v tujini iz svojih varnih koticov niso prav nič nevarni. S takimi gesli tudi v Srbiji nabirajo ljudi ter skupno z Mihajlovičem, Nedičem in Pavelićem spretno razdvajajo in poskušajo uničiti moč jugoslovanskih narodov. Tako četniki Draže Mihajlovića, Pavelićevi ustaši in Rupnikovi švabobranci delajo neprecenljive usluge Hitlerju s svojim izdajstvom, lastnim narodom pa zadajajo z zahrbtnim, bratomornim početjem težke rane.

Tudi na Gorenjskem ima gestapovska belo-plava garda na vesti nešteto grozodejstev, zločinov in izdaj. Ubiti talci, preseljene družine, požgani domovi — ali ni pri slehernem takem uničevalnem nemškem delu sodeloval domač izdajalec bodisi kot ovadah, bodisi kot zagrizen gestapovski rabelj? Kolikokrat prekašajo domači izrodki celo tuje, barbarske okupatorje! Poleg odkritih zločincev v gestapovskih in domobranskih uniformah nosijo seveda enako ali še težjo krivdo za ta zločinstva prikriti izdajalski organizatorji, ki se skrivajo za njimi. Ti izhajajo največini iz vrst nekdanjih reakcionarnih vladajočih klik in izkoriščevalcev

našega naroda. V izdajstvo jih je pahnil spomin na nekdanje dobičkonosne umazane posle, krivična oblastželjnost, težnja po izkoriščevalskem, dobičkonosnem gospodovanju na račun lastnega naroda. Hitler jih je rabil in jim je vse to obljubil za ceno zvestega, slepega hlapčevanja. Hitler je spretno in temeljito izkoristil njihovo službo. Posrečilo se mu je zanetiti bratomorno klanje in nabrati poceni vojakov, ki jih tako potrebuje. Kolikor je bilo to potrebno, jim je pustil včasih navidezno proste roke, da so laže varali svoj narod s sleparskimi gesli. Postali so lutke v njegovih rokah, ki jih dodobra izkorišča in ki jih seveda tudi lahko zavrže vsak trenutek, če je to v interesu njegove politike. Tako je končal že marsikateri izdajalec v zgodovini svojo gnusno vlogo z enakim izdajstvom, s strani tistega, ki mu je služil. Toda vse to prav nič ne zmanjša izdajstva in greha, ki je bil enkrat storjen in tako slabo poplačan.

Tudi v vrstah naših belih in plavih gestapovskih izdajalcev se včasih pripeti, da je pri švabskih gospodarjih slabo nagrajen kdo, ki jim je vse doslej zvesto hlapčeval in pomagal trebiti svoj lastni narod. Volkovi se kaj radi pokoljejo med seboj! In Hitlerjeva politika je znana po brezobzirnosti do vsega, kar ji ne gre čisto v račun. Toda to še ne pomeni, da so taki lopovi v trenutku, ko jih je Hitler zavržel, iz izdajalcev postali naenkrat narodni mučeniki! To dokazuje le, da so vse izdajalske klike samo igračke v Hitlerjevih rokah, ki jih brezobzirno izkorišča, dokler nosijo zanj glavo naprodaj in mu po pasje zvesto hlapčujejo, potem pa jih mirno zavrže, če to zahteva drug interes. To dokazuje tudi, kakšno plačilo bi prejel ves slovenski narod, če bi se stavil na razpolago Hitlerjevim zločinskim namenom, kar nam najlepše dokazuje tudi primer Madžarske, ki je čez noč iz zaveznice postala okupirana dežela. To dokazuje tudi, kaj čaka naše švabobrnce, ki jih bo Hitler mirno žrtvoval, če bo zanj bolj prav, bodisi kje na ruski fronti, bodisi pred vrati Berlina, preden bodo zavezniške armade vkorakale vanj.

Kako gleda slovenski narod na svoje izdajalce? Samo tako, kakor zaslužijo kot krivci potokov nedolžno prelite slovenske krvi, kot povzročitelji neštetih zločinov, grozodejstev in uničevanja. Nobena krinka, pod katero bi se hoteli sedaj skriti krivci za to gorje, jih ne more zakriti, noben izgovor opravičiti niti pred nami, niti pred ostalimi zavezniki v borbi proti fašizmu. Tudi tisti, ki so do sedaj spretno skrivali svoje izdajalsko sodelovanje z Nemci in ki bi se sedaj, ko je Hitlerju odbila zadnja ura, radi delali nedolžne in čiste, bodo dajali enak odgovor, kakor odkriti gestapovski zločinci. Čeprav se poskušajo skriti pod nove firme in barve, čeprav hlinijo naenkrat preganjanja in bi radi veljali za mučenike, jih narod pozna kot izdajalce in jih bo kot take neizprosno kaznoval ter iztrebil.

Danes je samo ena poštena, odkrita pot v svobodo. Samo naša Osvobodilna fronta in naši junaški partizani že vsa tri leta vodijo junaško, zmagovito borbo za osvoboditev in odrešenje slovenskega naroda. Žrtve in kri, ki smo jih vložili v to borbo, nam dajejo pravico, da se imenujemo edine prave borce za srečo svoje domovine in da neizprosno obračunamo z vsemi, ki so izdajali in strahovali skupaj z okrutnimi okupatorji v najtežjih dneh.

Zločinska roka krvavega Gestapa

Na Jesenicah je padlo že mnogo zavednih delavcev pod roko gestapovskih krvnikov. Že v nekaj primerih pa so se morilci izdajali s posebnim znamenjem — črno roko, da bi zavili v skrivnostno kopreno delo domačih izdajalcev v službi Gestapa. V resnici je bilo pač vsakemu opreznemu človeku takoj jasno, da so to le novi načini in nova krinka gestapovskih belo-plavogardističnih teroristov. Zakaj bi si sicer izbrali vse te žrtve prav iz vrst najbolj zavednih slovenskih delavcev?

Sam način izvršitve teh zločinov razodeva vso okrutnost gestapovskih banditov. Neznanec, ki se je zvečer oglasil v hiši delavca, je pomolil pred njega papir z znakom črne roke in vprašal: »Ali poznaš to znamenje?« Ko je delavec ogledoval papir, ga je zločinec s pištolo ustrelil in izginil.

Gestapo je našla nove krvnike za uničevanje poštenih, zavednih Slovencev. Zakriva jih skrivnostno pod krinko »četnikov« in »črne roke«, da bi narod v njih ne spoznal proslulih belo in plavogardističnih Hitlerjevih rabljev. Toda moti se Gestapo, motijo se plavogardistični gestapovski banditi! Narod jih je že spoznal. Narod je razkrinkal v njih svoje davne, protiljudske sovražnike, ki hočejo pod pokroviteljstvom nemških okupatorjev zatreti narodnoosvobodilno gibanje, ker se bojijo njegovih posledic in njegovih ljudskih, demokratičnih pridobitev. Prav tako kakor Gestapo, bodo tudi ti njeni krvniki s polomom Hitlerja neizprosno iztrebljeni in pokončani. Porok za to nam je moč naše proslavljene Narodnoosvobodilne vojske, nastanek nove Jugoslavije, v kateri ne bo prostora za stare sleparske reakcionarje in sedanje narodne izdajalce. Porok za to so nam tudi vsa zagotovila velikih zaveznikov Anglije, Amerike in Sovjetske zveze, ki so že neštetokrat soglasno opomnili in razločno obsodili vse narodne izdajalce in fašistične pomagače, da jim ne bo ostal niti košček zemlje, kamor bi se lahko zatekli pred neizprosnim maščevanjem.

*Živelo borbena edinstvo vseh svobodoljubnih proti fašizmu se borečih sil!
Živela svobodna, združena Slovenija v novi demokratični in federativni Jugoslaviji!*

Pustite delo za Hitlerja!

Čeprav se že bolj in bolj krha Hitlerjeva moč in ga zapuščajo njegovi nekdanji zavezniki, kakor podgane potapljajočo se ladjo, še hlapčujete v nemških tovarnah! Prav tako kot tisti, ki nosijo nemško orožje, podaljšujete življenje osovražnemu fašizmu! Delate za vojno in proti miru, ki si ga vendar že tako želite! Prodajate svoje moči za ničvredne marke in trošite svoje sile za tuje zatiralce! Garate najslabšemu in najbolj izkoriščevalskemu gospodarju, kar ste jih kdaj poznali! Delate za tujca, za to, da lahko zbira svoje sile za borbo proti vašim bratom, možem in sinovom!

Ali boste vse do takrat vztrajali v Hitlerjevi službi, dokler vam ne bodo težke zavezniške bombe razdejale strojev in tovarn, ki vam pijejo kri? Ali ni toliko sile v vas, da bi sami ustavili delo in pustili ničvredno

službo? Ali ne čutite, da vas kliče domovina k orožju in da je prišel veliki trenutek, ko je treba zbrati vso odločnost in pogum za neustrašna dejanja?

Pustite delo! Hitlerju primanjkuje moči in vsak par rok se mu pozna!

Kvalificirani delavci, vsak od vas lahko pomeni za nemško industrijo občutno izgubo!

Železničarji! Promet je življenjske važnosti za nemško vojsko! Ne pustite se izigravati in premeščati v Nemčijo na delo! Stopajte v partizane!

Delavci, delavke! Na vsakem koraku škodujte, ovirajte in razbijajte nemško produkcijo, ki podaljšuje fašizmu življenje! Sabotirajte! Uničujte! Ovirajte! Zadržujte obrat! Povzročajte škodo in dezorganizacijo v nemški industriji!

Zapuščajte sramotno delo za tuje roparje in osvajače! Puško v roke in v partizane! V boj za svobodo in lepšo bodočnost! Ko se bomo spet vrnili, bodo te tovarne res naše! Takrat šele bomo delali v njih marljivo in veselo v radostni zavesti, da delamo v resnici sebi, za nas in za naše srečne otroke!

Vsi v partizane!

Nobene kaplje znoja več za Hitlerja!

Rajši svobodni borci, kot zasužnjeni Hitlerjevi stroji!

Vse za našo fronto — za Hitlerja ničesar več!

Vsi v partizane!

Srečal sem jih v gozdu, ko so pravkar prilezli z Jesenic. Cule, popotnice, civilna obleka, takoj sem spoznal, da prihajajo v partizane. Eden mi je veselo prihitel naproti in preprosto razjasnil: »Saj si partizan? Po zvezdi te poznam. K vam smo prišli. To so pa štirje Francozi, ki se jim tudi ni dalo več garati za Švabe.«

Vesel sem jih bil. Pozanimal sem se zanje. Tovariš je pripovedoval, da so jih Nemci med drugimi francoskimi delavci poslali na delo na Jesenice. Od prvega dne so kazali, da jim nič kaj ne diši delo za Švabe. Hitler ni imel kaj prida koristi od njih. Morda bi lahko ugotovili celo nasprotno. »Saj veš, vedno se je našla kaka mala sabotažica...«, mi je samozadovoljno namignil tovariš, kot da ga še vedno bližina vohunov in policajev, ki oprezajo v tovarni, moti, da bi se popolnoma razkrijl. Potem mi je pravil, kako so šli v partizane.

»Tale Francoz me je že vseskozi spraševal o partizanih in nagovarjal. Jezil se je, kadar nas je opazoval pri delu: ‚Hudiča, delate kot za sebe!‘ Lepega dne pa se je zarotil: ‚Nič več ne grem na šiht!‘ Gledal sem ga. Odločno je razgrnil odejo na tla, zmetal vanjo nekaj perila in zavezal culo. ‚Grem tja gori!‘ mi je pokazal. ‚Počakaj še!‘ mu je svetoval nekdo od njegovih rojakov. Tedaj se je razjezil in razburil: ‚Le ostanite! Pocrkajte vsi za Hitlerja!‘

Tedaj sem mu dejal: ‚Vraga, še ne poznaš Slovencev! Grem pa še jaz!‘ Potem so se odpravili še oni trije in sedaj so tukaj. Kaj misliš, kaj bomo z njimi. Slabo razumejo slovenski?«

»Ne boj se!« sem ga pomiril. »Lahko se borijo z nami, saj se ne bijemo le zase proti Hitlerju! Saj bodo tako pomagali tudi svoji lastni domovini in svojim delovnim rojakom, da se rešijo nemške sužnosti. Morda pa bodo celo dobili priliko, da se pridružijo armadi svobodoljubnih Francozov in z njimi zmagoslavno vkorakajo v svojo domovino ob priliki udara na zapadu.«

Pristopil sem k njim. Še nevajeno so stisnili pesti in mi podali roko. Videl sem takoj, da se zavedajo svojega odločilnega koraka in velike naloge, ki so si jo nadeli z vstopom v slovenske partizane. Vesel sem jih bil in sem si mislil: Tule so se čisto po pravici jezili na one, ki še vedno garajo za Švabe, kot da gre vse to v naš profit. Menda vendar ne bodo do konca naše tovarne delale za Hitlerja?

Drzne akcije naših minercev

Dne 2. aprila se je drzen partizan, minerec iz 3. bataljona Gorenjskega odreda, vtihotopil v jeseniško parno centralo. V kanglici pa je to pot namesto kosila nosil s seboj — ekrazit. Montiral je eksploziv, ga založil z opeko in se odstranil neovirano, kakor se je prikradel.

Eksplozija je uničila parni kotel in vodne naprave. Voda je vdrla v električno skladišče, pokvarjene so bile električne naprave in so morali biti začasno ustavljeni nekateri obrati.

Akcija je zelo lepo uspela in napravila okupatorjem velikansko škodo ter povzročila zastoj in dezorganizacijo v tovarniškem delu.

10. aprila je patrola 2. minerske čete Gorenjskega odreda porušila kolodvorsko poslopje v Otočah in zaplenila dva telefonska aparata ter mnogo drugega materiala. Takoj po tej sabotažni akciji je prispel oklopni vlak, ki je pripeljal precejšnje število policije. Ta je odprla ogenj v smeri, kamor se je umaknila naša patrola in jo na kratko razdaljo zasledovala. Takoj za tem je prišlo iz Radovljice, Podnarta in Kamne Gorice več avtobusov policije, ki je napadla prvo skupino Nemcev, misleč, da so partizani. Vnela se je borba, ki je trajala skoraj dve uri z vso ostrino in v kateri so se na obeh straneh obmetavali celo z minometalci. Šele ko so pričeli jurišati eni na druge, se je policija med seboj prepoznala.

13. aprila je Gorenjski odred izvedel mobilizacijo v Šenčurju, pred nosom 132 mož broječe posadke. Naši minerci so se izkazali, ko je šest avtobusov policije poskušalo intervenirati. Zaminirali so cesto. Najprej je prvi avtobus zletel v zrak. Ostali so poskušali nadaljevati pot, nakar je še drugi avtobus naletel na mino in bil uničen. Izgube sovražnika so bile zelo hude in so ga popolnoma demoralizirale, tako da se je z ostalim številom vrnil nazaj. Ves ta čas je trajala s postojanko v Šenčurju huda borba, v kateri so se naši borci odlično izkazali. Mobilizacija je bila v redu in popolnoma izvršena.

8. aprila je patrola 3. bataljona GO minirala kretnice na postaji Žirovnica v neposredni bližini okupatorjeve postojanke. To akcijo so izvršili štirje minerji. Kljub temu, da so orožniki iz postojanke spraševali omenjene tovariše, kaj delajo na postaji, so minerci svoje delo hladnokrvno nadaljevali in dovršili. Kretniški blok je popolnoma uničen.

Akcija jeseniških mladincev

Dne 23. t. m. so ob deseti uri zvečer, po končani kino predstavi trije mladinci vdrli v kino dvorano na Jesenicah in razbili zvočnik, razrezali platno ter poškodovali druge naprave, da niso več uporabne. S to akcijo je tudi jeseniška mladina pokazala svojo revolucionarnost in dokazala, da ne zaostaja za svojimi starejšimi tovariši v borbenosti in spretnosti v akcijah, ki škodujejo okupatorju.

Udarec nemški industriji

Turško zunanje ministrstvo je objavilo vest, da bo z 21. aprilom Turčija ustavila ves izvoz kromove rude v Nemčijo. Znano je, da je angleška vlada pred kratkim vložila pri turški vladi noto, da ustavi dobavo kroma Hitlerjevi Nemčiji, kar je sedaj Turčija izvršila. S tem bo nemška kovinska industrija nedvomno močno oslABLJENA, kajti Nemčija je poleg Turčije izgubila tudi vse kromove rudnike v Rusiji.

Tudi Španija ne dovoljuje več izvoza volframa v Nemčijo. Brez materiala pa ni vojne!

Uspeh partizanske drznosti

Dne 22. aprila so prostovoljci XXXI. divizije izvedli drzno akcijo na sovražno skladišče bencina v Postojnski jami. Zažgali so 14 vlakov bencina.

Herojska smrt tovariša Tomaža

Tovariš Tomaž-Jože Pfajfar, komandant I. bataljona Gorenjskega odreda, je padel 14. aprila v borbi z nemško policijo pred svojim bataljonom, kateremu je bil ne samo najboljši komandant, ampak tudi vzor partizana, zavednega, borbenega Slovenca in požrtvovalnega borca. Do zadnjega diha je živel za našo veliko borbo in še njegove zadnje besede so bile posvečene boju ter skrbi za njegov bataljon. Vsi, ki so z njim hodili na uspele akcije in ki so ga poznali kot človeka, delavca in borca, so visoko cenili njegove sposobnosti in človeške odlike. Tisti, ki so ga poznali tudi kot komunista, pa so našli v njem pravega, vzornega sinu tiste Partije, ki ga je vzgojila v novega človeka, zavednega delavca in požrtvovalnega borca za osvoboditev slovenske domovine.

Dne 14. aprila 1944 je tovariš Tomaž napadel pod vasjo Trboje motocikel s prikolico in avtobus nemške policije. Čeprav je bil avtobus ves prerešetan od naših krogel, tako da je puščal za seboj cele mlake krvi, se je razvila borba z vozači prikolice in policisti, ki so streljali iz zvonika v Trbojah. Tovariš Tomaž, ki je jurišal na čelu bataljona, je zašel v križni ogenj. Ko ga je zadel sovražni strel v glavo, je zaklical še zadnja povelja in na mestu izdihnil. Bataljon je sam dovršil akcijo, pokazal sijajno moralo in uničil preko 50 Hitlerjevih razbojnikov. V spomin na svojega junaškega komandanta bo odslej I. bataljon Gorenjskega odreda nosil njegovo ime.

Večna slava tovarišu Tomažu!

Zmage se proslavljajo s povečanim delom

Po vsej neizmerni sovjetski zemlji, od Leningrada do Vladivostoka, od Ledenega oceana do Pamirja, so se vršili veliki shodi na čast sijajnim zmagam Rdeče armade, ki je vdrla v Romunijo in preko Karpatov.

V tovarni »Leninova kovačnica« je govoril delavec Larion Grišin: »Nemškimi osvajalci grme sovjetski topovi v Romuniji kot mrtvaški zvonovi. Naša dolžnost je, da še bolj povečamo pomoč fronti. Naši delavci se obvezujejo, da bodo vsak dan izvršili delovni načrt za 200 %.«

Slične obveznosti so sprejeli delavci na tisoč in tisoč shodih v vseh mestih sovjetske dežele in jih pričeli takoj naslednji dan tudi izvajati. Sovjetski ljudje izvrše toliko izdelkov, da presegajo državna naročila. Po dva in trikrat več izdelajo vseh vrst vojnih sredstev delavci v stotinah industrijskih središč v naši deželi.

Na Uralu se vrši sedaj po vseh podjetjih desetdnevna kampanja za fronto pod geslom: »Vsak delavec dela za dva in napravi najmanj po dve normi.«

Vasi ne zaostajajo za mesti. Kolhozniki kozaškega Dona so se izrazili, da bodo v čast Rdeči vojski zgledno izvršili spomladansko setev.

Neki kolhoznik je dejal: »Naši donski konji bodo kmalu pili vodo iz Donave. Pomagajmo naši Rdeči vojski, da pojde naprej in naprej!«

Vojska maršala Tita je zavezniška sila

Iz govora angleškega novinarja Harisona v londonskem radiu:

»Ogromne sile se zbirajo za končni napad na sovražnika. V tem zgodovinskem trenutku postaja vedno bolj jasno, da obstoja samo ena fronta in samo ena zavezniška vojska: velika sovjetska Rdeča armada, anglo-ameriško letalstvo, hrabri vojaki NOV in POJ, partizani v Grčiji, Češki in Poljski. Vsi oni se bore za isto stvar in proti istemu sovražniku.

Neki moj prijatelj, ki se je vrnil iz Italije, mi je pripovedoval, s kakšnim užitkom je opazoval harmonično delo britanskih in jugoslovanskih sil. Britanski vojaki pozdravljajo jugoslovanske oficirje ravno tako kot britanske, priznavajoč s tem, da obstoja popolna enotnost med NOVJ in drugimi zavezniškimi silami.«

Nadalje pripoveduje g. Harison:

»Neki Madžar je v radiu pozval vse svoje rojake, ki so v nemški vojski, naj pristopijo na stran Rdeče armade ali Titove NOVJ. Popolnoma je vseeno, kam bo kdo pristopil, kajti Rusi in jugoslovanski narodi vodijo borbo proti skupnemu sovražniku v skupni borbi, v kateri je NOVJ upoštevana zavezniška sila!«

Naše demokratične volitve

Po vsem osvobojenem ozemlju se vrši živahna volilna kampanja. Volilni odlok Predsedstva SNOS, ki določa tajne in v resnici demokratične volitve, je naletel povsod na topel sprejem. Ljudstvo se zaveda,

da si je priborilo pravice do prave ljudske oblasti in da si s temi volitvami polaga temelje nove ureditve. Zato dosežajo volitve in volilna kampanja povsod veličasten uspeh. Slovenski narod se z njimi odloča za politiko OF, izraža zaupanje Predsedstvu Slovenskega Narodnega Osvobodilnega Sveta ter v Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije (NKOJ) — novo jugoslovansko vlado.

Kjer koli so se do sedaj volitve izvršile, povsod kažejo izreden odziv. Ljudje v številnih krajih se jim odzivajo stoodstotno in le redki so kraji, ki so se volitev udeležili pod 80 %.

Razlika v volilnem postopku med sedanjimi tajnimi, demokratičnimi volitvami in nekdanjimi glasovanji v protiljudski Jugoslaviji je tako ogromna, kakor med staro protiljudsko čaršijsko in novo demokratično, narodno oblastjo.

Nekoč so bile volitve javne, da so lahko mogotci izvajali svoj pritisk na odvisne volivce. Naše so tajne, da lahko vsakdo voli po svoji vesti. Voliti niso smele žene, da so se režimi iznebili polovice volivcev. Danes volijo tudi one, ker prav tako kot moški nosijo državljska bremena. Mladina do 21 let ni imela volilne pravice zato, ker je bila vedno poznana po svoji revolucionarnosti in mladostni sili. Zdaj volijo vsi državljani in državljanke nad 18. letom starosti. Voljeni niso mogli biti ljudje, mlajši od 30 let, kakor sploh mlad človek ni mogel nikjer na odgovorno mesto. Voliti ni smela vojska, da je služila kot navaden »nepolitični aparat« vladajočim reakcionarnim klikam v resnici kot aparat nasilja. Kandidirati je smela samo stranka, torej vladajoči režim, ki je dobivala mandate po posebnem ključu. Danes sme kandidirati vsakdo in je izvoljen, če dobi preprosto večino glasov. Temeljna razlika med nekdanjimi lažnimi narodnimi predstavniki in današnjimi ljudskimi zastopniki pa je ta, da slednje danes ljudstvo lahko pokliče na odgovor in odpokliče, dočim so stari sleparski demagogi po uspelem volilnem golažu lahko delali kar so hoteli, so imeli popolnoma proste roke.

Še vse polno je bistvenih razlik med volitvami nekdanj in sedaj, ko se ustvarjajo novi organi ljudske, demokratične oblasti. Vsakomur je jasno, da so šele naše volitve res take, da lahko v njih narod prosto izraža svojo svobodno voljo. To nam je dokaz, da je oblast, ki jo gradimo, v resnici boljša, zares ljudska in zares demokratična.

Štucin Jaka

Bežite od okupatorjevih in švabobranskih postojank ter vojaških objektov

Iz Vrhovnega štaba NOV in POJ je bilo izdano za javnost sledeče obvestilo:

V zadnjem času Nemci mnogokrat bombardirajo razna mesta v vseh pokrajinah Jugoslavije. Toda počenši z današnjim dnem bodo vedno močnejši tudi letalski napadi našega zavezniškega letalstva. Zato opozarjamo prebivalce mest in krajev, kjer imajo Nemci, ustaši in četniki svoje postojanke, da takoj zapuste imenovane kraje. Delavci morajo takoj zapustiti vsa podjetja in tovarne in zlasti železniške proge.

Prva konferenca Delavske enotnosti na Gorenjskem

Po prvem posvetovanju političnih delavcev Osvobodilne fronte na Gorenjskem se je 14. maja t. l. vršila na gorenjskih tleh konferenca Delavske enotnosti.

Bila je to prva konferenca delavcev-aktivistov Osvobodilne fronte, ki se je je udeležilo 86 predstavnikov delavstva iz vse Gorenjske. Ta konferenca je dokazala, kako važno vlogo igra gorenjsko delavstvo v slovenski narodnoosvobodilni borbi in kako velik procent aktivistov OF izhaja iz delavskih vrst.

Od prvega dne, ko je naša domovina, razkosana in poteptana, ostala prepuščena sama sebi na življenje in smrt, so se ravno iz vrst slovenskega delavstva, na pobudo Komunistične partije dvignile prve udarne, žuljave pesti v obrambo svojega naroda. Od tistega trenutka, pa vse do danes, ko je naša borba pod vodstvom velikega delavskega tovariša, maršala Tita, zmagoslavno ponesla naše ime po vsem svetu, je tvorila delavska enotnost v tesni povezanosti z množicami kmetov in delovnih izobražencev čvrsto hrbtnico narodnoosvobodilnemu pokretu. V tej borbi so se poleg starih, doslednih borcev za pravice delovnih množic, članov KP, uveljavili tudi člani strokovnih organizacij, krščanski socialisti in Sokoli, vsi združeni v okviru Osvobodilne fronte in v borbi proti fašističnim okupatorjem ter domačim gestapovskim izdajalcem. To borbeno enotnost gorenjskega delavstva je manifestirala najbolj nedvomno prva konferenca Delavske enotnosti, tako po široki udeležbi, kakor z izvolitvijo svojega Pokrajinskega odbora.

Konferenca Delavske enotnosti je nadalje pokazala, da je gorenjsko delavstvo dalo osvobodilni borbi ne samo prve in najudarnejše borce, ampak tudi mnogo vodilnega in političnega kadra ter da je bilo v polni meri zastopano pri graditvi nove demokratične oblasti in njenih vrhovnih organov. Tako je konferenca znova potrdila upravičeno pričakovanje slovenskega delavstva, da bo z narodno osvoboditvijo prišlo tudi do svojih osnovnih, demokratičnih državljskih in življenjskih pravic.

Predstavniki gorenjskega delavstva so na svoji prvi konferenci ugotovili, da je tudi na Gorenjskem delavstvo v borbi proti okupatorjem častno izvršilo svojo domovinsko dolžnost in da je dejansko odigralo v tem boju vodilno vlogo, zlasti še, ker je KP kot voditeljica delavskega razreda in kot edina narodna Partija prva dvignila prapor borbe za osvoboditev domovine. Toda kljub temu mora gorenjsko delavstvo storiti še več. Mobilizirati mora vse svoje ljudske sile v Narodnoosvobodilno vojsko in ustaviti vse delo za Hitlerja. Poiskati mora v svoji sredi med francoskim in drugimi nenemškim delavstvom tovariše, ki jih prav tako tepe fašizem, in jih povesti za seboj v borbo proti hitlerizmu, sovražniku

vseh zatiranih evropskih narodov in delovnih množic. Neizprosno pa mora delavstvo izločiti iz svoje srede in razkrinkati ogabne gestapovske plačance, belo in plavogardistične zločince, ki z odkritim ali prikritim sodelovanjem z okupatorji ne izdajajo samo interese slovenskega naroda, ampak tudi interese in borbo delovnega ljudstva.

Prva konferenca Delavske enotnosti je odločno manifestirala borbena pripravljenost in udarnost. Pokazala je, da je gorenjsko delavstvo vložilo vse svoje sile v borbo za osvoboditev slovenskega naroda pod vodstvom Osvobodilne fronte in postalo nosilec narodnega odpora na Gorenjskem. Dokazala je, da se gorenjsko delavstvo v polni meri zaveda svojih nalog, ki mu jih nalaga težka borba, da si je prav tako v svesti, kaj vse si je v teh treh letih borbe priborilo z zmagami naše NOV in z nastankom nove demokratične in ljudske, narodne oblasti ter nove federativne Jugoslavije.

Predstavniki gorenjskega delavstva so zborovali

Po treh letih težke borbe — prva konferenca!

Ko so se že na potovanju političnih delavcev Osvobodilne fronte srečali stari delavski tovariši, so delavci iz predvojnih delavskih gibanj in strokovnih organizacij, borci iz dobe terorja beograjske gospode in čaršijskih diktatur, znanci iz zaporov, internacij in koncentracijskih taborišč — je imel vsakdo izmed njih za seboj dolgo triletno pot skozi vihar in krvave vojne.

In prvo vprašanje, ki so si ga zastavili ob takem srečanju, je bilo skoraj vedno isto:

»Kje si bil in kaj si delal, odkar je propadla Jugoslavija?«

Dokaj različni so bili odgovori.

Eni v partizanih od junija, julija 1941, drugi po nič manj trdi poti skozi zapore, internacijo, tretji kot politični delavci, tako so prišli v narodnoosvobodilno borbo. Na vsak način: izpolnili so svojo dolžnost. Trpljenje, žrtve in veliki cilji — vse to je med njimi ustvarilo globoko, tesno povezanost in naprednost borbenega sodelovanja. »Kje so sedaj tisti...« so se spraševali in ocenjevali nekdanje delavske tovariše. Za vse so imeli le eno samo merilo: Kdor je v tej borbi vzdržal in doprinesel svoj delež — pozdravljen, kdor je izdal svoj narod, svoje delavske tovariše in se spečal z okupatorjem — izdajalec! Tako so ugotavljali, kaj počne ta, kaj oni, kako se zadržijo nekdanji delavski voditelji in kaj počno tovarne.

Ko so se potem zbrali na svojo delavsko konferenco, so tvorili veliko večino med ostalimi političnimi delavci OF. 86 predstavnikov iz vseh okrožij in delavskih centrov Gorenjske je v resnici tudi po številu dokazovalo, da delavstvo doprinaša levji delež v narodnoosvobodilni borbi.

Konferenco je vodil tovariš Andrej Stegnar-Silvo, delavec, star borec za pravice delavstva. V strokovnih organizacijah je deloval že leta 1924, sedaj pa je sekretar Okrožnega odbora OF Kamnik. V uvodnem nagovoru je orisal v kratkih besedah pomen in važnost konference DE in enotnosti

delavskega razreda v borbi proti fašizmu. Naglasil je, da je delavska enotnost edino borbeno vodstvo vsega delavstva v okviru Osvobodilne fronte, ki je pokrenila borbo slovenskega naroda za odrešenje in boljšo bodočnost. Nato je dal besedo tovarišu Antonu Peternelju-Igorju, delavcu, članu ObK KPS za Gorenjsko.

Delavstvo v narodnoosvobodilni borbi

Tovariš Igor je v svojem referatu najprej prikazal življenje in trpljenje delovnega ljudstva v bivši Jugoslaviji. Že takrat je delavstvo poznalo grozečo nevarnost fašizma, pred katerim je videlo edino rešitev v združitvi vseh sil. Na pobudo Komunistične partije so nastajala protifašistična gibanja, katerim je delavsko ljudstvo tvorilo močno hrbtenico. Tako je nastalo najprej delavsko-kmečko gibanje, nato pa akcijska Delavska enotnost, ki je omogočila vrsto uspešnih štrajkov. Kljub temu ni prišlo do organizacije prave Delavske enotnosti, zlasti ker so to preprečili s svojim provokatorskim delom nekateri izdajalski vodje posameznih strokovnih organizacij, ki so se pozneje pod okupacijo javno razkrinkali kot petokolonaško orodje sovražnikov slovenskega naroda in še posebej delovnega ljudstva (Arh v Trbovljah, Krč v Kranju itd.).

Ko je nevarnost napada s strani fašističnih imperialistov postala vse bolj in bolj grozeča, je spet Komunistična partija dala pobudo za narodno obrambno gibanje, ki je po vsej Sloveniji organiziralo vrsto narodnoobrambnih taborov in uspešnih stavk, zlasti tudi protidraginjske akcije, ki so dobile že političen značaj, spričo izdajalske vloge takratnih vladajočih krogov. KP je že takrat prikazala narodom Jugoslavije, da je za ohranitev in bodočnost Jugoslavije potrebno dati njenim narodom enakopravnost in se nasloniti politično ter vojaško na Sovjetsko zvezo. KP je dala pobudo za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze, ki je našlo širok odziv zlasti med množicami delavstva, kmetov in delovnih izobražencev.

Toda takratni gospodarji skorumpirane Jugoslavije zavezništva s Sovjetsko zvezo niso vzeli zares, ker so se zbal za svoje položaje in osebne koristi ter rajši prepustili svoje narode nasilju in pohlepu sovražnika.

Po nenadnem zlomu stare Jugoslavije je samo 14 dni po razpadu, 27. aprila 1941, nastala OF slovenskega naroda iz tistih zdravih, naprednih sil, ki so že v Društvu prijateljev Sovjetske zveze sodelovale na temelju akcijskega programa za demokratično ureditev Jugoslavije, za borbo proti tujim osvajalcem in naslonitev na Sovjetsko zvezo. Tako so prevzele vodstvo slovenskega naroda nove družbene sile, katerim je dala podlago in ogrodje enotnost delavskega razreda Slovenije, ki se je zavedal resničnosti Cankarjevega izreka: »Na tvojih plečih, na plečih delavca proletarca, sloni bodočnost tvojega naroda — naroda proletarca.«

Prvi slovenski partizani, torej ravno naši gorenjski junaki, ki so stopili v borbo pod najtežjimi okoliščinami, so bili v večini prav iz vrst proletarcev, tistih prekaljenih borcev, ki so se že v Jugoslaviji borili proti sovražnikom delovnega ljudstva za svoje narodne in ljudske pravice.

Prav zato, ker so delavske sile postale jedro osvobodilnega gibanja slovenskega naroda, so se fašistični zatiralci vrgli z vso silo predvsem proti delavstvu, da ga izolirajo in razorožijo.

Pod težo tega terorja je mnogo gorenjskega delavstva klonilo. Ostalo je v službi Hitlerjevega vojnega stroja in garalo v senci gestapovskih agentov za največjega sovražnika svojega naroda in vsega delovnega ljudstva.

Danes, ko so s sijajnimi zmagami slavne Rdeče armade in naše NOV ter s sodelovanjem zavezniških sil ustvarjeni vsi pogoji za strmoglavljenje fašizma, mora tudi gorenjsko delavstvo izvršiti svojo dolžnost: uničiti okupatorski vojni stroj, zapustiti delo in se pridružiti slovenski narodno-osvobodilni vojski. Delavska enotnost mora povesti vse zavedno delavstvo v odločilni, osvobodilni boj!

Kdor koli slabi to borbena enotnost slovenskega delavstva, je sovražnik svojega naroda in delovnega ljudstva. To nam potrjuje primer plačanih gestapovskih agentov in domačih reakcionarnih sovražnikov — belo in plavogardističnih voditeljev, ki so nam vsi že iz prejšnje Jugoslavije v spominu kot izkoriščevalci in sovražniki delovnega ljudstva, na čelu z izdajalsko begunsko vlado in kraljem. Zato je dolžnost našega delavstva, neizprosno uničevati in razkrinkovati te domače sovražnike, pa naj se pojavljajo kot odkriti gestapovski agenti, ali prikriti izdajalci pod krinko »četnikov« ali tako imenovane »redne jugoslovanske vojske« ali gestapovske »črne roke«.

Tovariš Igor je nato prikazal potrebo po vključevanju v Delavsko enotnost in naloge te delavske organizacije v okviru Osvobodilne fronte.

Končno je orisal še uspehe, ki jih je doseglo delavstvo v narodno-osvobodilni borbi, z besedami:

»Tovariši in tovarišice!

Hotel bi vas opozoriti še na eno stvar, namreč na dejstvo, da pripada delavstvu tudi v vodstvu naše vojske in najvišjih organov naše oblasti AVNOJ in NKOJ ter SNOS vodilna vloga. V naši proslavljeni vojski so med najboljšimi borci komandanti in politkomisarji ravno borci iz delavskih vrst. Vsem na čelu pa stoji slavni vojskovodja in vrhovni komandant — naš delavski tovariš maršal Tito.

Iz uspehov naše vojske ter iz skupne borbe jugoslovanskih narodov je vstala Jugoslavija, za katero so položili temelje sklepi II. zasedanja AVNOJ. Federativna ureditev bodoče Jugoslavije in njen demokratični značaj, to je uresničevanje davnih želj in zahtev slovenskih in jugoslovanskih delavskih množic. Izdajalska begunska vlada s kraljem Petrom na čelu, ki je že v Jugoslaviji zapravila zaupanje delovnega ljudstva, pa je razkrinkana kot podla izdajalska klika, ki se je zvezala z okupatorjem proti svojemu lastnemu narodu in je za vselej izgubila možnost povratka v domovino.

Prvo zasedanje SNOS, slovenskega parlamenta — je postavilo temelje slovenski državnosti v okviru federativne Jugoslavije. Oblikovalo je organe narodne oblasti in sprejelo vrsto odlokov, ki zagotavljajo, da bo nova oblast v resnici ljudska in demokratična. Zasedanja SNOS kakor II. zasedanja AVNOJ se je udeležilo tudi mnogo predstavnikov iz delav-

skih vrst, ki so si v teku borbe za osvoboditev priborili zaupanje širokih množic in vsega slovenskega naroda in ki jih zastopajo kot člani AVNOJ in SNOS.

In ni slučaj, da je prav naš veliki delavski tovariš Tito prvi predsednik začasne, resnično demokratične vlade NKOJ, kateremu danes vsi veliki zavezniki in tudi sovražniki priznavajo veliko vlogo kot voditelju borbe vseh zatiranih narodov.

Tako vidimo, da je slovensko delavstvo v težki borbi za osvoboditev, kateri je posvetilo svoje najboljše sile, v resnici odigralo vodilno vlogo. Zato je tej borbi dalo poleg pečata svoje udarnosti in neupogljivosti tudi pečat pravega ljudskega značaja. Zato nosi tak pečat tudi nova slovenska oblast OF, ki se je razvila iz borbenega vodstva slovenskega naroda in v kateri vidi slovenski delavec tudi zagotovilo izpolnitve svojih najosnovnejših, narodnostnih, demokratičnih in človeških pravic.

Nedvomno stojimo pred velikimi dogodki, ki bodo za vselej obračunali s fašizmom in njegovimi hlapci. Slovensko delavstvo, združeno v Delavski enotnosti, bo šlo v okviru OF slovenskega naroda v borbo z zavestjo, da izvršuje svoje veliko poslanstvo, in bo razvilo vse svoje borbene sile. Tako bo doprineslo svoj veliki delež k zmagi vseh svobodoljubnih sil, med katerimi prednjači slavna delavsko-kmečka Rdeča armada, ki nosi največ zaslug za odrešitev vsega človeštva pred barbarškim fašizmom.«

Končno je tovariš Igor še pozval prisotne, naj iz svoje srede izvolijo Pokrajinski odbor Delavske enotnosti za Gorenjsko iz vrst pravih predstavnikov gorenjskega delavstva, ki so v teku težke borbe že dokazali, da so res pravi predstavniki in voditelji delavstva v borbi za osvoboditev in novo lepšo bodočnost v osvobojeni demokratični domovini.

Tovariš Igor je zaključil svoj referat z vzklikom:

»Naj živi delavska enotnost!

Naj živi naš delavski tovariš maršal Tito, vrhovni komandant NOVJ in predsednik NKOJ!« — kar so navzoči sprejeli z burnim ploskanjem in odobravanjem.

*Živelo borbena edinstvo vseh poštenih Slovencev v Osvobodilni borbi!
Živela triletna borba slovenskega naroda proti okupatorjem in domačim izdajalcem!*

Izvolitev Pokrajinskega odbora Delavske enotnosti za Gorenjsko

Po referatu tov. Antona Peternelja-Igorja so se vršile volitve Pokrajinskega odbora Delavske enotnosti. Po predlogih tovarišev delavcev iz posameznih okrožij je bil končno izvoljen naslednji delavski odbor:

Sekretar: tov. Stegnar Andrej, ki je bil strokovno organiziran od leta 1924, je znan kot star borec za pravice delavskega razreda. Po begu iz internacije je sekretar Okrožnega odbora OF Kamnik.

Člani: Tov. Peternelj Anton-Igor, član ObK KPS; tov. Borc Mavricij-Šimen, delavec, krščanski socialist, organiziran v strokovni organizaciji od leta 1932, v naši borbi sodeluje od vsega začetka in je bil predlagan v PO OF; Peternel Minka-Marta, delavka, sekretarka PO SPŽZ za Gorenjsko; Vehovec Jaka-Primož, član OO OF Kranj, deloval je od svetovne vojne dalje v socialdemokratskih, kulturnih in prosvetnih organizacijah; Jelenc Aleš-Aleš, jeseniški delavec, član OO OF Jesenice; Kersnik Stane-Jelovčan, kovinar z Jesenic, partizan od junija 1941; Stojan, v pokrajinski tehniki; deloval je pred vojno v Ljubljani v delavskih organizacijah; Škofic Ciril-Sandi, krščanski socialist, sodeloval v strokovni organizaciji od leta 1932 dalje; Mede Roza-Rezika, delavka, partizanka od 1941. leta, sekretarka OO SPŽZ Škofja Loka; Nartnik Tone-Črnivec, v strokovni organizaciji je deloval kot stavbinec od leta 1927, v partizanih je od leta 1941, danes član OO OF Škofja Loka; Jelenc Anton-Boštjan, delavec, član Okr. odbora Selca.

Pokrajinski odbor Delavske enotnosti za Gorenjsko je sestavljen iz pravih delavcev-proletarcev, katerih doseganje zasluge v borbi za narod in pravice delovnega ljudstva so že same po sebi najboljše poročstvo, da bo tudi v bodoče vse njihovo delo v resnici nesebično, požrtvovalno in borbeno šlo v korist osvoboditve domovine in boljše bodočnosti slovenskega delavstva.

Pozdravi, poslani s konference DE

Glavnemu odboru Delavske enotnosti! S prve konference aktivistov DE na Gorenjskem vam v imenu vsega gorenjskega delavstva pošiljamo borbene pozdrave!

Zavedamo se velikega poslanstva, ki ga ima v današnji narodno-osvobodilni borbi delavstvo. Napregli bomo vse sile, da bo mesto vsega delavstva v naši NOV in s tem tudi onemogočili izkoriščanje naših delovnih sil nemškimi imperialističnim osvajalcem.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Gorenjska, 14. maja 1944.

Maršalu Jugoslavije, vrhovnemu komandantu NOV in POJ, predsedniku NKOJ, tovarišu Titu! Aktivisti DE, zbrani na svoji prvi konferenci, Ti v imenu vsega gorenjskega delavstva pošiljamo goreče borbene pozdrave. Ponosni smo na to, da si kot delavec iz naših delavskih vrst zrastel v vojaškega in političnega vodjo jugoslovanskih narodov, kateri bodo pod Tvojim vodstvom dosegli vse narodne in socialne pravice.

Zavezujemo se, da bomo napregli vse sile in častno izpolnili poslanstvo, ki ga ima v današnji narodnoosvobodilni borbi delavski razred.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Gorenjska, 14. maja 1944.

Centralnemu komiteju Komunistične partije Slovenije! Aktivisti DE, zbrani na svoji prvi konferenci, vam pošiljamo kot vodstvu Komunistične partije, ki je avantgarda delavskega razreda, plamteče borbene pozdrave. Zavedamo se, da je bila Komunistična partija tista, ki je organizirala narodnoosvobodilno borbo in s tem povedla proletarijat na tiste bojne pozicije, ki mu pripadajo.

Zavezujemo se, da bomo napregli vse sile za zmago naše pravične stvari.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Gorenjska, 14. maja 1944.

Potem, ko so bili s konference odposlani pozdravi Glavnemu odboru Delavske enotnosti, maršalu Titu in Centralnemu komiteju KPS, je bila enodušno sprejeta naslednja resolucija:

Resolucija,

sprejeta na prvi konferenci aktivistov Delavske enotnosti 14. maja 1944.

Delavci-aktivisti Delavske enotnosti in partizani, zbrani na svoji prvi pokrajinski konferenci na Gorenjskem, ugotavljamo, da je slovensko in tudi gorenjsko delavstvo častno izpolnilo svojo nalogo v veliki domovinski vojni slovenskega naroda, ko je prvo stopilo na branik narodne in človeške svobode ter slovenskega osvobodilnega gibanja, in je središče, okoli katerega se je zbralo v trdni enotnosti vse slovensko ljudstvo.

Zavezujemo se, da bomo podeseterili naše borbene napore v plemeniti tekmi za krepitev slovenskega osvobodilnega boja tako v vojski kot na terenu, utrdili bratsko enotnost delavskega razreda v Delavski enotnosti ter zvezo delavskega razreda s kmeti in drugimi sloji naroda in z vsemi svojimi silami pomagali graditi in krepiti slovensko narodno oblast.

Moramo pa ugotoviti, da mnogo naših tovarišev v gorenjskih tovarnah še vedno stoji ob strani naše borbe, celo še več, da s svojim delom v tovarnah podpirajo okupatorja in mu podaljšujejo njegovo življenje. Vse te tovariše pozivamo, da se nemudoma odzovejo klicu domovine in stopijo v vrste naše zmagovite in slavne Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, ki se pod vodstvom našega velikega delavskega tovariša maršala Tita bori na strani velikih zaveznikov, zmagovite delavsko-kmečke Rdeče armade in vojske Anglije in Amerike ter zadaja smrtne udarce okupatorski zveri.

Kdor pa za orožje ni sposoben, je dolžan, da z vztrajno in sistematično sabotažo uničuje okupatorjev vojni stroj in tako doprinese svoj delež za našo veliko stvar.

Vse tiste delavce, ki so iz kakršnih koli razlogov vstopili v Rupnikovo vojsko in ki si še niso omadeževali rok z bratsko krvjo, poslednjič opominjamo, da takoj prestopijo v vrste NOVJ ter se tako operejo sramotnega pečata prodanih gestapovskih plačancev in uidejo neizprosni kazni, ki čaka vse izdajalce slovenskega naroda.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Za konferenco: Pokrajinski odbor Delavske enotnosti za Gorenjsko

Dnevno povelje **poveljnika Rdeče armade, maršala Sovjetske zveze Stalina** **za 1. maj**

Tovariši, rdečearmejci in rdeči mornarji, podčastniki in častniki, generali, partizani in partizanke, delovno ljudstvo Sovjetske zveze!

Bratje in sestre, ki ste začasno padli pod jarem nemških zatiralcev in ste nasilno odvedeni na fašistično prisilno delo v Nemčiji!

V imenu sovjetske vlade in naše boljševiške stranke vas pozdravljam in vam čestitam k prvemu maju. Narodi naše dežele proslavljajo 1. maj z izrednimi uspehi Rdeče armade. Odkar so bile zlomljene nemške divizije pod Stalingradom. Rdeča armada skoraj neprestano napreduje. V tem času je Rdeča armada prešla med boji pot od Volge do Sereta, od predgorja Kavkaza do Karpatov, izganjajoč sovražno svojat in čistoč Sovjetsko zvezo. V zimski kampanji leta 1943/44 je Rdeča armada zmagala v zgodovinskih bitkah za Dnjeper in Ukrajino na desnem bregu Dnjepra, razbila močne nemške obrambne črte pod Leningradom in na Krimu, z večšimi in hitrimi operacijami je razbila nemško obrambo na rekah Južni Bug, Dnjestr, Prutu in Seretu. Domala vsa Ukrajina, Moldavska, Krim, leningradska in kalininska pokrajina in veliki del Bele Rusije so očiščeni od nemških osvajačev. Vrnjeni so domovini metalurgija juga, ruda Krivorožja, Kerča in Nikopola ter rodovitne dežele med Dnjeprom in Prutom. Desetine milijonov sovjetskih ljudi je osvobojenih iz fašističnega suženjstva. Izvršujoč veliko delo osvobojenja rodne grude od fašističnih osvajačev, je Rdeča armada prispela na našo državno mejo, v Romunijo in Češkoslovaško in nadaljuje z razbijanjem sovražnikovih čet na ozemlju Romunije. Uspehe Rdeče armade je omogočila pravilna strategija in taktika sovjetskega poveljstva, visoki moralni duh in ofenzivni polet naših borcev in poveljnikov, dobra oskrba naših čet s prvovrstno sovjetsko vojaško tehniko, bojevna večšina in izvežbanost naših topničarjev, metalcev min, tankistov, letalcev, čet za vezo, pionirjev, pešcev, konjenikov in izvidnikov. K tem uspehom so v veliki meri prispevali naši zavezniki, Združene države Amerike in Velika Britanija, s tem, da vzdržujejo fronto v Italiji proti Nemcem in odtegujejo od nas priličen del nemških čet, da nas oskrbujejo z zelo dragocenimi strateškimi surovinami in orožjem, da sistematsko bombardirajo vojne objekte v Nemčiji in s tem slabe sovražnikovo vojaško silo.

Toda ti uspehi Rdeče armade bi bili lahko samo kratkotrajni in bi padli na nič v prvem resnejšem protiudarcu sovražnika, če ne bi ves naš narod, vsa naša dežela podpirala v zaledju Rdeče armade. V bojih za domovino je Rdeča armada pokazala brezprimerno junaštvo. Toda sovjetsko ljudstvo ni ostalo dolžno Rdeči armadi. Pod težkimi pogoji vojne je ljudstvo doseglo velike uspehe v masovni proizvodnji orožja in streliva, oblek in živežnih potrebščin ter v tem, da je pravočasno pripeljalo vse to na fronto Rdeči armadi. V preteklem letu je pomembno narasla moč sovjetske industrije. V pogon so bile spuščene nove tovarne, rudniki, desetine električnih central, železniških linij in mostov. Novi

milijoni sovjetskih ljudi so stopili za stroje ter se naučili na kompliciranih strojih novih strok ter so postali mojstri svojega dela. Častno so prestali preizkušnjo vojne naši kolhozi in sovhozi. Pod težkimi pogoji vojnega časa dela sovjetsko kmečko ljudstvo neutrudno na njivah, oskrbujoč hrano za našo vojsko in dobavlja surovine naši industriji. Tudi naša inteligenca je obogatila sovjetsko znanost, tehniko, kulturo in umetnost z novimi sijajnimi uspehi in izumi. Neprecenljive zasluge pri obrambi domovine imajo sovjetske žene, ki požrtvovalno delajo v interesu fronte in možato prenašajo vse težkoče vojnega časa ter navdihujejo hkrati k vojnim podvigom borca Rdeče armade, osvoboditelje naše domovine. Domovinska vojna je pokazala, da je sovjetsko ljudstvo sposobno ustvarjati čudeže in prestati najtežje preizkušnje. Delavci, kolhozniki in sovjetsko izobraženstvo, vse sovjetsko ljudstvo je prežeto z odločnostjo, pospešiti zlom sovražnika, popolnoma obnoviti gospodarstvo, ki so ga razrušili fašisti, ter pojačati in še bolj obogatiti našo deželo.

Pod udarci Rdeče armade poka in razpada blok fašističnih držav. Med romunskimi, madžarskimi, finskimi in bolgarskimi hitlerjevskimi zavezniki vladata strah in zmeda. Sedaj ti hitlerjevski lakaji, dežele, ki so jih Nemci okupirali in ki jih še okupirajo, morajo danes uvideti, da je Nemčija izgubila vojno. Romunija, Madžarska, Finska in Bolgarija imajo samo eno možnost, da se izognejo katastrofi, da z Nemčijo pretrgajo in da izstopijo iz vojne. Pri tem pa je težko računati s tem, da bi sedanje vlade teh dežel bile v stanu prekiniti z Nemci. Treba bo misliti na to, da bodo narodi teh dežel sami morali vzeti v roke stvar svoje osvoboditve izpod nemškega jarma. In čimprej bodo narodi teh dežel uvideli, v kakšno zagato so jih spravili hitlerjevci, čimprej bodo ukiniteli vsako pomoč nemškimi zaslužnjevalcem in njihovim slugom ter quislingovcem v lastni deželi, tem manj žrtev in razrušenj bo vojna v teh deželah napravila, tem bolj morajo računati na razumevanje demokratskih dežel.

V svoji uspešni ofenzivi je Rdeča armada dospela na naše državne meje v širini preko 400 kilometrov ter osvobodila izpod nemško-fašističnega jarma preko tri četrtine zasedenega sovjetskega ozemlja. Gre sedaj za to, da se vsa naša dežela očisti fašističnih osvajalcev in da se obnove državne meje Sovjetske zveze na vsej črti od Črnega do Barentskega morja. Toda naši narodi se ne smejo omejevati samo na izgon sovražnikovih čet iz naše domovine. Nemške čete spominjajo sedaj na ranjeno zver, ki je prisiljena zavleči se k mejam svojega brloga Nemčije, da zaceli rane. Toda ranjena zver, ki se zavleče v svoj brlog, ne preneha biti s tem nevarna zver. Da bi se naša dežela in dežele, ki so z nami v zvezi, rešile nevarnosti zaslužnjevanja, je treba preganjati korak za korakom nemško zver ter jo potolči v njenem brlogu. Preganjajoč sovražnika, je treba osvoboditi izpod nemškega suženjstva naše brate Poljake, Čehoslovake in druge zavezniške nam narode v zapadni Evropi, ki se nahajajo pod peto hitlerjevske Nemčije. Razumljivo je, da je ta naloga težja stvar, kakor izganjanje nemških čet iz okvira Sovjetske zveze. Ona se more rešiti samo na podlagi skupnih naporov Sovjetske zveze, Velike Britanije in Združenih Držav Amerike s pomočjo skupnih udarcev, z vzhoda s silami naših čet, z zapada pa s silami čet naših

zaveznikov. Ni nobenega dvoma, da bi mogel samo tak kombiniran udarec popolnoma zlomiti Hitlerjevo Nemčijo.

Tovariši rdečearmejci, rdeči mornarji, podčastniki, častniki, generali, partizani in partizanke!

Delovno ljudstvo Sovjetske zveze, bratje in sestre, ki ste začasno pod jarmom nemških zasluževalcev in bili prisilno odgnani v fašistično suženjstvo v Nemčijo!

Pozdravljam vas in prisrčno častitam k prazniku prvega maja.

Ukazujem:

V proslavo zgodovinskih zmag Rdeče armade na fronti in doseženih velikih uspehov delavcev, kolhoznikov in sovjetskega izobraženstva v zaledju Sovjetske zveze, naj se odda danes na dan slavnostnega dne delovnih množic vsega sveta ob 20. uri 20 topovskih strelav v Moskvi, Leningradu, Gomelju, Kijevu, Harkovu, Rostovu, Vinici, Simferopolu in Odesi.

Živela naša sovjetska očetnjava!

Živela naša Rdeča armada in vojna mornarica!

Živelo veliko sovjetsko ljudstvo!

Živela sloga med sovjetskimi narodi!

Živeli sovjetski partizani in partizanke!

Večna slava junakom, ki so padli v bojih za svobodo in neodvisnost naše domovine!

Smrt nemškim osvajalcem!

Vrhovni poveljnik Sovjetske zveze:

Stalin

Politični pregled

Ves pošteni svet z nestrpnostjo pričakuje največjih dogodkov, ki so jih napovedale in jih še vsak dan napovedujejo vse zavezniške radio postaje. Bližamo se trenutku, ki bo največji in tudi najstrahovitejši v zgodovini vojn. Podjarmljeni narodi nestrpno čakajo in nemirno, fašistična Nemčija pa v strahu in trepetu, ker ve, da bo to udarec, ki bo pomenil smrt njenim voditeljem. Pripravljene so največje in najbolj opremljene armade, ki samo čakajo na povelje za napad.

Ni dvoma, da so se sedaj še zadnjim dvomljivcem odprle oči, da so spregledali, da je Nemčija vojaško že premagana. Toda v svoji onemogli jezi bodo nacistični voditelji vlekli vojno še dalje, ker vedo, da so obsojeni na pogin, toda podaljšati si hočejo življenje.

Delavsko-kmečka Rdeča armada je potisnila Nemce od Stalingrada na Karpate in bo z enim samim udarcem vdrla v donavsko kotlino. Potisnila jih je tako, da so v svojem paničnem begu puščali dragoceni vojni plen, ki ga Nemčija ne more več nadomestiti. Zavezniške zračne sile jim uničujejo v strahovitih ofenzivah tovarno za tovarno in njihova težka industrija šepa, ruši se vsak dan bolj. Velike Kruppove tovarne v Essenu so skoraj popolnoma razbite. Te tovarne so bile ene od glavnih

dobaviteljev za težko orožje, topove in tanke. V Stuttgartu so porušene Bockove, v Augsburgu pa Diesellove tovarne za motorje. Tako bi mogli naštevati nepregledne vrste tovarn, ki so ustavile ali bile prisiljene zmanjšati svojo proizvodnjo. Zračna ofenziva se stopnjuje z vsakim dnem; Hitlerjev vojni stroj peša.

Junaška delavsko-kmečka Rdeča armada je v svojih zadnjih tednih pregrupirala svoje silne rezerve. Med tem pa je izvojevala sijajno zmago na Krimu in zavzela Sevastopol. S tem je Krim očiščen nacističnih hord in Sevastopol, ki je ena izmed največjih trnjav sploh, je zopet v ruskih rokah.

Rdeča armada sledi svojemu velikemu vodji maršalu Sovjetske zveze Stalinu. Na prvomajski proglas tovariša Stalina so delavci in delavke Sovjetske zveze odgovorili s podvojenim delom, s podvojeno močjo in narodno zavestjo. Moskovski radio je objavil, da so delavci v tovarnah in izobraženci v svojih uradih izjavili, da so prežeti z željo svojega vodje, da s svojim delom pomagajo uničiti Hitlerjevo Nemčijo. Iz vseh krajev Sovjetske zveze prihajajo poročila o rezultatih, ki so jih imeli delavci po tovarnah in na polju. Delovno ljudstvo je na zapoved tov. Stalina odgovorilo z novo zmago dela na polju in po tovarnah. Novi napor sovjetskega ljudstva bodo omogočili Rdeči armadi, da bo čimprej uničila največjega sovražnika človeštva — fašizem.

Da se Nemčija ruši tudi na znotraj, nam povedo poročila, ki govore o uspešnih akcijah rodoljubov proti nemški oboroženi sili in industriji. Delovno ljudstvo vse Evrope se dobro zaveda, da je sedaj čas, da skupno in z oboroženo borbo pomaga uničiti Nemčijo. Delavci, ki so še ostali v nemških tovarnah, povzročajo velike sabotaže. Poročila javljajo, da so posebno aktivni pri sabotajah francoski delavci, ki masovno kvarijo stroje, na kar Nemci odgovarjajo s streljanjem in aretacijami. Promet zaostaja, stroji se lomijo, blago, ki je izdelano, ima napake in ne more na fronto, ali pa se zruši v najbolj kočljivi situaciji.

Sabotažne akcije se pojavljajo tudi v ostalih državah zasedene Evrope. Tako so časopisi poročali o največjih sabotažnih akcijah v Danski in Holandski, pri katerih so Nemci imeli strahotne izgube.

Druge in še večje skrbi, ki jih povzročajo Nemcem, so partizani in njihove akcije. Nikdar si niso mogli predstavljati, da bodo iz majhnih neznatnih grupic nastale vojske svetovno-političnega pomena. Partizani v Poljski, kakor poročajo, zaposlujejo znatno število nemških sil. Hitre in uspešne akcije, ki jih povzročajo, ovirajo Nemcem promet in onemogočajo redne dobave na fronti. Isto se vrši v Češki. Ruski partizani delajo ogromne usluge svojim tovarišem v Rdeči armadi, saj njihove uspehe stalno hvali tovariš Stalin. Partizani v Grčiji in Romuniji so stopili v stik z našim Vrhovnim štabom NOVJ. Sporazumi omogočajo uspešnejše in bolj koncentrične napade proti okupatorjevi sili. Naša Osvobodilna vojska pod vodstvom hrabrega voditelja maršala Tita je zrasla v silo, kateri zavezniki polagajo vso pažnjo, saj se nahajajo pri našem Vrhovnem štabu njihovi odposlanci, prav tako pa se Titovi oficirji nahajajo v zavezniških štabih.

Prihaja dan, ko bodo podjarmljeni narodi Evrope svobodno zadihali, ko bodo sile delovnih množic dobile pravice, za katere krvavijo in prenašajo največje gorje.

Živela svobodna, združena Slovenija v novi demokratični in federativni Jugoslaviji!

Živelo borbena edinstvo vseh svobodoljubnih proti fašizmu se borečih sil!

DELAVSKA ENOTNOST

Leto III. — 20. maj 1944. — Štev. 5.

Nekaj besed delavstvu!

Včasih, ko gledam v duhu nazaj na staro, trhlo Jugoslavijo, mi pridejo pred oči vse krivice, ki smo jih morali dan za dnevom prenašati zlasti mi, ki smo spadali med zatirani delavski razred.

Mnogo let sem hodila v tovarno. Dolga leta sem morala dan za dnevom prenašati poleg utrujajočega ropotanja strojev še surovi glas priganjača. Dnevno sem morala požirati poleg zastrupljajočega prahu še psovke in krivice, s katerimi gospodje nikdar niso varčevali.

V dolgih vrstah smo stali pred stroji in jim stregli. Hiteti je bilo treba, ni bilo časa za oddih — vedno so nas priganjali, vse bolj in bolj. Za borne dinarčke si prodajal svojo moč, svoje zdravje in živce. Za delavca ni bilo razvedrila, ni bilo zdravih stanovanj, ne denarja in ne obleke. To je za gospodo. Delavcu tega ni treba.

Govorili so nam o socialni in pravični delavski zakonodaji. Seveda! Pravica, to je le svetel ideal, beseda v slovarju. V resnici je ni bilo za nas. Metali so nam pesek v oči. Bile so le besede, bilo je mnogo pisano o zaščiti delavstva, toda vse je ostalo le pri besedah in na papirju. Pri naših zahtevah po izboljšanju plač je pel pendrek, psovali so nas s komunisti ter nam po možnosti vzeli še tiste svoboščine, katere smo uživali do takrat.

Da, krivice so se vrstile sleherni dan. Stara »mati« Jugoslavija je res skrbela za svoje delavce. Dobro nam je poskrbela z vsem slabim. Včasih so nam dali preko slik in časopisov ali celo filma pokukati v svet, kjer živi vlada, ki nas »modro« vodi; pokukati v svet, kjer živijo naši »dobri« voditelji. Občudovali smo sijaj, veselili smo se ob hinavskem nasmehu visokih osebnosti, navdušeno smo vzklikali našim voditeljem — a niti na misel nam ni prišlo, da je vse to razkošje sad naših žuljev, da nam vračajo le drobtinice od tega, kar jim dajemo mi.

Dobro so nam znali preslepiti. Pa je tudi temu prišel enkrat konec. Spomladi leta 1941 je vlada lepo pobegnila v London z milijoni državnega

denarja, narod pa naj bi se prebijal skozi okupatorjev teror, kakor bo vedel in znal. V takšnem političnem in gospodarskem kaosu je Komunistična partija zbrala okrog sebe vse zdrave sile vseh jugoslovanskih narodov in dala pobudo za borbena edinstvo vseh zavednih, svobodoljubnih sil, ki naj nas osvobodijo izpod okupatorjevega jarma in prinesejo z osvoboditvijo tudi izpolnitev socialnih, demokratičnih in človečanskih zahtev delovnega ljudstva. Nad tri leta nas ona že vodi v boju proti okupatorju, vodi nas do končne zmage, do vstajenja v demokratični Jugoslaviji. Zato je dolžnost nas vseh, da sodelujemo in pomagamo v tej borbi ter s tem pospešimo uresničenje našega programa.

Delavci in delavke! Masovno se združite v organizacije DE po vseh tovarnah! Strnjeno zapuščajte delo in pristopite v vrste naše NOV, ostali pa vršite vsakodnevne sabotaže! Pri vsakem koraku mislite na to, kako boste čimprej uničili Hitlerjev vojaški stroj in na kakšen način boste najbolj pripomogli naši narodnoosvobodilni borbi.

Sramotno bi bilo za vsakega Slovenca, če bi moral priznati: »Jaz pa nisem prav nič pripomogel k ustvaritvi nove domovine, le čakal sem, kdaj bodo drugi zame zgradili pot v boljšo bodočnost.« Zdaj se ne borimo za posamezne imenitnike in ne za izkoriščevalsko vlado. Ne! Zdaj se borimo zase, za vse poštene Slovence in Jugoslovane. Zato vsi in z vsemi silami v borbo proti fašizmu za nov pravični red! Vsako najmanjše sodelovanje z okupatorjem pomeni podaljšanje trpljenja in večanje žrtev. Saj človeku da že zdrava pamet, da je edino naša NOV tista, ki se bori za pravično stvar. Vse ostale organizacije domačih izdajalcev pa so le krinka, pod katero ti narodni izvržki skrivajo svoje sodelovanje z okupatorjem in vršijo najpodlejše zločine nad lastnimi brati.

Zato je dolžnost vsakega zavednega tovarniškega delavca, da sam odide v partizane in se tam skupaj z ostalimi tovariši bori za srečnejšo bodočnost slovenskega naroda in vsega delovnega ljudstva.

Ne čakajte, da bi vas morale partizanske edinice hoditi iskat na domove, da bi s tem zapravljale z nepotrebnimi pohodi tako dragoceni čas, ko stojijo pred njimi odločilne naloge. Zdaj mora biti že slehernemu jasno, kje je njegovo mesto in kaj je njegova dolžnost v teh odločilnih časih!

*Rezka, delavka,
članica Okrožnega odbora SPŽZ, Škofja Loka*

*Od strani IOOF je razpisano vsenarodno tekmovanje.
Pri tem tekmovanju se v organizacijah OF udeležuje vsa Gorenjska.*

Moje pesti pa so pomagale sovragu!

Stroji ropočejo, da preglasijo vsako besedo. France privija ročico, nož reže jeklo, da mu opilki lete v obraz. Zunaj sije sonce, toda velika okna so na pol zagrnjena, da sončni žarki ne motijo delavcev pri delu. V daljavi kipe v nebo gore — pomlad je.

Stroji ropočejo. Monotono meri France izdelke in jih polaga v zaboj. Šrapnele dela. Po pet sto jih gre vsak dan skozi njegove roke. Petstokrat

bo udaril jutri top na fronti. Prekleta vojna! Kdaj bo konec in z njo vred teh domišljavih Prusov?

France je privzdignil glavo; na drugi strani delavnice je stal delovodja — Švab! Poleg njega je stal zvesto kot priliznjen špicelj od Nemcev postavljeni ovaduh Ocet. V roki je držal letak. Surovo sta se smejala. Nato je Ocet pribil letak na desko. Krvave črke so se spačile s stene — bil je razglas, da so ustrelili toliko in toliko ljudi, borcev za svobodo.

France je zastrmel v papir na steni. Stroji ropočejo, nekje rohni delovodja. Toda France ne sliši. 65 Rpf na uro. Fej, tako življenje! Zraven davki in kazni. To naj bo delavski raj, ki ga slikajo tujci. Kaj so nam dali? Preselili družine, požgali domove in odpeljali ter pobili toliko najboljših ljudi. Uničiti nas hočejo. France to ve, saj vidi vsak dan, kako je.

Potem misli na partizane. Saj je s srcem z njimi, toda vedno je mislil: premalo nas je Slovencev, da bi kaj zmogli. Toda zdaj vidi, da morejo. Maršal Tito ima celo armado. Priznavajo ga zavezniki, boje se ga Švabi, občutijo, da bodo morali kmalu oditi. Zato more in požigajo še bolj, misleč, da si s tem podaljšujejo življenje. Krvave črke se pačijo na steni. Preklete — in zraven odurni smeh delovodje.

Nož je zaškrtal, France je zagrabil. Prepozno, izdelek je bil pokvarjen; že je tu delovodja in rohni in psuje, da se Francetu stemni pred očmi od premagovanja, da ga ne udari na nagnusni gobec.

»Vsi ste saboterji in banditi. Pobili vas bomo vse, kot te tukaj na steni!«, je kričal Švab in se penil.

»Le kriči, saj kričiš zadnjič nad menoj,« je mislil France. »Z vsakim izdelkom podaljšaš vojno, si večji krivec proti lastnemu narodu. Z vsakim izdelkom zidaš sebi ječo!«, mu je dejal sosedov Marko, ko je odhajal v partizane.

Pomislil je France in se zazrl skozi okno. Nekje se bore silne armade, njegovi bratje preganjajo sovraga. Na fronti grade nov svet, svet malega, dobrega človeka. Njegova pest pa je do sedaj pomagala sovražniku. Odslej ne bo več! France je spoznal svoj dosedanji greh, spoznal je, kaj je njegova dolžnost.

Za slovo je polomil stroj. »Da ne grem brez vsega,« je mislil France, ko je odhajal iz tovarne.

Zunaj modro nebo in sonce. Zdaj se prične novo življenje. Tam nekje visoko lete srebrni ptiči. Zavezniška letala brne svojo smrtonosno pesem.

»Saj je z nami ves pošten svobodoljubni svet,« je zavriskal France. »Moramo, moramo zmagati!«

Tugo

III. zasedanje ZAVNOH

Dne 8. maja se je vršilo III. zasedanje ZAVNOH (Zemaljsko anti-fašistično veće narodnog oslobođenja Hrvatske). Na tem zasedanju so bili položeni temelji demokratični Hrvatski v novi, federativni in demokratični Jugoslaviji. Zastopniki vse Hrvatske so enoglasno odobrili delovanje odposlancev AVNOJ iz Hrvatske, ki so skupno z odposlanci iz Jugoslavije sprejeli zgodovinske sklepe v Jajcu. ZAVNOH je s tem

postal najvišji organ državne oblasti na Hrvatskem, vrhovno in zakonodajno predstavniško telo Hrvatske kot federativne enote Jugoslavije.

S tem je doseženo popolno soglasje med hrvatskim in srbskim elementom in zglašeno nesoglasje, ki izvira še iz bivše Jugoslavije.

Glavni sklepi ZAVNOH so:

1. Odlok o ZAVNOH kot vrhovnem zakonodajnem in izvršnem narodnoprredstavniškem telesu ter najvišjem organu državne oblasti demokratične Hrvatske. S tem odlokom je dobila Hrvatska prvič v zgodovini svoj svobodni in demokratični sabor.

2. Odlok o potrditvi dela predstavnikov Hrvatske na II. zasedanju AVNOJ.

3. Deklaracija o osnovnih pravicah narodov in državljanov demokratične Hrvatske.

4. Odlok o ustroju narodnoosvobodilnih odborov in skupščin v federalni državi Hrvatski.

Ti sklepi ponovno dokazujejo povezanost in enotnost hrvatskega naroda v borbi za pravice in skupno sodelovanje z vsemi jugoslovanskimi narodi v novi demokratični, federativni Jugoslaviji.

Delavci in delavke! Tekmujmo, kdo bo navezal največ stikov z inozemskimi delavci in jim pomagal pristopiti k partizanom!

Dokler ne bodo onemeli stroji . . .

Trd in neizprosni boj za uničenje nacifašizma je v četrtem letu naše borbe stopil v končno fazo. Pod silnimi udarci Rdeče armade so se razblinile Hitlerjeve horde na Vzhodu. Naši zapadni zavezniki so prekoračili »nepremagljivo« obzidje evropske trdnjave v Franciji in vztrajno potiskajo prav tako »nepremagljivo« Hitlerjevo armado proti njenemu domu — v osrčje rajha, da bo končno potolčena in uničena na svojih tleh, da jo bo zadela tista usoda, ki jo je krvnik Hitler pripravil tolikim — zlasti pa vsem slovanskim narodom. Naša NOV in POJ bijejo sovraga prav po vseh predelih naše države in mu zadajajo tako občutne udarce, da v svojem besu že ne ve, kakšen teror in svinjarije naj bi še povzel nad nedolžnim civilnim prebivalstvom.

Ta bežni pregled svetovnih dogodkov zadnjih dni zadostuje, da vsak, količkaj trezno misleč človek, pride do spoznanja, da je skrajni čas, opustiti delo, ki ga vrši za okupatorja in s tem podaljšuje vojno in večja gorje svojemu lastnemu narodu — svojim lastnim bratom. Obenem pa bo vsak pametno misleč človek prav lahko prišel do spoznanja, kam ga bo privedla pot, če bo še naprej ostal verni hlapec in sodelavec v službi naci-fašistične sodrge.

Delavci in delavke po gorenjskih tovarnah!

Mar niste prišli vsaj zdaj, pri zadnji postaji naše osvobodilne borbe, do spoznanja, da s svojim tako beraško plačanim delom podaljšujete vojno, ki že tri leta uničuje in mori najboljše sinove in hčere slovenskega naroda?

Mar niste prišli še do spoznanja, da s svojim nadaljnjim delom postajate sokrivci vsega gorja, ki ga je Hitler namenil slovenskemu narodu?

Mar še do danes niste prišli do spoznanja, da s svojim delom v okupatorjevi službi postajate nasprotniki svojega naroda in da vas bo ta narod poklical na odgovor po vojni?

Gorenjski delavec! Kako boš takrat mogel opravičiti svoje delo, katero si vršil v službi okupatorja proti svojemu narodu? Takrat boš iz tisočerih grl svojih tovarišev čul samo en odgovor:

»Tudi mi smo se morali boriti za vsakdanji kruh, pa smo delo v okupatorjevi službi opustili in stopili v borbo za osvoboditev svojega naroda. Ves ta čas nas je preživljal narod; narod nam je dajal potrebni kruh.«

»Tudi mi smo imeli svoje družine — pa je zahtevala naše pomoči še večja družina, ves naš narod. Odzvali smo se njegovemu klicu. In zopet je bil narod tisti, ki je vnaprej skrbel za vsakdanji kruh naših družin.«

»Tudi mi smo imeli svoje domove, zgrajene iz nešteti žuljev naših rok. Ali klic naroda, skupnega doma nas vseh, je bil večji in silnejši — pa smo zapustili svoj mali dom, da branimo naš veliki dom, ves naš narod.«

Gorenjski delavec! Kakšno opravičilo boš mogel dati na ta enoten odgovor svojih tovarišev? Sklonil boš glavo in molčal — ali pa odkrito priznal: »S svojim delom za okupatorja sem bil kriv dolgotrajne vojne; kriv sem bil podaljšanja tolikšnega gorja, ki je zadelo moj narod; s svojim delom za okupatorja sem bil kriv velikih žrtev, ki so z mojo pomočjo padale pod okupatorjevim terorjem.«

Kakšne ugodnosti od strani naroda boš mogel pričakovati po tem priznanju? Kakšne ugodnosti boš pričakoval od tovarišev, ki so se ves čas borili za tvojo svobodo; ki so se že od vsega početka borili za to, da te okupator, kot je imel v načrtu, že prej ni preselil iz tvojega doma, da te že preje ni vpoklical v svojo vojsko, da bi se v njegovih vrstah boril proti svojim lastnim bratom, proti našim velikim zaveznikom? Tvoji tovariši so se ves ta čas borili za to, da te okupator že preje ni mogel ločiti od tvoje družine.

In končno, četudi bi te nihče ne sodil zaradi tega priznanja, kateremu se ne boš mogel izmakniti, ali si boš upal uživati sadove svobode, katero so drugi priborili zate. — za katero so žrtvovali samo drugi? Ali si boš upal še naprej ostati na svojem domu, katerega so s tolikimi žrtvami očuvali drugi? Saj se boš zdel samemu sebi tujec med tistimi, ki so se borili za te in ne boš imel več obstanka doma ter boš kot brezdomec romal po svetu.

Gorenjski delavec v okupatorjevih tovarnah! Ko boš premislil in preudaril vse to, boš prišel do zaključka, da te nihče ni tiral v predčasno in negotovo borbo; da te nihče od nas ni tiral doslej v pogin — razen okupator sam, kateremu služiš. Nihče ni predčasno zahteval tvojih žrtev! Ostal si doma, skrbel si za svojo družino — še v veliko večji meri pa si skrbel in delal za okupatorja, za uničevalca našega naroda.

Zdaj, tik pred končnim udarcem po okupatorju, tik pred izgonom sovraga z naše svete zemlje, te kliče domovina glasneje kot mi, ki se že borimo v vrstah naše NOV in POJ. Glasneje že kliče domovina, ki želi združiti v svoje vrste vse zdrave sile naroda. Kliče te tvoj dom, če prisluhneš srcu. Kličejo te tvoji najdražji, tvoja družina, da se udeležiš skupne borbe slovenskega naroda, da s tem zagotoviš srečno bodočnost v svobodni domovini sebi in svojim.

Gorenjski delavec! Mar boš preslišal ta klic domovine? Mar boš zatrl v sebi čut do svojih najdražjih in boš še naprej služil sovražniku? Ne! Jutri boš šel po tovarni od oddelka do oddelka. Zbral boš vse dobrosmisleče tovariše, ki so sposobni za vojno službo in organizirani v DE in boste skupno zapustili delo za okupatorja, zapustili boste delo, ki ga opravljate proti lastnemu narodu, proti samemu sebi, in boste prostovoljno sledili klicu domovine. Sledili boste klicu svojih najdražjih in boste strnjeno odšli v edinice naše NOV. Drugi pa, ki niso sposobni za vojno službo, bodo od jutri naprej organizirano nastopali s sabotažnimi akcijami večjega obsega po vseh tovarnah. Sledili bodo primerom svojih tovarišev po Belgiji, Franciji in drugih državah, kjer se načrtno lomijo stroji, tovarne letijo v zrak itd. Gorenjski delavec! Tvoj boj ni osamljen. Na tvoji strani se bori ves svobodoljubni svet.

Zlasti v tem času, ko je od strani IOOF razpisano vsenarodno tekmovanje, bo gorenjsko delavstvo zbralo vse svoje zdrave sile. Enotno bo pristopilo v vrste naših borcev; organizirano v DE bo načrtno začelo s sabotažnimi akcijami po vseh tovarnah — kajti: dokler ne bodo onemeli vsi stroji po tovarnah, si ti, gorenjski delavec, sokriv vojne in gorja, s katerim je okupator preplaval našo deželo in jo skušal uničiti.

Jan.

Tekmujmo, kdo bo pridobil največ svojih tovarišev za vstop k partizanom!

Tega ne bo več!

V stari Jugoslaviji je bilo mnogo govorjenja o socialni pravičnosti, mnogo o moderni socialni zakonodaji, vršila so se zborovanja, sestavljale so se resolucije, stavljale so se zahteve, vršili so se štrajki, pa zopet pogajanja, sklepalo se je o novih zakonih, odrejale so se minimalne mezde in njih uredbe, a delavstvo je zaman čakalo zboljšanja. Kajti vse skupaj je bila le igra, ki naj bi metala delavstvu pesek v oči. Četudi so nastopala malenkostna izboljšanja, ta niso imela namena pomagati delavstvu, ampak zmanjšati njegovo udarno moč.

Delavstvo ni imelo pravih voditeljev, ki bi ga pošteno, dosledno in spretno vodili v njegovem boju za obstanek. Njegovi voditelji so bili ali trgovci z delavskimi interesi, ki so delavstvo enostavno prodajali, ali so bili zagrizeni strankarji, ki jim je bila stranka v glavi, delavstvo pa samo sredstvo, ali pa nesposobni in tako slepi, da so šli vladajočim klikam na limanice in naivno verjeli lažem in prevaram ter v to zavajali še delavstvo. Pravi in resnični zastopniki delavstva, dosledni borci za

pravice delavskega ljudstva pa so sedeli po ječah, koncentracijskih taboriščih in umirali v beograjski glavnjači.

Stara, gnila družba si je tako sama izpodkopavala temelje in si jih tudi izpodkopala. Sramotni propad Jugoslavije in z njim združeno izdajstvo sta bila posledica skrahirane politike.

Najboljšo sliko dobimo o položaju delavcev v prejšnji Jugoslaviji, če si ogledamo nekatere faktorje, ki so imeli vpliv na sloje proletariata.

Staro državno gospodarstvo samo nam nudi obupno sliko. Slovenija, ki je imela tako idealne možnosti za vsestranski razvoj, bi postala lahko pravi raj za delavce. Toda bila je za delavce vse prej kot raj. Na eni strani nas je molzla beograjska čaršija, kateri je Slovenija plačevala ca. 4 milijone dinarjev dnevno na davku, nazaj pa je prejemale dnevno dva milijona dinarjev. Na drugi strani pa so bila vsa večja podjetja v rokah inozemskih družb, ki so svojim delničarjem izplačevala mastne dividende, za delavstvo pa jim ni bilo mar. Milijoni in milijoni so romali v inozemstvo, doma pa ni bilo denarja ne za bolnice, ne za okrevališča, ne za delavske ustanove. Samo eno tako podjetje, ki je delavstvu izplačevalo na mezdah letno 500.000 dinarjev, je spravilo v inozemstvo v par letih 8 milijonov dinarjev. Delavstvo v veliki industriji je garalo za tujca, pa naj si je bil to kovinar z Jesenic ali pa rudar iz Trbovelj. Kar je ostalo, so pobrali domači denarni mogotci, ki so rastle in bogateli na račun delavca-proletarca. Sam sem slišal pripovedovati takega magnata, da je z lesno trgovino sam zaslužil v enem letu 2 milijona dinarjev. Svoje delavce pa je plačeval po 1,80 din na uro in to v kraju, ki je spadal v najvišji draginjski razred na Gorenjskem.

Korupcija je cvetela. Špekulacija je bila najbolj plodonosen posel. V Sloveniji na primer, ki razpolaga z ogromnimi vodnimi silami, bi lahko elektrificirali vse železniške proge. Toda v elektrarni na Fali, ki razpolaga z 12 turbinami, jih je bilo v obratu 6, ker so odločujoči faktorji pri železnici dobivali ogromne podkupnine od premogokopnih družb, da so rajši delali s premogom kot z elektriko. Iz države so za malenkostne zneske romali v inozemstvo živina, kmetijski proizvodi in rudniške surovine, nazaj pa smo drago plačevali tuje proizvode.

Korupcija in boj za nadvlado med denarnimi mogotci sta nujno dovedla državo do gospodarskega kaosa, iz katerega pa so se vsi skušali rešiti na račun delavstva.

Marsikdo bi morda vprašal, zakaj oblast ni ničesar ukrenila v tem pogledu. Zakaj? — Zato, ker so bile politične oblasti v Jugoslaviji pod vplivom in kontrolo reakcije. Isti ljudje, ki so sedeli v dobičkonosnih družbah, so imeli v rokah tudi oblast. Če pa je kedaj delavstvo dvignilo svojo glavo, je ta oblast poslala nadenj policijo in žandarje.

Večkrat se je govorilo, da ima Jugoslavija najmodernejšo socialno zakonodajo v Evropi. Toda tega se je moral držati samo delavec, ne pa tudi podjetnik. Če se je delavec le malenkostno pregrešil, so že deževalo kazni. Res, napisano je bilo marsikaj, ni pa bilo nobenih sankcij, s katerimi bi delavstvo podjetnika lahko prisililo, da bi kak zakon izvajal. Praktično je bil delavec popolnoma brezpraven. Obrtni zakon, zakon o zaščiti delavca, uredba o minimalnih mezdah in kopica drugih odredb

in zakonov so se delno izvajali le tam, kjer se je delavstvo že toliko zdramilo, da je obstajala nevarnost organiziranega odpora. Stavka v Kranju, katero so zaključili policijski pendreki in žandarski bajoneti, je pokazala, kako se tolmači zakon in goji pravica.

Če pa bi kdo od daleč gledal vse to, bi dejal: »Saj je delavstvo vendar imelo svojo organizacijo in socialne ustanove. Zakaj pa te niso ničesar ukrenile?«

Zakaj? — Delavske organizacije so bile namreč priveski reakcionarnih strank, ki so skušale preko delavstva samega rušiti enotnost delavstva in tako slabiti njegovo moč, ali so bile po zakonih in policijskih ukrepih tako utesnjene, da sploh niso mogle delovati, če so hotele obstajati.

Tako so bile delavske organizacije neposredno sredstvo in pripomoček za politično borbo posameznih, vse prej kot delavskih političnih strank. Stranka, ki je bila na oblasti, je skušala s pomočjo delavskih organizacij utrditi svoj položaj, stranka v opoziciji pa je skušala s pomočjo delavskih organizacij nagajati nasprotniku.

Vse stranke in njim priključeno vodstvo delavskih organizacij pa so bile složne, če je bilo treba potlačiti kak resnejši odpor delavcev. V takem vzdušju in takih razmerah delavstvo seveda ni moglo nikamor. Sam sem imel priliko videti razmere v eni takih organizacij. Od politične stranke so prišle direktive, delavska organizacija pa je morala iti s svojim delavstvom v isto smer, kakor je zahtevala vsakokratna politična struja. Tako je moralo delavstvo podpirati razne politične načrte, ki dostikrat niso imeli z njim ničesar skupnega. Te delavske organizacije so si nadevale različna lepo zveneča imena, kakor: »katoliške«, »nacionalne« itd. Toda to je bilo le slepilo za naivnike. »Nacionalne« delavske organizacije so sklepale krasne kupčije s tujimi podjetniki samo zato, da so lahko z njihovo pomočjo izpodbijali konkurenčno organizacijo. Na isti način je nastopala »katoliška« delavska organizacija.

Voditelji teh delavskih organizacij so kaj radi presedlali iz ene organizacije v drugo in to iz čisto zasebnih, zlasti denarnih razlogov. Sam sem nekoč govoril s strokovnim tajnikom, ki je bil pripravljen za gotovo plačo presedlati v konkurenčno organizacijo ter pritegniti za seboj tudi precej delavcev. Ta primer dovolj jasno kaže, v koliko so te organizacije šle delavcem na roko. Bile so le dobičkonosna podjetja za posameznika. Jasno je, da so v takih okoliščinah razna pogajanja in mezdne akcije izgledale kaj čudno. Zastopniki posameznih organizacij so intrigirali vedno v škodo delavstva.

Vsaka organizacija se je trudila pridobiti si čimveč članov, da je dosegla večji vpliv in večjo možnost do novih koristi. Tudi delavstvo je pri svojih plačih plačevalo prispevke, ki so potem skoraj vsi romali v žepe voditeljev, razen tega pa so se ti voditelji prav radi zatekali k političnim glavam in denarnim mogotcem, ki so jim »za borbo proti komunizmu« pač radi žrtvovali kakšen tisočak.

Na takšen način so v stari Jugoslaviji vsakokratne politične oblasti in delavski voditelji kupčevali z delavskimi interesi za svoj račun. Na takšen način so politične stranke, denarni mogotci in podjetniki izkoriščali naše delavstvo.

Po razsulu Jugoslavije pa so vsi ti voditelji in mogotci uklonili hrbte okupatorju in začeli proti narodnim in delavskim interesom živeti in delati za okupatorja, ali pa so pobegnili v inozemstvo, od koder so organizirali proti enotnosti našega naroda izdajalsko belo-plavo gardo.

Stojan

Tekmujmo, kdo bo organiziral in izvedel sabotažne akcije največjega obsega v tovarni!

Kvalificirani delavci v okupatorjevi službi!

Pričel se je zadnji napad na fašistično Nemčijo, pri katerem sodelujejo svobodoljubni narodi vsega sveta. Tudi jugoslovanski narodi že tri leta dajejo vse sile v junaški borbi proti okupatorju in njegovim pomagačem za novo, srečnejšo bodočnost.

Dolžnost vsakega Slovenca je, da v tej sveti borbi sodeluje. Ali se zavedate, da s tem, da dajete svojo delovno silo Hitlerju, zavlačujete vojno in pomagate fašizmu, da zatira in mori vaše brate in sestre?

Inženirji! Okupatorju primanjkuje res dobrih inženirjev, zato leži na vas še večja odgovornost. Sabotirajte delo, stopajte v vrste narodnoosvobodilne vojske!

Strojniki! Čim dalje bodo delovali stroji, ki jih boste spravljali vi v pogon, in izdelovali okupatorjevo orožje, tem dalje bo zatiral naš narod fašistični krvnik!

Tehniki! Z vsakim načrtom, ki ga narišete v službi okupatorja, škodujete lastnemu narodu!

Uradniki! Vsaka najmanjša stvar, storjena za okupatorja, podaljša vojno — vsaka najmanjša stvar, storjena v narodnoosvobodilnem gibanju, pomaga do hitrejšje svobode!

Mizarji in tesarji itd.! Nobene delovne ure ne več za okupatorja! Naj ne zamahne niti enkrat več kladivo v vaših rokah v službi fašizma!

Zato vstopajte v vrste Narodnoosvobodilne vojske! S tem boste izpolnili svojo dolžnost proti sebi in narodu!

Vključite se v vrste Osvobodilne fronte, našega bojnega vodstva in narodne oblasti! Vsi pod maršalom Titom v borbo proti okupatorju za novo demokratično, federativno Jugoslavijo!

Dajte vse vaše sile za vojsko in zmago!

Tekmujmo, katera tovarna na Gorenjskem bo prva primorana ustaviti svoj obrat!

V »fašističnem raju delavcev« ...

Grem skozi eisenerške ulice... Srečavam dolge kolone ujetnikov raznih narodnosti — Italijane, Angleže, Ruse... Toda to niso več ljudje — samo še njih sence so! Njih obleka raztrgana, njih lica upadla, oči udrte — glava sklonjena k tlom...

Vedno nove in nove kolone teh sivih senc... Kot simbol tega mesta se mi zde!

Pot me vodi mimo Poljakov. Ponosno nosijo rumeni »P« na prsih. Njim ni mar mimoidočih.

Grem dalje, vidim delavce, ki so bili poslani na prisilno delo. Stali so v dolgi vrsti. — Nемеc jim je delil obed — takozvani »Eintopfsgericht« — v tem primeru gosta zelena juha. Mojo pozornost zbudi Hrvat, ki je sedel na kamnu in se jezil na hrano. Ogovorim ga, povem mu, da sem Slovenka in da me zanima, kako je prišel v to mračno rudniško mesto.

Prišel mi je razkladati:

»Po okupaciji v Jugoslaviji sem se skrival nekaj časa pred Nemci, da me niso poslali v vojno ujetništvo. Nato sem odšel v mojo borno vas. Doma nas je bilo preveč pri vedno precej praznih skledah, saj se je Pavelić obvezal, da bo pošiljal našo hrano Nemcem, da se jim prikupi.

Nekega dne dobim iz mesta poziv iz »borze rada«, da se moram takoj javiti tam. Vesel, da dobim delo, sem se napolil v mesto v svoji najboljši obleki. Pred »borzo rada« je stalo že precej mojih rojakov. Prišel je govornik in nam povedal, da bomo poslani v Nemčijo, kjer bomo sijajno zaslužili — celo toliko, da bomo lahko velik del zaslužka pošiljali domov.

Navdušeni nad temi obljubami — smo podpisali pole...

Nabasali so nas v umazane živinske vagone. Do Bruka na Muri smo se peljali skupno z drugimi. Tam so nas ločili. Nekaj rojakov je bilo poslanih v severno Nemčijo, mene in nekaj tovarišev pa so poslali v Donawiz pri Leobnu.

V Donawizu so nas peljali v veliko umazano barako. Ko sem se »naspal« na trdih deskah, ki so jih Nemci imenovali postelje, nas je zbudil Nемеc in nas odpeljal na delo. Ker sem bil po naravi močan, so me dodelili k peči za topljenje železa.

Po nekaj tednih dela sem se postaral za celih dvajset let. Strašna vročina pri peči, pri kateri smo bili zaposleni pač samo inozemci, in moreča žeja sta me primorala, da sem uporabil skoraj ves svoj zaslužek samo za pivo. Za »hrano in stanovanje« so nam odtegovali takoj pri plači. Moja obleka je bila kaj kmalu raztrgana. Prosil sem za »Bezugschein« za novo, toda dobil sem samo dovoljenje, da kupim 1 meter blaga za krpanje.

Moja družina je doma zastonj čakala, da ji pošljem denar, saj sem ga imel še za lastne potrebe premalo. Moja družina in jaz — vsi smo propadali.

Domov nisem smel pisati drugega kot to, da mi dobro gre. Nekega dne sem prosil za dopust. Hotel sem k svoji družini z namenom, da se nikdar več ne vrnem v Nemčijo — toda na žalost, moja prošnja za dopust je bila odklonjena.

Ne samo duševno, tudi telesno sem pričel hirati... Zbolel sem in dobil visoko vročino. Poklicani zdravnik je ugotovil, da ne bom več zmožen dela v livarni.

Poslali so me v tukajšnji rudnik Eisenerz. Sedaj poleti je tukaj strašna vročina, ker se železna ruda segreje, vendar je sedaj še vedno

bolje nego pozimi. Takrat je tukaj hud mraz in mi nimamo dovolj obleke. Kakšna pa je naša hrana, lahko sama vidiš.»

V tem zaslišim glas »Fertigmachen!« Poslovila sem se od zgodaj ostarelega moža, ki so ga gnali z drugimi vred v rudnik...

Krenem dalje... Pot me vodi mimo židovskih taborišč, ograjenih z visoko bodečo žico. Groza me je obšla, ko zagledam skozi žico nekaj skeletom podobnih ljudi. Na ta način hoče torej Hitler uničiti ljudi, ki so mu v napotje — sem pomislila. To naj bo torej fašistični raj delavcev, ki so ga prerokovali našemu ljudstvu petokolonaši.

Toda to je le senca tega, kar doživljajo naši politični interniranci v koncentracijskih taboriščih!

Ko sem govorila nekoč z nekim višjim SA-Führerjem, mi je odkrito povedal, da uporabljajo naše politične jetnike za razne poizkuse, ki jih je znanost delala prej le na živalih.

Tako so na primer Nemci vojaške obleke za rusko fronto preizkušali na ta način, da so oblekli vanjo žrtev, ki so jo zaprli v posebno stekleno kabino. To kabino so potem umetno shlajevali, z ventilatorji pa so usmerjali veter. Nato so opazovali, pri koliki stopnji in pod kakšnimi pogoji bo žrtev zmrznila.

Za serum proti pegastemu legarju je potrebno, da se okužena uš naučije zdrave človeške krvi. V konstituciji uši se potem vrši proces, ki pomaga pri proizvodnji protiseruma. Seveda je človek, ki ga ugrize okužena uš, žrtev te strašne bolezni. Našim ljudem v koncentracijskih taboriščih so dajali ti podivjani psi cele pasove takih uši, da so jih žrle in okužile.

Kadar preizkušajo Nemci razne strupene pline, avtomatsko orožje itd., se vselej poslužujejo hitlerjevci le političnih jetnikov.

Tako torej izgledajo ti »zastopniki kulture« od bliže!

Gorje hitlerjevcem, ki so povzročili podjarmljenim narodom Evrope toliko gorja! Gorje njim, ki so v nas vzbudili toliko želje po svetem maščevanju!

Dunja

Delavci! Zapuščajte tovarne in pristopajte v vrste naše NOV!

Plaz se je sprožil

»Zadnji napad na fašistično Nemčijo se bo pričel skupno v najtesnejšem sodelovanju zaveznikov,« so poudarile zadnje zavezniške konference in ves svet je nestrpno pričakoval trenutka, ko pade zadnji udarec. Zatišje na frontah, ki je trajalo do pred kratkim, je dalo pozornemu opazovalcu slutiti, da se pripravljajo velike stvari.

In res. Dogodki so se naenkrat zavrteli pred našimi očmi, prehitevajo drug drugega in vojaške ter politične situacije se razvijajo, da jih komaj zasledujemo.

Plaz se je sprožil z zavezniško ofenzivo v Italiji. Po sporazumu vseh rodoljubnih sil v državi, po sestavu koalicijske vlade, so bili dani vsi pogoji za uspešno napredovanje. In res so se uspehi hitro pokazali.

Zavezniške čete so zavzele Rim in prodirajo nezadržno naprej, zavzele so mesto Terni in potiskajo razbito nemško vojsko v severno Italijo. Kako se bodo proti tej ofenzivi branili Nemci, se bodo ustavljali z vsilo ali bodo umikali armado in se ustavili na novi fronti v nižini reke Pada, nam bodo pokazali prihodnji dnevi.

V situacijo v Italiji pa je odločilno posegel drug moment, zavezniška invazija v Franciji, ki bo nedvomno vplivala na razvoj položaja na italijanskem bojišču.

6. junija so se zavezniške čete izkrcale med Cherbourgom in L'Havre-om na francoski obali. Po dolgem in temeljitem pripravljanju, ki se je zdelo morda nepoučenemu skoraj predolgo, se je invazija uspešno izvršila. Tisoči letal in ladij so prinesli zavezniško armado preko kanala v tej velikanski vojaški akciji, ki je potrdila sklepe teheranske in moskovske konference ter dokončno razbila upanje fašizma ter ostale reakcije na neslogo med zavezniki. Danes, po prvih dneh invazije, ko prihajajo poročila o silnih bojih, ki se vrše za vsako ped zemlje, so nam razumljive velikanske predhodne priprave zaveznikov, saj se je fašizem utrdil na atlantski obali do skrajnosti in so zatrjevali njegovi predstavniki, da je Nemčija na tej fronti neranljiva.

Tako ima invazija ne samo ogromen vojaški pomen, saj bo v velikanski meri skrajšala vojno, marveč tudi silen politični odmev v svetu. Razvoj operacij gre k odločilnim bitkam. Po besedah angleškega ministrskega predsednika pa to izkrcaje še ni vse, marveč le prvo v vrsti vojaških akcij, ki jih bodo podvzeli zavezniki za zlom fašistične Nemčije.

Po dogovoru zaveznikov o skupnem zadnjem udarcu v zvezi s prvo točko teheranske konference, da se vojna čimbolj skrajša, so naše oči obrnjene na vzhod. Tam je Rdeča armada skoraj dva meseca vršila v zaledju silne premike, ki dajejo slutiti, da se je tudi Sovjetska zveza na ta zadnji udarec temeljito pripravila. To pot se je ofenziva pričela na karelijski fronti in gre v treh smereh v Finsko. Napredovanje ruskih čet je povzročilo krizo v Finski, ki danes spoznava nepremišljeno vztrajanje na strani Hitlerja. Nemčija zaenkrat na to ofenzivo Rdeče armade navidezno ne polaga velike važnosti. Morda z namenom, da ji ni treba pošiljati na ta del fronte ojačanj, saj ji invazija pobira ogromne množine vojaštva. Vse kaže, da je usoda Finske zapečateni in da jo bo Nemčija zaradi svoje rešitve prepustila usodi, ki čaka tudi ostale satelitske države.

Tembolj pa se Nemčija pripravlja na obrambo na južnem delu fronte, da zadrži prodor Rdeče armade na Balkan, ki bi bil zanjo usodnega pomena. Kdaj se bo pričela sovjetska ofenziva in na katerem delu fronte, bomo videli v kratkem. Značilna pa je kratka izjava v radiu, da so izšli v Moskvi v ogromnih nakladah zemljevidi Balkanskega polotoka.

V tej skupni ofenzivi zaveznikov sodeluje tudi naša Narodnoosvobodilna vojska, ki kljub vedno novim poizkusom sovražnika, prodreti na osvobojeno ozemlje, drži iniciativo in vrši pospešene napade zlasti na sovražne komunikacije in železniška križišča.

Bojni ples je dosegel vrhunec. Sile vsega svobodoljubnega sveta so združene, da v skupni borbi uničijo največjega sovražnika in zatiralca — fašistično Nemčijo. Dvigajo se zatirani narodi v Franciji, Belgiji,

Nizozemski in Norveški ter vzplamtevajo v osvobodilnem boju. Fašistične horde s strahom čakajo novih udarcev. Prišel je čas, ko nemško vojaško vodstvo ne bo več obvladalo položaja — ko bo na eni strani ogrožen Pariz, ko bo prišel klic po pomoči iz Varšave, ko bodo ruske čete prodirale proti Beogradu in bo v nevarnosti nemška meja v Italiji.

Tudi jugoslovanski narodi se borimo v vrsti velikih zaveznikov in drugih svobodoljubnih narodov za nacionalno in socialno svobodo. Danes je čas, da složno udarimo po okupatorju in ga preženemo iz naših krajev. Danes je mesto vsakega Slovenca v Osvobodilni fronti in vrstah Narodno-osvobodilne vojske, saj z našo borbo gradimo temelje novi, demokratični državi. Zato je danes naše geslo:

Vse za fronto — vse za zmago!

Tugo

Koroško delavstvo v boju

Koroško delavstvo ima za seboj slavno zgodovino težkih bojev proti zatiranju in nasilju, proti tisti avstrijski imperialistični gospodi, ki je dolga leta zatirala tudi koroške Slovence in pripravljala v Avstriji Hitlerjev prihod na oblast. V tem boju, ki je često terjal mnogo delavske krvi, se je skovala borbena enotnost koroškega proletariata ne glede na nacionalne razlike. Slovenski in avstrijski delavci so se skupno na čelu s svojo Komunistično partijo borili proti skupnemu sovražniku, ki jih je pahnil v najgloblje suženjstvo in jih predal gestapovskim tiranom. V tem boju so se začele kovati vezi med koroškim delavstvom in med koroškimi slovenskimi narodnimi množicami, ki so morale za ceno velikih žrtev braniti svoje narodne pravice proti imperialističnemu nasilju avstrijske gospode in velikonemških pruskih osvajalcev.

Kakor je Hitlerjev fašizem pognal koroške Slovence v najgloblje suženjstvo in brezpravje, tako je tudi koroško delavstvo oropal vseh pravic, priborjenih s krvjo najboljših delavskih borcev, tovarne pa izpremenil v kasarne, kjer je delavstvo izpostavljeno najhujšemu izkoriščevalcu — roparskemu Hitlerjevemu vojnemu podjetju.

OF je s svojo globoko demokratično vsebino in s svojo neizprosno borbo proti Hitlerjevemu režimu pridobila med koroškim delavstvom ogromne simpatije in mu pokazala borbena pot, ki pelje do rešitve delavstva izpod fašističnega nasilja in izkoriščanja ter brezpravnosti. Koroško delavstvo se je v celoti odločilo za to pot oborožene borbe proti gestapovskim tiranom za bratstvo in mir med narodi, za svobodo in popolno neodvisnost vseh narodov.

Tako je koroško delavstvo po svoji borbeni tradiciji in po svojem neposrednem delovanju in oboroženi borbi, ki se na Koroškem odvija proti Hitlerju, hkrati tudi nosilec antifašistične enotnosti dveh narodov — slovenskega in avstrijskega, ki so ju nekdanji njuni gospodarji za svoje profite ščuvali drugega proti drugemu. Ta antifašistična enotnost na temelju borbene skupnosti koroškega delavstva je eno izmed najmočnejših jamstev za popolno uresničenje in zavarovanje slovenskih narodnih pravic in zahtev na Koroškem.

Kakor je nekdanj protiljudska politika agentov jugoslovanske gospode na eni strani in politika izdajalskega vodstva avstrijske socialne demokracije na drugi strani skušala razdvajati slovenske narodne množice in delavstvo na Koroškem ter tako slabila ne samo borbo koroškega delavstva, ampak tudi borbo koroških Slovencev; danes pa OF združuje zopet slovenske koroške narodne množice s koroškim delavstvom ter kuje neporušljive vezi med slovenskim narodnoosvobodilnim gibanjem in med njegovim najbližjim in prirodnim zaveznikom — avstrijskimi antifašističnimi množicami. Tako se ustvarja ne samo v okviru antifašističnega boja enotnost vseh narodnih in ljudskih množic na Koroškem, ampak se ustvarja tudi v okviru OF enotnost slovenskega delovnega ljudstva na Koroškem. To je najboljše zavarovanje uspehov narodnoosvobodilne borbe slovenskega naroda in vseh ostalih narodov Jugoslavije, to je najboljše zavarovanje enotnosti in nedeljivosti slovenskega naroda in njegove zemlje, ki si jo je slovenski narod priboril v boju, ki ga že tri leta vodi skupno z vsemi jugoslovanskimi narodi pod vodstvom maršala Tita.

Sodelovanje koroškega delavstva in njegova enotnost v boju proti fašizmu je temeljito spremenila vse politične odnose na Koroškem, in sicer: če je nekdanj koroško delavstvo iz vsega srca sovražilo staro protiljudsko in protinarodno Jugoslavijo, danes pa z navdušenjem pozdravlja borce NOV in POJ, pomaga in sodeluje v borbi koroških Slovencev za zedinjeno Slovenijo v demokratični in federativni Jugoslaviji. Koroški slovenski delavci stopajo v vrste naše partizanske vojske, avstrijski pa se ob zgledu našega boja priključujejo prvim avstrijskim partizanskim oddelkom.

Po tovarnah in mestih se snujejo ODE (odbori delavske enotnosti), ki organizirajo pomoč partizanom, OF in avstrijski osvobodilni fronti, organizirajo sabotaže in mobilizacijo v partizanske vrste. Strahovit je teror krvavega gestapa in njegovih pomočnikov, toda vse to ne more ukloniti koroškega delavstva, ki je z gled delavstvu ostale Avstrije in ki s svojim borbenim primerom spodbuja v boj tudi tisoče in tisoče inozemskih delavcev, ki jih je Hitler kot sužnje brez domovine in pravic prignil iz njihovih dežel v svoje vojne tovarne.

† Tovarišu Primožu!

V zadnjih dneh maja nas je za vedno zapustil član Okrožnega odbora OF za okrožje Kranj, tovariš Jaka Vehovec-Primož, ki je kljub slabemu zdravju in visoki starosti v februarju tega leta stopil v naše vrste, skupno s svojim 16-letnim sinom, da izpolni svojo dolžnost do naroda in se aktivno udeleži naše borbe.

Kdo ni poznal tovariša Primoža kot agilnega kulturnega delavca v delavskem kulturnem društvu »Vzajemnost« v Kranju? Kot predsednik je vodil res v očetovski skrbi kulturne prireditve in kulturno vzgojo delavstva, predvsem pa delavske mladine. Z neštetimi igrimi in s pevskim zborom je znal pritegniti mladino v kulturno življenje in jo tako pravilno

vzgajal; iz vrst te mladine je zraslo mnogo borcev in političnih aktivistk v vrstah naše Osvobodilne fronte in Narodnoosvobodilne vojske.

Kot socialdemokrat je bil vnet borec za pravice delovnega ljudstva in je bil na prvi pokrajinski konferenci Delavske enotnosti predlagan in soglasno izvoljen za člana Pokrajinskega odbora Delavske enotnosti.

Bil je eden izmed tistih, ki niso pomišljali, ko je nastopil čas, temveč je takoj zapustil svoj dom in vstopil v naše vrste, kar naj bo svetel zgled onim, ki še čakajo ob strani naše borbe.

Tovariš Primož nas je zapustil, toda njegovo delo in njegova prisotnost bosta ostala vedno živa.

Slava njegovemu spominu!

Jaka Štucin

Vse za čimprejšnji izgon okupatorja! — Vse za čimprejšnjo zmago!

Politične vesti

Dne 24. maja je govoril angleški ministrski predsednik Churchill, ki je poudaril, da so njegove osebne simpatije na strani maršala Tita in hrabre partizanske vojske in da bodo zavezniki dali vso možno pomoč vojski, ki se bori tako hrabro proti nemškemu okupatorju.

»Zverstva in zločini Nemcev v Jugoslaviji so prekoračili vse, kar smo slišali do sedaj. Slišali pa smo o strašnih stvareh. Odpor teh junaških gorjancev pa predstavlja eno izmed najbolj sijajnih stvari v vojni, ki jih bo zgodovina dolgo proslavljala,« je izjavil dalje g. Churchill. »Zavezniki bodo pomagali,« je govoril angleški premier, »da uničimo skupnega sovražnika, potem pa naj se ljudstvo samo odloči o notranji ureditvi države.«

Churchillov govor je odkrito in popolno priznanje Titovi vojski, ki je razbila ogromno nemških ofenziv in vpostavila svojo narodno oblast.

Sijajna zmaga naše vojske na Dolenjskem

Naša hrabra Narodnoosvobodilna vojska je ponovno dokazala, da je kos največjim vojaškim operacijam in da zmore zavzeti najbolj utrjene postojanke v kombiniranih napadih vsega orožja.

Konec aprila in v začetku maja so se enote VII. korpusa pričele pomikati proti močno utrjenim sovražnim postojankam: Žužemberku, Dobravi, Dobrniču in Trebnju, da se poizkusijo z najboljšimi jurišnimi bataljoni švabobrancev in izbranimi nemškimi enotami.

Posebno se je izkazala naša artilerija, ki je z vso preciznostjo tolkla po sovražnikovih bunkerjih in množici sovražnih tankov, ki so jih Nemci pošiljali v borbo. Po artilerijski pripravi so partizani z neverjetnim junaštvom jurišali na postojanke, osvobodili in priključili zopet dobršen del k svobodnemu slovenskemu ozemlju.

To je ena izmed največjih zmag partizanskega orožja v Sloveniji. To je zopet neizpodbiten dokaz onim, ki še količkaj dvomijo v moč naše hrabre Narodnoosvobodilne vojske!

Nemški napad na Vrhovni štab maršala Tita

Svetovno časopisje piše o veliki nemški blamaži, ki so jo doživeli ob priliki napada na naš vrhovni štab. Načrt je napravil maršal Rommel in je postavil cilj: ujeti naš Vrhovni štab z maršalom Titom.

Dne 25. maja se je po silovitem bombardiranju v okolici Vrhovnega štaba izkrcala nemška zračna pehota v jačini 2 bataljonov, pripeljana z jadralnimi in bojnimi letali, najmoderneje opremljena, in pričela koncentričen napad. Vzporedno s tem so Nemci napravili močan sunek v smeri proti Drvaru, kjer se je tisti čas nahajal maršal Tito s svojim štabom.

In uspeh? Polovica nemške zračne pehote je bila pobita, ranjena ali ujeta, ujeli ali ranili niso niti enega člana Vrhovnega štaba, ki se je ves, z maršalom Titom umaknil. Titovi borci so pokazali tako hrabrost in udarnost, da so specialne nemške enote strmele in bile zaprepaščene. Nemci tega poraza niso upali objaviti, pač pa se je Göbbels oglasil šele potem, ko je RSJ objavila nemški neuspeh in s tem veliko nemško blamažo. Göbbelsove besede so bile vse prej kakor pa izraz nemškega ponosa.

Titov vrhovni štab vrši svoje vojaške operacije nemoteno dalje.

Nova italijanska vlada

Badoglio je moral odstopiti, »ker ni nastopil dovolj energično proti fašizmu«, pravi londonski radio. Sestavljena je nova vlada pod predsedstvom Bonomija, ki ima v svojem kabinetu zastopane vse politične stranke.

Viktor Emanuel III. je po osvoboditvi Rima odstopil in prepustil prestol svojemu sinu Umbertou.

Mladina je zborovala

Od 2. do 5. maja se je vršil na svobodnem ozemlju II. kongres protifašistične mladine Jugoslavije USAOJ, katerega se je udeležilo 816 mladincev. Kongresa se je udeležil tudi maršal Tito, ki je govoril jugoslovanski mladini in ji vlil novega borbenega duha. Kongres je bil velika manifestacija jugoslovanske mladine, izraz njene neusahljive borbe in neustrašne požrvovalnosti v borbi proti nemškemu okupatorju in domačim izdajalcem. Kongres je sprejel pozdrave vsega svobodoljubnega sveta.

Širite »Delavsko enotnost«!

Delavci! Delavke!

Naslednji poziv je namenjen vašim tovarišem tujih narodnosti. Dajte jim čitati Delavsko enotnost! Navežite z njimi stike in jim razložite našo borbo, pridobite jih v vrste Narodnoosvobodilne vojske!

Camérades Français!

Le combat pour la liberation de la votre patrie vient d'éclater. Vos frères Français se sont levés contre la tyrannie allemande renuis par le Front national français. Le jour de la victoire arrive.

Laissez le travail pour les occupants allemands! Entrez en Armée nationale de la liberation Yougoslave!

Aidez la lutte des peuples yougoslaves!

Accompagnez-vous aux camarades, qui vont retourner en France pour liberer votre pays!

Cherchez le contact avec les ouvriers slovènes, qui vous donneront les informations et les directions nécessaires.

Deutsche Arbeitskamerade! Es ruft Euch die Befreiungsfront!

Es nähert sich das Ende Hitlers Nationalfaschismus! Euch Kameraden, hat der Hitler als Teile in seinem Kriegsrobot verwendet und Euch so in die vernichtende Situation, in die er geraten ist, eingemischt! Invasion, die sich an der französischen Küste angefangen hat, entwickelt sich mit unverminderter Schwungkraft weiter. Hitlers Armee in Italien ist knapp vor Niedergang und weicht nach Norden zurück. Riesige Armeen sind für weitere Landungen vorbereitet und sie werden das demoralisierte deutsche Heer völlig vernichten.

Die Befreiungsfront ruft Euch, Kameraden! Lasst die Arbeit für den Hitler und schliesst Euch den Kämpfern für die Freiheit aller Völker, die der Hitler unterdrückt, an!

Kommt in die Reihen der Befreiungsfront! Suchet Verbindungen mit unseren Partisanen!

Nationalfaschismus ist schon auf allen Fronten bekämpft. Seine Verluste sind furchtbar! Eure Familien aber wohnen in den Städten obdachlos und unterernährt. Verlängert mit Eurer Arbeit nicht den blutigen Krieg, helfet nicht dem Verbrecher Hitler! Verlasst die Arbeit in den Fabriken. Alle Völker der Welt sind in dem gemeinsamen Kampf gegen Faschismus und Nationalsozialismus verbunden! Alle unterdrückten Völker aber sammeln sich zum gemeinsamen Widerstand gegen internationalen Feind — Hitler und seiner verbrecherischen Bande!

Compagni Italiani!

Lasciate il lavoro per Hitler e i suoi banditi fascisti! Entrate nelle file dei combattenti partigiani, nell'Esercito di liberazione jugoslavo! Riunitevi coi vostri fratelli partigiani italiani che combattono per una nuova, libera, democratica Italia! Cercate il contatto con gli operai sloveni i quali vi servono con tutte le informazioni, che vi occorrono per riunire le nostre file.

PRIMORSKA IZDAJA

DELAVSKA ENOTNOST

Leto II. — Junij-julij 1943. — Štev. 4.

V Grčiji so vedno ostrejši štrajki, ulične demonstracije in živahno partizansko delovanje. V Atenah je izbruhnil generalni štrajk zaradi tega, ker so hitlerjevci streljali v množico, ki je demonstrirala. Grški partizani so osvobodili že velik del Grčije in doprinašajo v zvezi z Narodno-osvobodilno vojsko Jugoslavije svoj del k osvoboditvi vseh balkanskih narodov.

Delavske žene v velikih industrijskih francoskih mestih so priredile burne demonstracije proti izdajalski kliku Laval-Petain, ki se je popolnoma predala Hitlerju. Delavske žene so na ulicah vzklikale: »Hočemo kruha, vrnite nam naše može, ki so na prisilnem delu v Nemčiji!« Odpor francoskega naroda proti krvavim tlačiteljem z vsakim dnem bolj narašča. Francoski partizani »svobodni strelci« razvijajo veliko aktivnost zlasti v mestih, kjer streljajo hitlerjevce in izdajalce, uničujejo prometne naprave in vršijo velike sabotažne akcije v tovarnah.

»Delavska enotnost« je glasilo delavskega ljudstva!

Delavci in delavke, dopisujte v naš list!

»Delavska enotnost« naj bo list borbe v obratih!

»Delavska enotnost« naj bo zveza med delavci v obratu in delavci v vojski!

Delavci-partizani, dopisujte v »Delavsko enotnost«!

Štrajki delavk v tovarni Anhovo ob Soči

V tovarni cementa v Anhovem ob Soči so slovenske delavke pred kratkim štrajkom. Do štrajka je prišlo zaradi neznosnih delovnih pogojev,

zlasti predolgega delavnika. Štrajk je trajal 24 ur. Vodstvo obrata se je ustrašilo solidarnosti in odločnosti delavk ter je pristalo na vse delavske zahteve. Odslej traja delavnik 9 ur, torej 3 ure manj kot poprej. Štrajk se je vršil v posebno ostrih okoliščinah, ker je tovarna vojno industrijsko podjetje in so vse delovne moči mobilizirane.

Delavci in delavke slovenskega Primorja! Sledite zgledu svojih tovarišic, svojih sotrpinov iz Anhovega! Dvignite se v borbo za izboljšanje plač, za krajši delavnik, za izboljšanje delovnih pogojev! Vršite sabotažo v vseh tovarnah in delavnicah! Delajte počasi! Kvarite izdelke in stroje! Izvedite velika sabotažna dejanja, ki bodo privedla do ustavitve obratovanja! S svojim delom v tovarnah podaljšujemo življenje okupatorju, s sabotažo pa približujemo dan miru in osvoboditve slovenskega naroda.

Zasluzena kazen

Ob padcu Mussolinija so množice marsikje na lastno iniciativo odstranjevale osovražene fašistične priganjače. Taki primeri so se dogajali zlasti v severni Italiji, pa tudi pri nas na Primorskem. Tako so v tovarni Cottonificio Triestino v Podgori pri Gorici pobili osovražene vodjo tega obrata. V Trstu in Trziču je razjarjena množica do nezavesti pretepla neke fašiste, ki so imeli na vesti mnogo zločinov nad delavci in nad slovenskim narodom.

PRIPOMBE IN POJASNILA

List »Delavska enotnost« ima svojo predzgodovino, ki sega leta nazaj v staro Jugoslavijo. Slovensko delavstvo v stari Jugoslaviji je bilo sindikalno organizirano v raznih strokovnih organizacijah. Razen socialističnih sindikatov, ki so bili najmočnejši, so obstajale strokovne organizacije krščansko-socialističnega delavstva, nacionalistična Narodna strokovna zveza ter nekaj strokovnih organizacij, ki se politično in nazorsko niso opredeljevale, ampak so ohranjale stare cehovske oblike.

V socialističnih sindikatih, ki jih je povezovala kot vrhovni forum Strokovna komisija za Slovenijo, je bila organizirana politično in ideološko dokaj raznolika množica delavstva, ki je sicer priznavala marksizem kot osnovno načelo, toda politično je bila vezana na zelo si nasprotujoče centre. Najnaprednejši in edino resnično revolucionarni del je bil povezan s Komunistično partijo, medtem ko je bila večina sindikalnih prvakov v centru kakor tudi v industrijskih središčih strankarsko vezana na Socialdemokratsko stranko, ki jo je vodil prosluli Zivko Topalović. Znotraj socialističnih sindikatov se je vršila zagrizena borba med revolucionarnim delom in socialdemokratskimi voditelji. Ta borba je dosegla vrhunec malo pred vojno z izključitvijo Franca Leskoška in drugih komunistov iz Strokovne komisije. Toda socialdemokratski vrhovi kljub temu niso uspeli obvladati organiziranega delavstva, med katerim je postajal vpliv Komunistične partije čedalje odločilnejši. Prav zaradi tega prevladujočega vpliva so postali socialistični sindikati prva žrtev Cvetkovičeve fašizacije. Leta 1940 so bili razpuščeni.

Jugoslovanska strokovna zveza je bila strokovna organizacija krščanskega delavstva. Ustanovljena je bila konec 19. stoletja pod vplivom okrožnice papeža Leona XIII. »Rerum novarum« z namenom, da odtegne verne delavce marksističnemu vplivu ter utrdi vpliv cerkve nad delavskim razredom v svetu. Kljub izrazito reakcionarnim motivom, zaradi katerih je bila ustanovljena krščanska strokovna organizacija, so v njejčasoma prihajale do izraza napredne težnje po enotnem nastopu vsega delavstva, prav tako pa je tudi krščansko delavstvo čedalje ostreje čutilo potrebo sindikalne borbe za materialne koristi delavstva. Klerikalna stranka, ki je imela dolga desetletja prevladujoč vpliv v sindikalni organizaciji, je med obema vojnama začela ta vpliv polagoma izgubljati, dokler ni prišlo malo pred drugo svetovno vojno do popolnega preloma med Jugoslovansko strokovno zvezo in klerikalnim strankarskim vodstvom. V času Ljudske fronte je prišlo tudi do zunanjega političnega sodelovanja s komunisti, tik pred vojno pa do ožje politične povezave s Komunistično partijo, kar je po zlomu Jugoslavije 1941 dobilo izraza v takojšnji udeležbi krščanskih socialistov pri Osvobodilni fronti.

Narodna strokovna zveza številčno in ideološko ni bila pomembna organizacija. Svojo bazo je imela zlasti med nameščenstvom liberalne in nacionalistične usmerjenosti ter je bila veskozi ozko povezana s političnimi voditelji liberalnega tabora. V življenju našega delavstva ni igrala pomembnejše vloge. V času osvobodilne vojne se je pretežni del njenega članstva odločil za osvobodilno gibanje, medtem ko so voditelji ali politično izhiralni v oportunistu ali pa se celo povezali z narodnimi izdajalci.

Razen naštetih treh sindikalnih grupacij, ki so pred vojno predstavljale organizirano delavstvo, ki je bilo preko posebnih strokovnih zvez povezano

v lastne centrale, je bilo tudi nekaj posebnih strokovnih organizacij, ki so bile ideološko in politično nevtralne ter so le ozko skrbele za interese včlanjenega delavstva in nameščentva. Take organizacije so imeli grafičarji, državni nameščenci, železničarji, strojniki in drugi. Toda kljub oficialni nevtalnosti teh organizacij so iz njih izšli številni revolucionarni borci, medtem ko so vodstva teh organizacij skrahirala v svojem oportunističnem in celo kolaborantstvu.

Zadnja leta pred vojno, ko je beograjski diktatorski režim krenil odkrito v fašizem, so tudi slovenski klerikalci, povezani s Stojadinovičem v JRZ, ustanovili lastno sindikalno organizacijo, Zvezo združenih delavcev, ki je postala sestavni del Cvetkovičevega Jugorasa. Nastop Jugorasa je zaostрил borbo delavstva proti fašizaciji. Delavstvo je odgovorilo na ta odkrit napad s tesnejšim medsebojnim povezovanjem, s skupnim sindikalnim in dostikrat tudi političnim nastopanjem. Ideja delavske enotnosti, ki je živela ves čas stare Jugoslavije v srcih najzavednejših delavcev ne glede na ideološko pripadnost, je zlasti po prizadevanju Komunistične partije začela dobivati stvarne in učinkovite oblike. V tovarnah in rudnikih so se začeli ustanavljati Akcijski odbori delavske enotnosti. V duhu enotnega nastopa so bile izvedene številne tarifne akcije, delavstvo je začelo javno demonstrirati proti druginji kakor tudi proti fašizmu in nacizmu, ki se je pod zaščito oblasti začel bohotiti po naši zemlji.

Razpust socialističnih sindikatov konec leta 1940 je sicer škodoval legalnemu nastopanju delavstva, vendar je na drugi strani pripomogel k dvigu borbene odločnosti ter je pripravil delavstvo na odločilen poseg v našo narodno zgodovino.

Z razpadom stare Jugoslavije in fašistično okupacijo je nastopilo usodno in odločilno razdobje za obstoj našega naroda. Vse legalne politične stranke so se ali vdinjale fašističnemu okupatorju ali pa se oportunistično potuhnile. Zdaj je udarila usodna ura, ko naj se izkaže borbenost in revolucionarnost našega delavstva. Komunistična partija ni omahovala, ampak je pozvala z ustanovitvijo Osvobodilne fronte vse Slovence v borbo za osvoboditev. Delavski razred je postal osnovna sila osvobodilnega gibanja. On je dal prvo množico aktivistov in partizanov. Okrog delavskega razreda so se zbrali nato vsi ostali sloji našega naroda. Od vsega početka je zaradi prvenstvene udeležbe delavskega razreda in vodstva Komunistične partije dobila osvobodilna borba revolucionarne perspektive. Cilj osvobodilne borbe ni bil nikdar zgolj osvoboditev Jugoslavije izpod okupatorskega jarma, ampak je od vsega početka v osvobodilnih borbah ob enem rasla odločitev za oblast delovnega ljudstva v osvobojeni domovini.

Po zaslugi enotnega nastopa delavskega razreda v osvobodilni borbi so padle stare strankarske razlike med ljudstvom. Ljudje so se odločali ne glede na svoje politično prepričanje po novih ločnicah. Pošteni in patriotski državljani so stopali na stran osvobodilnega gibanja, medtem ko so pokvarjeni politični voditelji in strankarski špekulanti stopili na stran okupatorja. Zakonitost družbenega razvoja je povzročila ostro ločitev med ljudskimi množicami ter med izkoriščevalci ljudstva. Izoblikovala sta se dva tabora: revolucionarni in protirevolucionarni, ki se je ozko naslonil na okupatorja ter reakcionarno emigracijo. Družbena zakonitost je tudi povzročila, da so bile v narodno-osvobodilni borbi skupno z okupatorji vojaško potolčene tudi protirevolucionarne sile, ki so videle v tesni naslonitvi na okupatorsko vojaško in policijsko silo rešitev pred nastopajočo oblastjo delovnih množic.

Okupatorji so takoj po zasedbi začeli uvajati pri nas svoj fašistični red in s tem v zvezi tudi svoje sindikate. Z okupacijo je bilo mahoma konec vsakršnega legalnega sindikalnega dela tudi za tiste organizacije, ki jih jugoslovanski fašistični režimi niso utegnili razpustiti. Zavedno delavstvo je odločno odklonilo vsakršno sodelovanje v fašistični Pokrajinski delavski zvezi in v Dopolavoru, takoj pa so se ponudili fašistom voditelji klerofašistične Zveze združenih delavcev.

Osvobodilna fronta je vključila v svoje vrste skoraj brez izjeme vse nekdanje organizirane delavce. V njenem okrilju je delavstvo spočetka tudi

izvajalo nekatere tarifne akcije, seveda ilegalne, ki so pa rodile lepe uspehe. Toda borba se je vedno bolj prenašala s sindikalnega na politično področje. Znova so oživeli odbori Delavske enotnosti, ki so si naredili za glavno nalogo vključevanje delavstva v vsenarodno borbo. Odbori Delavske enotnosti so začeli z aktivno borbo, s sabotažo, z zbiranjem materialne pomoči ter z mobilizacijo v Narodno zaščito in v partizanske odrede. Onemogočali so širjenje vpliva fašističnih sindikatov, razkrivali so kolaboracioniste ter okupatorske priganjače ter posebno preganjali izdajalce iz delavskih vrst.

Okupator, posebno na nemškem zasedbenem ozemlju, je skušal do skrajnosti izkoristiti industrijski potencial, ki ga je našel nepoškodovanega. Zaradi tega je začel obstoječo industrijo razširjati in preusmerjati za vojaške potrebe. Zato je postala sabotaža ena glavnih nalog, ki so si jih nadele organizacije Delavske enotnosti v vseh panogah industrije in prometa. Osvobodilna fronta je zaradi tega večkrat naslavljala pozive na zaposleno delavstvo z navodili za sabotažo in odhajanje v partizane. V ta namen je tudi posebej organizirala v podjetjih odbore Delavske enotnosti. Ti odbori so čedalje bolj izgubljali značaj ilegalne strokovne organizacije ter so postajali politični organi osvobodilne borbe.

V letu 1942 je osvobodilna borba dosegla prvi velikanski uspeh z vzpostavitvijo osvobojenega ozemlja na Notranjskem in Dolenjskem. Težišče borbe se je preselilo iz mest na podeželje. S hitrim razvijanjem vojaške sile osvobodilnega gibanja so silno naraščale materialne potrebe. Tudi to pot je našlo osvobodilno gibanje močno pomoč v delavstvu. Železničarji so omogočali velike transporte vsakovrstnega materiala za potrebe partizanske vojske. Velik del tega materiala je prihajal iz tovarn na zasedenem ozemlju.

Sredi leta 1942 je okupatorju sicer uspelo za kratek čas zatreti osvobojeno ozemlje, toda vse sovražno nasilje v bistvu ni škodovalo osvobodilnemu gibanju, pač pa mu je dalo novih izkušenj, ki so kmalu rodile nove uspehe. Partizanska vojska se je preustrojila v brigade in nato v divizije. Prvotni na ozke terene privezani odredi so se združili v močne in udarne manevrske enote, ki so bili sposobni zadajati sovražniku najtežje udarce. Poostreno sovražno nasilje v mestih je prav tako pripomoglo k večji izkušenosti. Kratka doba krize borbene morale, katero je izzval okupator skupno z novo ustanovljeno belo gardo, je bila prestana prav tako v nekaj mesecih. K temu so največ pripomogli vojaški uspehi naše partizanske vojske, ki so že konec jeseni 1942 najjasneje demantirali zatiranje okupatorja, da je slovenskega partizanstva konec.

Poleti 1942 je v krogu Izvršnega odbora Osvobodilne fronte dozorela misel, da se dotedanje skupine Delavske enotnosti trdneje povežejo ter da se osnuje tudi posebno vodstvo Delavske enotnosti. Zaradi vedno bolj naraščajočega obsega osvobodilne borbe (osvobojeno ozemlje, odhod večjih partizanskih enot na Štajersko in Primorsko) je bilo neobhodno potrebno, da osvobodilna organizacija prodre v industrijske centre, ki jih je okupator zlasti skrbno držal v rokah. Veliki industrijski centri in revirji so postajali čedalje bolj važni tudi zaradi mobilizacije novih partizanov. Dotlej se je največji del partizanske vojske rekrutiral iz delavskih in študentovskih vrst Ljubljane in okolice ter nekaterih podeželskih krajev. Na Gorenjskem in Štajerskem so sicer odšli v partizane najzavednejši delavci in izobraženci (v glavnem komunisti), medtem ko je večina delavstva še ostala doma. Delavstvo v teh krajih je bilo sicer z redkimi izjemami na strani osvobodilnega gibanja, ki ga je ilegalno vsestransko podpiralo, vendar pa se je za odhod v partizane odločalo le počasi. Partizanstvo je na nemškem zasedenem ozemlju po nekaterih začetnih uspehih doživljalo težke udarce in se vse do italijanske kapitulacije ni moglo krepkeje razviti. Začasno poživitev partizanske borbe na Gorenjskem in Štajerskem je prinesel poleti 1942 prihod druge grupe odredov pod poveljstvom komandanta Staneta. Po italijanski kapitulaciji je dobilo gorenjsko partizanstvo krepko manevrsko oporišče v trikotu med Sočo, Triglavom in Savo. V tem času se je začela tudi množična mobilizacija v industrijskih središčih Gorenjske. Na Štajerskem je partizanstvo doživelo največji razmah po prihodu

14. divizije spomladi 1944. Od tedaj se je začela tudi široka mobilizacija med štajerskim delavstvom, zlasti pa v rudarskih revirjih.

V pripravaх za ta končni razmah osvobodilne vojne je bilo potrebno zlasti prodreti z organizacijo v delavska središča. V vseh teh krajih so sicer obstajale organizacije Osvobodilne fronte, vendar pa so dostikrat doživljale težke provale, ker si je okupatorska policija znala pridobiti številne svoje zaupnike, ki so policijo seznanjali s stanjem in življenjem v ilegalnih osvobodilnih organizacijah. Zaradi tega je bilo nujno potrebno snovati vedno nove organizacijske celice. Potrebne so bile tudi nove oblike. Ena takšnih oblik je bila zlasti med delavstvom v tovarnah in revirjih Delavska enotnost.

Pod prav posebnimi pogoji je začela rasti in se razvijati organizacija Delavske enotnosti v Trstu in deloma tudi v Tržiču (Monfalcone). Medtem ko smo imeli v Sloveniji opravka zgolj s Slovenci, je bilo narodnostno mešano ozemlje Trsta poseben problem. Tam borbe proti fašizmu ni bilo mogoče vršiti zgolj z razlogi nacionalne osvoboditve, ampak je bilo treba dvigniti in organizirati tržaški proletariat v celoti, ne glede na nacionalno pripadnost. Organizacija Osvobodilne fronte je imela nemoten dostop edino le do tržaških Slovencev. Zaradi tega je v Trstu prevzela organizacija Delavske enotnosti glavno nalogo odporiškega gibanja. Pod njenim imenom se je organiziral tržaški proletariat ter se usposobil za odločilen nastop v dneh osvobojevanja Trsta. Bataljoni Delavske enotnosti so takrat v izdatni meri pomagali jugoslovanski armadi. Tržaški proletariat, organiziran v Delavski enotnosti, je takrat pomenil krepko protiutež italijanski buržoazni organizaciji (CLN), ki se je v zatišju ter v povezavi s fašističnimi krogi pripravljala za močnejši nastop ob nemškem porazu, pri čemer je hotela, zanašajoč se na zavezniško pomoč, rešiti Trst pred zmago proletariata ter preprečiti njegovo osvoboditev po naši partizanski vojski. V tej dobi (1944/45) se je pod zastavo Delavske enotnosti ostvarila velika revolucionarna sila tržaškega delavstva, ki je dobila pod zavezniško okupacijo še poslednji močni izraz v velikih stavkah. Z nastopom Kominforma 1948. leta se je enotnost tržaškega delavstva popolnoma razbila. Sadove revolucionarne osvobodilne borbe so ob pomoči nacionalno-šovinističnih italijanskih strank razbili kominformovci, katerih del je izšel tudi iz vrst Slovencev.

Misel o posebnem vodstvu Delavske enotnosti ter o snovanju pokrajinskih vodstev je v krogu Centralnega komiteja KPS in Izvršnega odbora OF dozorela v poletju 1942, to je v času velike italijanske ofenzive. Po prestani ofenzivi konec avgusta se je Izvršni odbor na poti z Roga proti Ljubljani ob nenadnem italijanskem napadu pod Toplo rebrijo razbil na dva dela. Prvi del s Karde-ljem in Leskoškom se je skozi Suho krajino prebil do Podlipoglava, medtem ko so ostali s Kidričem na čelu krenili nazaj v Rog, od koder so po približno enem mesecu odšli k prvi polovici v Podlipoglav blizu Ljubljane. V tem roškem razdobju (med iskanjem zveze s partizani, konferencami z aktivisti ter neprestanim seljenjem) sem se v dogovoru s Kidričem lotil sestavljanja tako imenovanih »tez«, ki naj bi postale programska platforma organizacije Delavske enotnosti. Kidrič je koncept »tez« odobril z manjšimi nebistvenimi korekturami.

O vsebini tez je potrebno nekaj pojasnil. Predvsem odražajo takratno politično in organizacijsko stanje Osvobodilne fronte. Fronta pa je takrat (pol leta pred dolomitsko resolucijo) imela vendarle še precej močne elemente koalicije. To se izraža zlasti v stavku: »Vse skupine medsebojno priznavajo pravico svobode združevanja in izražanja svojega svetovnega nazora.« V tisti dobi so namreč osnovne skupine OF, to je Komunistična partija, Sokoli in krščanski socialisti imeli v Fronti lastne aktiviste, ki so bili vezani na svoje vodstvo v Izvršnem odboru. Nadaljnji razvoj osvobodilnega gibanja je nujno zahteval popolno politično enotnost Fronte. Ta enotnost se je v ljudskih množicah medtem že ustvarila, krhali pa so jo mnogi skupinski aktivisti, ki so skušali svojo skupinsko bazo razširjati tudi med frontovskimi množicami. Taka stremljenja bi lahko napravila veliko škodo, ker so bile posebno kmečke

množice politično še nevezane ter polne starih klerikalnih predsodkov. To vprašanje je rešil Izvršni odbor februarja 1943 med svojim bivanjem v Polhograjskih Dolomitih. Iz temeljitih diskusij se je izkristalizirala tako imenovana »dolomitska resolucija«, ki je poudarila politično enotnost OF, odpravila posebne skupinske politične aktivne ter podredila vse aktiviste disciplini Izvršnega odbora OF. V tej resoluciji je bila tudi ugotovljena vodilna vloga Komunistične partije kot organizatorja osvobodilne borbe. Dolomitska resolucija je dobila svoje potrdilo na zgodovinskem zboru aktivistov na Pugledu blizu Starega loga na Kočevskem, ki se je vršil konec aprila 1943.

Ob času, ko smo pripravljali »teze«, vse te stvari še niso bile do kraja dognane. Pač pa je v »tezah« močno poudarjena ideja enotnosti delavskega razreda kot temelja osvobodilnega gibanja, obenem z dejstvom, da je slovenski proletarijat osnovno jedro gibanja, okrog katerega se je zbralo v borbi vse slovensko ljudstvo. V tezah je prav tako nakazan cilj osvobodilne borbe: socializem. »Kot skupni politični cilj postavljamo poleg narodne osvoboditve in združitve ter pravice slovenskega naroda do samoodločbe tako ureditev nove Slovenije, kakor jo bodo zahtevale koristi slovenskega delovnega ljudstva, ki bo tudi o tem, kakor o vseh skupnih narodnih vprašanjih, demokratično odločalo.« Slehernemu delavcu je bilo razumljivo, kaj te besede pomenijo. »Koristi delovnega ljudstva« so zahtevale ljudsko oblast in socializem.

Teze so pa tudi z veliko jasnostjo poudarile, kaj smo takrat razumeli pod »delavsko enotnostjo«: »Razvoj v Jugoslaviji, še prav posebno pa skupni nastop v Osvobodilni fronti, sta ustvarila najlepše pogoje za uresničenje popolne enotnosti slovenskega delavstva. Slovensko komunistično, socialistično in krščansko socialistično delavstvo ugotavlja, da so padle tiste ovire, ki so delavstvo medsebojno delile ter mu preprečevale enoten nastop v vseh vprašanjih delovnega ljudstva...«. Pred vojno so bili poskusi za politično in organizacijsko enotnost proletariata neizvedljivi. Največ, kar je bilo mogoče doseči, je bila koalicija in enoten taktični nastop ob tarifnih gibanjih, le sem in tja tudi pri političnih akcijah, n. pr. pri volitvah. Kljub temu se je razredna in politična zavest delavstva do vojne toliko razvila, da je prevzelo nase vlogo jedra oborožene borbe, v kateri je izpolnilo ne le svojo zgodovinsko nacionalno dolžnost, ampak si je zelo določno postavilo za cilj tudi revolucionarno zmago nad družbeno reakcijo. Tega revolucionarnega cilja osvobodilne borbe pa ni videlo samo delavstvo, ampak ga je zelo jasno spoznala tudi reakcija. V strahu pred ljudsko zmago v spopadu z okupatorjem se je po zgodovinski nujnosti morala reakcija opredeliti proti ljudstvu in njegovim revolucionarnim ciljem. Zaradi tega se je povezala z okupatorjem ter je skušala z njegovo pomočjo odvrniti grozečo nevarnost revolucije. Toda prav s tem dejanjem je dosegla nasprotni učinek, tako da je bila z okupatorjem vred na bojnem polju potolčena. Če bi se reakcija ne bila povezala z okupatorjem, žive sile kontra-revolucije ne bi bile uničene do konca vojne in najbrž bi borba za zmago ljudske oblasti potekala precej drugače. Bela garda in domobranstvo sta bila nujen proizvod našega družbenega razvoja. Nastop oborožene reakcije je sicer zelo otežil osvobodilno borbo ter zahteval velikanske žrtve, obenem pa je poenostavil zmago revolucije.

Aktivna udeležba delavskega razreda Slovenije v osvobodilni borbi je takoj vzpostavila akcijsko in tudi politično enotnost. Takoj se je tudi izkazalo, da je bilo vse, kar je dotlej delilo delavstvo na razne sindikalne organizacije, tuje delavskim koristim. Posebno se je pokazalo, da je bilo delavstvu škodljivo predpostavljane svetovno nazorskih razlik, posebno pa verskega prepričanja, ki ga je cerkev izkoriščala za odvracanje delavstva od socializma. Enotna udeležba delavstva v narodnoosvobodilni borbi je na mah razbila stare pregrade ter ustvarila pogoje za politično in organizacijsko enotnost vsega slovenskega proletariata. Zaradi tega je bilo kaj kmalu potem, ko je osvobodilna borba že po prvih mesecih zajela vse naše ljudstvo, delavstvu jasno, da bi bilo vsako cepljenje delavskih vrst pod kakršnim koli izgovorom škodljivo. Stare pregrade

so padle, enotnost, politična in sindikalna, je zmagala za vso bodočnost. To prepričanje je iz »tez« jasno razvidno, čeprav bi odstavek o priznavanju pravice svobode združevanja posameznim skupinam, ki sem ga navedel zgoraj, lahko pomenil kaj drugega. Ta stavek je bil pravzaprav koncesija tistim nedelavskim krogom v krščansko socialistični skupini, ki so takrat in še dolgo potem zagovarjali načelo koalicije ter težili k lastni nazorski in politični organizaciji znotraj Osvobodilne fronte. Delavski elementi v isti skupini takih tendenc niso imeli ter so tudi kmalu zatem, ko je prišlo v Dolomitih do razčiščenja pojmov, brez zadržka vsestransko podprli ter izvajali resolucijo o enotnosti osvobodilnega gibanja. (Ta dejstva je poudaril tudi Edvard Kardelj v članku ob desetletnici lista »Delavska enotnost«, ki ga objavljamo na začetku te knjige.)

V začetku oktobra 1942 je bil Izvršni odbor OF spet v celoti zbran v Podlipoglavu, da bi bil tako bliže Ljubljani ter ostalim pokrajinam Slovenije. V tem času je začela izdajalska reakcija vsepovsod po deželi organizirati belo gardo. V Ljubljani se je ob sodelovanju bele garde začelo nezasišano nasilje. Vsa javnost je bila še pod vtisom velike italijanske ofenzive ter je nasadala fašističnemu in izdajalskemu zatrjevanju, da je slovenskega partizanstva konec. Kidrič in Kardelj sta se kljub smrtni nevarnosti odločila za ilegalno pot v Ljubljano. Sklicala sta Vrhovni plenum Osvobodilne fronte, ker je več članov plenuma takrat še legalno, deloma pa ilegalno živelo v Ljubljani. Plenum je potrdil dotedanje delo Izvršnega odbora ter naslovil poseben poziv proti netilcem bratomorne vojne.

Takrat, v začetku novembra, se je v Ljubljani zbrala tudi konferenca delavskih predstavnikov iz vrst komunistov, socialistov in krščanskih socialistov. Konferenca je sprejela od Centralnega komiteja KPS predložene teze ter jih potrdila v posebni resoluciji, ki je bila objavljena nato v prvi številki »Delavske enotnosti«.

O kraju in udeležencih ustanovnega sestanka Delavske enotnosti smo lansko leto, ob desetletnici, mnogo razmišljali. Izkazalo se je, da nam je spomin v teku desetletja precej oslabil. Čas konference (začetek novembra) kaže, da je taka konferenca mogla biti samo na dveh krajih: ali na malem osvobojenem ozemlju v Podlipoglavu, ali pa ilegalno v Ljubljani. Nihče od tistih, ki so se takrat nahajali okrog Podlipoglava, se ne more določno spomniti kakšne take konference. Če bi bila tam konferenca, bi se je bila zagotovo udeležila Leskošek in jaz, toda česa takega se ne moreva spomniti. Zato sem prišel do prepričanja, da se je konferenca ilegalno vršila v Ljubljani, kar posebno dokazuje prva številka »Delavske enotnosti«, ki ima sicer material, napisan zunaj Ljubljane, medtem ko je uvodnik »Enotnost slovenskega delavstva«, ki ga je bržkone napisal Edvard Kardelj, napisan že po konferenci v Ljubljani. Ostali material, ki smo ga že poprej pripravili zunaj Ljubljane, je bil poslan po ilegalni poti v mesto. Ilegalna poštna zveza z Ljubljano je bila ob naši vrnitvi z Roga že vzpostavljena ter je zelo redno delovala.

To je vse, kar je bilo do zdaj mogoče ugotoviti o konferenci, na kateri je bil osnovan glavni odbor Delavske enotnosti.

Takoj po ustanovitvi glavnega odbora Delavske enotnosti je začel izhajati list »Delavska enotnost«. Prva številka je bila tiskana v Kozarjah pri Ljubljani v ilegalni »Dolomitski tiskarni«. Poleg te tiskane izdaje je izšlo še nekaj ciklostiranih izdaj izven Ljubljane, ki pa so pomanjkljive ter ne prinašajo vsega materiala ljubljanske izdaje.

»Delavska enotnost« je izhajala neredno, kakor se je pač nabiral material. Na njeno izhajanje so vplivale tudi druge okolnosti (ofenzive, selitve).

Z drugo številko se je »Delavska enotnost« preselila v Dolomite. Tamkaj je prebival Izvršni odbor OF od začetka novembra 1942 do začetka aprila 1943. Uredništvo lista sem prevzel jaz ter ga obdržal vse do leta 1944, ko je prišel na sedež Izvršnega odbora na Rogu Tomo Brejc, ki je list poslej urejeval. V Dolomitih je ing. Rojc organiziral ciklostilno tehniko, ki je začela tiskati vse centralne izdaje partizanskega tiska. Od Dolomitov dalje je bila centralna

tehnika vedno blizu Izvršnega odbora ter je po kurirski poti oskrbovala ostale tehnike po Sloveniji z materialom za ponatiskovanje naših glavnih listov (Slovenski poročevalec, Ljudska pravica, Delavska enotnost itd.). Razumljivo je, da so zaradi velike oddaljenosti od Izvršnega odbora začele dobivati razne pokrajinske izdaje glavnih listov dostikrat svojo posebno podobo ter se niso mogle omejevati zgolj na ponatiskovanje. Tako se je zgodilo tudi z »Delavska enotnostjo«.

»Delavska enotnost« je imela poleg centralne tudi več pokrajinskih izdaj. Medtem ko je ljubljanska izdaja spočetka ustrezala centralni izdaji ter je prinašala le sem in tja samostojne članke, so na Gorenjskem izdajali »Delavska enotnost« z zelo samostojno vsebino. To je bilo tudi razumljivo. Zaradi velike oddaljenosti od Roga do triglavskega pogorja, kjer so bile gorenjske tehnike, dostikrat ni bilo mogoče čakati na pošto, ki je prihajala večkrat z veliko zamudo. Razen tega so se postavljali pred gorenjsko organizacijo »Delavske enotnosti« drugačni problemi, kakor smo jih občutili mi na osvobojenem ozemlju Dolenjske. Velika industrijska središča na Gorenjskem je bilo treba mobilizirati za množični odhod v partizane. Tudi na Primorskem je izšla ena številka »Delavske enotnosti«, ki ima nekaj samostojnega izraza. Zato smo tudi ta primorski »dodatek« posebej ponatisnili.

Poseben pojav je tržaška »Delavska enotnost — Unità operaia«, ki je izhajala v letih 1944/45. To je povsem samostojen list, neodvisen od naših izdaj ter prilagojen zgolj tržaškim potrebam. Izhajala je dvojezično, precej pogosto, tiskana na ciklostil. Ker je »Unità operaia« poseben pojav, nepovezan z našo »Delavska enotnostjo« in ker kljub številnim poskusom nismo uspeli zbrati vseh števil, smo ponatis tržaške »Delavske enotnosti« v tej knjigi opustili. Kolikor se bo posrečilo zbrati ves potreben material, bo umestno izdati tudi to v posebni knjigi. To bo zlasti koristilo dokumentaciji osvobodilnega gibanja v Trstu, kjer je bila ustvarjena revolucionarna enotnost tržaškega proletariata — katera pa je bila po nastopu Kominforma in Sovjetske zveze proti Jugoslaviji v letu 1948 razbita, s čimer je bila napravljena neizmerna škoda velikemu vplivu, ki si ga je tržaški proletariat priboril za časa osvobodilne borbe in prva leta po vojni.

Naš ponatis »Delavske enotnosti« je urejen pod gornjimi vidiki. Na prvo mesto smo dali centralno izdajo, nato pa pokrajinske izdaje s popolnim ponatisom samostojnih in izvornih člankov. Opustili smo ponovno ponatiskovanje člankov, ki so bili vzeti iz centralne izdaje. Ponatisov, ki so izšli v raznih lokalnih tehnikah, ne navajamo posebej, ker to za prikaz vsebine ni bistveno. Ta posel lahko prepustimo poklicnim zgodovinarjem, ki bodo obravnavali delo partizanskih tehnik.

List »Delavska enotnost« je vseskozi izražal odločno voljo delavstva po popolni enotnosti. V času herojske borbe naših narodov za nacionalno in socialno osvoboditev so same po sebi padle vse umetne pregrade, ki so vse do vojne delile delavske množice. Delavstvo je predvsem sprevidelo, da so se konservativne in protirevolucionarne ideologije, ki so poprej igrale še izdatno vlogo pri raznih strokovnih organizacijah, v tej vojni do skrajnosti izrodile ter izkoriščale za izdajalski ter protirevolucionarni nastop reakcije vseh vrst. Zaradi te poučne izkušnje so protidelavske ideologije, dotlej zapisane tudi še na praporih posameznih strokovnih organizacij, izgubile za delavstvo vsako privlačnost, predvsem pa vpliv, ki bi mogel v bodoče kakor koli učinkovati na cepljenje delavskih vrst. Komunistična partija in njena revolucionarna ideologija sta postali zaradi tega po naravnem razvoju središče vsega delavstva. Iz tega dejstva je samo po sebi razumljivo izhajalo, da je konec sleherne cepitve delavskih vrst ter da je nastanek enotnega sindikalnega gibanja tako v Sloveniji kakor v vsej Jugoslaviji izven vsake diskusije.

Januarja 1945, kmalu po osvoboditvi Beograda, so se zbrali v Beogradu zastopniki delavstva iz vse države z namenom, da se ustanovijo enotni sindikati. Najprej je bil ustanovljen Akcijski odbor, nato pa je bila sklicana posebna konferenca, ki je sklenila ustanovitev enotnih sindikatov.

Problem enotnega nastopa delavstva se ni odprl samo pri nas, ampak tudi v širšem, svetovnem obsegu. Zaradi tega je bila v februarju 1945 sklicana v Londonu svetovna sindikalna konferenca z namenom, da se ustanovi svetovna Sindikalna organizacija. Nase na novo ustanovljene jugoslovanske Enotne sindikate so zastopali Djuro Salaj, Dušan Petrović-Sane, Tone Fajfer, socialdemokrat Bogdan Krekić in Pavle Pavlović. Zastopniki jugoslovanskega delavstva so lahko nastopili za mednarodno delavsko enotnost z učinkovitimi argumenti, temelječimi na lastnih izkušnjah in sadovih revolucionarne borbe. Tako je Tone Fajfar naslovil na zbrane zastopnike delavskih organizacij najraznovrstnejše sindikalne in ideološke pripadnosti naslednji nagovor (citiram »Slov. poročevalca« z dne 21. februarja 1945):

»Vprašanje mednarodne delavske solidarnosti je brez dvoma eno najvažnejših vprašanj te konference. Od močne svetovne meddelavske povezanosti zavisi v veliki meri svetovni mir in zagotovitev osnovnih pravic, ki nikdar v svetovni zgodovini niso bile tako nečloveško pregažene kot v naši dobi. Od te solidarnosti delavskega sveta je odvisno blagostanje delavskega razreda.

Predstavnikom delavskih sindikatov, zbranih na tej konferenci, želim pokazati velike izkušnje, ki jih je jugoslovansko delavstvo pridobilo v naši osvobodilni borbi. Pred vojno je bilo jugoslovansko delavstvo razdeljeno na razne ideološko in politično popolnoma oddvojene sindikate. Poleg socialdemokratskih so bili tudi krščanski in nacionalistični sindikati in zato kljub temu, da so bile v vseh naših sindikatih želje o vzpostavitvi enotnosti vsega jugoslovanskega delavstva, žal do stvarnih uspehov ni moglo priti. V dobi diktature in profašističnih režimov so poskušali popolnoma razbiti delavska gibanja Jugoslavije. Kljub vsemu policijskemu terorju v stari Jugoslaviji to sovražnikom ni uspelo. Nasprotno — ko je prišel čas najtežje preizkušnje, zasedba naše domovine — je bilo naše delavstvo že tako prekaljeno v borbi, da je moglo vzeti nase najusodnejšo vlogo v zgodovini naše domovine. Delavstvo je dvignilo zastavo splošnega narodnega odpora, delavstvo je stopilo v prve vrste osvobodilne borbe in okrog delavstva so se nato zbrali vsi jugoslovanski narodi. Delavstvo je stopilo v borbo za osvoboditev naše domovine, nove Jugoslavije, v kateri ne bo prostora za brezdušno izkoriščanje ljudstva. Za ostvareitev teh velikih ciljev se ni ustavljalo niti pred najtežjimi žrtvami, ki jih je zahtevala narodnoosvobodilna borba. V skoraj štiriletni borbi smo izgubili desetisoče najboljših delavcev, med njimi največji del svojih delavskih funkcionarjev. Te žrtve, ki jih je doprinesel delavski razred Jugoslavije, so bile nagrajene z velikim uspehom. Te žrtve so prinesle svobodo narodom Jugoslavije, te žrtve so Jugoslavijo, nekdanj popolnoma reznano deželo, postavile na eno najuglednejših mest med demokratičnimi in svobodoljubnimi narodi. Končno so te žrtve privedle do popolne enotnosti delovnega ljudstva, prinesle so ono enotnost, za katero so težili najzavednejši delavci vseh generacij. Vse jugoslovansko delavstvo, socialistično, krščansko, komunistično in nacionalistično, je danes združeno. Ustanovili smo enotne sindikate, ki v naši novi svobodni državi predstavljajo nezlomljivo trdnjavo svobode in demokracije. Enotnost delavskega gibanja Jugoslavije je eden najvažnejših uspehov naše narodnoosvobodilne borbe. Ta enotnost je prav tako najboljšo zagotovilo vseh drugih uspehov naše narodnoosvobodilne vojne.

Tovariši delegati! Stremljenja in uspehe jugoslovanskega delavstva za ustvaritev enotnega delavskega gibanja vam navajam kot primer, po katerem se morajo združiti in medsebojno zblížati delavci vseh dežel v vseh vprašanjih, ki nas zanimajo kot delavce in kot člane ljudske skupnosti. Delavski razred vseh dežel je dolžan pokazati pot osvobojenju sveta, pot miru, mednarodnega sodelovanja in medsebojne pomoči, pot mednarodne pravice in demokracije, pot k vsem tistim idealom, za katerih uresničenje se človeštvo danes bori. Mednarodna povezanost delavskega razreda in njegovih sindikatov bo najtrdnješe zagotovilo, da morje krvi, ki je bilo v teh letih prelito, ni bilo prelito zaman. Delavstvo Jugoslavije, ki je v težki in krvavi borbi ustvarilo svojo

enotnost, bo delalo z vsemi svojimi silami za ustvaritev enotnosti delavstva vsega sveta. Enotnost svetovnega delavstva mora biti eden od najvažnejših rezultatov te vojne... S svojo delavsko enotnostjo pokažimo pot enotnosti vsemu demokratičnemu človeštvu!»

Pričujoči ponatis »Delavske enotnosti« smo izdali predvsem zaradi želje, da dokumentiramo zgodovinski doprinos, ki ga je dalo slovensko delavstvo kot osnovna sila v naši narodnoosvobodilni borbi. Ta dokument naj bo našemu delavstvu, predvsem mladim generacijam, spodbuda za razumevanje enotnosti vsega delavstva, katere ostvaritev je zahtevala težkih žrtev našega delavskega razreda pred vojno in zlasti v času narodnoosvobodilne borbe. Zaradi teh žrtev je danes naše delavstvo svobodno in sam svoj gospodar, te žrtve so vgrajene v temelje socialistične Jugoslavije.

Tone Fajfar

VSEBINA

Edvard Kardelj: Ob desetletnici »Delavske enotnosti«	7
--	---

Centralna izdaja

1. Leto I. — 20. november 1942. — Štev. 1.	13
2. Leto II. — 30. januar 1943. — Štev. 1.	22
3. Leto II. — Junij-julij 1943. — Štev. 4.	32
4. Leto III. — 20. november 1944. — Štev. 1.	43

Ljubljanska izdaja

1. Leto II. — April-maj 1943. — Štev. 2.	63
2. Leto III. — 1. maj 1944. — Štev. 1.	70

Gorenjska izdaja

1. Leto III. — 1. februar 1944. — Štev. 1.	77
2. Leto III. — 6. april 1944. — Štev. 2.	83
3. Leto III. — 1. maj 1944. — Štev. 3.	95
4. Leto III. — 20. maj 1944. — Štev. 4.	111
5. Leto III. — 20. maj 1944. — Štev. 5.	122

Primorska izdaja

1. Leto II. — Junij-julij 1943. — Štev. 4.	141
--	-----

Pripombe in pojasnila	143
---------------------------------	-----

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

000155

00000099915

R 55827A